

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Rigorózní práce

Mgr. Veronika Sladká

Historie a současnost klášterní knihovny u sv. Tomáše v Praze.

Katalog prvotisků.

Past and Present of the Convent Library of Saints Thomas in Prague. Catalogue of
incunabula.

Poděkování

Za cenné rady a připomínky srdečně děkuji vedoucímu práce, PhDr. Richardu Šípkovi, Ph.D. a oponentovi mé magisterské práce Mgr. Jindřichovi Markovi, PhD. Svým synům vděčím za trpělivost a láskyplnou péči.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 20. ledna 2016

.....

Jméno a příjmení

Abstrakt

Klášterní knihovna obutých augustiniánů v Praze představuje mimořádný knižní celek značné vědecké a historické hodnoty, který dnes zahrnuje více než 18 000 svazků. Svatotomášský klášter byl založen Václavem II. v roce 1285 a zaujímal od svého vzniku přední místo mezi ostatními augustiniánskými kláštery v Čechách. Od počátku 14. století bylo v klášteře zřízeno vysoké řádové učení jako jediné v rozsáhlé bavorské provincii. Od 17. století byl augustiniánský konvent sídlem provinciála české řádové provincie.

Předkládaná rigorózní práce si klade za cíl podat souvislý výklad dějin klášterní knihovny u sv. Tomáše v Praze rozšířený o katalog prvotisků. Větší pozornost je věnována období novověku, které nebylo dosud zpracováno, a událostem na konci třicetileté války, kdy měla knihovna podle dobových pramenů utrpět nenahraditelné škody. Dílčím cílem práce je představit významné členy augustiniánského řádu, kteří se zasloužili o rozkvět knihovny. Snahou autorky je rovněž stručně charakterizovat knihovnickou praxi v řádu augustiniánů poustevníků obecně a dále poukázat na kulturní a historický význam svatotomášské knihovny.

Vznik a vývoj knihovny ve středověku je charakterizován pouze na základě nepřímých pramenů (soupisů knih), neboť ze středověké sbírky se v klášterní knihovně nic nezachovalo. Při studiu novověkých dějin knihovny vycházela autorka ze záznamů v klášterních pamětních knihách a z dalších archivních materiálů, ze studia odborné literatury a výsledků provenienčního průzkumu dochovaného klášterního fondu.

Po stručném představení řádu a jeho činnosti v českých zemích, následuje část věnovaná vztahu augustiniánů ke knihám. Jádrem práce tvoří vlastní dějiny klášterní knihovny, v rámci kterých jsou představeni někteří významní členové augustiniánského řádu (Miluláš Teschl z Loun, Johannes Klenkok, Hieronymus Ebenauer, Paladius Küttl, Cosmas Schmalpus, Guillelmus Dienzenhoffer, Aloysius Ficker). Závěrečnou část práce doplňuje soupis více než 150 prvotisků uložených v klášterní knihovně, a to včetně popisu vazby, výzdoby, defektnosti a provenience dochovaných exemplářů.

Výsledky obsahové analýzy středověkého souboru sice dokazují přítomnost humanisticky orientované literatury v klášterní sbírce, avšak k nespornému konstatování o humanistické orientaci svatotomášské knihovny chybí prozatím pádnější doklady. Výzkum nepřinesl jednoznačnou odpověď na údajné vyplenění knihovny v roce 1648.

Abstract

Monastery library of Order of Hermits of Saint Augustin in Prague is an outstanding book collection of considerable scientific and historical value. Nowadays, it consists of more than 18 000 volumes. Saint Thomas monastery was founded by Wenceslaus II. in 1278 and had, from the very beginning, a leading role among other monasteries of this order in Bohemia. From the early 14th century an Augustinian university was run there – as the only one in vast province of Bavaria, to which Bohemia belonged. In the 17th century, an independent Bohemian province was established and Saint Thomas monastery became a natural centre of it. This thesis aims to provide an overview of a history of library and to introduce significant members of Augustinian order, who contributed to development (in time of prosperity) of library. Author is particularly focused on early modern period, to which scholars have not paid attention yet, and events connected to the end of the Thirty Years War, when, as it was assumed in the past, the library sustained big damage. Apart from that, everyday interest and care for books and libraries inside the order will be characterised and the cultural and historical impact of the library of Saint Thomas convent will also be emphasized.

Origins and medieval period of the library is described on indirect sources only, i. e. on the contemporary book catalogues, as nothing from the medieval collection stayed preserved. History of the library in early modern period is based on records from the monastery chronicals and other archival sources, study of secondary literature and results of provenience research of the preserved collection.

After brief introduction of Order of Hermits of Saint Augustin and its activity in the Czech lands a part follows which is dedicated to relationship of Augustinians to books in general. The core of the thesis consists of history of the monastery library and of information about several members of the order with special significance for development of the library (Mikuláš Teschl from Louny, Johannes Klenkok, Hieronymus Ebenauer, Paladius Küttl, Cosmas Schmalfus, Guillelmus Dienzenhoffer, Aloysius Ficker). The thesis contains even the catalogue of more than 150 incunabulas.

During the research the author did not come to a definitive answer to question how events in the end of Thirty Years War actually influenced development of the library, i. e. whether confiscations of the Swedish army has been as devastating as some authors in the past have claimed to be.

Klíčová slova (česky):

klášterní knihovna, historie augustiniánského kláštera u sv. Tomáše v Praze, kulturní historie, provenienční průzkum, knižní sbírka, knižní obchod, katalog prvotisků.

Klíčová slova (anglicky):

monastery library, history of Augustinian convent of Saint Thomas in Prague, cultural history, provenance research, book collecting, book trade, catalogue of incunabula.

Obsah

1. Úvod	11
1.1 Struktura práce	12
1.2 Ordo Eremitarum S. P. Augustini.....	13
1.3 Působení řádu augustiniánů poustevníků v Čechách.....	15
1.4 Augustiniáni a knihy ve středověku	17
1.5 Augustiniáni a knihy v novověku.....	21
1.6 Charakteristika fondu – současný stav.....	22
2. Literatura a prameny, metodologie	27
2.1 Kritické zhodnocení publikované literatury.....	27
2.2 Použitá literatura a prameny	30
2.2.1 Sekundární literatura.....	30
2.2.2 Archivní prameny	31
2.2.3 Knižní soupisy a katalogy	32
2.2.4 Další archiválie	33
2.3 Metodologie	33
3. Vznik a rozvoj klášterní knihovny ve středověku	36
3.1 Zrod knihovny.....	36
3.2 Středověké soupisy knih.....	38
3.3 Uložení knih.....	40
3.4 Knižní akvizice	40
3.5 Knihovna jako doklad o kulturním působení kláštera.....	42
3.5.1 Literatura k pastoraci a běžné praxi v duchovní správě	43
3.5.2 Studium generale a významní augustiniánští lektori	45
3.6 Klášterní knihovna jako součást univerzitních studií.....	49
3.7 Husitské období	55
3.8 Ostatní augustiniánské knihovny.....	56
4. Novověk	58
4.1 Situace v první polovině 16. století	58
4.2 Klášterní kostel sv. Tomáše – výspa katolické šlechty	60

4.3	Počátky novodobé knihovny	62
4.4	Svědectví matrik	65
4.5	Vývoj klášterní knihovny do roku 1648.....	66
4.6	Švédský vpád a vyplenění knihovny v roce 1648	71
4.7	Klášterní knihovna ve 2. polovině 17. století.....	74
4.8	Sekretáři provinciála.....	74
4.9	Knižní dary	77
4.9.1	Heinrich Richter a jeho odkaz	77
4.9.2	Knihy z Richterova odkazu	78
4.9.3	Odkaz Julia Heinricha z Blumu	79
4.9.4	Knihovna Šimona Brože z Horštejna	80
4.10	Vědecká orientace augustiniánů – knihovna jako zdroj studijní literatury	83
4.11	Hieronymus Ebenauer a jeho přínos	84
4.12	Matematická a přírodovědná literatura	86
5.	Osmnácté století - vrcholné období v dějinách malostranského konventu	88
5.1	Augustiniáni v kontaktu s tiskaři a nakladateli	89
5.2	Klášterní knihovna v 18. století	91
5.3	Bibliotekáři – sekretáři v 18. století	93
5.4	Významní členové řádu a jejich knihy.....	94
5.5	Benignus Sichrovsky a jeho snaha o vybudování „živé“ studijní knihovny	95
5.6	Lektoři řádových studií a jejich osobní knihovny.....	97
5.7	Augustiniánská knihovna v době osvícenství	98
5.8	P. Palladius Küttl a Guillelmus Dienzenhoffer	98
5.9	Cosmas Schmalfus	100
5.10	Hilarius Robek a Eustachius Dworžak	102
5.11	Ambrosius Wilde.....	102
5.12	Aloysius Ficker	103
6.	19. a 20. století	105
6.1	Klášterní knihovna v 19. století a na počátku 20. století.....	105
6.2	Vývoj po druhé světové válce	106

6.3	Navrácení knihovny řádu sv. Augustína.....	106
7.	Sbírka prvotisků u sv. Tomáše v Praze	108
7.1	Charakteristika sbírky	109
7.2	Zpracování katalogu	111
7.3	Katalog prvotisků klášterní knihovny u sv. Tomáše na Malé Straně v Praze	113
8.	Závěr	242
9.	Seznam použité literatury	246
9.1	Prameny.....	246
9.2	Sekundární literatura.....	246
9.3	Online zdroje:.....	254

Seznam zkratek

AA	Analecta Augustiniana
BAdW	Bayerische Akademie der Wissenschaften
BSB-Ink	Inkunabelkatalog der Bayerischen Staatsbibliothek
BCBT	Bibliografie cizojazyčných bohemikálních tisků
def.	defendent
EBDB	Einbanddatenbank
fol.	folio
fr.	frater
GW	Gesamtkatalog der Wiegendrucke
CTh	Codex Thomaeus
ink.	inkunábule
inv. č.	inventární číslo
ISTC	Incunabula Short-Title Catalogue
LThK	Lexikon für Theologie und Kirche
NA	Národní archiv Praha
NK	Národní knihovna v Praze
NM	Národní muzeum v Praze
P.	Pater
Pozn.	poznámka
ŘA	řád augustiniánů
sign.	signatura
s.	strana
vol.	volumen

1. Úvod

Klášteří knihovna obutých augustiniánů na Malé Straně patří k jedné z nejvýznamnějších klášterních knihoven u nás. Přestože její počátky spadají již do středověku, většinu dnešního historického fondu, který zahrnuje více než 18 000 svazků, představuje literatura vzniklá až s rozvojem knihtisku. Nejstarší část fondu tvoří několik málo středověkých rukopisů a více než sto padesát prvotisků. Větší polovinu z celkového počtu knih, uložených v historickém knihovním sále, tvoří staré tisky. Dodnes však neexistuje žádná odborná práce, která by se zabývala touto problematikou komplexně a sledovala by dějiny knihovny od založení kláštera. V osmdesátých letech sice vznikla velmi kvalitní monografie, která se podrobně věnuje dějinám malostranského kláštera ve středověku a která obsahuje také kapitolu věnovanou klášterní knihovně, nicméně pro následující periody podobná studie chybí.¹ Osudy knihovny v pohusitském období stručně a víceméně povrchně popisují pouze kratší statě týkající se historického vývoje kláštera a jeho knihovny. I ty si však v některých důležitých bodech odporují.²

Cílem této rigorózní práce je tedy podat pokud možno souvislý výklad k celkovému historickému vývoji svatotomášské knihovny, který bude založen na studiu archivního materiálu a zevrubném provenienčním průzkumu. Větší důraz bude přitom kladen na období raného novověku, které dosud nebylo zpracováno. Neméně důležitým úkolem je však poukázat také na původní vlastníky knih a skutečné uživatele této významné institucionální knihovny, kteří sehráli v mnoha případech důležitou roli v kulturním a společenském dění i mimo řád. Nedílnou součástí práce je rovněž katalog prvotisků. Předkládaná práce by tak mohla přispět k detailnějšímu poznání kulturně-historické funkce této knihovny a jejich proměn v uplynulých stoletích.

¹KADLEC, Jaroslav. *Das Augustinerkloster Sankt Thomas in Prag: vom Gründungsjahr 1285 bis zu den Hussitenkriegen : mit Edition seines Urkundenbuches*. Würzburg : Augustinus-Verlag, 1985. (Dále citováno jako KADLEC 1985).

²Základní rekapitulace publikované literatury je shrnuta v kapitole věnované současnému stavu bádání.

1.1 Struktura práce

Úvodní kapitola obsahuje základní informace k řádu augustiniánů eremitů a jejich působení v českých zemích.³ Jejich význam byl až do nedávné doby poněkud zastíněn známějšími mendikantskými řády dominikánů a františkánů, jejichž knihovny se již většinou dočkaly odborného zpracování. Vzhledem k tématu práce bude zvláštní důraz kladen na vztah augustiniánů ke knihám a účel a význam jejich knihoven v dějinách řádu. Ve druhé kapitole se autorka této práce pokusí kriticky zhodnotit dosud publikovanou literaturu vážící se k dějinám knihovny a jejímu knižnímu bohatství. V této části budou také zmíněny archivní prameny, na nichž jsou založeny výsledky prezentované práce. Teoretickou část pak uzavírá stat' věnovaná metodologii, v níž budou stručně popsána teoretická a metodologická východiska, z nichž autorka vycházela a která při studiu a zpracovávání historického materiálu aplikovala.

Další část je již přímo orientována na samotnou klášterní knihovnu. Kromě zevrubné charakteristiky malostranského klášterního fondu, včetně jeho uložení a aktuálního stavu bibliografického zpracování, jsou stručně popsány dochované knihovní katalogy. Vzhledem k tomu, že současná knižní sbírka nebyla dosud nikdy v úplnosti zkatalogizovaná, nebylo možné provést ani detailní analýzu fondu. Předkládaná obsahová a jazyková charakteristika fondu vychází jak z provenienčního průzkumu autorky práce, tak také z údajů převzatých z předešlých studií, které však mohou obsahovat řadu nepřesností.

Vlastní dějiny svatotomášské knihovny, které tvoří jádro práce, jsou pojednány ve dvou samostatných kapitolách, přičemž první část sleduje vznik, budování a skladbu knihovny ve středověku. Druhá část začíná obnovou kláštera v 16. století a věnuje se zejména rozvoji knihovny na konci 17. a v průběhu 18. století, který nastává v souvislosti s nebývalým rozkvětem augustiniánského řádu. Větší pozornost je přitom věnována dvěma obdobím, a sice 14. a 18. století, neboť ve zmíněných údobích se někteří příslušníci řádu, kteří působili jako kazatelé a zastávali přední místa na pražské univerzitě, aktivně spolupodíleli na společenském, kulturním a duchovním povznesení širších vrstev obyvatelstva. Vedle vlastní literární činnosti zaměřené zejména na nábožensky vzdělavatelskou literaturu přispěli augustiniáni i k rozvoji věd.⁴ Práce si

³Již v 17. století vyšly tiskem práce, které umožňují nahlédnout do dějin augustiniánských klášterů v Čechách. Je to především práce řádových historiografů Felixe Milensia (MILENSIUS, Felix. *Alphabetum De monachis et monasteriis Germaniae ac Sarmatiae citerioris*. Praeae : sumptibus Iacobi Brechtani : typis Caspari Kargesii, 1613, s. 227) a Nicolause Crusenia (CRUSENIUS, Nicolaus. *Monasticon Augustinianum*. Monachii : apud Johannem Hertsroy, 1623). Felix Milensius rekapituluje stručně dějiny kláštera od založení do počátku 17. století, kdy sám žil (s. 234-239). Zajímavá je zmínka na s. 238, kde píše, co všechno již bylo po husitských bouřích s velkou námahou a nemalými náklady opraveno. Kromě kostela, dormitáře a cel jmenuje také knihovnu. Z historických děl domácích autorů kromě několika poznámek v Hájkově Kronice české (Kronyka Czeská), zmiňuje augustiniány a jejich kláštery zejména barokní historik a katolický teolog Jan Florián Hammerschied (1652-1735) ve svém latinsky psaném historicko-topografickém díle *Prodromus gloriae Pragenae* (HAMMERSCHIED, Jan Florián. *Prodromus gloriae Pragenae*. Vetero-Praeae : Typis & impensis Wolffgangi Wickhart, 1723; o sv. Tomášovi na s. 461-464).

⁴Například astronom a geograf Fortunatus Woraczek († 1786) O.E.S.A. zanechal svému příteli, rektorovi pražské univerzity a řediteli hvězdárny v Klementínu prof. Antonínu Strnadovi (1746-1799) své astronomické rukopisy.

mimo jiné klade za cíl představit několik významných členů řádu, kteří se nejvíce zasloužili o rozkvět klášterní knihovny v 17. a 18. století a jejichž vlastnické příписy se nejčastěji v knihách objevují. Druhým neméně důležitým úkolem je pokusit se vnést více světla do událostí spojených s třicetiletou válkou, kdy prý knihovna přišla o většinu svého několikatisícového knižního bohatství. Proto bude vpád švédských vojsk a vydrancování knihovny na konci třicetileté války, které představují významný mezník ve vývoji knižní sbírky a o nichž archivní prameny i sekundární literatura referují protichůdně, rozveden v samostatném oddílu a bude mu věnována také větší pozornost v rámci vyhodnocení provenienčního průzkumu. Mimo rámec této práce pak zůstanou osudy knihovny v 19. a 20. století, které by si jistě zasloužily také důkladně rozvést, ale v této práci budou jen stručně zrekapitulována základní fakta a uvedeny odkazy na literaturu a příslušné archivní materiály. Po výkladu k dějinám knihovny je zařazen katalog svatotomášských prvotisků. Závěrečné shrnutí výsledků bádání by mělo přispět k vyzdvížení kulturní a historické hodnoty tohoto rozsáhlého a vzácného knihovního celku.

1.2 Ordo Eremitarum S. P. Augustini⁵

Řád poustevníků svatého Augustina (OESA) byl založen v polovině 13. století.⁶ Zakladatelem a podporovatelem nového řádu se stala sama papežská kurie a augustiniáni se do dějin zapsali jako horliví zastánci papeže a obhájci jeho výsostného postavení.⁷ Struktura a organizace řádu se od středověku příliš nezměnila. V čele řádu stojí generální převor (*prior generalis*), který má k dispozici čtyři asistenty. Provincii řídí provinciál (*prior provincialis*), kterému pomáhá sekretář (*secretarius*) a čtyři definitoři (*diffinitores*). Hlavou konventu je převor (*prior*), jenž má rovněž k ruce sekretáře a podpřevora (*subprior*), který jej zastupuje v době jeho nepřítomnosti. Hospodářské záležitosti konventu má na starosti prokurátor (*procurator conventus*). Na výchovu řeholního dorostu dohlíží představený noviciátu (*magister novitiorum*), který v minulosti zastával

(SCHALLER, Jaroslav. *Beschreibung der königlichen Haupt und Residenzstadt Prag sammt allen darinn befindlichen sehenswürdigen Merkwürdigkeiten: Die Kleinseite, oder das III. Hauptviertel der Stadt Prag*. Prag : Gerzabeck, 1795, s. 45).

⁵Detailně k událostem a působení augustiniánů poustevníků ve střední Evropě viz osmi svazkové dílo řádového historika Adalberta Kunzelmana. (KUNZELMANN, Adalbert. *Geschichte der deutschen Augustiner-Eremiten*. Würzburg : Augustinus-Verlag, 1972 – 1976). První díl je zaměřen na dějiny řádu obecně, pátý díl mapuje historii jednotlivých konventů bavorské provincie, do které náležely kláštery u nás; k dějinám řádu ve středověku dále též dvousvazkové dějiny Davida Gutiérreza. (GUTIÉRREZ, David. *Geschichte des Augustinerordens: Die Augustiner im Mittelalter 1256 – 1356*. Würzburg : Augustinus-Verlag, 1985 (dále citováno jako GUTIÉRREZ 1985). První kapitola je věnována počátkům řádu v Itálii, s. 23 – 47) a druhý svazek (GUTIÉRREZ, David. *Geschichte des Augustinerordens: Die Augustiner im Spätmittelalter 1357 – 1517*. Würzburg : Augustinus-Verlag, 1981 (dále jen GUTIÉRREZ 1981); od téhož autora pro následující období pak dále viz GUTIÉRREZ, David. *Die Augustiner vom Beginn der Reformation bis zur katholischen Restauration 1518-1648*, 2. Bnd., Rom : Institutum historicum Ord. S. P. Augustini, 1975 (dále citováno jako GUTIÉRREZ 1975); srov. též ECKERMANN, Willigis. Augustiner-Eremiten. In *Lexikon für Theologie und Kirche*. 1. Bnd. Freiburg im Breisgau, 1993; z domácí literatury viz přehledová práce Milana Bubna. (BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích: III. díl, II. svazek: Žebravé řády*. Praha : Libri, 2007, s. 10-101 (dále citováno jako BUBEN 2007). Ke středověkým dějinám nověji také velmi zdařilá diplomová práce Evy Záhořové: (ZÁHOŘOVÁ, Eva. *Dějiny řádu augustiniánů poustevníků (13. - 16. století)*. Praha, 2010. Karlova univerzita, Filosofická fakulta, Ústav světových dějin) s vyčerpávajícím přehledem literatury a pramenů k dějinám řádu v českých zemích (dále citováno jako ZÁHOŘOVÁ).

⁶Řád byl oficiálně ustaven bullou Alexandra IV. z 9. 4. 1256 „Licet Ecclesiae catholicae.“ Vznikl sloučením několika menších poustevnických bratrstev, která žila roztroušena v severní části Apeninského poloostrova a řídila se řeholí svatého Augustina. (GUTIÉRREZ 1985, s. 26).

⁷Viz např. spis Aegidia Romana *De ecclesiastica potestate*.

často současně také funkci podpřevora.⁸ Pokud bylo v klášteře zřízeno studium generale, působili na něm lektoři.

Život příslušníků řádu se řídí řeholí sv. Augustina, která je dále zpřesněna souborem pravidel (*constitutiones*).⁹ Zvláštní důraz je tradičně kladen na společenství, studium a prohlubování vědomostí. Řád nemá stanovenou žádnou zvláštní činnost ani přímý apoštolát, jeho členové se mohou věnovat jakékoliv činnosti, která vede k dobru a prospěchu lidstva. Těžiště jejich působnosti spočívá především v duchovní správě a misiích, dále také ve školské činnosti a vědeckém studiu.¹⁰

Již při založení řádu došlo k vytvoření několika samostatných řádových provincií, které se neustále rozšiřovaly a na konci prvního století existence řádu zahrnovaly území v prakticky celé západní a střední Evropě.¹¹ Během 2. poloviny 13. století vzrůstala obliba nového řádu, která trvala až do druhé poloviny 14. století,¹² kdy se začaly objevovat reformní snahy vyvolané uvolněním řádové disciplíny v důsledku papežského schizmatu a poklesem početního stavu řeholníků, který byl způsoben morovými epidemiemi.¹³ Krize vyvrcholila vystoupením Martina Luthera, rovněž augustiniána, a jeho následnou exkomunikací.¹⁴ K pozvolné obnově skomírajícího řádu přispěla nová orientace řádu na misijní činnost, která byla zpočátku směřována do oblasti střední a Jižní Ameriky, později však rozšířena i do dalších částí světa.¹⁵ Nové poslání řádu vyvolané zásadními náboženskými i celospolečenskými změnami, ke kterým došlo v průběhu 16. století, kladlo zvýšené nároky na důkladnou teologickou a jazykovou přípravu jeho členů. Ti se totiž jednak účastnili misijní činnosti v zámoří, jednak byli dosazováni na univerzity zřizované papežskou stolicí v nově obsazovaných územích.¹⁶ Na druhé straně avšak byli

⁸Představení kláštera byli voleni každoročně na konventních kapitulách. Funkční období provinciálů trvalo dva, později tři roky. (ZÁHOŘOVÁ, s. 28 – 29; srov. též BUBEN 2007, s. 15).

⁹První řádové konstituce byly přijaty v roce 1287. Autory konstitucí byli generální převor řádu Augustinus Novellus a Clemens de Ossimo, kteří je sepsali na způsob statut řádu kazatelů. K dílčím úpravám pravidel došlo v letech 1551, 1581, 1686, 1895, 1926 a 1969. (BUBEN 2007, s. 18); k jednotlivým článkům viz Gutierrez 1985, s. 62 – 72. Již první konstituce a kapitulní akta obsahovaly pokyny pro zakládání knihoven. Viz Gutierrez 1985, s. 191.

¹⁰Základní informace týkající se augustiniánského řádu a jeho působení v Českých zemích a na Moravě přináší zmíněná práce Milana Bubna, která se kromě údajů k samotnému řádu, jeho zaměření a řádovým dějinám, věnuje v chronologickém sledu jednotlivým konventům v Čechách a na Moravě. (Viz BUBEN 2007, citováno v poznámce 7). Ke stavebně historickému vývoji jednotlivých klášterů u nás viz též dvoudílné kompendium od autorského kolektivu VLČEK – SOMMER – FOLTÝN. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha : Libri, 1997 a *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha : Libri, 2005. Dějiny všech augustiniánských klášterů u nás stručně popsal také Jaroslav Kadlec (KADLEC, Jaroslav. Kláštery augustiniánů-eremitů v Čechách a na Moravě. In MARROU, Henri-Irénée. *Svatý Augustin: Augustin a augustiniáni v českých zemích*. Řím : Křesťanská akademie, 1979, s. 179-189; dále citováno jako KADLEC 1979).

¹¹Buben uvádí, že k roku 1299 existovalo jen v německých zemích již 80 klášterů. (BUBEN 2007, s. 18).

¹²Zatímco v roce 1278 zahrnoval augustiniánský řád více než 200 klášterů, na přelomu 13. a 14. století měli augustiniáni již dvojnásobek klášterů. Během dalších padesáti let se jejich počet rozrostl o dalších 150 konventů. Viz Gutierrez 1985, I, s. 52.

¹³Gutierrez 1985 I, s. 152; k situaci v bavorské provincii do vystoupení Luthera srov. též Záhořová, s. 42 a dále s. 61 – 86.

¹⁴K dopadu Lutherova vystoupení a situaci v jednotlivých provinciích na počátku novověku podrobněji Gutierrez 1975, s. 5 – 35; srov. též BUBEN 2007, s. 20-21.

¹⁵Augustiniáni působili na misiích v Mexiku, Peru, Ekvádoru, Kolumbii, Venezuele, Chile, dále také na Filipínách, v Číně a Japonsku. Viz GUTIERREZ 1975, s. 268-312.

¹⁶Tamtéž; viz také BUBEN 2007, s. 22.

pověřování důležitými úkoly v rámci rekatolizačního úsilí po Tridentském koncilu s cílem přispět ke stabilizaci náboženských poměrů a znovuoživení náboženského života na starém kontinentě. Podstatnou složkou řádového života se opět stala studia a pěstování věd. K růstu prestiže řádu a jeho mimořádné oblibě v 18. století přispívala nejen aktivní činnost řeholníků v duchovní správě, ale zejména vědecká činnost některých augustiniánských kněží a jejich působení na školách. Omezení počtu konventů a řádových členů v důsledku josefínských reforem zapříčinilo redukci některých aktivit, neboť i při nižším počtu konventuálů museli řeholníci dostát svým povinnostem v duchovní správě.

1.3 Působení řádu augustiniánů poustevníků v Čechách

Před polovinou 13. století se do Čech rozšířila nová vlna zbožnosti, která se projevovala mimo jiné také zakládáním nových kostelů a klášterů.¹⁷ Zejména augustiniáni eremité, kteří se rozhodli důsledněji naplňovat Kristův odkaz, se u lidu těšili patrně velké oblibě, jak lze soudit z velkého počtu odkazů a darů.¹⁸ Jejich horlivá kázání prodchnutá kultem pokory a láskou k bližnímu spolu s šířící se zbožností přitahovala do řádu mnoho nových členů. Novým rysem všech mendikantských řádů byla mobilita řeholníků, kteří na rozdíl od starších řádů nebyli vázáni na jeden klášter, ale byli podle potřeby přemísťováni, což mimo jiné umožnilo také šíření nových myšlenek a proudů.¹⁹

Nejstarší augustiniánské kláštery se v Čechách objevily záhy po konstituování řádu a svým umístěním odpovídaly poustevnickým zvyklostem. Jako první bývá uváděn klášter v Pivoni u Domažlic (*Stockau*), v pořadí druhý pak klášter Ostrov - Svatá Dobrotivá u Příbrami (*Insula*) a Šopka u Mělníka.²⁰ Spolu s ostatními kláštery v Bavorsku, Rakousích a Polsku tvořily německou a později bavorskou provincii. O založení prvních klášterů se zasloužila šlechta, která je hned od počátku štědře obdarovávala. Kláštery se staly místem rodové reprezentace a mocenské legitimizace a zpravidla sloužily jako nekropole zakladatelských rodů.²¹

První augustiniáni eremité k nám přišli z bavorského Semanshausenu nebo Schönthalu a řídili se řeholí sv. Viléma. Postupně pak všechny kláštery u nás přijaly řeholi sv. Augustina.²² Další

¹⁷Od 20. let 13. století začaly působit ve městech žebравé řády (dominikáni a minorité), které ztělesňovaly účinnou oporu papežské politiky v městském prostředí. K situaci v Čechách viz ŽEMLIČKA, Josef. *Století posledních Přemyslovců*. Praha : Panorama, 1986, s. 232 – 237; dále též KADLEC, Jaroslav. *Přehled církevních dějin*. 1. díl. Praha : Křesťanská akademie, 1987, s. 160 – 166. (Dále citováno jako KADLEC 1987).

¹⁸ Kadlec se podrobněji zabývá hmotnými poměry malostranských augustiniánů ve středověku v kapitole „Die wirtschaftlichen Verhältnisse des Thomasklosters“. V přehledné tabulce rekapituluje platy a příjmy svatotomášského konventu ve středověku. Viz KADLEC 1985, s. 81 – 93.

¹⁹KADLEC 1987, s. 160 – 161.

²⁰Pivoň 1256, Ostrov 1262 a 1263 Šopka. K tomu blíže viz KADLEC, Jaroslav. Die Klöster der Eremiten des hl. Augustinus in Böhmen und Mähren. In *AA*. Vol. LVI. Roma, 1993, s. 163 – 167. Dále citováno jako KADLEC 1993. Srov. též BUBEN 2007, s. 40 – 52.

²¹ŠIMŮNEK, Robert. *Reprezentace české středověké šlechty*. Praha : Argo, 2013, s. 90. Šimůnek se v uvedené knize věnuje podrobněji šlechtickým fundacím augustiniánského řádu, zejména zakladatelskému rodu Zajíců z Valdeka a jejich vztahu ke klášteru Svatá Dobrotivá (*Insula*). (s. 90 – 95).

²²KADLEC 1987, s. 166. K tomu blíže MAUR, Eduard. Vilemitská epizoda v Čechách. In *Od knížat ke králům. Sborník u příležitosti 60. narozenin Josefa Žemličky*. Praha : NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 237–253.

řádové domy byly již většinou zakládány uvnitř měst a augustiniáni se svým působením velmi blížili ostatním mendikantským řádům.²³ Ve čtrnáctém století vzniklo velké množství augustiniánských klášterů. Řád podporovala nejen církev, ale zejména šlechta, která spolu s panovníkem iniciovala založení nových řeholních domů. Při klášterech bývaly zakládány školy a augustiniáni nezřídka působili na nově vznikajících univerzitách jako učitelé teologie. Pevnější řádová organizace umožňovala živou a rychlou výměnu kulturních hodnot. Zavedená praxe zahraničního studia řeholníků na renomovaných univerzitách přispívala nemalou měrou k šíření nových myšlenek a kulturních statků, zcela jistě v první řadě zejména knih.

Téměř všechny augustiniánské kláštery byly zničeny během tzv. husitského období,²⁴ neboť augustiniáni se ve svých kázáních vyjadřovali zásadně odmítavě k Husovu učení.²⁵ Některé konventy se již dokonce nikdy nepodařilo znovu obnovit.²⁶ Po celé šestnácté i v první polovině sedmnáctého století chyběl domácí řádový dorost a valná část řeholníků pocházela z ciziny. Samotné konventy mnohdy jen doslova živořily, neboť během husitského období přišly o veškerý klášterní majetek.²⁷ Pozvolný vzestup slibně se rozvíjecího řeholního života byl narušen válečnými událostmi během třicetileté války, v níž některé kláštery přišly o své cenné poklady.²⁸ Postupný obrat k lepšímu nastává až ve druhé polovině 17. století, kdy se augustiniáni aktivně účastní katolické reformace, zakládají a provozují mnohé věhlasné školy, kde se vzdělávají nejen budoucí

²³Otázka osobního majetku augustiniánů poustevníků patřila v prvních desetiletích k ožehavým tématům v rámci celého řádu a vedla k mnoha sporům. Řeholníci se přijetím věčných slibů sice zavazovali ke společnému životu v chudobě, avšak kláštery založené na opuštěných místech, musely mít pro svůj chod zajištěn nějaký příjem. I přes opakovaný apel ze strany papeže vyzývající augustiniány k chudobě, byly řeholní domy augustiniánů eremitů štedře obdarovávány svými fundátory. Králové i šlechtici pamatovali již při založení na své přímlyvce a obdarovávali kláštery pozemky i platy, které měly sloužit k jejich obživě.

²⁴Jedině brněnský klášter u sv. Tomáše husitské bouře přečkal bez větších škod. Dokonce se stal dočasným útočištěm řeholníků z jiných moravských klášterů (KADLEC 1979, s. 186). Dokoupil píše, že husitská revoluce brněnskému klášteru přinesla zisk v podobě mnoha knih, které si utíkající řeholníci vzali s sebou do svého nového útočiště (Viz DOKOUPIL, Vladislav. *Dějiny moravských klášterních knihoven ve správě Universitní knihovny v Brně*. Brno : Musejní spolek : Universitní knihovna, 1972, s. 81. Dále citováno jako DOKOUPIL 1972). Obecně k tématu viz KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin I*. Praha : Zvon, 1991, s. 279 – 285.

²⁵K horlivým odpůrcům Viklefova a Husova učení patřil především bavorský provinciál a profesor teologie na universitě ve Vídni Bertold Puchhauser, který 25. července 1417 přednesl na kostnickém koncilu kázání proti „bludnému“ učení. Puchhauser pobýval v Praze mezi lety 1406-1410. Blíže viz ZUMKELLER, Adolar. *Die Augustinereremiten in der Auseinandersetzung mit Wyclif und Hus, ihre Beteiligung an den Konzilien von Konstanz und Basel*. In *AA* Vol. XXVIII (1965) (dále citováno jako ZUMKELLER 1965). Týž autor uvádí také Puchhauserovy polemické spisy a traktáty (ZUMKELLER, Adolar. *Manuskripte von Werken der Autoren des Augustiner-Eremitenordens in mitteleuropäischen Bibliotheken*. Würzburg : Augustinus-Verlag, 1966, s. 92, dále citováno jako ZUMKELLER 1966). K Puchhauserovi viz RENNHOFFER, Friedrich. *Die Augustiner-Eremiten in Wien. Ein Beitrag zur Kulturgeschichte Wiens*. Würzburg: Augustinus-Verlag, 1956, s. 106. Dále k tématu recepce Husova učení v rámci řádu a postoji augustiniánů eremitů též GUTIERRÉZ 1981, s. 182 – 195. Proti Husovu učení se obracel ve svých kázáních také člen pražského konventu Heřman z Mindelheimu (ZUMKELLER 1965, s. 12) a norimberský augustinián Oswald Reinlein, který je autorem sbírky kázání *Tractatus contra Hussitas pro cruce signatis in expeditione Alberti ducis Austriae anno 1426 conscriptus et sermonibus triginta uno recitatus* (ZUMKELLER 1966, s. 340).

²⁶U nás například zcela zanikl augustiniánský klášter založený Janem ze Středy v Litomyšli. (KADLEC 1993, s. 187.)

²⁷Drancování a ničení podlehl rovněž klášter u sv. Kateřiny na Novém Městě v Praze, který sice byl od poloviny 15. století znovu osídlen augustiniánkami, avšak po smrti poslední řeholnice v roce 1565 byl svěřen pod správu malostranských augustiniánů. Augustiniánky se do něj již nikdy nevrátily. (KADLEC 1993, s. 187 – 188).

²⁸Zejména oba nejvýznamnější kláštery – pražský a brněnský neunikly válečné zkáze. Nejprve byly jejich majetky vyvlastněny zemským sněmem ve prospěch českých stavů. Později padly za obět drancování, anebo byly silně poškozeny. (KADLEC 1979, s. 177 a 186; dále DOKOUPIL 1972, s. 86).

řeholníci, ale také příslušníci šlechty i měšťanských vrstev.²⁹ Získávají také řadu mecenášů a dobrodinců, díky nimž mohou kláštery vydržovat více členů a podporovat jejich duchovní a intelektuální rozvoj.³⁰ V osmnáctém století pak znovu, jako již dříve ve 14. století, vrcholí aktivita augustiniánů na poli vědecké a literární činnosti. Někteří řádoví učenci obsazují nejvyšší stolce na pražské univerzitě a aktivně se účastní vědeckých diskuzí a debat. Zmíněný vývoj již však pro následující desetiletí neplatí. Rušení klášterů a postupující „zesvětštění“ společnosti znemožnilo řádné fungování zbylých klášterů a ve svém důsledku zřejmě přineslo i úpadek řádového života.³¹ Dvacáté století se do dějin řádu ve střední Evropě zapsalo definitivní zkázou a úplným přerušením kontinuity řeholního života ve všech kláštorech.³² Po sametové revoluci se sice řádu podařilo získat zabavený majetek zpět, ale znovu osazeny byly pouze řeholní domy v Praze a Brně.

1.4 Augustiniáni a knihy ve středověku

První kláštery augustiniánů eremitů byly zakládány v době, kdy docházelo k dalekosáhlým proměnám společnosti a intelektuálního života v souvislosti s nebývalým rozvojem měst a městské společnosti. Zároveň s tím rostla také potřeba vzdělání. Aktuální společenské a kulturní požadavky se přímo dotkly i nově budovaných klášterů a jejich knihoven. Kláštery zaujaly důležité místo v životě městské společnosti. Vedle svého hlavního poslání – šíření křesťanství, plnily také hospodářskou, uměleckou a v neposlední řadě rovněž významnou kulturní a intelektuální roli. Staly se centry městské vzdělanosti. Podstatná změna nastala zejména v pojetí a funkci klášterních knihoven, která již nespočívala toliko v uchovávaní a ochraně knih jako vzácných a cenných předmětů. Klášterní bibliotheky se začaly plnit novými knihami, které často vznikaly v souvislosti s intelektuální činností vlastních řádových členů a samotné knihovny byly chápány jako nutný předpoklad pro studium a fungování řádových studií.³³

²⁹Vedle řádových studií teologie pro výchovu kněžského dorostu v Praze u sv. Tomáše vedli augustiniáni také vyhlášené latinské školy s humanitním zaměřením (v Domažlicích od roku 1682 a v České Lípě od začátku 30. let 17. století).

³⁰Do této doby spadá také založení dvou nejmladších klášterů obutých augustiniánů – v České Lípě (1624) a Vrchlabí (1705). Více viz BUBEN 2007, s. 102 – 105); ke klášteru v České Lípě podrobně viz PANÁČEK, Jaroslav. *Založení augustiniánského kláštera v České Lípě*. Česká Lípa : Vlastivědné muzeum a galerie, 2010. Okruh podporovatelů a fundátorů z řad šlechty viz klášterní pamětní kniha z roku 1756 (NA ŘA, inv. č. 6, sign. Ia 5, *Summarium rerum memorabilium Conventus Micro-Pragensis S. Thomae ... conscriptae et compilatae P. Theobaldo Gruber.*). Jména všech fundátorů jsou uvedena v rejstříku pod písmenem „F“ (*Fundatio*).

³¹Josefínskými reformami byly postiženy následující kláštery: Šopka u Mělníka, Pivoň a Svatá Kateřina v Praze. Na Moravě zůstal zachován jediný klášter, a sice v Brně. (BUBEN 2007, s. 34).

³²Na začátku dvacátého století působili augustiniáni ještě v sedmi kláštorech: v Praze, Domažlicích, Bělé pod Bezdězem, Ročově, Svaté Dobrotivé, České Lípě a Vrchlabí, ale jen ve velmi omezeném počtu 33 duchovních osob (k roku 1950 celkem 43 členů řádu). (BUBEN 2007 s. 35).

³³Výrazný stimul k intenzivní písařské produkci představují hlavně nově zakládané univerzity a rostoucí síť městských škol. Za zvýšenou produkci je však těž spatřovat snížení nákladů na výrobu rukopisu. K tématu středověkých knihoven a knižní kultury obecně viz GOTTLIEB, Theodor. *Über mittelalterliche Bibliotheken*. Leipzig : Otto Harrassowitz, 1890; HLAVÁČEK, Ivan. *Knihy a knihovny v českém středověku*. Praha : Karolinum, 2005. Zde též studie o knihovně třeboňských augustiniánů kanovníků a krátce také ke knihovně svatotomášské (s. 183 – 185). Dále SPUNAR, Pavel a kol. *Kultura středověku*. Praha : Academia, 1995, s. 77 – 97; PARKES, Malcolm a WATSON, Andrew, eds. *Medieval Scribes, Manuscripts and Libraries: Essays Presented to N. R. Ker*. London : Scholar Press, 1978;

Této nové potřebě vyšli vstříc rovněž augustiniáni, u nichž se lze setkat s mimořádnou péčí o knihovny již od založení řádu.³⁴ Na rozdíl od klášterních knihoven starých řádů měly augustiniánské knihovny a jejich sbírky více charakter studijní a pracovní.³⁵ Nakládání s knihami se u augustiniánů eremitů řídilo pevnými pravidly, která byla od konce 13. století zakotvena v řádových statutech. Neklamný důkaz však najdeme již v řádové řeholi,³⁶ kde se doslova praví: „O knihy žádejte každý den v určenou hodinu. Kdo přijde jindy, nedostane je.“³⁷ O tom, že augustiniáni věnovali svým knihovnám cílenou a systematickou péči, zřejmě nejlépe vypovídají záznamy v kapitulních aktech. Díky nim dnes víme, že na generální kapitule v roce 1290 definitivně schválili nařízení, která se týkala řádových studií a budování knihoven. Podle nich byli všichni augustiniáni povinni podporovat řádovou knihovnu v Paříži prostřednictvím odkazů a darů. Ve všech konventech s řádovými studií měly být co nejdříve vybudovány knihovny podle pařížského modelu, v ostatních domech pak knihovny odpovídající potřebám a možnostem daného konventu. Představený kláštera byl zároveň povinen pověřit jednoho z bratrů péčí o knihovnu. Ustanovený knihovník (*armarista*)³⁸ se musel postarat nejen o vhodné uložení knih, ale měl také dbát o rozkvět knihovny, ať již prostřednictvím darů a odkazů, anebo koupí či zaplacením nájemného písaře, který měl za dohodnutou částku rukopis opsat. Poslední zmíněné opatření se odrazilo i do řádových konstitucí, které představenému provincie ukládaly vyplatit značný obnos peněz ("*quadraginta libras turonenses*") všem spolubratřím, kteří zdárně ukončí teologická studia v Paříži.³⁹ Toto nařízení mělo řeholníkovi zajistit, že po návratu do své domovské provincie nebude strádat nouzí a bude moci dobře vykonávat úřad lektora. Hmotná podpora byla v první řadě určena na hrazení výdajů za knihy. Výše vyplaceného obnosu se samozřejmě zvyšovala, pokud se jednalo o lektora teologie, který vyučoval přímo v Paříži.⁴⁰ Mimoto obsahovaly stanovy řádu již od počátku 14. století také nařízení, podle nichž se představení klášterů museli postarat o

³⁴David Gutiérrez citoval ve svém článku v roce 1955 inventáře všech 28 augustiniánských knihoven z větší části v plném znění. Viz GUTIÉRREZ, David. De antiquis Ordinis Eremitarum Sancti Augustini Bibliothecis. In *AA*. Vol. XXIII. Roma, 1954, s. 164-372.

³⁵Nejpřednější řádové knihovny se nacházely v Římě, Sieně, Florencii, Boloni, Cremoně, Mailandu, Padově, Benátkách a Trevisu. Cenné sbírky chovaly také kláštery v zaalpských zemích – v Mnichově, Erfurtu, Magdeburku, Vídni, Praze, Paříži, Bordeaux, Toulouse a Avignonu a také v Anglii. V Yorku měla být jedna z pěti největších knihoven v Evropě okolo r. 1370 (GUTIÉRREZ 1985, s. 179).

³⁶Řehole sv. Augustina je soubor pravidel pro život komunity. Autorem je svatý Augustin (354-430). Původně nebyla určena řeholním řádům, ale jednalo se o domácí pravidla pro lidi, kteří žili s Augustinem v jeho domě. Napsána byla roku 397 a je tak nejstarší řeholí v rámci západní katolické církve. Tato řehole je závazná pro více řádů (premonstráti, křížovníci, augustiniáni kanovníci, voršilky aj.).

³⁷„*Codices certa hora singulis diebus petantur. Extra horam qui petierit non accipiat.*“ Řehole sv. Augustina, kap. V. Nápis informující čtenáře o pravidlech pro vypůjčování a vracení knih si pražští augustiniáni nechali dokonce zvětšit nad vstup do knihovního sálu.

³⁸Gutiérrez toto označení překládá jako „strážce skříní s knihami;“ (GUTIÉRREZ 1985, s. 191); z lat. *arma, orum* – náradí, zbraň, lat. *armarium* – skříň.

³⁹Tamtéž.

⁴⁰V roce 1295 bylo na generální kapitule kupříkladu schváleno, že hlava řádových studií v Paříži ("magister regens") Jakub z Viterbo († 1307) obdrží od každé ze 17 řádových provincií každoročně po jednu guldenu k hrazení výdajů za písaře, papír a další nezbytné potřeby. Když byl později zmíněný lektor jmenován arcibiskupem z Beneventu a v prosinci téhož roku usedl na stolec v Neapoli, obdržel od generálního převora svolení vzít si s sebou také potřebné knihy. Kapitula v roce 1306 udělené povolení schválila pod podmínkou, že arcibiskup zaplatí 90 guldenů za užívání knih a zajistí, aby po jeho smrti byly všechny knihy vráceny zpět mateřskému konventu. (GUTIÉRREZ 1985, s. 192).

vytvoření příznivých podmínek pro rozvoj studia a věd. To mimo jiné znamenalo, že kromě uhrazení nákladů spojených se studiem zvlášť nadaných bratrů na zahraničních univerzitách, zajistí dostatek potřebné literatury pro vlastní konvent, a to jak pro výkon duchovní správy, tak i pro chod domácích řádových učilišť.⁴¹

Základ augustiniánské knihovny ve středověku kromě liturgických knih vždy tvořila literatura určená pro studium. Vedle bible a biblických komentářů, konkordancí a vokabulářů, byla mnoha svazky zastoupena patristická literatura, v níž přední místo zaujímal svatý Augustin, dále dílo Aristotela doplněné nesčetnými výklady scholastických teologů, později také spisy Platona a novoplatoniků, nechyběly ani spisy z bohaté literární produkce arabských a židovských autorů. Nezanedbatelnou část představovala rovněž díla velkých teologů vrcholné scholastiky, především z řad dominikánů a františkánů. Bohatství augustiniánských knihoven rozšiřovala konečně i některá vědecká pojednání řecko-latinská a arabsko-židovská z oblasti astronomie, geografie, matematiky a medicíny. Ve čtrnáctém století přibyla také díla řeckých a římských klasiků.⁴² Ještě zřetelněji svědčí o existenci větších řádových knihoven více než tři desítky dochovaných středověkých knižních katalogů.

Určit množství knih, které vzniklo přímo v klášterních skriptoriích augustiniánů eremitů, dnes bohužel nelze. S jistotou však víme, že rukopisy pocházející z této produkce musely tvořit nezanedbatelnou část knihoven,⁴³ neboť každý mistr teologie měl právo mít k dispozici osobního písaře.⁴⁴ Opisovačská činnost je doložena hojně i u studentů, kteří si během svých studií opisovali některé knihy pro osobní potřebu. Neméně podstatným důvodem pro opisování byla také touha rozšířit knihovnu kláštera, kam se mniši po ukončení studií vrátili, o nové rukopisy.⁴⁵ V řádových pramenech jsou doložena skriptoria v Paříži, Avignonu, Yorku a Erfurtu.⁴⁶ Opisovačské dílny byly provozovány až do poslední čtvrtiny 15. století, kdy byla postupně rukopisná kniha nahrazována tištěnou.

Od roku 1332 se objevují jména augustiniánů eremitů také mezi osobami, které pečovaly o papežskou knihovnu v Avignonu.⁴⁷ Právě jim patří zásluha na jejím systematickém budování a

⁴¹Na zasedání generální kapituly v Řezně v roce 1290 bylo schváleno nařízení, podle něhož mělo být v každé provincii zřízeno studium generale a k němu také knihovna, při níž měl nepřetržitě pracovat jeden nebo více písařů. (viz Konstituce z roku 1290, kapitola 37, GUTIÉRREZ 1985, s. 193).

⁴²Soudobí augustiniáni teologové citují texty z téměř všech zmíněných literárních děl. (GUTIÉRREZ 1985, s. 193).

⁴³Bližší viz ustanovení v kap. 37 (Konstituce z roku 1290), rozvedené v pozn. 35. (GUTIÉRREZ 1985, s. 193).

⁴⁴Toto privilegium však bylo v roce 1354 zrušeno. Závazná pravidla platila i pro skriptoria, která musela být po polovině 14. století umístěna vždy mimo klášteru poblíž vstupu do kláštera. Ani písaři nebylo dovoleno, aby přespával, anebo se zdržoval v klauzuru. (GUTIÉRREZ 1985, s. 194).

⁴⁵Jejich jména jsou uvedena ve středověkých inventářích a explicitech u více než dvou stovek kodexů. (Tamtéž).

⁴⁶Přesto se lze domnívat, že nechyběly ani v dalších větších klášterech v Itálii, Francii, Anglii a ve střední Evropě. (GUTIÉRREZ 1981, s. 176 – 177).

⁴⁷Kupříkladu francouzský augustinián Johannes Coci, který v evropských knihovnách neúnavně pátral po skrytých pokladech antické literatury. Jeho zásluhou bylo zpřístupněno a „znovuobjeveno“ dílo sv. Jeronýma. Ve své funkci knihovníka se Coci obrátil o pomoc také na Petrarca, kterého požádal, aby v papežské knihovně uspořádal spisy Cicerona a napsal k nim vysvětlující glosy. (GUTIÉRREZ 1981, s. 209).

vytvoření prvních knižních katalogů.⁴⁸ Naproti tomu dnes neznáme téměř žádná jména zručných iluminátorů, kteří vyzdobili řádové mešní knihy a cenné kodexy nádhernými iluminacemi. Ani není známo, jestli tyto vzácné exempláře, které jsou dnes rozesety v knihovnách po celé Evropě, opatřili iluminacemi sami augustiniáni, anebo profesionální malíři miniatur.

Ačkoli období pozdního středověku představovalo pro mnohé kláštery a klášterní knihovny periodu spojenou s úpadkem, neplatí to pro augustiniány.⁴⁹ Jejich klášterní knihovny rostly jak intenzivní činností vlastních písařských dílen, tak také odkazy zemřelých členů řádu a dary prelátů či bibliofilsky orientovaných dobrodinců řádu. Z několika středověkých soupisů a dalších spolehlivých pramenů je doložena existence více než 140 augustiniánských knihoven v Itálii, Německu, Belgii a Anglii.⁵⁰ Rovněž není pochyb o tom, že se knihovny nacházely i v dalších větších konventech ve Španělsku, Portugalsku, Maďarsku a Polsku, ačkoli doklady o jejich knihovnách pocházejí až z novější doby.

Z korespondence řádových představených vyplývá, že ve všech konventech s výjimkou menších byl ve 14. a 15. století jeden z bratrů ustanoven jako knihovník. Z dnes známých jmen knihovníků je možné usuzovat, že se obvykle jednalo o bratry s bližším vztahem ke knihám.⁵¹ Klíč a tedy i volný přístup do knihovny měl zpravidla jen knihovník. K jeho povinnostem náleželo stavět a pořádat knihy podle oborů do skříní a regálů. Opatřovat je signaturou a vyhotovit jejich seznam, který bylo v případě přírůstků třeba doplňovat podle aktuálního stavu. Několikrát do roka musel pověřený bratr – knihovník shromáždit všechny svazky v klášterní knihovně.

Půjčování knih v pozdním středověku probíhalo na stejném principu jako dnes. O výpůjčkách se vedla přesná evidence. Každý, kdo si chtěl vzít knihu do své cely, musel zapsat své jméno do registru knihovny spolu se jménem autora, názvem díla a datem, kdy si knihu vypůjčil. Žádné knihy nesměly být z konventní knihovny půjčovány mimo okruh klášterní komunity. Přesto představení mohli udělit výjimku, avšak jen za předpokladu, že se dotyčná osoba prokázala průvodním listem opatřeným vlastnoručním podpisem. V mnoha případech musel zájemce složit peněžní zástavu odpovídající dvojnásobné hodnotě knihy.⁵² Jestliže chtěl někdo cizí, nepatřící do klášterní komunity, vstoupit do knihovny, musel u něj po celou dobu zůstat jeden člen konventu, který za něj zodpovídal. Nikdy nemohla být žádná cizí osoba ponechána v knihovně o samotě.

⁴⁸GUTIÉRREZ odkazuje ve svém článku uveřejněném ve sborníku *Analecta Augustiniana* na práci Francisca Ehrleho z roku 1890, která se týká římských knihoven. In: GUTIÉRREZ, David. *De antiquis Ordinis Eremitarum Sancti Augustini Bibliothecis*. In: *AA*. Vol. XXIII. Roma, 1954, s. 179.

⁴⁹Téměř všichni generálové řádu vydávali v tomto období nařízení týkající se uchování a rozšiřování řádových knihoven. (GUTIÉRREZ 1981, s. 175).

⁵⁰Miroslav Flodr uvádí jako příklad mimořádně vyspělé katalogizační praxe ve středověku katalog augustiniánského kláštera v Yorku z roku 1372, který byl důmyslně členěn dle oborů a zahrnoval 650 svazků. (FLODR, Miroslav. *Středověké seznamy rukopisů jako historický pramen*. *Časopis Matice moravské* 77. 1958, s. 12; dále FLODR 1958).

⁵¹Zejména řádoví historiografové, kronikáři, literárně činní řeholníci či konventuálové s rozsáhlejší osobní knihovnou.

⁵²„Nisi pretio aut pignore duplicis valoris libraristae tradito.“ (Viz GUTIÉRREZ, David. *De antiquis Ordinis Eremitarum Sancti Augustini Bibliothecis*. In: *AA*. XXIII. Roma, 1954, s. 180).

Nedodržení tohoto nařízení bylo přísně trestáno. V případě, že se jednalo o magistra, přišel o svá magisterská privilegia. Pokud šlo o bakaláře nebo lektora, pozbyl dotyčný na dobu tří let svá hlasovací práva. Obyčejný konventuál byl za uvedený přečin odsouzen ke dvěma rokům klášterního vězení.⁵³

Ačkoliv řádová statuta striktně zakazovala prodej knih, udělovali mnozí představení řádu souhlas s jejich prodejem. Často se totiž stávalo, že klášter získal z odkazu duplikát díla, které ve své sbírce již měl. V tomto případě mohly být knihy buď vyměněny za jiné, anebo prodány, avšak jen pod podmínkou, že výtěžek z prodeje připadne opět knihovně.⁵⁴ V dějinách řádu se lze setkat s mnoha věhlasnými učiteli a humanisty, kteří v testamentech odkazovali své vzácné knižní sbírky augustiniánům. Jedním z nich byl dokonce slavný Giovanni Boccaccio, který ve svém testamentu z r. 1347 odkázal všechny své knihy augustiniánskému řeholníkovi Martinovi da Signa z konventu Spirito ve Florencii. Tutéž knihovnu obohatil v roce 1414 odkaz dalšího humanisty Antonia Corbinelliho, který klášteru odkázal svou bohatou sbírku řecko-latinských spisů.⁵⁵ K nejmocnějším dobrodincům a rozšiřovatelům knižního bohatství augustiniánů však patřili kardinálové a biskupové, kteří sami pocházeli z augustiniánského řádu. Podle řádových předpisů přešly knihy po jejich smrti do vlastnictví příslušného domovského kláštera.

1.5 Augustiniáni a knihy v novověku

Zacházení s knihami, jejich evidence, uložení a půjčování, jakož i vybavení knihovny, se i v novověku řídilo pokyny uvedenými v řádových konstitucích, které se v průběhu doby příliš nezměnily.⁵⁶ Pravidla, která byla upřesňována a rozpracována na zasedáních provinciálních a generálních kapitul, jsou shrnuta v kapitole nazvané *De libraria et custodia librorum*.⁵⁷ Bez výslovného svolení provinciála a jeho rady nesměly být knihy prodány, dány do zástavy ani přenášeny do jiného kláštera. Pokud by přece jen měly být některé vyřazeny z důvodu duplicity svazku, musely být nabídnuty jiné řádové knihovně a peníze použity na nákup jiných knih. O pořízení nových knih a částce na udržování knihovny rozhodovala konventní kapitula. Naopak péče o knihy, jejich bezpečné a vhodné uložení v dřevěných skříních, včetně evidence, patřilo i nadále k základním povinnostem klášterního knihovníka. Ten byl také povinen vést o všech knihách dva odlišné seznamy. První z nich byl sepisován za účelem evidence majetku. Ve druhém byly zaznamenány jednotlivé svazky klasifikované podle oboru s uvedením signatury a sloužil jako knihovní katalog k vyhledávání konkrétních titulů. Kromě toho musel knihovník každý nově získaný svazek opatřit provenienčním přípisem, jehož forma byla rovněž závazná „*Iste liber est talis*

⁵³Tamtéž, s. 168 a 241.

⁵⁴GUTIÉRREZ 1981, s. 177.

⁵⁵GUTIÉRREZ 1981, s. 178.

⁵⁶ K dějinám knihoven viz NERDINGER, Winfried, ed. et al. *Die Weisheit baut sich ein Haus: Architektur und Geschichte von Bibliotheken*. München : Prestel, 2011; STAIKOS, Konstantinos Sp. *The history of the library in Western civilization*. 1st English ed. New Castle: Oak Knoll Press, 2012. Vol. V.

⁵⁷*Constitutiones ordinis fratrum eremitarum sancti Augustini*. Coloniae Agrippinae : apud A. Boëtzeri haeredes, 1627, s. 362-365. (Dále citováno jako Konstituce 1627).

*conventus Ordinis Erem. S.P. Augustini.*⁵⁸ Dále měl pověřený knihovník také zaznamenat jméno dárce knihy „*quem dedit talis*“, případně jméno bratra, který ji klášteru odkázal „*qui fuit talis Fratris iam defuncti*“.⁵⁹ K dalším povinnostem patřila evidence výpůjček vedená patřičnou formou „*Ego N. tali die extraxi ex Libraria talem librum, vel tales libros*“.⁶⁰ Dvakrát do roka musely být všechny knihy vráceny do knihovny, aby byly k dispozici, kdyby je někdo požadoval. Jednou ročně, obvykle ihned po velikonocích, byl knihovník povinen vyhotovit soupis všech knih, jehož kopie měla být uložena v archivu.⁶¹

Až na výjimky dnes bohužel neznáme konkrétní jména jednotlivých knihovníků, protože je archivní prameny neuvádějí. Funkci knihovníka (*librarius, custos librariae*)⁶² však obvykle zastával sekretář provinciála, případně archivář či řádový historik.⁶³ Jaromír Linda, se stejně jako Gutiérrez domnívá,⁶⁴ že funkcí knihovníka bývali pověřováni řeholníci, kteří měli blízký vztah ke knihám - řádoví historiografové nebo literárně činní řeholníci, anebo ti z bratrů, kteří měli sami větší sbírku knih jako např. Gelasius Woves.⁶⁵ V každém případě musel jmenování do funkce knihovníka schválit převor.

1.6 Charakteristika fondu – současný stav

Knižní fond augustiniánské knihovny zatím není v úplnosti zpracován, neboť stále ještě probíhá katalogizace sbírky. Proto ani není možné podat vyčerpávající a detailní obsahovou a jazykovou analýzu fondu. Ve třicátých letech dvacátého století byl sice vypracován nový lístkový jmenný katalog, avšak s nedostatečnými bibliografickými údaji, v některých případech dokonce chybnými. Proto byla zahájena katalogizace celého fondu s knihou v ruce. Téměř polovina starých tisků (4 000 svazků) je sice již zanesena do elektronického soupisu ve formě excelové tabulky, která obsahuje základní bibliografické údaje (jméno autora, zkrácený název, místo a datum tisku, jazyk, stav a individuální znaky exempláře, případně poznámku o vazbě) doplněné o provenienci, avšak vzhledem k tomu, že práce postupuje podle lokálního uložení knih v sále, které respektuje oborové třídění, chybí údaje o větší části náboženské literatury a tiscích lékařských. Jen necelá polovina ze zaznamenaných knih (ca. 1800 svazků) byla již zkatalogizována v knihovnickém systému VERBIS a obsahuje komplexní bibliografický popis.⁶⁶ Následující zevrubná charakteristika je založena na údajích publikovaných ve starší odborné literatuře.⁶⁷

⁵⁸Konstituce 1627, s. 364

⁵⁹Tamtéž.

⁶⁰Konstituce 1627, s. 365.

⁶¹Tamtéž.

⁶²Konstituce 1627, s. 363.

⁶³DOKOUPIL 1972, s. 7; srov. též Jaromír Linda, který je autorem článku o knihovně domažlického kláštera obutých augustiniánů, také nenašel žádná konkrétní jména. (Viz LINDA, Jaromír. Knihovny a literární činnost obutých augustiniánů v Domažlicích a Pivoni. In *Knihy a dějiny*. Praha, 2014, s. 49; dále citováno jako LINDA 2014).

⁶⁴Viz část o nakládání s knihami ve středověku. (LINDA 2014, s. 49).

⁶⁵Například jako Gelasius Woves. LINDA 2014, s. 49.

⁶⁶Bibliografické údaje nejsou z bezpečnostních důvodů přístupné online.

⁶⁷Diplomová práce Dalibora Balcara. BALCAR, Dalibor. *Vznik, vývoj a možnosti současného využití fondů klášterních knihoven spravovaných státní knihovnou ČSSR v Praze: Se zvláštním zřetelem k prvotiskům*. Praha, 1962. Diplomová práce.

Současně vychází z vlastního průzkumu autorky této práce, která pracuje jako kurátorka augustiniánské knihovny u sv. Tomáše a je pověřena katalogizací zdejšího knižního fondu. Autorka však nevylučuje, že v průběhu dalšího zpracování knižní sbírky nedojde k novým zjištěním, která mohou pozměnit současné závěry týkající se obecné charakteristiky fondu.

Svatotomášská sbírka je typickou klášterní knihovnou, přesto však vykazuje některá specifika. I přes své převažující zaměření na teologii, je zde, a to nikoli v zanedbatelné míře, obsažena rovněž literatura klasická, humanistická a přírodovědná související s orientací řádu na vědu a vzdělání. Velmi silně je zastoupena zejména historická literatura, která mezi tisky z 18. a 19. století dokonce převládá. Za zmínku však stojí také rozsáhlá kolekce astronomické a astrologické literatury, která se do knihovny dostala díky zvýšenému zájmu některých augustiniánů o tento obor v 17. a v 18. století. V knihách tohoto zaměření se často objevují vlastnické značky některých členů řádu: Ernestus Herrmann, Georgius Dilman, Gerardus Menschik, Antonius Landschadel, Paladius Küttl, Victorinus Groh a Aloysius Ficker.⁶⁸ Systematicky byl fond v minulosti doplňován také tištěnou produkcí tematizující učení sv. Augustina (augustiniana) a augustiniánský řád.

Přesný počet svazků dnes není znám. Při poslední revizi knižního fondu, kterou provedli pracovníci Národní knihovny v roce 1952, čítala knihovna 18 729 svazků a 153 prvotisků.⁶⁹ Většina starých tisků (8000 svazků) je tištěna latinsky a německy, z dalších jazyků pak dominuje italština a španělština. V novější části fondu (ca. 9000 svazků) převládá němčina a čeština. Součástí klášterní sbírky jsou také bohemika, avšak spíše tiskařská než jazyková. K jazykově českým tiskům se řadí čtvrté vydání tzv. Melantrichovy bible, *Biblí česká* vydaná v Praze roku 1570 u Jiřího Melantricha z Aventina.⁷⁰ Mezi ranými paleotypy je olomoucký tisk Konrada Baumgartena z roku 1501 *Stigmifere virginis Lucie de Narnia*.⁷¹ Ve fondu bylo dosud zjištěno sto padesát tři prvotisků ve sto pěti svazcích.⁷² Nejstarší kniha uložená v knihovně pochází z roku 1440. Jedná se o rukopis části Starého zákona *Biblia Veteris testamenti, pars tertia Isaias-secundus Machabaeorum* (1440, Čechy, papír, 253 fol.).

Ostatní pozdně středověké rukopisy jsou dnes uloženy v Národním archivu v Praze, kde je deponován i celý archiv řádu obutých augustiniánů, který tvoří jak úřední písemnosti vzniklé činností řádových představených všech klášterů v Čechách, tak také provinciální archiv a sbírka

Institut osvěty a novinářství Univerzity Karlovy, Katedra knihovnictví (Dále cit. BALCAR 1962); FABIAN, Bernhard (hrsg.). *Handbuch der historischen Buchbestände in Deutschland, Österreich und Europa* [online]. Hildesheim: Olms Neue Medien, 2003. [cit. 15.07.2015]. Dostupný z: [http://fabian.sub.uni-goettingen.de/fabian?Augustinerkloster\(Prag\)](http://fabian.sub.uni-goettingen.de/fabian?Augustinerkloster(Prag)).

⁶⁸ Podrobnější informace o zmíněných augustiniánech a jejich osobních knihovnách viz kapitola o novověkých dějinách knihovny.

⁶⁹ BALCAR 1962, s. 88.

⁷⁰ *Biblí česká*. Praha : Jiří Melantrich z Aventýna, 1570 (K01104).

⁷¹ INSTITORIS, Heinrich. *Stigmifere virginis Lucie de Narnia aliarumque spiritualium personarum feminei sexus facta ad miracione digna*. Olomouc : Konrad Baumgarten, 1501.

⁷² K prvotiskové sbírce viz sedmá kapitola této práce.

rukopisů literárního charakteru sahající od středověku až do století minulého.⁷³ Podle klášterní signatury uvedené na hřbetech svazků a na titulních listech je ovšem zřejmé, že původně byly rukopisy vřazeny mezi knihy v klášterní knihovně. Nejstarší část rukopisného fondu tvoří pět pozdně středověkých kodexů latinských rukopisů náboženského obsahu ze 14. a 15. století – žaltář,⁷⁴ komentář ke knize Job,⁷⁵ výklad evangelijních perikop,⁷⁶ „ars moriendi.“⁷⁷ Jediný kodex opatřený datací pochází z roku 1387. Klášteru jej daroval kartograf a dvořan Rudolfa II., Warmund Ygl v roce 1610.⁷⁸ Řádový archiv obsahuje rovněž rukopisy nelatinské - výklad křesťanského kalendáře v turečtině,⁷⁹ tři italské rukopisy z 16. a 17. století (deník z Tridentského koncilu,⁸⁰ dopis španělského státníka Antonia Pereze vévodovi z Lermu).⁸¹ Jemnými malovanými bordurami a filigránovými iniciálami prozrazujícími cizokrajný původ vyniká španělský rukopis pravděpodobně z přelomu 15. a 16. století, který představuje výtah zákonů pro španělskou šlechtu ze španělských zákonů.⁸² Součástí archivní sbírky je rovněž větší množství teologických a historiografických rukopisů, jejichž autoři působili u sv. Tomáše. Čtyři rukopisy z oblasti dogmatické teologie sepsal sekretář provinciála a pozdější děkan teologické fakulty v Praze P. Ambrosius Wilde. Dalšími rukopisy z dogmatiky a morální teologie přispěl do knihovny provinciál P. Leonhard Mauder. Přednášky z náboženství a modlitební knihy pocházejí od profesora českolipského gymnázia P. Hyacinta Pitera. V rukopisné sbírce jsou zastoupeny kromě náboženské tematiky také díla historická – německý překlad Hájkovy Kroniky české,⁸³ genealogická práce zasvěcená šlechtickému rodu Kolowratů sepsaná augustiniánem Valentinem Weidnerem,⁸⁴ dále rukopisy právní povahy či přírodovědného zaměření.⁸⁵ Klášterní sbírku rukopisů doplňují knihy lékařské a farmakologické.⁸⁶ Pravděpodobně z odkazu některého z členů Valdštejnského rodu získal klášter také kuchařskou knihu receptů hraběnky Marie Alžběty z Valdštejna z roku 1692.⁸⁷

⁷³ Ke sbírce rukopisů viz TOŠNEROVÁ, Marie (ed.). *Průvodce po rukopisných fondech v České republice*. Díl II. Praha : Archiv Akademie věd České republiky, 1998, s. 160 - 161.

⁷⁴ NA ŘA, inv. č. 364, sign. Id 13.

⁷⁵ NA ŘA, inv. č. 365, sign. Id 14. Přípis na fol. 2r „*Sum ex libris S. Simonis Adalbeti Galleritae Zedeceni Beler[?]icij emptus 24 [grossi] Anno 1602 in die S. Venuslai.*“

⁷⁶ NA ŘA, inv. č. 366, sign. Id 15. Provenience: „*Conventus S. Thomae Micro Pragae f[ratrum] Erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]n[us]*“ (přípis na fol. 1).

⁷⁷ NA ŘA, inv. č. 371, sign. IIIa 35. Provenience: „*Johannes Majer Monacensis Coop[er]ator A[nno] [15]82*“ (přípis na posledním foliu).

⁷⁸ NA ŘA, inv. č. 362, sign. Id 11. „*Venerandis fratribus Ordinis Eremitarum S. Augustini ad S. Thomam Pragae, hunc libru[m] dono dedi ego Warmundus Jgl in Volderturn caes[ar]ae M[aiesta]tis praefectus rationum apud aulica camera die S. Catharinae Virginis Anno D[omi]ni M. DCX*“ [1610] (přípis na předním předeštlí).

⁷⁹ NA ŘA, inv. č. 368, sign. IIIa 29.

⁸⁰ NA ŘA, inv. č. 423, sign. Ib 27.

⁸¹ NA ŘA, inv. č. 424, sign. Ib 28.

⁸² NA ŘA, inv. č. 444, sign. Ic 7.

⁸³ NA ŘA, inv. č. 426, sign. Ic 13.

⁸⁴ NA ŘA, sign. Id 19.

⁸⁵ NA ŘA, sign. IIIa 45, NA ŘA sign. Ib/221, NA ŘA sign. Ic 11.

⁸⁶ NA ŘA, sign. Ib 225, NA ŘA, sign. Ic 12.

⁸⁷ NA ŘA, sign. Ib 226.

Svou skladbou odpovídá knihovna jak systematicky budované institucionální knihovně s převahou teologické, filosofické a historické literatury, tak i organicky rostlému fondu, který do sebe pojal menší knihovní celky z odkazu členů řádu, ale i nejrůznější knižní dary dobrodinců kláštera. Mezi tyto tisky se řadí například kapesní ilustrované vydání o pěti architektonických řádech *Reigles des cinq ordres d'architecture de Vignolle* vytištěné ve formě mědirytu na více než sto stranách.⁸⁸ Mezi mimořádně vzácné exempláře náleží konvolut šesti nizozemských tisků vytištěných mezi léty 1520-1522 zwollským tiskařem Simonem Corverem.⁸⁹ Autorem jednoho z děl je Johannes Gochius († 1475), pozdně středověký teolog a církevní reformátor. Jeho názory vycházely z Augustina a byly blízké myšlenkám obrodného hnutí *devotio moderna* a Bratřím společného života.⁹⁰ Celkem čtyři tisky v konvolutu pochází od Wessela Gansforta († 1489), dalšího nizozemského reformátora původem z Groningenu. Tento humanista patřil mezi nejvýznamnější učence a teology pozdního středověku, který svými spisy a působením připravil cestu reformaci. *Farrago Wesseli* je titul sbírky jeho listů s předmluvou Martina Luthera.⁹¹ Luther uveřejnil sbírku Wesselových spisů, která byla u jeho přátel ukrývána jako vzácnost. Některé z Wesselových dopisů se zachovaly *Wesseli epistola adversus M. Engelbertum Leydensem* ..., část z jeho díla však byla pravděpodobně zničena jeho přáteli krátce po Wesselově smrti z obavy před církevní inkvizicí.⁹² Dnes bohužel neznáme cestu, jak se do konventní knihovny tento zajímavý konvolut dostal. V klášterní sbírce se nacházejí i výpravná ilustrovaná vydání. Za zmínku stojí topograficky zaměřený tisk italské provenience *Raccolta di le piu illustri et famose citta di tutto il mondo*. V knize podélného formátu (135 x 190 mm) je seřazeno téměř tři sta vedut, plánů a pohledů na různá města Afriky, Evropy, Asie i Arábie. Některé z mědirytových ilustrací opatřil svými iniciálami Francesco Valesio, benátský mědirytec a kartograf.⁹³ Mnoha rukopisnými příписy a rozsáhlejšími glosami minimálně dvou různých písařských rukou zaujme raný paleotyp s mnoha dřevořezovými ilustracemi Boëthiova *Útěcha z filosofie* vytištěná Johannem Grüningerem ve Štrasburku v roce 1501.⁹⁴

Nezanedbatelnou část dnešního klášterního fondu tvoří literatura v románských jazycích, která je v historických fondech českých knihoven zastoupena sporadicky. Knihovna chová ve své sbírce vzácné portugalikum *Ho preste Joam das Indias* portugalského kněze Francisca Álvarese (†1541), jednoho z členů poselstva k etiopskému císaři, který svým poutavým vyprávěním

⁸⁸ VIGNOLA. *Reigles des cinq ordres d'architecture de Vignolle*. Paříž : Melchior Tavernier, 1632.

⁸⁹ *De autoritate officio et potestate pastorum ecclesiasticorum*. Zwolle : Simon Cover, 1522.

⁹⁰ GOCHIUS, Johannes. *In divine gratie et Christianae fidei commendationem*. Zwolle : Simon Cover, [ca. 1521].

⁹¹ GANSFORT, Wessel. *Farrago Wesseli*. [Zwolle, Simon Corver, ca. 1522]; GANSFORT, Wessel. *Tractatus d. Wesseli Groningensis de oratione[et] modo orandi cum luculentissima dominicae orationis explanatione*. [Zwolle : Simon Corver, ca. 1521].

⁹² GANSFORT, Wessel. *Wesseli Epistola Adversus M. Engelbertum Leydensem*. [Zwolle : Simon Corver, ca. 1522]; GANSFORT, Wessel. *Wesselus De sacramento eucharistiae. Et audienda Missa*. [Zwolle : Simon Corver, ca. 1522].

⁹³ *Raccolta di le piu illustri et famose citta di tutto il mondo*. S.l. [Benátky] : s.n., s.a. [ca. 1595].

⁹⁴ BOETHIUS, Anicius Manlius Severinus. *De Philosophico consolatu siue de consolatio[n]e philosophie*. Štrasburk : Johann Grüninger, 1501.

zprostředkoval raně novověkému čtenáři první popis Etiopie.⁹⁵ Tento raritní tisk existuje dnes pouze ve čtyřech exemplářích na světě.⁹⁶

K obsahově a ilustračně zajímavým exemplářům se řadí také první vydání jedné z vůbec nejstarších publikací vytvořených domorodým Mexičanem Diegem Valadésem (1533-1588). Jeho ilustrovaná *Rhetorica Christiana* představovala nevšední souhrn kultury, teologie, filosofie, katechismu a mexické historie, které pojednávalo o různých aspektech náboženského vzdělání v Novém Světě.⁹⁷ Prostřednictvím vlastních ilustrací se Indiánům snažil přiblížit základy křesťanské víry. Jeho ilustrace představují unikátní obrazové svědectví o struktuře, sociální organizaci a práci misionářů při šíření křesťanství v Novém Španělsku.

Augustiniánská knižní sbírka obsahuje i další misionářskou literaturu orientovanou především na oblast Jižní a Střední Ameriky, kam nejvíce směřovaly misie řádu sv. Augustinia. Ojedinělým pramenem pro studium zaniklých indiánských jazyků je příručka františkánského misionáře Luise Jerónima de Oré *Rituale, seu manuale Peruanum*.⁹⁸ Přítomnost těchto knih u sv. Tomáše jen dokládá specifickou „cizokrajnost“ knihovny budované řeholníky, kteří byli do Prahy posíláni v dobách úpadku monastického života ze vzdálených zemí.

V knihovně je ovšem zastoupena též literatura vymykající se církevnímu prostředí, mezi níž patří militaria, příručky pro výchovu budoucích mladých šlechticů, hippika a další zajímavé tisky.

⁹⁵ÁLVAREZ, Francisco: *Ho preste Joam das Indias*. [Lisabon] : Rodriguez, 1540, 20; více viz KAŠPAROVÁ, Jaroslava. Francisco Álvarez a počátky portugalského zájmu o Etiopii. K několika zajímavým tiskům v SK ČSR. In *Miscellanea oddělení rukopisů a vzácných tisků* 3, 1986. Praha: Státní knihovna ČSR, 1987, s. 155-206 (Dále cit. KAŠPAROVÁ 1987).

⁹⁶Druhý exemplář v Čechách patří do sbírky Roudnické lobkowické knihovny, třetí je v národní knihovně v Lisabonu a poslední v knihovně Britského muzea (KAŠPAROVÁ 1987, s. 160).

⁹⁷VALADÉZ, Diego: *Rhetorica Christiana*. Perugia : Pietro Giacomo, Petrucci, 1579.

⁹⁸ORÉ, Luis Jerónimo de. *Rituale, seu Manuale Peruanum, et forma brevis administrandi apud Indos sacrosancta Baptismi, Poenitentiae, Eucharistiae, Matrimonij, & Extremae unctionis sacramenta*. Neapol : Giovanni Giacomo Carlino; Costantino Vitale, 1607.

2. Literatura a prameny, metodologie

2.1 Kritické zhodnocení publikované literatury

Na úvod je třeba poznamenat, že knihovna nebyla nikdy přístupná širší veřejnosti a sloužila výhradně potřebám řádu. Do dnešní doby neexistuje žádná komplexní studie, která by vyčerpávajícím způsobem pojednávala o historickém vývoji knihovny a jejím složení. Větší část odborné literatury vztahující se k augustiniánskému klášteru u sv. Tomáše se věnovala spíše stavebnímu a umělecko-historickému vývoji kláštera.⁹⁹ Od konce 18. století bylo publikováno několik odborných statí, které se přímo či jen okrajově zabývaly svatotomášskou knihovnou. V následující části je podán základní přehled literatury s krátkou anotací k obsahu a údajům, které jednotliví autoři o knihovně uvedli.

První a dosud také jedinou práci, která se pokusila podrobněji analyzovat novodobou klášterní sbírku, napsal německý lexikograf Friedrich Karl Gottlob Hirsching v roce 1788.¹⁰⁰ Vedle stručného historického nástinu se její autor zabývá především tematickým rozbořem fondu. Přínos jeho práce spočívá zejména v rozsáhlém bibliografickém soupisu konkrétních knižních titulů, které jsou doplněny jeho vlastními poznámkami týkajícími se hodnocení knih z hlediska jejich vědeckého nebo literárního přínosu. Přestože je jeho úsudek subjektivní a zcela poplatný době svého vzniku, přináší zajímavé svědectví o zdejší knihovně a do jisté míry umožňuje určit ztráty, ke kterým došlo v pozdějších letech.

Příležitostné zmínky o knihovně najdeme také v historicko-topopografických pracích a monografiích uměnovědného zaměření. K prvním autorům, kteří ve svých dílech neopominuli zmínit knižní bohatství vlastníků popisovaných objektů, patřil piarista Jaroslav Schaller (1738-1809), který ve svém historickém místopisu Prahy stručně vylíčil dějiny řádové knihovny u sv. Tomáše a literární produkci augustiniánských řeholníků.¹⁰¹ Neklamným důkazem toho, že svůj

⁹⁹První statě a rozsáhlejší články začaly vznikat již v době osvícenství zásluhou katolických duchovních. Viz SCHALLER, Jaroslav. *Beschreibung der königlichen Haupt und Residenzstadt Prag sammt allen darinn befindlichen sehenswürdigen Merkwürdigkeiten: Die Kleinseite, oder das III. Hauptviertel der Stadt Prag*. Prag : Gerzabeck, 1795, s. 36-56. (Dále citováno jako SCHALLER 1795). I další práce zmiňující malostranský klášter vznikla v církevním prostředí. Jejím autorem je katolický kněz František Ekert. (EKERT, František. *Posvátná místa král. hl. města Prahy: dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v hlavním městě království Českého. Svazek I*. Praha : Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1883, s. 213-229). Podrobně se výzdobou kláštera a kostela sv. Tomáše zabývá též Bohumil Matějka ve své rozsáhlé umělecko-historické studii (MATĚJKA, Bohumil. *Přestavba a výzdoba chrámu sv. Tomáše při klášteře poustevníků řádu sv. Augustina na Menším Městě Pražském: příspěvek k dějinám Pražského baroka*. Praha : Knihotiskárna J. Otty, 1896, s. 1 - 71). Z novějších prací se umělecko-historickému vývoji kláštera včetně výzdoby interiéru kostela věnuje Petra Nevímová, která obohatila a rozšířila dosud publikované poznatky o další detaily z archivních materiálů (NEVÍMOVÁ, Petra. *Výstavba a výzdoba augustiniánského kostela sv. Tomáše na Malé Straně*. In *Pro věřící každé generace: V. augustiniánský týden*. Praha : Onyx, 2003, s. 26-45). Dosud nejobsáhlejší výklad s vyčerpávajícím přehledem literatury a pramenů však přináší až monografie Jaroslava Kadlece v roce 1985. (KADLEC, Jaroslav. *Das Augustinerkloster Sankt Thomas in Prag: vom Gründungsjahr 1285 bis zu den Hussitenkriegen*. Würzburg 1985; viz poznámka 1).

¹⁰⁰HIRSCHING, Karl Gottlob. *Versuch einer Beschreibung sehenswürdiger Bibliotheken Deutschlands nach alphabetischer Ordnung der Oerter*: 3. Band. Erlangen: Palm, 1788, 377-421 (dále citováno jako HIRSCHING 1788).

¹⁰¹SCHALLER, Jaroslav. *Beschreibung der königlichen Haupt und Residenzstadt Prag sammt allen darinn befindlichen sehenswürdigen Merkwürdigkeiten: Die Kleinseite, oder das III. Hauptviertel der Stadt Prag*. Prag : Gerzabeck, 1795, s. 41-42. Dále citováno jako SCHALLER.

výklad o historii knihovny čerpal hlavně z pamětní knihy sepsané Theobaldem Gruberem¹⁰² a nikoli z Hirschinga, je jeho popis událostí na konci třicetileté války, neboť uvádí téměř doslovný překlad příslušné pasáže z Gruberovy kroniky.¹⁰³ Hirsching oproti tomu vylíčil stejnou událost shodně jako jiný člen augustiniánského řádu Benignus Sichrovský,¹⁰⁴ který více než dvacet let před Gruberem sepsal pamětní knihu malostranského konventu. Pouze několika větami charakterizuje knihovnu Theodor Gottlieb.¹⁰⁵

V devadesátých letech 19. století vyšlo poprvé vydání obou středověkých katalogů, ale bez rozsáhlejšího komentáře.¹⁰⁶ V následujícím období se sice objevují zmínky o knihovně, avšak obsahují řadu nepřesností a závažných chyb. Přesto zde budou kvůli úplnosti ve stručnosti uvedeny. Jedná se o statistický přehled stavu, zpracování a využívání klášterních knihoven v ČSR sestavený na základě soukromého dotazníkového šetření, který provedl Vít Hůlka v roce 1928.¹⁰⁷ Další kvantitativní údaje o počtu svazků a prvotisků k roku 1932 a základní údaje ke všem augustiniánským klášterům byly uveřejněny ve zprávě Státního statistického úřadu.¹⁰⁸ Podobně mylně informuje také Bohumír Lifka,¹⁰⁹ který uvádí 10 000 svazků a 40 prvotisků, přičemž německé periodikum *Minerva* ve stejné době udává o šedesát prvotisků více než Lifka.¹¹⁰ Naproti tomu Dalibor Balcar, který ve své diplomové práci o významných klášterních knihovnách a jejich využití charakterizuje mimo jiné také svatotomášskou knižní sbírku, uvádí přesné údaje o počtu svazků a prvotisků.¹¹¹ Knižní soupisy zaznamenané ve svatotomášském kodexu (CTh) i se

¹⁰²Theobald Gruber († 1777) zastával v roce 1757 funkci sekretáře provinciála a archiváře u sv. Tomáše v Praze. Je autorem klášterní kroniky z roku 1756. Viz NA ŘA, inv. č. 6, sign. Ia 5, *Summarium rerum memorabilium Conventus Micro-Pragensis S. Thomae ... conscriptae et compilatae P. Theobaldo Gruber. (1756)*. Dále citováno jako GRUBER 1756.

¹⁰³Srov. GRUBER 1756, fol. 208 a 209; SCHALLER, s. 42.

¹⁰⁴Benignus Sichrovský († 1737) někdejší provinciál a jeden z asistentů generála řádu. Viz NA ŘA, inv. č. 8, sign. Id 21. *Memorabilia Conventus Sancti Thomae Pragae. (1730)*. Dále citováno jako SICHROVSKÝ 1730.

¹⁰⁵GOTTLIEB, Theodor. *Über mittelalterliche Bibliotheken*. Leipzig : Harrassowitz, 1890, 11. Zde velmi stručná zmínka o existenci knihovny v klášteře, o knižním daru Zbyňka Zajíce z Hazenburka (s. 382) a středověké pamětní knize (s. 64).

¹⁰⁶NEUWIRTH, Joseph. *Die Bücherverzeichnisse des Prager Thomasklosters vor den Husitenkriegen. Zentralblatt für Bibliothekswesen. vol. 10*. Praha : O. Hartwig, 1893, s. 153-179 (dále citováno jako NEUWIRTH 1893). Náš přední medievista Ivan Hlaváček podotýká, že augustiniánské knihovny by si zasloužily daleko větší pozornost, než jaká jim byla odbornou veřejností dosud věnována. Kladně hodnotí pouze monografii Jaroslava Kadlece z roku 1985 (Viz HLAVÁČEK 2005, s. 160 – 161).

¹⁰⁷Klášterní knihovna u sv. Tomáše (11 000 sv.), Bělá (1300 sv.), Ročov (?) a Vrchlabí (2500 sv.). (Viz HŮLKA, Vít. *Klášterní knihovny v České republice. Časopis československých knihovníků*, Praha, 1928, roč. 7, s. 201-214.

¹⁰⁸Viz *Mimořádné zprávy Státního úřadu statistického republiky československé*; roč. 2, č. 1-16. Praha, 1932. Ke sv. Tomášovi (viz s. 40): 10 000 svazků a 40 inkunábulí, avšak v roce 1927 uvedeno 120 (!) prvotisků. Dále uvádí složení fondu, přístupnost, roční dotaci na nákup knih (600,- Kč) a podstatná data z historie jak pražské malostranské knihovny u sv. Tomáše, tak i k dalším augustiniánským knihovnám v Čechách (Bělá, sv. Dobrotivá, Domažlice, Česká Lípa a Vrchlabí).

¹⁰⁹LIFKA, Bohumír. *Die Klosterbibliotheken in Böhmen*. In *Sankt Wiborada: Jahrgang III*. Augsburg : Westheim, 1936, s. 49-60. Lifka ji líčí jako zbytek slavné knižní sbírky ze 13. a 14. stol., která utrpěla v dalších stoletích značné škody (10 000 sv. a 40 prvotisků). Mezi jinými augustiniánskými knihovnami jmenuje dále jen knihovnu bosáků ve Lnářích se 7700 sv. a knihovnu v Ročově.

¹¹⁰Uveden jen počet, a sice „jen několik rukopisů, 100 inkunábulí a 10 000 sv.“ Viz *Minerva : Jahrbuch der gelehrten Welt*. Berlin und Leipzig, 1937.

¹¹¹Práce pojednávající o sedmi nejvýznamnějších klášterních knihovnách u nás, které zůstaly ve správě Státní knihovny ČSSR, se také zabývá augustiniánskou knihovnou (základní nástin historického vývoje včetně charakteristiky fondu, jejího uložení, dosavadního odborného zpracování a skutečného stavu. Balcar vycházel z údajů pracovníků Státní knihovny, kteří byli v padesátých letech pověřeni provedením katalogizace fondu (BALCAR 1962).

stručným komentářem cituje Ivan Hlaváček, který také kromě Kadlece opakovaně upozorňoval na důležitost odborného zpracování a mimořádnost knižního bohatství malostranských augustiniánů.¹¹² Dosud nepřekonanou a zároveň nejobšírnější práci, která se zabývá komplexně dějinami knihovny do začátku husitských válek, napsal Jaroslav Kadlec. Uznávaný odborník v oblasti církevní historie zde podává zasvěcený výklad dějin malostranského konventu augustiniánů poustevníků od založení kláštera až do husitských válek. Nedílnou součástí tohoto díla je také kritická edice svatotomášského kodexu, který představuje jeden z mála dochovaných soudobých pramenů.¹¹³ Na počátku devadesátých let publikoval několikastránkový článek o malostranské knihovně obutých augustiniánů ještě Bohdan Chlíbač, jehož popis historického vývoje knihovny již reflektuje Kadlecovu monografii o historii kláštera ve středověku. Nadto uvádí také informace k aktuálnímu stavu knihovny na přelomu 80. a 90. let minulého století a rekapituluje činnosti, které byly v knihovně v posledních letech provedeny.¹¹⁴

Závěrem lze tedy konstatovat, že díky práci Jaroslava Kadlece, Ivana Hlaváčka a dalších zmíněných autorů jsme dnes velmi dobře zpraveni o tom, jak vypadala svatotomášská knihovna na konci středověku. Podobný rozbor knižního fondu pro následující období včetně podrobnějšího historického vývoje knihovny, který by vycházel ze studia archivních materiálů a provenienčního průzkumu, zcela chybí. Pro období od 16. století vznikly pouze dílčí články či statě, které vesměs pouze rekapitulují základní historické události v dějinách knihovny a které se zároveň v podstatných detailech velmi rozcházejí, aniž by přinášely hlubší analytický rozbor knižního fondu z hlediska historického vývoje a tematické analýzy. Výjimku snad představuje pouze Hirsching, který jako jediný uvádí konkrétní názvy titulů zastoupených v knihovně a svým způsobem tak dává možnost učinit si alespoň rámcovou představu o složení knihovny v josefínské době. Na druhé straně je třeba ovšem dodat, že takovému rozboru bránila nízká úroveň zpracování knižního fondu, která byla do značné míry dána absencí jakéhokoli novodobého knihovního katalogu. Ačkoli se od padesátých let uvažovalo o provedení katalogizace sbírky, nikdy k ní nedošlo. Většina zmíněných prací tedy vesměs přejímala informace z nejstarší publikované stati o knihovně, kterou sepsal Hirsching a později Balcar.

¹¹²HLAVÁČEK, Ivan. Středověké soupisy knih a knihoven v českých zemích: příspěvek ke kulturním dějinám českým. In *Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et historica. Monographia*; sv. 11. Praha : SPN, 1966, s. 86 - 89. (Dále citováno jako HLAVÁČEK 1966). Z novějších prací viz již zmíněný Hlaváčekův sborník *Knihy a knihovny v českém středověku*. (HLAVÁČEK 2005; viz poznámka 33).

¹¹³KADLEC, Jaroslav. *Das Augustinerkloster Sankt Thomas in Prag: vom Gründungsjahr 1285 bis zu den Hussitenkriegen : mit Edition seines Urkundenbuches*. Würzburg: Augustinus-Verlag, 1985 (viz poznámka 1).

¹¹⁴CHLÍBEC, Bohdan. O současném stavu augustiniánské knihovny u sv. Tomáše na Malé Straně. In *Miscellanea oddělení rukopisů a výtvarných tisků*. Praha, 1990, (6/2), s. 297-307.

2.2 Použitá literatura a prameny

2.2.1 Sekundární literatura

Poznatky a závěry této práce čerpají ze studia níže uvedené literatury a pramenů. Pro období středověku je zásadní monografie již zmíněného Jaroslava Kadlece¹¹⁵ publikovaná v němčině a dále sborník Ivana Hlaváčka, který pojednává nejen o středověkých knihovnách v obecné rovině, ale tematizuje také knihovny augustiniánských klášterů u nás. Pro následující periody byly základní údaje o dějinách kláštera čerpány z encyklopedie Milana Bubna¹¹⁶ a z práce Jaroslava Kadlece pojednávající o historii všech klášterů augustiniánů poustevníků u nás.¹¹⁷ K hlubšímu porozumění vývoji klášterních knihoven augustiniánského řádu posloužila také obsažná stat' Vladislava Dokoupila o knihovně obutých augustiniánů v Brně¹¹⁸ a práce Karla Mareše zabývající se historií knihovny a knižní proveniencí dolnoročovského kláštera.¹¹⁹ Další literatura k dílčím aspektům tématu je pak vždy uvedena v poznámce pod čarou.

V práci byla použita také sekundární odborná literatura publikovaná v zahraničí. Velkým přínosem byly zejména knihy řádových historiků Davida Gutiérreze,¹²⁰ Adalberta Kunzelmana¹²¹ a Adolara Zumkellera¹²² týkající se historie řádu a mapující dějiny některých dalších augustiniánských knihoven v Evropě, případně dalších fenoménů, které souvisí s činností řádových členů. Cennou pramennou základnu představovaly rovněž články zahraničních badatelů uveřejňované v řádovém periodiku *Analecta Augustiniana*,¹²³ které vzniklo z podnětu italských řeholníků a vychází každoročně již od počátku dvacátého století. První čísla přinášela přetisky velmi často nedostupných archivních materiálů.¹²⁴

¹¹⁵KADLEC, Jaroslav. *Das Augustinerkloster Sankt Thomas in Prag: vom Gründungsjahr 1285 bis zu den Hussitenkriegen*. Würzburg 1985, 480 s. (KADLEC 1985, viz poznámka 1). Kadlecova monografie obsahuje kromě vyčerpávajícího výkladu k dějinám kláštera zejména edici pamětní klášterní knihy z počátku 15. století zvané *Codex Thomaens*, která obsahuje kromě opisů privilegií a listin také inventář klášterního majetku a soupisy knih. Kodex je uložen v Národním archivu Praha (NA), Archiv řádu svatého Augustina v Praze, inv. č. 68, sign. IIIa 51, *S. Thomas: Inventarium conventus Pragensis Divi Thomae Apostoli...Codex diplomaticus*. (Dále citováno jako CTh).

¹¹⁶BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích: III. díl, II. svazek: Žebravé řády*. Praha, 2007, s. 10-101. (BUBEN 2007, viz poznámka 5).

¹¹⁷KADLEC, Jaroslav. Die Klöster der Eremiten des hl. Augustinus in Böhmen und Mähren. In *AA*. Vol. LVI. Roma 1993, s. 161 – 218; dále citováno jako KADLEC 1993.

¹¹⁸DOKOUPIL, Vladislav. *Dějiny moravských klášterních knihoven ve správě Universitní knihovny v Brně*. Brno 1972; viz poznámka 24.

¹¹⁹MAREŠ, Karel. Wege der Entstehung der Bibliothek des Augustinerkloster in Unter-Ročov und die interessanteren ursprünglichen Eigentümer der Bücher. In: *AA*. Vol. LIX. Roma, 1996, s. 57 – 89.

¹²⁰GUTIÉRREZ 1975, GUTIÉRREZ 1981, GUTIÉRREZ 1985. (Podrobně rozeepsaná v poznámce 5).

¹²¹KUNZELMANN, Adalbert. *Geschichte der deutschen Augustiner-Eremiten*, Würzburg : Augustinus-Verlag, 1972 – 1976.

¹²²ZUMKELLER, Adolar. *Manuskripte von Werken der Autoren des Augustiner-Eremitenordens in mitteleuropäischen Bibliotheken*. Würzburg : Augustinus-Verlag, 1966.

¹²³V této práci citováno jako AA.

¹²⁴Podobně orientované je také o něco mladší periodikum vydávané čtyřikrát ročně belgickým historickým institutem v Heverlee-Louvain, které se systematicky věnuje výzkumu řádové historie a v pravidelných intervalech zveřejňuje též seznam bibliografie. Belgický *Institut historique augustinien* vydává rovněž drobné monografie monotematicky zaměřené na dějiny řádu.

2.2.2 Archivní prameny

Při zpracovávání dějin klášterní knihovny nelze opomenout archivní prameny řádové provenience. Přesto je třeba hned v úvodu zmínit, že předkládaná práce byla vypracována na základě studia jen poměrně omezeného počtu archivního materiálu.¹²⁵ Proto i učiněné závěry je třeba chápat jako průkopnickou a svým způsobem dílčí práci na toto téma.

Z velkého množství řádových archiválií se autorka této práce rozhodla vybrat dva rukopisy, neboť se svým rozsahem a množstvím detailů řadí k nejobsažnějším historiografickým pracím řádové provenience, které se týkají malostranského konventu. V obou případech se jedná o kroniky, které byly sepsány v 18. století.¹²⁶

Prvním z nich a zároveň o málo starším je latinsky psané *Summarium rerum memorabilium*,¹²⁷ jehož tvůrcem je řádový historik a archivář Theobald Gruber († 1777). Někdejší pivoňský převor a sekretář provinciála sepsal v roce 1756 pamětní knihu malostranského konventu od jeho založení.¹²⁸ Gruber v ní cituje přesné znění privilegií, testamentů, fundací a dalších listin z klášterního archivu. Zmiňuje také klášterní majetek a platy, dary dobrodinců i soudní pře, a to vždy s uvedením příslušného pramene.

Na rozdíl od něj podává řádový historik Pachomius Kreybich (1749-1805)¹²⁹ dějiny augustiniánů v Čechách skrze chronologicky členěné biografické črty všech augustiniánů poustevníků působících v českých zemích od založení řádu. Jednotlivé členy augustiniánské provincie řadí chronologicky podle data složení slavných slibů nebo podle první zmínky o jejich životě. V závěrečné části je připojen přehled převorů jednotlivých klášterů, seznam představených české provincie a generálů řádu včetně krátkých historických skic o každém konventu u nás. Hodnota tohoto pramene spočívá především v tom, že Kreybich vypisuje u jednotlivých řeholníků i jejich vědeckou, literární a pedagogickou činnost. Na druhé straně je třeba uvést, že si přitom počínal občas velice nekriticky a dopouštěl se řady nepřesností, hlavně v období do konce 17. století. Proto bylo nutné jeho tvrzení a údaje pečlivěji ověřovat a porovnávat s dalšími

¹²⁵Veškerý archivní materiál, vážící se ke svatotomášskému konventu na Malé straně, je uložen v Národním archivu v Praze (NA), Archiv řádu svatého Augustina v Praze III., číslo fondu 34 (dále citováno jen NA ŘA). Zahrnuje jak rozsáhlý soubor písemností úředního a správního charakteru k dějinám řádu v Čechách, k jednotlivým konventům a provincialátu od r. 1285-1950, tak také několik středověkých rukopisů a dalších manuskriptů z pozdější doby, jejichž autory jsou převážně sami augustiniáni. Jedná se o značně nesourodý materiál, zčásti nezpracovaný, jehož těžiště leží ve zlatých dobách kláštera v 18. století.

¹²⁶Kromě Theobalda Gruber a Pachomia Kreybicha psali historické práce tematizující řádové členy nebo jednotlivé kláštery také Benignus Sichrovský, Ambrosius Wilde, Leonard Mauder, Valentin Weidner a Gelasius Voves. Jejich rukopisy jsou rovněž uloženy v NA ŘA.

¹²⁷*Summarium rerum memorabilium Conventus Micro-Pragensis S. Thomae ... conscriptae et compilatae P. Theobaldo Gruber* (NA ŘA, inv. č. 6, sign. Ia 5, klášterní kronika z roku 1756).

¹²⁸O více než čtvrtstoletí sepsal mnohem stručnější pamětní knihu Benignus Sichrovský (SICHROVSKÝ 1730). Viz poznámka 104.

¹²⁹Kreybich byl velmi plodný autor. V roce 1771 sestavil první soupis členů české provincie od roku 1629. Další práce pocházejí z přelomu 18. a 19. století. Všechny mají podobný název *Catalogus Patrum ac Fratrum ...* (viz pozn. 127). Celkem napsal sedm „katalogů“ - pro každý klášter v Čechách (srov. NA ŘA, inv. č. 12, sign. IIIa 3 a inv. č. 14, sign. IIIa 4). Nejobsažlejší katalog ve formě kroniky vytvořil pro malostranský konvent v roce 1802. Údaje v něm byly doplňovány jeho následovníky až do poloviny 20. století.

prameny a literaturou.¹³⁰ Navíc nebylo zřejmé, z čeho vycházel. Některé informace, které uvedl, se totiž nevyskytují v žádné jiné písemnosti. Nicméně přesto představuje jeho katalog kněží a laických bratří z roku 1802¹³¹ ojedinělý pramen zejména kvůli množství detailních životopisných informací k jednotlivým členům řádu, kteří patřili k původním vlastníkům a „uživatelům“ klášterní knihovny.

2.2.3 Knižní soupisy a katalogy

Neocenitelným zdrojem byly rovněž dochované knihovní katalogy, které nejlépe vypovídají o obsahovém složení knižního fondu, avšak méně o jeho kvantitativních změnách, neboť se kromě svazkového katalogu (18. století) a lístkového katalogu (20. století) zachovaly jen ve fragmentech.¹³² Nejstarší úplný abecedně řazený autorský katalog pochází z poloviny 18. století.¹³³ Je uložen v klášterní knihovně a sestavil jej někdejší provinciál a rektor pražské univerzity Kosmas Schmalfus. Eviduje téměř deset tisíc titulů. Jednotlivé záznamy obsahují jméno autora v genitivu, zkrácený název díla, místo a datum tisku, formát knihy včetně dnes již neplatné signatury.¹³⁴

Pravděpodobně pouze dílčím katalogem, který se zatím nepodařilo blíže určit, je tematicky členěný *Catalogus conscriptorum librorum secundum ordinem alphabeticum*. V katalogu je zaznamenáno celkem 1079 svazků členěných do třinácti oddílů (*Catalogus theologorum* (167), *criminalium* (51), *civilistarum* (305), *feudistarum* (10), *publicistarum* (82), *municipalistarum* (34), *historicorum* (100), *politicorum* (56), *ethicorum* (43), *philosophorum* (33), *medicorum* (10), *retorum, poetarum et grammaticorum* (94)).¹³⁵ Za každým oddílem je část nazvaná „*Anonymi*.“ Jednotlivé položky obsahují jméno autora a zkrácený titul s uvedením signatury sestávající z majuskule a arabské číslice, která ovšem neodpovídá žádné dochované signatuře u sv. Tomáše. Záznamy bohužel neobsahují ani údaje o místě či roku vydání. Některé tituly odpovídají údajům uvedeným ve svazkovém katalogu z poloviny 18. století¹³⁶ a pravděpodobně jsou skutečně součástí dnešní klášterní knihovny, zarážející je však pouze nízký počet zaznamenaných svazků a neznámá signatura.

¹³⁰Hlavně období starších dějin obsahuje řadu omylů. Této skutečnosti si všimli i jiní badatelé. (Viz ZÁHOŘOVÁ, s. 8. Srov. též ZAHRADNÍK, Pavel. Dějiny kláštera obutých augustiniánů v Pšovce u Mělníka. In *Mělník - Pšovka: sborník vydaný při příležitosti znovuvysvěcení kostela sv. Vavřince v Mělníku-Pšovce obnoveného po povodni roku 2002 : 15. srpen 2004*. Mělník, 2004, s. 9).

¹³¹NA ŘA, inv. č. 22, sign. IIb 31, *Catalogus Patrum ac Fratrum Ordinis Eremitici S. P. Augustini a primaeva Introductione seu ab Anno 1040 in Bohemia existentium Biographicus Tripartitus. Juxta Chronologiam actualis existentiae, elicite Professionis et assumptae Vestis Augustiniana ex libris Historicis et Manuscriptis domesticis excerptus et conscriptus Anno Domini MDCCCII die 1. Julii per P. Pachomium Kreybich* (1802). Katalog členů řádu z roku 1802. (Dále citováno jako KREYBICH 1802).

¹³²Uložené v NA ŘA, inv. č. 205, kart. 182 (záležitosti knihovny).

¹³³O tomto katalogu se pochvalně zmiňuje již Hirsching, který uvádí, že v nejbližší době by měl vzniknout ještě katalog oborový (HIRSCHING 1788, s. 383). Plánovaný katalog však již nikdy vytvořen nebyl.

¹³⁴Na začátku 20. století byla knihovna nově uspořádána a přesignována.

¹³⁵V závorkách jsou uvedeny počty svazků v daném oddílu.

¹³⁶Kupříkladu v části „*Catalogus Criminalium*“ se vyskytuje záznam „*Molitoris Ulrici de Pythonicis Mulieribus C. ii.*“ Shodný titul je součástí svatotomášské sbírky prvotisků. Přesto je tato atribuce jen přibližná, neboť ve svazkovém katalogu z poloviny 18. století jsou uvedeny dva záznamy ke dvěma různým vydáním shodného titulu, ačkoli dnes je zde pouze

Naopak oba katalogy s románskými tisky zcela jistě zachycují italsko-jazyčné a francouzsko-jazyčné exempláře, které, soudě podle signatury, bývaly původně uloženy ve zvláštních skříních. *Catalogus librorum Italicorum in Bibliotheca conventus Micropragensis ad S. Thomam apostolum Ordinis F. Erem. S. P. Augustini existentium litera I. Signatorum* obsahuje celkem 680 titulů v italštině včetně jména autora, místa a data tisku.¹³⁷ Shodný typ údajů zachycuje rovněž *Catalogus librorum Galicorum in Bibliotheca conventus Micropragensis ad S. Thomam apostolum Ordinis F. Erem. S. P. Augustini existentium litera F. Signatorum*, v němž je zaznamenáno celkem 384 tisků ve francouzštině.¹³⁸ Klášterní knihovna uchovávala také knihy zakázané, které byly původně uloženy zvlášť. *Index librorum prohibitorum in bibliotheca S. Thomae* zahrnuje celkem 255 položek, u kterých je vždy uveden formát, rok a místo tisku.¹³⁹ Z datace tisků lze soudit, že většina dnes dochovaných seznamů knih a katalogů vznikla v 1. polovině 18. století. Mladší je pouze soupis školních knih z roku 1809 a lístkový autorský katalog z počátku dvacátého století.

V Národním archivu jsou v kartonu s archiváliemi týkajícími se knihovny u sv. Tomáše uloženy také dva zlomky katalogů *Libri theologici sub litera A* a *Libri controversistae sub litera A*, v nichž jsou zaznamenány signatury odpovídající identifikačním údajům na hřbetech některých knih v knihovním sále. Dále je zde uložen torzovitě dochovaný katalog, jehož jediná část je nadepsaná písmeny BE. Rovněž v tomto případě bylo zjištěno, že obsahuje tituly, které se podařilo dohledat v současné klášterní sbírce.

2.2.4 Další archiválie

O nákupech knih poskytly žádoucí informace účtenky a stvrzenky od tiskařů a knihkupců. K zajímavým dokladům patří například list podepsaný pražským tiskařem Janem Karlem Hrabou ml. nebo stvrzenky za nákup knih od norimberského knihkupce Paula Lochnera a drážďanského knihkupce působícího v Praze Ernsta Josepha Walthera.¹⁴⁰

2.3 Metodologie

Vzhledem k dlouhému trvání existence knihovny a kvantitativně i kvalitativně různorodému složení historického materiálu byla zvolena kombinace několika klasických metod historického výzkumu. První fáze spočívala ve shromáždění a kritickém zhodnocení pramenů a literatury k danému tématu. Jednalo se především o důkladnou rešerši a překlady odborné zahraniční literatury, která není běžně dostupná, neboť je vydávána jen v nízkých nákladech specializovanými centry pro výzkum historie řádu. Při konfrontaci literatury s prameny byla

jeden (MOLITORIS, Ulricus: *De lamiis et phitonicis mulieribus*. Leipzig: Arnoldus de Colonia, 1495, ISTC im00797000, sign. EE III 17). Štůtek na hřbetě s původní klášterní signaturou se bohužel nedochoval.

¹³⁷Nejmłodší tisk je datován 1739. Převážná většina pochází ze 17. století.

¹³⁸Nejmłodší kniha pochází z roku 1739.

¹³⁹Nejmłodší kniha byla vydána roku 1735.

¹⁴⁰NA ŘA, inv. č. 205, kart. 182 (záležitosti knihovny).

pochopitelně dána přednost údajům v pramenech, ale i při jejich interpretaci bylo třeba obezřetnosti.

Při zpracování dějin knihovny ve středověku, o nichž existuje více méně pouze jediný archivní pramen, bylo postupováno přímou i nepřímou metodou. Informace o středověkém souboru knih byly čerpány z knižních soupisů, které jsou součástí rukopisu *Codex Thomaens*,¹⁴¹ jehož kritickou edici vydal Kadlec.¹⁴² Získané informace byly doplněny a komparovány také se sekundární literaturou domácí i zahraniční provenience uvedenou v předchozí kapitole. Absence původní středověké knižní sbírky však neumožnila ověřit zjištěné údaje studiem konkrétního knižního materiálu. Průzkumu bylo podrobena jen několik málo středověkých rukopisů, které jsou uloženy v Národním archivu (NA ŘA) s cílem zjistit na základě knižní provenience původ knih. Určujícími kritérii při atribuci rukopisů byly kromě samotného vlastnického označení také jazyk a psací látka.

Jiný přístup byl zvolen pro následující období, které poskytuje větší množství archivních materiálů a o němž lze získat informace i prostřednictvím empirického výzkumu provenienčních přípisů v dochovaných exemplářích klášterní knihovny. Zde byla užita přímá metoda založená na studiu archivního materiálu různorodého charakteru v kombinaci s metodou sondy spočívající ve zpracování vybraného vzorku vlastnických označení, jejichž výsledky byly zobecněny. Celkový počet svazků zařazených do provenienčního průzkumu činí 3 270. Jejich volba souvisela s probíhající katalogizací fondu, která postupuje systematicky podle umístění knih v knihovním sále. Předkládané výsledky a závěry byly učiněny na základě studia zkatalogizované části fondu. Vzhledem k tomu, že knihy jsou v knihovním sále uloženy podle oborů, mohou být výsledky průzkumu do jisté míry zkresleny, neboť dosud byla evidována převážně jen literatura přírodovědná, historická, juristická, filosofická, jazykovědná a jen z nepatrné části náboženská. Kromě toho byly do výzkumu zařazeny také prvotisky a paleotypy se signaturou N. Vzhledem k tomu, že u některých prvotisků lze jen obtížně zjistit původní formu impresa, rozhodla se autorka citovat jednotlivá díla ve sjednocené formě, která zahrnuje jméno autora, zkrácený název díla, místo a datum tisku v českém jazyce. Citace díla je navíc zpřesněna uvedením evidenčního čísla konkrétního vydání daného prvotisku, pod kterým jej lze dohledat v mezinárodní elektronické databázi prvotisků (ISTC).¹⁴³ Podobným způsobem jsou v této práci citovány rovněž staré tisky, avšak bez čísla ISTC.

Informace týkající se historie kláštera, života řeholníků a dalších významných událostí vázících se ke knihovně byly čerpány z pamětních knih svatotomášského konventu *Summarium rerum memorabilium* (1756), *Catalogus Patrum ac Fratrum Ordinis Eremitici S. P. Augustini* (1802), knižních katalogů a účtenek za knihy. Při práci s archivním materiálem byla pro přepis

¹⁴¹*Codex Thomaens* (Dále citováno jako CTh).

¹⁴²Viz poznámka 1.

¹⁴³*Incunabula Short-Title Catalogue* (ISTC) je mezinárodní databáze prvotisků, kterou spravuje Britská knihovna (British Library). Dostupná z: <http://www.bl.uk/catalogues/istc/index.html>.

rukopisného textu užita metoda transkripce, poněvadž prvořadým cílem autorky této práce bylo získání věcných informací. Jen u vlastních jmen a místních názvů se přepis řídil zásadami transliterace.

Vlastní provenienční průzkum probíhal s knihou v ruce. Velká pozornost byla věnována individuálním znakům jednotlivých exemplářů, zejména provenienci, knižní vazbě či případným defektům. Ve formě stručné formalizované poznámky byly evidovány jak všechny typy majitelské knižní provenience – exlibris, supralibros, rukopisné komentáře, rozsáhlejší glosy i drobné vpisy, tak také další individuální znaky jednotlivých exemplářů jako například dodatečná výzdoba tisku (kolorování, drobné kresby, ukazovací znaménka apod.). Rukopisné příписы byly podle možností transliterovány. Nikoli u všech se však podařilo pořídit odpovídající přepis, neboť často byly dodatečně záměrně znehodnoceny. Získané informace byly poté konfrontovány se sekundární literaturou s cílem pokud možno přesně určit původního vlastníka či vlastníky. I v tomto případě je třeba přiznat, že ne vždy se to podařilo. S ohledem k zaměření a cílům práce byli upřednostněni vlastníci, u nichž se dalo předpokládat, že měli nějaký vztah ke klášterní knihovně. Vedle toho byla také větší pozornost zaměřena na starší tištěnou literaturu, kterou mohl klášter vlastnit již před švédským vpádem. Míra výskytu knih opatřených provenienčními znaky augustiniánských řeholníků, kteří patřili do klášterní komunity před zmíněným obdobím, měla vést k formulování jednoznačného stanoviska ohledně údajného vyplnění knihovny na konci třicetileté války. Z tohoto důvodu byly zevrubné prohlídky podrobeny také prvotisky.

Kvůli existenci jen zastaralého a již neaktuálního soupisu prvotisků byl pořízen nový katalog prvotisků. Popisy inkunábulí byly oproti původnímu lístkovému katalogu z počátku padesátých let 20. století upřesněny a rozšířeny, a to jak o větší množství bibliografických údajů, tak také o podrobnější popisy vazeb a výzdobu exemplářů, včetně záznamu současného stavu. Nedatované prvotisky byly porovnány s digitálními kopiemi příslušného titulu, aby mohlo být přesně stanoveno konkrétní vydání. Dále se podařilo také přesně určit všechny fragmenty inkunábulí. Z pozdně středověkých a raně renesančních vazeb prvotisků a některých paleotypů byly sejmuty obtahy a porovnány s údaji v databázi EBDB.¹⁴⁴ U některých byly dohledány konkrétní knihvazačské dílny.

Na základě obou zmíněných metod se autorka této práce pokusila vytvořit obraz o historickém vývoji významné klášterní knihovny v Praze doplněný o možný výklad jejího kulturního a společenského přínosu.

¹⁴⁴ Německá databáze historických knižních vazeb z období pozdního středověku a raného novověku zdobené technikou slepotisku (bližší informace k databázi viz článek Kamila Boldána. KAMIL, Boldán. Einbanddatenbank a její využití při studiu knižních vazeb. In: *Bibliotheca Antiqua 2012 : sborník z 21. konference 7. - 8. listopadu 2012 Olomouc*. Olomouc : Vědecká knihovna, 2012, s. 201-204.

3. Vznik a rozvoj klášterní knihovny ve středověku

Následující kapitola je věnována počátkům augustiniánské knihovny u sv. Tomáše v Praze a sleduje vývoj knihovny až do konce 15. století. Popis samotné knižní sbírky je založen na údajích z počátečních dvou dekád patnáctého století. Cílem autorky je poukázat na některé aspekty, které by svědčily o raně humanistické orientaci alespoň části fondu, na kterou již v minulosti někteří autoři upozorňovali.¹⁴⁵ Vykreslení širších souvislostí a zasazení knihovny do kontextu ostatních augustiniánských klášterů u nás, které je rovněž součástí této kapitoly, by mělo vést k lepšímu pochopení zkoumaného jevu a přispět k objasnění funkce této významné klášterní sbírky.

Hned v úvodu je však třeba přiznat, že sledovat vývoj této knihovny v období středověku lze vzhledem k omezené pramenné základně jen velmi obtížně. K podrobnější analýze bohužel schází nejen samotné knihy, ale i archivní materiál, který by odrážel například vlastní produkci rukopisů, nákup knih, případně nárůst knihovny prostřednictvím knižních darů. Dochované knižní soupisy také příliš mnoho neříkají o kvalitativních či kvantitativních proměnách sbírky, neboť všechny vznikly téměř ve stejné době.

3.1 Zrod knihovny

Počátky augustiniánské knihovny na Malé Straně sahají bezpochyby do prvních let existence kláštera, který založil předposlední přemyslovský vládce na českém trůnu Václav II.¹⁴⁶ v roce 1285.¹⁴⁷ Sotva třináctiletý panovník, který se do dějin českého státu zapsal jako úspěšný diplomat, kterému se podařilo přivést české země k nebývalému rozkvětu, věnoval augustiniánům nevelký pozemek s kostelíkem sv. Tomáše¹⁴⁸ těsně při hradební zdi Nového Města (dnešní Malé Strany). Ihned po příchodu augustiniánů¹⁴⁹ do Prahy začal první převor Diepold se stavbou nového kostela a kláštera, který se již od počátku dočkal mimořádné přízně bohatých a mocných dobrodinců.¹⁵⁰ Svatotomášský klášter vynikal nad ostatní řeholní domy augustiniánů poustevníků

¹⁴⁵ Nejvíce WINTER, Eduard. *Frühhumanismus*. Berlin, 1964; později též Jaroslav Kadlec (KADLEC 1985), Ivan Hlaváček (HLAVÁČEK 2005), Pavel Spunar (SPUNAR 2005) a další.

¹⁴⁶Václav II. (1271–1305) se řadil mezi panovníky, kteří se rádi obklopovali vzdělaným klérem a aktivně podporovali literární kulturu. Výrazný rys královny povahy představovala také jeho hluboká zbožnost a přichylnost k mnišskému životu. Zbraslavským cisterciákům věnoval Václav II. při založení kláštera vysoký obnos peněz, který jim umožnil v nebývalé velké míře nákup rukopisů až v Paříži. Hlaváček uvádí výši této částky, která měla činit 200 hřiven, přičemž průměrná cena za svazek se pohybovala okolo tří hřiven. (HLAVÁČEK 2005, s. 106 – 107).

¹⁴⁷Král založil o dva roky později ještě klášter v Domažlicích (o klášteře viz BUBEN, s. 64 – 68; též PROCHÁZKA, Zdeněk. *Klášter a kostel augustiniánů v Domažlicích*. Domažlice : Nakladatelství Českého lesa, 2014; o knihovně též Jaromír Linda (LINDA 2014), viz poznámka 63).

¹⁴⁸Původně patřil kostelík stejného zasvěcení s kaplí sv. Doroty břevnovským benediktínům, kteří jej 24. dubna 1285 předali nově příchozím augustiniánům. (KADLEC 1985, s. 12; srov. též BUBEN 2007, s. 55), další literatura ke stavebnímu a uměleckému vývoji kláštera viz například výše uvedené práce Ekerta, Matějky, Nevimové a přehledová práce Encyklopedie klášterů).

¹⁴⁹Dnes není zcela zřejmé, jestli byl pražský konvent osídlen řeholníky z českých klášterů (z Pivoně, Šopky nebo Svaté Dobrotivě) či zda se jednalo o mnichy z Bavorska. Jediné, co lze s určitostí konstatovat, je vilemitský původ prvních bratří, které Petr Žitavský nazývá ve své kronice „heremite seu wilhelmit.“ (K tomu více KADLEC 1985, s. 21).

¹⁵⁰V roce 1306 získal klášter Pytlíkovskou zahradu od abatýše svatojiřského kláštera Kunhuty, další pozemek věnovala augustiniánům královna Eliška, manželka Jana Lucemburského v roce 1323. (Tamtéž s. 12 – 13). Kadlec cituje ve své

jak osobou zakladatele, tak velikostí hmotných statků. K jeho výjimečnému postavení přispělo bezesporu také umístění kláštera v bezprostřední blízkosti sídla panovníka.¹⁵¹ Většina ostatních augustiniánských klášterů v Čechách měla jen význam lokálního dosahu a svým založením se řadily k soukromým fundacím šlechty.

Augustiniánští řeholníci si záhy po svém příchodu získali značnou přízeň a to jak mezi obyvateli obou pražských měst, tak i u šlechty díky své mimořádné vzdělanosti.¹⁵² Zástupci bohatšího městského patriciátu a osoby z vyšších stavů se nechávali pohřbívat v kostele i v klášterním ambitu a přilehlých kaplích a svými štedrými dary přispívali na chod kláštera.¹⁵³ Nákladností zařízení a množstvím uměleckých skvostů se sv. Tomáš vyrovnal nejhonosnějším pražským chrámům.¹⁵⁴

Hmotné zabezpečení poskytovalo jistě nutné zázemí také pro rozvoj knihovny. Avšak důležitou roli hrála orientace řádu, který potřeboval schopné a vzdělané řeholníky, kteří by se stali dobrými kazateli a zpovědníky.¹⁵⁵ Z tohoto důvodu byly kladeny vysoké nároky na vzdělání řádových členů, kteří měli působit v duchovní městské správě. Knihy tedy augustiniáni potřebovali jak pro studium a výuku na svých školách, tak i pro homiletickou činnost.

Přestože první písemná zmínka o knihovně pochází až z roku 1368,¹⁵⁶ lze se na základě zpráv z jiných knihoven domnívat, že zárodek knihovny si s sebou přinesli již první řeholníci z mateřského kláštera.¹⁵⁷ O podobě a složení nejstarší knižní sbírky, kterou pravděpodobně tvořily základní liturgické knihy a řehole, nemáme bohužel žádné přímé svědectví.¹⁵⁸ Stejně tak není

monografii též úplná znění zakládacích listin a donací, které jsou součástí svatotomášského rukopisu *Codex Thomaes* (KADLEC 1985, s. 128, 132, 133, 135 a 136). V roce 1328 věnoval klášteru olomoucký biskup Štěpán z Tetína celou ves Lhotu (Březová u Tetína). Viz BUBEN 2007, s. 55.

¹⁵¹ Vysvěcení chrámového chóru v roce 1316 se účastnila tehdejší světská i duchovní elita v čele s pražským biskupem Janem IV. z Dražic spolu s mohučským arcibiskupem Petrem z Aspeltu a trevírským arcibiskupem Balduinem, strýcem krále Jana Lucemburského a bratrem císaře Jindřicha VII. Účast církevních i státních autorit země i říše jen dokládá, jaký význam augustiniánskému klášteru tehdy přínáležel.

¹⁵²KADLEC 1985, s. 36.

¹⁵³Kadlec uvádí přesnou výši důchodů, které klášteru každoročně plynuly z peněžních platů darovaných konventu mecenáši (kupříkladu 85 kop grošů jen z pražských domů), další příjmy pocházely ze vsí ve středních Čechách (Kunratice, Lešany, Horka, Postřižín, Středokluky, Beroun), ale též z vinic. K tomu blíže kapitola *Die wirtschaftlichen Verhältnisse des Thomasklosters*, (KADLEC 1985, s. 81 – 99).

¹⁵⁴Podle Hemmerleho se bohatstvím a nádherou kostelních paramentů řadil hned za svatovítský a olomoucký dóm. (HEMMERLE, Josef. Nikolaus von Laun. Ein Beitrag zur Geschichte der Prager Universität und des Augustinerordens in Böhmen. In *Studien zur Geschichte der Karlsuniversität zu Prag. Forschungen zur Geschichte und Landeskunde der Sudetenländer II. Freilassing-Salzburg*, 1954, s. 91; dále citováno jako HEMMERLE 1954). K tomu podrobně viz KADLEC 1985, s. 46 – 50; čtvrtá a pátá část středověké klášterní knihy *Codex Thomaes* obsahuje soupis cenného vnitřního vybavení chrámu. (Tamtéž, s. 357 – 380).

¹⁵⁵K tomu více NEUMANN, Augustin Alois. *Prameny k dějinám duchovenstva v době předhusitské a Husově*. Olomuc : Matice cyrilometodějská, 1926, s. 21 a 20. (Dále citováno jako NEUMANN 1926).

¹⁵⁶Nejstarší písemná zmínka o existenci klášterní knihovny malostranských augustiniánů je uvedena v závěti Jana ze Středy, která je datovaná 1. dubna 1368: „...donamus infrascriptos libros nostros, sitos et locatos in libraria dicti monasterii in nostro armario sub nostris calasuris, ...“; opis Janova testamentu je součástí svatotomášského kodexu (viz KADLEC 1985, s. 181).

¹⁵⁷ Dnes bohužel nevíme, z kterého kláštera přišli první řeholníci. Kadlec se domnívá, že to mohl být klášter v Regensburgu. (KADLEC 1985, s. 21).

¹⁵⁸Hirsching sice uvádí, že v pamětní knize objevil zmínku o tom, že klášter v roce 1289 vlastnil antifonář a graduál. „Anno 1289 sagt eine Note in dem libro Memorabilium Conventus libri Chorales ex Membrana in ecclesia S. Thomae Pragae, nimirum Graduale et antiphonarium grandis Voluminis conscripti fuerunt.“ (Hirsching 1788, s. 378) Tato informace však v CTh obsažena není. Pravděpodobně vycházel z některé z klášterních kronik z 18. století. Stejně tak nelze dnes

známo, jestli klášteru na počátku přispěl její světský zakladatel nějakým knižním darem.¹⁵⁹ Klášter s největší pravděpodobností neměl vlastní skriptorium a písaře si najímal příležitostně zvnějšku, stejně jako třeba treboňský klášter augustiniánů kanovníků.¹⁶⁰ Přesto se lze domnívat, že některé knihy vznikly přímo v klášteře, neboť jejich autory byli lektoři generálních studií a kazatelé působící u sv. Tomáše v Praze.¹⁶¹

3.2 Středověké soupisy knih¹⁶²

O skladbě knihovny dnes vypovídají tři seznamy z počátku 15. století, které jsou součástí středověké klášterní pamětní knihy *Codex Thomaens*.¹⁶³ Kodex je členěn na osm částí, přičemž kromě opisů listin a privilegií obsahuje rovněž inventář klášterního majetku včetně soupisů knih.¹⁶⁴ Nejdrůbež je ve čtvrté části uveden seznam liturgických knih, které byly součástí chrámového pokladu.¹⁶⁵ Seznam, byl pořízen po roce 1411, čítá dohromady více než padesát mešních a chorálních knih. Další knihy jsou uvedeny v sedmé části. Jejich sepsání měl na starost sakristián Jan z Dobrowitz v roce 1418.¹⁶⁶ Seznam zahrnuje 155 svazků.¹⁶⁷ Podle místa uložení v horní sakristii a poznámky uvedené v soupise - „libri pociores“ - se lze domnívat, že se jednalo

doložit ani další zprávu o nejstarší klášterní knižní sbírce, kterou Hirsching uvádí. Zmíněný autor klade vznik této prvotní sbírky do souvislosti s řádovými studii a jmenuje dokonce konkrétní knihy. „In Pergameno scripti erant sequentes; unum Graduale grande. Item: media pars Gradualis. Item unum parvum graduale pro Organo. Antiphonarium in duobus Voluminibus. Martyrologium. Commune Sanctorum. Legenda de proprio Sanctorum. Quatuor Psalteria. Item alia duo Psalteria. Legendae in II. Voluminibus. Duo Collectaria in II. Vol. Psalterium quintum. D. Iohannes. Item Psalterium parvi Voluminis. Kalendarium Sacristiae seu liber Benefactorum Ecclesiae. Unum Ordinarium Rubricarum ordinis. Liber de Corpore Christi et lancea. Legenda S. Augustini. Vita S. Hedvigis. Constitutiones ordinis cum regula S. Patris. Libellus VII. Psalmorum. Duo libelli pro responsoriis. Breviarium pro Studentibus, quod habet Magister Studentium. Duodecim Missalia. Unus Canon cum tribus Missis votivis, et hi omnes sunt in Membrana pura.“ (Hirsching 1788, s. 378 – 379). Jeho údaje však obsahují nepřesnosti, neboť hned v další části píše, že knihovnu rozmnožil odkaz Jana ze Středy z roku 1360 (!). (Tamtéž)

¹⁵⁹Jednorázové obdarování kláštera při založení patřilo k běžné praxi. (Viz DOKOUPIL 1972, s. 6); Hlaváček, ale uvádí, že například Rožmberkové se kromě jednorázového knižního daru při založení kláštera augustiniánů kanovníků v Třeboni starali i později o rozkvět jejich klášterní knihovny (HLAVÁČEK 2005, s. 164).

¹⁶⁰Viz HLAVÁČEK 2005, s. 167.

¹⁶¹Mikuláš z Loun, Jindřich z Friemaru, fr. Hodko, Mikuláš ze Stráže, lektor Vincentius, fr. Wolflinus, Johann z Brugg, Johann Klenkok a další jsou autoři rukopisů, které se na počátku 15. století nacházely v klášterní knihovně. Současně je doložena jejich pedagogická či kazatelská činnost u sv. Tomáše v Praze. (KADLEC 1985, s. 62).

¹⁶²Podrobnost bibliografického záznamu v CTh nemá u nás v době předhusitské a dlouho ani po ní obdobu, kromě katalogu treboňských augustiniánů, kterému se podrobně věnuje ve svém sborníku *Knihy a knihovny v českém středověku* Ivan Hlaváček (HLAVÁČEK 2005). Hlaváček zde uvádí v kontextu treboňské knihovny augustiniánů kanovníků také specifika jiných augustiniánských knihoven, včetně sv. Tomáše v Praze. (HLAVÁČEK 2005, s. 156 – 207).

¹⁶³*S. Thomas: Inventarium conventus Pragensis Divi Thomae Apostoli...Codex diplomaticus* (CTh). (Uložen v NA ŘA, inv. č. 68, sign. IIIa 51; dále jen Cth). V této práci byla pro identifikaci jednotlivých děl uvedených v CTh použita čísla položek, které danému titulu přiřadil Kadlec v kritické edici CTh. Kupříkladu „pol. 3“ odpovídá v pořadí třetímu rukopisu uvedenému v soupise z roku 1418, který zahrnuje kodexy od čísla 1 do čísla 155. Druhý soupis z roku 1409 obsahuje knihy od čísla 201 do čísla 325, které se nacházely v dormitárii.

¹⁶⁴Oběma knižním soupisům se věnoval Ivan Hlaváček (HLAVÁČEK 1966 a HLAVÁČEK 2005), před ním poprvé Joseph Neuwirth (NEUWIRTH 1893), dále také Miroslav Flodr (FLODR 1958).

¹⁶⁵Čtvrtá část CTh, fol. CXXIVv-CXXVr. (KADLEC 1985, s. 374); viz též HLAVÁČEK 1966, s. 88-89 a 138-142.

¹⁶⁶Sakristián se obvykle těšil velké vážnosti. K jeho povinnostem nepatřila jen starost o mešní nádoby, roucha a vše potřebné pro bohoslužbu, ale pečoval také o archiv a knihovnu. Podle archivních pramenů zastával Jan Dobrowitz tento úřad dvakrát, a sice v roce 1410 a 1412. Viz KADLEC 1985, s. 26. V době, kdy vznikl druhý soupis z roku 1418, byl Jan Dobrowitz zvolen převorem u sv. Tomáše. (Viz KADLEC 1985, s. 25, srov. též KREYBICH 1802, s. 59-60).

¹⁶⁷Ačkoli není z vnitřního rozboru inventáře patrné, zda jde o tituly či svazky, lze z formy zápisu předpokládat, že se jedná o samostatné svazky. Tuto domněnku potvrzuje také inventář roku 1409, kde je u jednotlivých položek uvedeno i konkrétní místo uložení. Je tedy zřejmé, že šlo o samostatné svazky. Přesné počty svazků uváděné Kadlecem (KADLEC 1985, s. 58) se od Hlaváčka mírně liší. (HLAVÁČEK uvádí 166). K tomu blíže HLAVÁČEK 1966, s. 86 – 87; dále srov. HLAVÁČEK 2005, s. 183.

o vzácnější rukopisy. U některých je navíc připsána poznámka „libri catenati.“¹⁶⁸ Nakonec je třeba zmínit ještě o devět let starší soupis knih, který také sepsal Jan z Dobrowitz s přispěním lektora Konrada ze Schönthalu. Tento seznam má charakter lokačního katalogu, neboť jako jediný z uvedených seznamů obsahuje i údaje o uložení svazků. Soupis z roku 1409 zahrnuje 125 knih, které se nalézaly v dormitáři v policích podél stěn.¹⁶⁹ Tento seznam však nebyl prvním soupisem knih vyhotoveným v klášteře. Sakristián zde totiž píše, že jej pořídil podle staršího záznamu („*iuxta tenorem antiqui registri*“). Jeho vytvoření zřejmě souviselo s nástupem nového převora Johanna Deblina v roce 1388, který nechal provést inventarizaci veškerého klášterního majetku.¹⁷⁰ Autorem staršího, avšak již nedochovaného soupisu, by pak mohl být Mikuláš ze Železné ulice, který byl v letech 1370 – 1391 zdejším sakristiánem.¹⁷¹ Další doklady týkající se augustiniánské knihovny objevil Ivan Hlaváček na předešlých dvou rukopisů. Nalezené zlomky anonymních knižních seznamů z doby kolem roku 1400 částečně odpovídají jmenovaným klášterním soupisům.¹⁷²

Z výše uvedených údajů vyplývá, že knihovna u sv. Tomáše obsahovala v této době přibližně 300-350 různých děl ve 280 svazcích a nadto další liturgické knihy uložené přímo v kostele. Mezi nimi bylo asi 30 sborníků, pravděpodobně vždy dvě nebo tři díla, která byla většinou svázána bez ohledu na obsah.¹⁷³ Za předpokladu, že někteří konventuálové, zejména lektoři a kazatelé, měli ve svých celách ještě další knihy pro osobní potřebu, se lze domnívat, že kolem roku 1418 se u sv. Tomáše nacházelo asi 500 různých děl, což představuje na tehdejší poměry značný počet.¹⁷⁴ Pečlivost i detailnost vedení záznamů o knihách se vymyká běžnému dobovému standardu a svědčí o významu, jaký augustiniáni knihám přikládali.¹⁷⁵

¹⁶⁸Sedmá část CTh, fol. CLIVr-CLIr. (KADLEC 1985, s. 422 – 431).

¹⁶⁹Osmá část CTh, fol. CLIIr-CLIXv. (Tamtéž, s. 432 – 438). Hlaváček udává 131 položek. (HLAVÁČEK 1966).

¹⁷⁰KADLEC 1985, s. 59. Stejný názor má i Hlaváček a jako doklad cituje z Neumannovy edice: „*Fecimus priorem Prague fratrem Johannem de Doeblino, mandantes sibi, quatenus inventaria predicti conventus diligenter innovari faciat, revidendo singula, clare describendo, que in sacristia sunt, libraria, forestaria ...*“ (HLAVÁČEK 2005, s. 184, srov. NEUMANN 1926, s. 58), Hlaváček svou hypotézu dokládá ještě dalším faktem, a sice tím, že v osmdesátých letech se do knihovny měly dostat knihy Jana de Braculis (1385) a knihovna Mikuláše z Amatiny (1387), tudíž seznam musel vzniknout až po tomto datu; jiný názor zastával Neuwirth, který starší soupis knih kladl do souvislosti s „údajným“ počátkem knihovny v roce 1368, kdy se objevuje první zmínka o knihovně v písemných pramenech. (NEUWIRTH 1893).

¹⁷¹Viz KADLEC 1985, s. 26. Jeho jméno uvádí též Tomek v pátém svazku svého *Dějepis Města Prahy* (TOMEK, Václav Vladivoj. *Dějepis Města Prahy*. Sv. V. Praha : W komissí u Františka Řivnáče, 1855, s. 216).

¹⁷²Analýzu soupisů publikoval Ivan Hlaváček ve *Středověkých soupisech knih a knihoven v českých zemích* v roce 1966 (HLAVÁČEK 1966). V příloze své studie publikoval oba nalezené relikt. Prvním je zlomek katalogu knihovny z konce 14. a počátku 15. století, který Hlaváček objevil na zadním předešlém rukopisu v pražské kapitulní knihovně (sign. A XCIX) a který čítá celkem 50 titulů v 17 svazcích. Mezi nimi je také svazek obsahující devět astronomických a komputistických traktátů, jinak většina teologického charakteru (několik výkladů Písne psní, materiály ke studiu Bible, filosofická literatura ale též historická *Cronica Martiniana* a *Imago mundi*). U děl jsou pečlivě uvedeny incipity a explicity, někdy též údaje o vazbě. Druhý zlomek pochází z počátku 15. století a tvoří jej soupis devíti titulů v 10 svazcích. Tradičně převažuje teologická literatura (výklady biblických knih, knihy sentencí, právnícké jednotliviny), opět včetně incipitů a explicitů. Dále je třikrát poznamenán předchozí majitel: dvakrát pražský lektor Vincencius a jednou pražský lektor Martin. (HLAVÁČEK 1966, s. 86 – 89).

¹⁷³Údaje o počtu svazků jsou převzaty z Kadlecovy monografie. (KADLEC 1985, s. 61).

¹⁷⁴Pro srovnání je možné uvést, že rozsah nejvýznamnější církevní knihovny (knihovna pražské kapituly) činil v roce 1387 více než 270 svazků, ale jejich počet rychle rostl. Rovněž obě knihovny augustiniánů kanovníků v Roudnici a Třeboni disponovaly rozsáhlými knihovnami. (CEJPEK 2002, s. 95 - 96).

¹⁷⁵Uváděn je titul první knihy někdy i její autor, vždy však příslušný incipit a explicit. U dvousvazkových děl je často uveden incipit i explicit obou svazků. Pokud kodex obsahoval více děl, byl svazek uváděn jen pod názvem prvního

3.3 Uložení knih

Breviáře, žaltáře a další literatura užívaná při bohoslužbách nebyla zpravidla součástí klášterní knihovny, ale nacházela se většinou přímo v lavicích v kostele. Ostatní chrámová literatura jako lekcionáře, evangeliáře, sakramentáře, misály, ordinály, graduály, antifonáře, martyrologia a hagiografická literatura byla umístěna v sakristii. Vzácné knihy bývaly uloženy v prostoru nad sakristií – v tzv. horní sakristii.¹⁷⁶ Nejcennější z nich byly připevněny na řetěz, jiné jen volně uloženy.¹⁷⁷ V této části kláštera měl své knihy pravděpodobně uschován také Jan ze Středy.¹⁷⁸ Velká část klášterních knih byla řeholníkům k dispozici v dormitáři. Knihy zde byly rozmístěny do polic podél stěn ložnice¹⁷⁹ a rovněž pevně připoutány, aby nemohly být odnášeny.¹⁸⁰ Další část literatury, jak již bylo řečeno výše, mohli mít u sebe bratři ve svých celách.

3.4 Knižní akvizice

Z marginálních poznámek v knižních soupisech lze soudit, že většinu knih si pravděpodobně klášter obstarával sám. Jsou-li údaje o donacích v kodexu alespoň zčásti úplné, je možné konstatovat, že jen nemnohé knihy získal klášter darem.¹⁸¹ V případě daru se nejčastěji jednalo o knihy pro liturgické potřeby. Jména jejich dárců jsou uvedena ve čtvrté části kodexu CTh. Mezi jmény se objevují jak osoby světské, například rytíř Jan Kluk či královský kancléř Jan ze Středy, tak také zdejší řeholníci, jako například převor Konrád nebo sakristián Mikuláš ze Železné ulice, bratr Michael, lektor Johannes de Braclis či bratr Johannes Pontany. *Sermones secundum rubricam Pragensem*¹⁸² věnoval augustiniánům první pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic († 1364).¹⁸³ Rytíř Jan Kluk¹⁸⁴ daroval klášteru žaltář a misál, Pešl z Čáslavi misál, farář v Chcebuži a staroboleslavský kanovník Lovata pasionál.¹⁸⁵ Největší knižní dar však představuje část osobní

díla např. „*cum aliis libris et sermonibus*“, „*cum diversis libris diversorum doctorum*“. S podobnou péčí se lze setkat jen u kartuziánů. Navíc většina dochovaných středověkých soupisů knih pochází od obou větví augustiniánů. (HLAVÁČEK 2005, s. 161).

¹⁷⁶ Sakristie byla vybudována při severní straně kostela. Její přízemí bylo využíváno jako sakristie, druhé patro sloužilo pro ukládání svatých relikvií a dalších cenných předmětů včetně klášterního archivu.

¹⁷⁷Viz obsah CTh, který je shrnut v první části: „*Item in septima parte libri pociores, qui sunt in sacristia superiori et etiam minus avalentes*“, (KADLEC 1985, s. 115); k tomu též druhá část kodexu: „*Item libri pociores, qui habentur in sacristia, qui non sunt cathenati, et etiam aliqui parvi valoris*“, (Tamtéž, s. 126).

¹⁷⁸Část z jeho odkazu, který klášter ještě v roce 1409 vlastnil, je totiž uvedena v sedmé části CTh.

¹⁷⁹V seznamu je zaznamenáno umístění knih, například „*secunda panka*“ či „*in tercio pulpito*“.

¹⁸⁰„*Item libri librerie conventus, qui sunt cathenati in dormitorio, per ordinem notantur*“ (Viz druhá část CTh, KADLEC 1985, s. 126).

¹⁸¹Nicméně je také možné, že v seznamu byli uváděni jen významní donátoři, přestože jméno dárce mělo být podle konstitucí vždy zaznamenáno.

¹⁸²V CTh zařazena v osmé části (pol. 203), viz KADLEC 1985, s. 432.

¹⁸³Tento významný vzdělanec s bohatými styky s italskými humanisty byl znám svou osobní hmotnou podporou při rozšiřování nutné knižní výbavy církevních institucí, zejména oblíbených augustiniánů kanovníků. (Konvent v Roudnici a Kladsku). Blíže k jeho vztahu ke knize viz HLAVÁČEK 2005, s. 274 – 283; zde též uvedena další literatura.

¹⁸⁴Rytíř Jan Kluk, řečený Bolec, nájemce pražského probošství v době Karla IV., je i se svou manželkou Markétou pohřben v kostele sv. Tomáše. Viz EKERT 1883, s. 216.

¹⁸⁵„*quod Passionale dedit dominus Lowatha, plebanus de Zebusch, canonicus Bolislanyensis*“ (osmá část CTh, pol. 203). Viz KADLEC 1985, s. 432.

knihovny Jana ze Středy († 1380).¹⁸⁶ Představený dvorské kanceláře a významný církevní prelát sepsal před svou druhou cestou do Itálie závět',¹⁸⁷ v níž odkázal augustiniánům u sv. Tomáše část své osobní knihovny, kterou měl v klášteře již dříve uschovánu.¹⁸⁸ Podle testamentu měly klášteru připadnout vedle bible, patristické a teologické literatury, také spisy antických autorů (Seneca, Livius, Valerius Maximus) a dokonce i dílo Janova současníka a přítele Danta (zřejmě Božská komedie s Dantovým komentářem). Dodnes však není jasné, zda si kancléř některé z 32 svazků po svém návratu z Itálie vzal zpět, anebo se rukopisy později ztratily. Ze seznamu z roku 1418 vychází totiž najevo, že z dvaceti šesti titulů uvedených v závěti jich klášter v této době vlastnil jen devatenáct. Mezi nimi zůstal řeholníkům mimo jiné také Seneca i Titus Livius. Naopak Valerius Maximus, Dante, Cassiodor či historická literatura z jeho sbírky již v klášterní knihovně scházela.¹⁸⁹

Část knih pocházela od samotných řeholníků. Kupříkladu významný člen pražského konventu Heřman z Mindelheimu († 1420)¹⁹⁰ věnoval klášteru komentář augustiniánského teologa Hugolina d'Orvieto († 1373)¹⁹¹ k Sentencím Petra Lombardského.¹⁹² Tento zapřisáhlý Viklefův odpůrce přednášel na pražském studiu generale výklad k Sentencím Petra Lombardského. V roce 1402 dokončil v Praze svůj rozsáhlý komentář k Apokalypse.¹⁹³ Po získání doktorátu v teologii na pařížské Sorbonně působil na pražské univerzitě a svými kázáními se ostře obracel proti Husovu učení. Není známo, co jej vedlo k radikálnímu obratu, avšak o pár let později se nechal přesvědčit Čenkem z Vartenberka, aby vysvětlil několik kněží pod obojí. Přesto jej husité v roce 1420 utopili.¹⁹⁴ Jinak neznámý bratr Procopius věnoval klášteru výklad augustiniánské řehole od křesťanského teologa Huga ze Svatého Viktora († 1141).¹⁹⁵ Pražský

¹⁸⁶K jeho osobě viz TADRA, Ferdinand. *Kanceláře a písaři v zemích českých za králů z rodu Lucemburského Jana, Karla IV. a Václava IV.: (1310-1420): Příspěvek k diplomacie české*. Praha, 1892; srov. též ZATSCHEK, Heinz. Studien zu Johannes von Neumarkt. In *Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen*. 73, (1935), s. 1-19 (dále citováno jako ZATSCHEK 1935); nověji BLÁHOVÁ, Marie. Život a dílo Jana ze Středy. In *Acta Universitatis Wratislaviensis. Historia*. 70, č. 980, Wrocław, 1990, s. 77-93; TÁŽ. Kancléři na dvoře Jana a Karla. In *Lucemburkové : česká koruna uprostřed Evropy*. Praha : NLN, 2012, s. 414-419.

¹⁸⁷Opis Janovy závěti v CTh. „Secunda pars“ Kadlec uvádí edici pod č. 43, viz KADLEC 1985, s. 180 – 181. Originál listiny v NA ŘA, inv. č. 58, sign. L IV, odkaz Jana ze Středy klášteru u sv. Tomáše v Praze (1368).

¹⁸⁸Bible a biblická konkordance, díla patristů (Augustin, Cassiodorus, Řehoř Velký, Petr Damiani), díla exegetická (Alexandr, Nicolas de Gorron, Robert Holcot aj.), dogmatická literatura (Hugo de S. Victore, Thomas Bradwardine), historická díla (Einhard), klasičtí autoři (Seneca, Titus Livius, Valerius Maximus, Vergilis (?), Dante).

¹⁸⁹Srovnání odkazu Jana ze Středy s inventáři z let 1409 a 1418 provedl Heinz Zatschek (ZATSCHEK 1935, s. 11-13); srov. též HLAVÁČEK 2005, s. 283 – 291.

¹⁹⁰K jeho osobě viz BARTOŠ, František Michálek. *Doktor Heřman z Mindelheimu, obět' Táborů*, JSH 12, 1939, 1, s. 17-18. Srov. též ZUMKELLER, Adolar. Die Augustinerschule des Mittelalters: Vertreter und philosophisch-theologische Lehre. AA. Vol XXVII. Roma, 1964, s. 243.

¹⁹¹Italský augustinián, zakládající člen teologické fakulty v Bologni. K jeho osobě viz ZUMKELLER, Adolar. *Hugolin von Orvieto und seine theologische Erkenntnislehre*. Würzburg : Augustinus-Verlag, 1941, s. 104 – 162.

¹⁹²„Hugolinus Super omnes quatuor libros Sentenciarum in pergameno, quem librum dedit frater Hermannus de Mindelheim, pro tunc baccellarius formatus sacre theologie“ (Osmá část CTh, pol. 285). Viz KADLEC 1985, s. 436. Tento knižní dar uvádí také řádový historik Kreybich, který navíc charakterizuje Heřmana o mnoho století později jako velkého příznivce vzdělání. (KREYBICH 1802, s. 93).

¹⁹³*Lectura super Apocalypsim* (Pragae Anno 1402). Srov. též ZUMKELLER 1966, s. 179.

¹⁹⁴KADLEC 1985, s. 56.

¹⁹⁵V sedmé části CTh, pol. 155. Viz KADLEC 1985, s. 431.

lektor Johannes Brakel zvaný též Johannes de Braculis († 1385)¹⁹⁶ daroval klášteru komentář k Písni písní od augustiniána Aegidia Romana († 1316) a jeden misál.¹⁹⁷ Johannes byl členem sasko-durynské provincie a jeho pedagogická činnost je doložena v Paříži roku 1361 a o tři roky později také v Praze. Po roce 1374 působil jako profesor teologie při katedrální škole u svatého Víta. Klášterní knihovna u sv. Tomáše obsahovala jeho *Tractatus de contractibus secularium*.¹⁹⁸ O knihy z jeho odkazu vedl pražský konvent několikaleté spory se sasko-durynskou provincií. Jak nakonec smírcí soudce dosazený generálním převorem tento spor vyřešil, není známo.¹⁹⁹ Ostatně pře o knihy po smrti řeholníka nebyly ojedinělé. Kupříkladu v roce 1387 rozhodl generál řádu Bartholomaeus de Venezia spor o knihy bratra Mikuláše staršího, který přišel do Prahy z durynského kláštera v Neustadtu.²⁰⁰ Zmíněný lektor Mikuláš starší z Nového Města²⁰¹ rozšířil svatotomášskou sbírku o svou osobní knihovnu, kterou se svolením generálního vikáře řádu Mikuláše de Amatrice²⁰² rozdělil mezi svůj domovský konvent a pražský klášter. K jeho osobě je třeba ještě dodat, že právě on pravděpodobně sepsal některé části pamětní knihy (CTh).²⁰³

3.5 Knihovna jako doklad o kulturním působení kláštera

Klášterní knihovnu lze také vnímat jako obraz intence jejího vlastníka, který odráží nejen zaměření a poslání řádu, ale i potřeby a zájmy konkrétních řeholníků. Proto bude v následující části obrácena pozornost jak k tematické skladbě²⁰⁴ a okolnostem, které formovaly samotnou knihovnu, tak i k některým významným členům řádu, kteří v Praze svého času působili a zanechali zde své stopy, ať již v podobě knižních darů, nebo vlastní literární činností. Důraz bude kladen především na literaturu, která by potvrzovala již několikrát vyslovenou domněnku²⁰⁵ o humanistické orientaci malostranských augustiniánů a jejich podílu na vzniku a šíření obrodného hnutí „devotio moderna.“²⁰⁶ Jedním z autorů, kteří poukazovali na reformní proudy šířící se ve

¹⁹⁶Johannes de Braculis.

¹⁹⁷Jiljí Římský byl žákem Tomáše Akvinského. Jako první augustinián v řádu získal magisterskou hodnost v teologii na Sorbonně.

¹⁹⁸Uveden v sedmé části CTh, pol. 38. Viz KADLEC 1985, s. 424.

¹⁹⁹Viz tamtéž, s. 61. Srov. též NEUMANN 1926, s. 53. Literaturu k jeho osobě uvádí ZUMKELLER 1966, s. 218; blíže k němu též KADLEC, Jaroslav. Das Augustiner-Generalstudium bei Sankt Thomas zu Prag in der vorhussitischen Zeit. In *AA*. Vol. XVII. Roma, 1967, s. 394 – 396.

²⁰⁰Viz KADLEC 1985, s. 34.

²⁰¹Též Nicolaus senior de Nova Civitate doložen roku 1387 jako lektor řádových studií v Praze (KADLEC 1985, s. 56). Blíže KADLEC 1967, s. 397 – 399; srov. též KREYBICH 1802, s. 27.

²⁰²Nicolaus de Amatrice byl generálním vikářem v letech 1381 – 83.

²⁰³KADLEC 1985, s. 5 a 60.

²⁰⁴Obsahovou analýzu knihovny provedl Kadlec v kritické edici kodexu. Upozorňuje na to, že z 310 knih uvedených v inventáři je asi jen u poloviny uveden titul a autor, u sedmi děl jen autor. Téměř sto položek uvádí jen charakteristický titul, kromě několika exemplářů Písma svatého ještě asi dvacet komentářů a asi padesát sbírek kázání, z nichž třicet bez udání autora. Podle titulu a incipitu se mu podařilo s větší či menší pravděpodobností určit autora u šedesáti děl. Ovšem uváděné incipity a explicity dle něj nejsou spolehlivé. I u duplikátů jsou v inventářích mnohdy uváděné rozdílné incipity a explicity. Přesto zůstává téměř sto titulů, především sbírek kázání a komentářů k Písmu, jejichž autory se mu nepodařilo zjistit. (KADLEC 1985, s. 61).

²⁰⁵Předně Kadlec ve své monografii z roku 1985 (KADLEC 1985, s. 78 – 81); dále také SPUNAR, Pavel. Česká devotio moderna – fikce a skutečnost. *Listy filologické*. 2004, roč. 127, č. 3-4 (dále citováno jako SPUNAR 2004); ze zahraničních autorů zejména GUTIÉRREZ 1981, s. 211.

²⁰⁶Fenoménu obrodného hnutí se v minulosti věnovala řada odborníků s velmi odlišnými názory. O původu a významu pojmu „devotio moderna“ neexistuje dosud v odborné zahraniční literatuře jednotný názor. V této práci je

14. století v souvislosti s augustiniány, byl také Pavel Spunar, který v jednom ze svých článků k tématu „devotio moderna“ píše: *"Pro sledování geneze "nové" zbožnosti v Čechách mají největší význam kláštery v Roudnici, Rokycanech a Třeboni, důležitý byl i klášter augustiniánů - poustevníků na Malé Straně v Praze. Všechny připsovaly význam svým knihovnám a poskytly tak svědectví o svém duchovním zaměření ... Klíčem k pochopení pramének "nové" zbožnosti v augustiniánských kláštorech bylo tak i v Čechách zaměření jejich knihoven."*²⁰⁷

O přímém působení augustiniánů eremitů v intencích nové zbožnosti bohužel zatím chybí přesvědčivé důkazy. Pro případné potvrzení hypotézy, že vedle roudnického kláštera augustiniánů kanovníků byl také malostranský konvent zřídlem a šířitelem myšlenek raného humanismu, případně hnutí *devotio moderna*, by bylo samozřejmě žádoucí detailně analyzovat především homiletickou literaturu, která vzešla z pera malostranských augustiniánů. Očekávaný výsledek by mohlo přinést studium samotných rukopisů. Analýza jejich kázání by pak mohla poskytnout odpověď na otázku, zda se skutečně augustiniáni snažili o šíření křesťanství a duchovní povznesení laiků v míře, která není běžná u jiných řádů a byla by v intencích nové zbožnosti. Tím by snad byla s konečnou platností potvrzena či vyvrácena hypotéza, zdali bylo šíření nové zbožnosti mezi lidem skutečným cílem augustiniánů. Výše uvedené však není účelem této práce a ani její autorka není kompetentní podobnou analýzu provést. Její snahou je zasadit klášterní knihovnu do dobových a společenských souvislostí a poukázat na její kulturně-historickou funkci, případně otevřít cestu dalšímu výzkumu.²⁰⁸

3.5.1 Literatura k pastoraci a běžné praxi v duchovní správě

Augustiniáni byli známí svými vynikajícími kázáními. K tomuto účelu sloužily hojně zastoupené sbírky homílií, kterých bylo v knihovně asi padesát svazků. O duchovní péči zaměřené na kazatele a řádové sestry svědčí mnohé z nich svými názvy: *Sermones ad clerum* nebo *Sermones ad virgines*. Mezi autory najdeme řadu lektorů, neboť profesori teologie se obvykle věnovali také kazatelské službě. Jmenovitě jsou uvedeni následující autoři: slavný lidový německý kazatel z řádu františkánů - Berthodl z Regensburku († 1272), (148), dále francouzský cisterciák

pojem užíván tak, jak jej definoval Pavel Spunar v článku Česká devotio moderna – fikce a skutečnost. (SPUNAR 2004, s. 356-370). Spunar tímto pojmem označuje „novou zbožnost“ vycházející z potřeb duchovní obrody české zbožnosti, jejímiž šířiteli byly u nás augustiniánské kláštery a nikoli poloreligijní domy jako v Nizozemí. Proto ji také nazývá „augustiniánskou spiritualitou;“ jinak ji chápal Eduard Winter, který ji spojoval s Gerhardem Grootem (viz WINTER, Eduard. *Frühumanismus*. Berlin, 1964). Srov. též SPĚVÁČEK, Jiří. *Devotio moderna, Čechy a roudnická reforma. K úsilí o změnu mentalit v období rostoucí krize morálních hodnot*, MHB 4/1995, s. 171-197; SPUNAR, Pavel. K počátkům české devotio moderna. In *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis*. 1991, roč. 31, č. 1, s. 35-39.

²⁰⁷ SPUNAR 2004, s. 361.

²⁰⁸ V poznámkách pod čarou jsou uváděny konkrétní dochované exempláře, jejichž autory byly augustiniáni a které více méně odpovídají položkám v obou soupisech. Bibliografický seznam všech dochovaných středověkých rukopisů od augustiniánů poustevníků, které se dnes nacházejí ve střeoevropských knihovnách, pořídil Zumkeller. (ZUMKELLER, Adolar. *Manuskripte von Werken der Autoren des Augustiner-Eremitenordens in mitteleuropäischen Bibliotheken*. Würzburg : Augustinus-Verlag, 1966; dále citováno jako ZUMKELLER, 1966). U rukopisů uložených v Národní knihovně je uvedeno číslo, pod kterým je rukopis evidován v katalogu rukopisů Josefa Truhláře (TRUHLÁŘ, Josef. *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum qui in C. R. Bibliotheca publica atque universitatis Pragensis asservantur I-II*. Pragae, 1905-1906).

Konrad z Brundelsheimu († 1321)²⁰⁹ řečený Soccus a také například Johannes Busco.²¹⁰ V soupisech však figurovala také kázání dnes neznámých autorů: Johnnes Cresten, Jacobinus či Piper. V knihovně samozřejmě nechyběly ani homilie augustiniánských autorů. Tři svazky vlivného řádového teologa Heinricha z Friemaru st. († 1340), který řídil rozsáhlou německou provincií ještě před jejím rozdělením.²¹¹ O tom, že knihovna sloužila k přípravě kazatelů, svědčí také příručka augustiniána Heinricha z Regensburku *Lucianus*.²¹² Od italského augustiniána Michaela de Massa (+ 1337) pochází velikonoční kázání *Passio Domini*²¹³ a od Alberta z Padovy (+1328) *Postilla quadragesimalis*.²¹⁴

Nás však zajímají hlavně kázání, která sepsali přímo konventuálové od sv. Tomáše. Dvěma rukopisy přispěl do knihovny jeden z nejvýznamnějších příslušníků řádu u nás - Mikuláš Teschl z Loun († 1371), o němž bude podrobnější zmínka v souvislosti s řádovými studií.²¹⁵ Frater Hodko, který kolem roku 1339 zastával funkci kazatele u sv. Tomáše, odkázal knihovně svůj vlastní rukopis *Contractus sermonum*.²¹⁶ Celkem osmi rukopisy svých kázání obohatil klášterní knihovnu lektor Mikuláš, pravděpodobně vedoucí řádových studií u sv. Tomáše v roce 1412. Jeho spisy jsou uvedeny v seznamu z roku 1418 hned vedle sebe, což vede k domněnce, že zmíněný lektor působil u sv. Tomáše a zemřel krátce před pořízením soupisu.²¹⁷ S největší pravděpodobností byl oním lektorem vedoucí řádových studií Mikuláš ze Stráže († po 1394), neboť je prokazatelně autorem *Quadragesimale* z roku 1411. Tento rukopis, který začíná Mikulášovou dedikací strýci z matčiny strany Janovi ze Stríbra,²¹⁸ je uveden mezi knihami, které Mikuláš klášteru odkázal a dnes patří do rukopisné sbírky Knihovny Národního muzea.²¹⁹ Vzhledem k tomu, že incipit tohoto rukopisu se shoduje s incipitem *Quadragesimale* z knihovny u sv. Tomáše,²²⁰ není vyloučeno, že autorem všech knih kázání, které jsou uvedeny ve

²⁰⁹Pol. 230.

²¹⁰Pravděpodobně anglický premonstrát a slavný matematik Johannes de Sacrobosco († 1256). (2 svazky, pol. 115).

²¹¹ Incipity u pol. 74, 76, 304 se téměř shodují s incipitem pol. 333, který uvádí Zumkeller. (ZUMKELLER 1966, s. 159 – 160). Je tedy možné, že jeden z exemplářů v knihovně metropolitní kapituly 818 (E. 58) případně další v NK Praha (č. 685) byly součástí středověké sbírky malostránských augustiniánů.

²¹²Pol. 231, s. 434 a 63. Shodný incipit nese mnoho exemplářů. Některé také v rukopisných sbírkách v ČR (např. NK Praha, NM Praha). Viz ZUMKELLER 1966, č. 344, s. 166.

²¹³Pol. 86, KADLEC 1985, s. 427 a 63. V Knihovně Metropolitní kapituly v Praze tři rukopisy se shodným incipitem (653 (D 87), 810 (E 52, 2) a 818 (E 58) a jeden v NK Praha (č. 284). Viz ZUMKELLER 1966, č. 695, s. 332 a 333.

²¹⁴Pol. 77, KADLEC 1985, s. 426 a 63. Srov. ZUMKELLER 1966, č. 83 a 85, s. 50 - 51.

²¹⁵Bohužel oba zmíněné rukopisy jsou dnes nezvěstné. (KADLEC 1985, pol. 205, s. 432).

²¹⁶Pol. 204, s. 432. Podle Kreybicha je autorem „*dictiones de tempore et de sanctis*“ (KREYBICH 1802, s. 13).

²¹⁷KADLEC 1985, s. 62.

²¹⁸ „*Epistola sequentis operis excimii ac egregii lectoris fratris Nicolai de Straz ordinis fratrum heremitarum ordinis sancti Augustini scripta ad Johannem de Myza, canonicum ecclesie Pragensis et rectorem ecclesie parrochialis sancti Galli Maioris civitatis Pragensis anno domini millesimo trecentesimo nonagesimo quarto.*“ Jan ze Stríbra (Johannes de Myza) byl svatovítským kanovníkem a kazatelem u sv. Jiljí v Praze. (KADLEC 1985, s. 62). Srov. ZUMKELLER 1966, č. 720, s. 399.

²¹⁹Viz BARTOŠ, František Michálek. *Soupis rukopisů Národního muzea v Praze*. Svazek II. Praha : Melantrich, 1927, s. 220, č. 3180.

²²⁰„*Quadragesimale eiusdem lectoris Nicolai in quaternis non ligatum, cuius principium est: Cum ieiunatis, finis vero: Pater et Filius et Spiritus sanctus*“ (v sedmé části CTh pol. 427, KADLEC 1985, s. 427).

svatotomášském soupisu za sebou, je lektor Mikuláš ze Stráže.²²¹ Také další *Sermones colecti ad clerum* pocházejí od malostranského augustiniána, a sice od jistého lektora Vincentia.²²² Blíže neznámý frater Wolflinus je autorem dvousvazkového *Quadragesimale*. Z kolofonu je pouze zřejmé, že tento pražský augustinián pobýval určitý čas v Krakově.²²³

Tematicky zajímavý je kodex s kázáním o sv. Václavovi, který byl spolu s ostatní hagiografickou literaturou uložen v sakristii.²²⁴ Za zmínku stojí i další legenda vztahující se k slezské patronce sv. Hedvice. Kult této světice se do Čech rozšířil v souvislosti se sňatkem Karla IV. s Annou Svidnickou. Ze Slezska však pocházel také Karlův kancléř Jan ze Středy.²²⁵ Z poměrně hojně zastoupeného žánru týkajícího se životů svatých je třeba s ohledem k řádu uvést též kodex, který obsahuje *Historia de corpore Christi, Notata et historia de lancea Domini* a nakonec ještě *Legenda sancti Augustini* od augustiniána Jordana z Quedlinburku (+ 1370). Všechny tyto kodexy jsou zaznamenány ve čtvrté části CTh, který navíc uvádí například tři graduály, jeden antifonář ve dvou svazcích, již zmíněnou legendistickou literaturu, šest žaltářů, přičemž u jednoho je uveden jako dárce rytíř Jan Kluk, u dalšího zase poznámka, že se jedná o žaltář menší hodnoty. Dále zde byly evidovány dva kalendáře se svátky světců, jeden ordinář, konstituce s řeholí sv. Augustina, breviář pro studující, několik menších zpěvníků a ještě třináct misálů, u kterých je většinou uvedeno i jméno dárce.

Pomoc pro kazatele nabízely také výklady k *Pater noster* a *Ave Maria*, stejně jako *pasiónály*. Nechyběla Voraginova sbírka legend ze života svatých,²²⁶ ani *Rationale divinorum officiorum* Wilhelma Duranta († 1296) vysvětlující původ a symbolický význam křesťanského rituálu.²²⁷ Nezbytnou součástí klášterní knihovny představovala také pomůcka pro sestavení kalendáře²²⁸ a samozřejmě nejrůznější slovníky a biblické komentáře.

3.5.2 Studium generale a významní augustiniánští lektoři

Na utváření profilu knihovny mělo rozhodující vliv založení generálních řádových studií. Toto řádové vysoké učení (*studium generale*) bylo založeno jako jediné svého druhu v rozsáhlé bavorské provincii.²²⁹ Na něm mohli nadaní řeholníci pokračovat ve studiu teologie, které navazovalo na tříletá provinciální studia, během nichž museli studenti získat solidní znalost

²²¹Dva výklady mše (pol. 78 a 83), dále *Sermones de Sanctis per circulum anni, Sermones de tempore cum maioribus festivitatis, Sermones dominicales, Sermones per adventum et maiores festivitates* (pol. 79 - 82), *Sermones ad virgines de sanctis* (pol. 85) a *Quadragesimale* (pol. 84). KADLEC 1985, s. 62 a 426 – 427.

²²²Pol. 143.

²²³„... cum eram in terra Egípti, id est in Krakonya“ (pol. 110). Viz KADLEC 1985, s. 63 a 428.

²²⁴„Passionale, incipiens a sancto Wenceslao et finitur in Translatione sancti Wenceslai“ (pol. 119, KADLEC 429 a 63).

²²⁵V roce 1967 byly v sakristii kostela sv. Tomáše objeveny fresky z doby kolem roku 1355, na nichž je zpodobena patronka Slezska - sv. Hedvika a Jan ze Středy v pozici asistenční figury.

²²⁶Pol. 313. KADLEC 1985, s. 63 a 438.

²²⁷Pol. 250. KADLEC 1985, s. 63 a 435.

²²⁸Pol. 255. KADLEC 1985, s. 63 a 435.

²²⁹Pravděpodobně zde fungovalo již od počátku 14. století, ale písemně je doloženo až v roce 1334 (v CTh, druhá část, č. 71). (KADLEC 1985, s. 50). Obdobné řádové vysoké učení vzniklo v roce 1385 také ve Vídni. (KADLEC 1993, s. 170).

latinské gramatiky, logiky, stejně jako obratnost ve filosofii a osvědčit více než dobrou znalost Písma.²³⁰ Zvláště talentovaní řeholníci pak byli navíc vysíláni na jednu z šesti univerzit v Evropě,²³¹ kde mohli získat nejvyšší teologické vzdělání. Dosažená akademická hodnost je posléze opravňovala vyučovat na jednom z řádových vysokých učení, případně zastávat funkci *regens studiorum*, tedy představeného řádových studií.²³²

Již ve čtyřicátých letech 14. století dosahovalo pražské generální studium vysoké úrovně a těšilo se velké úctě a vážnosti.²³³ Konvent u sv. Tomáše v Praze se stal duchovním centrem řádu severně od Alp. Pražští augustiniáni byli v čilém kontaktu s italskými augustiniánskými kláštery, zejména s florentským konventem Santo Spirito, který se stal místem setkávání předních učenců a humanistů, mezi něž patřili Nicolo Niccoli († 1437), Johannes di Lorenzo nebo Coluccio Salutati († 1406).²³⁴ Do Prahy přicházelo studovat nebo vyučovat mnoho významných učenců, kteří si s sebou přinášeli také knihy. Bohužel zdaleka ne všechny příchozí známe jménem. Jedním z nejvýznamnějších myslitelů, o němž s jistotou víme, že působil u sv. Tomáše, byl **Jindřich z Friemaru ml.**, který řídil řádová studia v letech 1342 – 1350²³⁵ a který byl autorem třech sbírek kázání, jež patřily do původní svatotomášské sbírky.²³⁶

Jeho současníkem byl **Mikuláš Teschl z Loun** († 1371), který je v listinách poprvé uváděn v roce 1334.²³⁷ Tento významný teolog a dlouholetý provinciál získal magisterskou hodnost v teologii na pařížské Sorbonně.²³⁸ Několik let působil na pražských řádových studiích jako *lector secundarius*.²³⁹ Jeho úkolem bylo vykládat knihy sentencí Petra Lombardského, logiku a

²³⁰Vedením studií pověřoval generál řádu vždy jednoho regenta (*regens studiorum*), který složil mistrovské zkoušky z teologie a dva lektory bohosloví, kteří se museli prokázat zkouškou z teologie a filosofie. *Regens studiorum* měl za povinnost vykládat Písmo svaté a vést disputace, případně přednášet některé části z filosofie. Viz NEUMANN 1926, s. 15, srov. též KADLEC 1985, s. 50.

²³¹Do Sieny, Perugie, Boloně, Florencie, Oxfordu nebo Cambridge. (NEUMANN 1926, s. 16); srov. též HEMMERLE 1954, s. 96.

²³²Viz NEUMANN 1926, s. 16. Zde je také uveden seznam studentů a lektorů z řad augustiniánů, kteří působili na řádových studiích v Praze ve 14. století. (Tamtéž, s. 17 a 18).

²³³Neumann uvádí, že věhlas řádových studií přitahoval do Prahy studenty i ze vzdálených zemí. Jako příklad uvádí, že v 90. letech 14. století byli do Prahy posláni dva belgičtí klerikové na přímluvu hraběte z Malines. Na druhé straně byli lektori od svatého Tomáše často zvaní i na další univerzity a řádová studia v zahraničí (NEUMANN 1926, s. 16). V roce 1385 byl na generální studia založená ve Vídni povolán pražský lektor Mikuláš z Domažlic. Viz list fr. Bartoloměje z 28. července 1385, který cituje NEUMANN 1926, s. 53.

²³⁴Podle Gutiérreza přispěli k rozšíření humanismu v českých zemích právě augustiniáni od sv. Tomáše. Řádový historik poukazuje přitom nejen na zmíněné kontakty s italskými centry humanismu, ale i na skladbu zdejších augustiniánských knihoven, kde se vedle teologických děl objevovaly také některé knihy antických či humanistických autorů. (GUTIÉRREZ 1981, s. 211).

²³⁵V CTh zmíněn jako „professor actu regens“ (CTh, fol. 111); viz též HEMMERLE 1954, s. 95 a KADLEC 1993, s. 170.

²³⁶V sedmé části CTh: „*Sermones de sanctis in pergamenio magistri Henrici de Frimaria, principium eorum: Ascendam in palmam, finis vero: videtur quod historia*“ a „*Item secundus liber magistri Henrici de Frimaria De sanctis in pergamenio cum tabula retro, cuius principium est: ascendam in palmam, finis vero: secundum ordinem angelorum*“, v osmé části CTh: „*Sermones magistri Henrici de Frimaria de sanctis in pergamenio, principium: Ascendam, finis: angelorum ibidem*“ (KADLEC 1985, s. 62, 426 a 437).

²³⁷Kreybich z něj udělal dvě různé osoby - Nicolaus de Luna a Nicolaus Teschl. (KREYBICH 1802, s. 27).

²³⁸Tuto informaci uvádí Hemmerle s poznámkou, že jeho přítomnost na Sorbonně není pramenně doložena, ale je vysoce pravděpodobná. Srov. též KADLEC, Jaroslav. Die homiletischen Werke des Prager Magisters Nikolaus von Louny. In *Augustiniana*, XXIII. Louvain, 1973, s. 242. (Dále jen KADLEC 1973).

²³⁹Tato skutečnost je doložená v pramenech, neboť v roce 1334 je uveden jako jeden ze smírčích soudců, které jmenoval Jan IV. z Dražic. Mikuláš byl pověřen zjednat nápravu ve sporu mezi farním klérem a žebravými řády. (HEMMERLE 1954, s. 96); srov. též KADLEC 1985, s. 29.

další nezbytné filosofické disciplíny. Později byl pověřen vedením řádových studií a od roku 1344 stál opakovaně v čele bavorské provincie.²⁴⁰ V úřadu provinciála si Teschl počínal rovněž velice obratně. Jeho zásluhou bylo založeno celkem 17 nových augustiniánských klášterů u nás²⁴¹ i v sousedních zemích. Jeho nevšedních schopností a rétorického nadání si byl vědom také Karel IV., který jej pověřil pronesením slavnostního projevu u příležitosti dvou významných státních událostí. Poprvé v roce 1344 při aktu uvedení prvního pražského arcibiskupa do úřadu, podruhé při své korunovaci v roce 1347.²⁴² Svého oblíbeného kaplana a rádce, kterého nazýval „consiliarius noster dilectus“, povolal Karel i na nově založenou pražskou univerzitu, kde byl jmenován prvním profesorem teologie. Pedagogickou činnost na pražské univerzitě musel přerušit až kvůli svému jmenování světicím řezenským biskupem v roce 1362. Mikuláš po sobě zanechal rozsáhlé homiletické dílo, které bylo součástí svatotomášské knihovny na počátku 15. století.²⁴³

K blízkým přátelům Mikuláše z Loun se řadil i další výjimečný muž z okruhu Karla IV. – kancléř **Jan ze Středy**, známý svými vztahy k italským humanistům a velkou náklonností vůči augustiniánům.²⁴⁴ Také tento významný světský i duchovní hodnostář zanechal nesmazatelnou stopu v malostranském klášteře a jeho knihovně. Když přišel mladý Jan v roce 1347 do Prahy, vyhledal pravděpodobně Mikuláše z Loun, aby získal vlivného zastávce a přímluvce u dvora.²⁴⁵ Ve své horlivé snaze po vzdělání se Jan již tehdy mohl stýkat s lektory působícími na řádové škole u sv. Tomáše, kteří byli v kontaktu se svými řeholními bratry v italských klášterech – v Boloni, Florencii a Padově, tedy ve městech, které bezesporu patřily ke střediskům raného humanismu. Není vyloučeno, že na rozhodnutí odkázat část své knihovny malostranským augustiniánům mělo velký podíl právě osobní přátelství obou mužů.²⁴⁶ Sympatie vůči Mikulášovi z Loun dokazuje i Janova intervence při jmenování Mikuláše světicím biskupem v Řezně. Mikuláš však nebyl

²⁴⁰V letech 1344 – 54. KADLEC, 1973, s. 243.

²⁴¹Klášter v Sušici (1330), v Krasíkově v západních Čechách (1342), v Bělé pod Bezdězem založený Jindřichem Berkou z Dubé (1345), dále na Moravě kláštery v Brně (1350), v Moravském Krumlově (1355 – 56), v Litomyšli (1355 – 56) a v Osvětimanech (1359), v severních Čechách pak klášter v Jevíčku (1370) a klášter v Dolním Ročově (1373). V době Karla IV. byly založeny také významné augustiniánské kláštery v Polsku (Krakov, Varšava, Reszel), které byly osazovány řeholníky z českých klášterů. (Krakov osazen z Domažlic, Reszel z Prahy). Viz KADLEC 1985, s. 30 – 31.

²⁴²Znění obou proslovů je dochováno v opisu, který je součástí rukopisu uloženého v Pražské metropolitní kapitule (sign. E 54 „*Vestivit pontificem stola bissina ...*“ (f. 49 a 58) a „*Eris corona gloriae in manu Domini et diadema ...*“ (f. 108 – 109); viz též ZUMKELLER 1966, s. 338. O tomto kodexu se Hemmerle domnívá, že byl součástí středověké sbírky malostranského konventu. (HEMMERLE 1954, s. 124)

²⁴³V osmé části CTh, pol 222 a 205: „*liber Sermones in papiro magistri Nycolai de Luna; principium erunt signa in sole et luna, finis vero quam coronam nobis in presenti*“ a „*sermones dominicales magistri Nicolai de Luna in pergamento; principium Hora est iam nos, finis vero eternam promerentur amen*“; bohužel oba rukopisy jsou dnes nezvěstné. (KADLEC 1985, s. 62, 432 a 433). Některá jeho kázání jsou součástí rukopisného kodexu uloženého dnes v Jagellonské univerzitní knihovně v Krakově (č. 1649; sig. AA. II. 22). Jejich analýzu provedl Kadlec (KADLEC 1973).

²⁴⁴Jeden z důkazů přízně Jana vůči malostranskému konventu je možné spatřovat v jeho cestě z Olomouce do Prahy kvůli vysvěcení dokončené chrámové lodi, kterou podnikl krátce před svou smrtí v roce 1378, přestože byl již velmi nemocný. Jako dobrodinec a podporovatel augustiniánů je také zpodoběn na fresce v sakristii svatotomášského kostela. Dále lze uvést, že Jan pozval augustiniány poustevníky do svého biskupského rezidenčního města Litomyšle, kde pro ně založil nový klášter (1356).

²⁴⁵KADLEC 1985, s. 31.

²⁴⁶Kadlec se domnívá, že Janův odkaz souvisí s vřelým vztahem pražských generálních studií u sv. Tomáše a vědeckou činností samotných řeholníků, kteří o své knihy náležitě pečovali. (KADLEC 1985, s. 32).

jediným augustiniánem, kterému se dostávalo takové přízně. Také další dva augustiniáni patřili do okruhu osob, k nimž měl Jan blízko. Za bratra Anděla z Doblína (Angelus Deblin) se litomyšlský biskup přimlouval u pařížského kardinála, který rozhodoval o udělení doktorských diplomů na Sorbonně. Druhým byl lektor Ebrhard, kterého doporučoval kardinálovi ve Florencii, aby jej vysvětil na biskupa.²⁴⁷

Přátelské pouto však Jana pojilo ještě k jednomu významnému muži z augustiniánského řádu – **Johannu Klenkokovi** († 1374).²⁴⁸ Tento slavný středověký učenec, který vstoupil do řádu po studiích kanonického práva v italské Boloni, se proslavil svým odmítavým postojem k německému zákoníku *Sachsenspiegel*. Jako nadaný právník byl řádem roku 1345 vyslán na věhlasná řádová studia teologie do Prahy.²⁴⁹ Již během svých boloňských studií přišel Johann Klenkok do styku s předními představiteli raného humanismu. Bologna byla v té době považována za centrum humanistického hnutí, kde působil mezi jinými také věhlasný kanonista Johannes Andreae a augustinián Bartoloměj z Urbina, představitel historicko-kritického směru augustiniánské školy a autor nejobsáhlejší konkordance k dílu sv. Augustina. Oba učenci se rovněž přátelili s Petrarcou. Je nanejvýš pravděpodobně, že Klenkok se s nimi během svého pobytu v Boloni potkával. Již během svých pražských studií zřejmě patřil mezi šířitele myšlenek raného humanismu v Praze. V této době zřejmě také navázal přátelský vztah s kancléřem Janem ze Středy. V roce 1351 odešel do Oxfordu, kde o tři roky později získal bakalářský titul a v roce 1359 také magisterskou hodnost. V letech 1363-68 byl zvolen provinciálem sasko-durynské provincie a současně řídil řádová studia v Erfurtu. V roce 1370 se kvůli nepříznivé situaci, do níž se dostal kvůli sporu o právní kodex „Saské zrcadlo“ (*Sachsenspiegel*), uchýlil pod záštitu svého přítele Jana ze Středy do Čech. Od roku 1370 působil opět v Praze jako profesor a věhlasný učenec v oblasti morální teologie. Jan ze Středy jej jmenoval do funkce inkvizitora ve své olomoucké diecézi. Jako inkvizitor vedl vyšetřování proti českému reformátorovi Milíčovi z Kroměříže.²⁵⁰ Také jeho *Quodlibet magistri Johannis Clencoc cum expositione litterali super Sentencias* bylo součástí klášterní knihovny.²⁵¹ Jak je patrné z poznámky v soupise, obsahoval kodex dvě Klenkokova díla, a sice *Quodlibet* a komentář k Sentencím, který vykládal toto kompendium teologické nauky větu po větě.²⁵² Jeho teologické spisy sice svou formou i obsahem ještě patří do středověku, ale za „humanistický“ rys lze podle Gutiérreze označit snahu autora verifikovat

²⁴⁷ NEUMANN 1926, s. 17. Srov. též KADLEC 1985, s. 32.

²⁴⁸ Dopisy uvádí HEMMERLE 1954, s. 110 v poznámce 38. K osobě J. Klenkoka viz TRAPP, Damasus. Johannes Klenkok. In *Lexikon für Theologie und Kirche*. Freiburg im Breisgau, 1960, s. 1050-1051.

²⁴⁹ Podle mínění některých řádových historiků (například Pamphila) studoval Klenkok od poloviny čtyřicátých let v Praze u sv. Tomáše (1346-51). (KADLEC 1985, s. 55).

²⁵⁰ Viz KADLEC 1985, s. 54 – 55. K jeho osobě viz SCHMIDT-WIEGAND, Ruth. Klenkok, Johann. In *Allgemeine Deutsche Biographie*, Bd. 3. Lipsko : Duncker & Humblot, 1876, s. 43. Dostupné také z: <http://www.deutsche-biographie.de/ppn119151405.html>; dále TRAPP, Damasus. Notes on John Klenkok OSA († 1374). *Augustinianum*. 1964, vol. 4, s. 358-404.

²⁵¹ Pol. 63, KADLEC 1985, s. 70.

²⁵² „*Quodlibet magistri Johannis Clencoc cum expositione litterali super Sentencias cum aliis anexis in papiero et in copertorio ...*“ (KADLEC 1985, s. 426).

citované texty na základě studia originálních pramenů a opatřit citace údaji odkazujícími k danému prameni.²⁵³

3.6 Klášterní knihovna jako součást univerzitních studií

Po založení pražské univerzity a vzestupem Prahy mezi evropská města ještě více vzrostla vážnost pražských řádových studií v rámci celého řádu. Panovník povolal do profesorského kolegia teologické fakulty elitní teology, mimo jiné také augustiniány. Řeholníci byli oprávněni studovat na univerzitě a získat všechny akademické hodnosti, zároveň s tím bylo řádové studium začleněno do útvaru univerzity. Mikuláš Teschl z Loun se stal plnoprávným členem profesorského sboru teologické fakulty. V prvních letech po založení univerzity se přednášky konaly v klášteře, kde také studenti bydleli spolu se svými profesory. Lze se tedy domnívat, že knihovna v této době sloužila nejen řeholníkům, ale také studentům a lektorům, kteří přicházeli mnohdy z velmi vzdálených krajin. Zcela jistě si s sebou brali také knihy, které v Praze zase mohly sloužit jako předloha pro vznik nových rukopisů.

Svatotomášské soupisy obsahují velké množství knih, které byly určeny především ke studiu a pravděpodobně také k meditaci. Z četného zastoupení biblicko-exegetické a biblické literatury je zřejmé, jakou důležitost přikládali augustiniáni biblickým studiím.²⁵⁴ Kromě dvou exemplářů kompletní Bible,²⁵⁵ eviduje soupis také části Písma – jeden rukopis se Starým zákonem²⁵⁶ a dva rukopisy Nového zákona.²⁵⁷ Lze se také domnívat, že bratři mohli mít ještě další svazky u sebe v celách, které nebyly evidovány v soupisech. K tomuto typu literatury se dále řadí komentář k částem Starého a Nového zákona francouzského teologa Petra Cantora († 1197) z odkazu Jana ze Středy,²⁵⁸ dále biblická konkordance,²⁵⁹ jakož i větší počet slovníků a výklad hebrejských výrazů.²⁶⁰ Mimo to měli bratři v knihovně k dispozici různé příručky k Písmu – kupříkladu od františkánských teologů Mauritia Hiebornica († cca. 1270) a Johanna Marchesina (po † 1250) či biblickou encyklopedii dominikána Johanna Balbuse z Ženevy († po 1298). Jeho *Catholicon* byl uveden v soupise z roku 1409 na prvním místě. Do této skupiny lze také přiřadit asi 20 anonymních komentářů k perikopám církevního roku, k jednotlivým evangeliím, k Pavlovým listům, dva k Apokalypse a dále ke knihám Starého zákona. Z odkazu Jana ze Středy zde

²⁵³ GUTIÉRREZ 1981, s. 212.

²⁵⁴ Podobně důležité místo zaujímala Bible a její studium také u dalšího řádu spojeného se sv. Augustinem, a sice u augustiniánů kanovníků. Viz složení knihoven roudnického, rokycanského i třeboňského kláštera, na které upozornil mimo jiné také Spunar ve svém článku o devocio moderna. (SPUNAR 2004, s. 362 – 366). Dále též HLAVÁČEK 2005. O knihovně roudnických augustiniánů pojednává nově také diplomová práce Adély Novákové (Viz NOVÁKOVÁ, Adéla. *Roudničníci augustiniáni – knihovna a dílo*. Diplomová práce. Praha 2013. Karlova univerzita, Fakulta filosofická).

²⁵⁵ Pol. 67 a 201.

²⁵⁶ Pol. 91.

²⁵⁷ Pol. 66 a 206.

²⁵⁸ Pol. 12, v sedmé části CTh (KADLEC s. 64 a 423).

²⁵⁹ Zřejmě od Huga de S. Caro, který sepsal první biblickou konkordanci se svými spolubratry v klášteře sv. Jakuba v Paříži. Viz pol. 202 (KADLEC 1985, s. 64 a 432).

²⁶⁰ Pol. 2, 129, 298 a 308.

nalezneme postilu,²⁶¹ často připisovanou františkánskému teologovi Alexandrovi z Hales († 1245), a dvousvazkovou postilu pravděpodobně od Johanna de Hesdinio.²⁶² Četně zastoupeny byly v knihovně i nejrozličnější komentáře středověkých řádových teologů - kupříkladu dominikána Nicholase z Gorran († 1295) ke kanonickým listům a jeho řádového bratra Roberta Holkota († 1349) nebo od františkánů Anselma z Laonu († 1170) k Janovu evangeliu a Mikuláše z Lyry k Pavlovým listům. Nalezneme mezi nimi také spisy augustiniánských teologů. Italský řeholník Michael de Massa († 1337) je autorem výkladu k Matoušovu evangeliu,²⁶³ Hermann z Schildsche († 1357) komentáře k Písni písní²⁶⁴ a Augustinius z Ancony († 1328)²⁶⁵ výkladu k perikopě Zvěstování (*Super missus*).²⁶⁶ Z hlediska literární produkce malostranských augustiniánů je třeba uvést dílo *Lectura super Cantica canticorum* již zmíněného pražského lektora Mikuláše ze Stráže²⁶⁷ a další výklad k Písni písní Johanna z Brugg, který zřejmě kolem roku 1390 studoval u sv. Tomáše v Praze.²⁶⁸

Překvapující je poměrně sporé zastoupení děl sv. Augustina, které zahrnovalo pouze *De Trinitate*, *De Genesi ad Litteram* a *Confessiones*.²⁶⁹ Zvláště uvážíme-li, že generální kapitula uspořádaná v roce 1391 nařídila všem *regentibus studiorum* a profesorům generálních studií vycházet při přípravě přednášek, disputací i kázání z děl sv. Augustina a z prací řádových lektorů, zejména z Aegidia Romana.²⁷⁰ Jiná augustiniánská knihovna náležející pařížskému klášteru Grand-Augustins čítala před rokem 1400 přinejmenším na 55 různých spisů sv. Augustina.²⁷¹ Četné zastoupení nejdůležitějšího řádového světce v pařížské knihovně i v dalších řádových knihovnách tedy souviselo se studijním „programem“ augustiniánských řádových studií, v rámci nichž bylo pevně stanovené kurikulum i povinné učební materiály.

Na druhé straně oplývala klášterní knihovna mnoha pseudoaugustiniánskými spisy, které by mohly svědčit o nové duchovní orientaci malostranských augustiniánů. Předně je třeba uvést *Soliloquia animae ad Deum*,²⁷² které do němčiny přeložil Jan ze Středy (*Buch der Liebkosung*).²⁷³ V klášterních soupisech se však jeho německý překlad nikde neobjevuje. Dále lze uvést

²⁶¹ Pol. 17.

²⁶² *Postilla Alexandri super Johannem* (pol. 17), *Postilla super Job* Johanna de Hesdinio († 1367) (pol. 6). (KADLEC 1985, s. 64).

²⁶³ Pol. 311, shodný incipit „*Erunt fructus ...*“ Zumkeller uvádí pod číslem 694 dva exempláře v NK Praha (č. 1887) a jeden ve vídeňské Národní knihovně (č. 1512). (ZUMKELLER 1966, s. 331).

²⁶⁴ Pol. 317 (KADLEC 1985 s. 65).

²⁶⁵ Augustinus Triumphus z Ancony se do historie zapsal jako velký zastánce svrchované moci papeže. Jeho *Summa de potestate ecclesiastica* byla opakovaně vydávána i tiskem.

²⁶⁶ Pol. 312. (KADLEC 1985 s. 65).

²⁶⁷ Pol. 81 (tamtéž).

²⁶⁸ Pol. 152 (KADLEC 1985, s. 64).

²⁶⁹ Pol. 242, 42, 91 a 44.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 170.

²⁷¹ ZUMKELLER, Adolar. Die Augustinerschule des Mittelalters: Vertreter und philosophisch-theologische Lehre. In *AA*. Vol. XXVII. Roma, 1964, s. 171.

²⁷² Pol. 319.

²⁷³ Český překlad *O samotném rozmlouvání duše s Bohem* vyšel poprvé v roce 1543, pak v překladu Daniela Adama z Veleslavína v Praze roku 1583, 1600, 1784, 1786 a v překladu Benigna Sichrovského roku 1736. K osobě Jana ze Středy viz KLAPPER, Joseph. *Johann von Neumarkt, Bischof und Hofkanzler: religiöse Frührenaissance in Böhmen zur Zeit Kaiser Karls IV.* Leipzig, 1964.

Meditationes, De spiritu et anima, De dono disciplinae a výklad listu Galatským.²⁷⁴ Na první pohled se zdá, že v knihovně scházelo hlavní Augustinovo dílo *De civitate Dei* a nejdůležitější antipelagianistické spisy. Tato díla, jakož i spisy dalších církevních otců, však mohlo obsahovat šest sborníků, které začínaly díly sv. Augustina. Z hlediska nastupujícího humanismu je ovšem zásadní přítomnost díla italského augustiniána Bartholoměje z Urbina († 1350). Jeho *Milleloquium*, které představovalo nejrozsáhlejší konkordanci k Augustinovi s asi 15 000 texty ze všech děl církevních otců doplněné o abecedně uspořádaná hesla, bylo v knihovně zastoupeno hned ve dvou exemplářích,²⁷⁵ přičemž jeden z nich pocházel z odkazu Jana ze Středy.²⁷⁶ Podle Gutiérreze se Baroloměj z Urbina řadí mezi humanisty, neboť ve své tvůrčí práci uplatňoval humanistickou zásadu „ad fontes.“²⁷⁷ Za zmínku stojí také čtyři svazky svatého Jeronýma, který je vedle svatého Augustina pokládán za hlavního patrona raně humanistického hnutí.²⁷⁸ Mezi knihy, které by mohly podat důkaz o nové duchovní orientaci zaměřené k sebereflexi, patří též *Regula pastoralis*²⁷⁹ a ještě další dvě díla Řehoře Velkého († 604), z nichž výklad ke knize Job se do knihovny dostal z odkazu Jana ze Středy.²⁸⁰ Ve sbírce ovšem nechyběla ani slavná Isidorova encyklopedie *Etymologiae* zahrnující veškeré profánní a teologické vědění pozdní antiky.²⁸¹ Rozsáhlejší sbírka textů církevních otců nesoucí název *Manipulus florum* se vyskytuje v soupisech dvakrát.²⁸²

Početně nejvíce byla v knihovně zastoupena teologická díla ze 13. a 14. století a komentáře k Aristotelovi. Právě tato skutečnost svědčí o studijním zaměření klášterní knižní sbírky, která měla poskytovat nezbytné zázemí pro teologická a filosofická studia. Rozmanitost zastoupených děl a jejich autorů zase naopak vypovídá o šíři a intelektuální úrovni augustiniánských generálních studií v Praze.

Soupisy registrují značný počet exemplářů Sentencí Petra Lombardského a bezpočet komentářů k této univerzální středověké učebnici teologie od nejrozumnějších význačných teologů z řad světského i řádového duchovenstva.²⁸³ Mezi dominikány jasně převažují spisy Tomáše Akvinského († 1274).²⁸⁴ Přesto je zvláštní, že v soupise není nikde uvedeno jeho hlavní dílo *Summa theologiae*. Nicméně respekt a úcta k jeho osobě je patrná z poznámek u jeho jména "*beatus*"

²⁷⁴ Pol. 46, 72, 47, 71 a 302.

²⁷⁵ O mimořádné oblibě a rozšíření tohoto díla svědčí více než padesát dochovaných rukopisů a pět tištěných vydání (s. 201), dodnes je to nejobsažnější rejstřík ke spisům sv. Augustina. (Pol. 3 a 215).

²⁷⁶ Také v našich rukopisných fondech je toto dílo zastoupeno hojně – viz šest rukopisů v Knihovně metropolitní kapituly (č. 124, sig. A 73 IV, č. 304 – 307, sig. B 15 I-IV), jeden v knihovně NM (č. 3141, sig. XII A 3) a jeden v NK Praha (č. 2273). Viz ZUMKELLER 1966, s. 88 – 89, č. 173.

²⁷⁷ V podobném duchu vytvořil Bartoloměj také *Milleloquium S. Ambrosii*. (GUTIÉRREZ 1981, s. 201).

²⁷⁸ Tři svazky s dopisy (pol. 20) a jeho komentář ke knize Daniel a k malým prorokům (pol. 28), viz KADLEC 1985, s. 66.

²⁷⁹ Pol. 62.

²⁸⁰ Pol. 39.

²⁸¹ Pol. 16.

²⁸² Pol. 35 a 293.

²⁸³ Například františkáni Bonaventura a Wilhelm z Ware, Hugo Ripelin ze Štrasburku a další. (KADLEC 1985, s. 66 – 67).

²⁸⁴ *Summa contra Gentiles* (pol. 279, 280), *Questiones de malo* (pol. 283), postila *Catena aurea* (pol. 111) a obhajoba mendikantů *De religiosis contra magistros Parisienses et eorum haeresim* (pol. 118), viz KADLEC 1985, s. 67.

nebo "*sanctus*." Soupis uvádí také další knihu z Janova odkazu, a sice Bradwardinovo vrcholné teologické dílo *De causa Dei contra Pelagium et de virtute causarum*,²⁸⁵ v němž anglický scholár a matematik Thomas Bradwardine pojednává geometrickou metodou o lidské a Božské vůli, nutnosti a nahodilosti, ale také o Božím předzvědění o předurčení.²⁸⁶ Bradwardinova teologie, která vycházela z učení sv. Augustina, poskytuje mimo jiné další důkaz o silné orientaci knihovny na tohoto světce.

Spisy nejznámějších augustiniánských teologů byly v knihovně k dispozici přinejmenším vždy v několika svazcích jejich hlavních děl. Vedle známých teologů, jejichž práce se často objevují ve středověkých soupisech ostatních klášterních knihoven (Bonaventura, sv. Anselm, Duns Scotus aj.), byla u sv. Tomáše zastoupená rovněž díla, jejichž autoři se v našich knihovnách téměř nevyskytují, kupříkladu Onufrius Stecchetti z Florencie (†1403), Tomáš ze Štrasburku (†1357) nebo Řehoř z Rimini (†1358).

Zdá se poněkud zvláštní, že v soupisech je uvedeno jen poměrně málo teologických prací význačného augustiniánského teologa Aegidia Romana (+1316),²⁸⁷ jehož učení bylo přijato za závaznou oficiální řádovou scholastickou nauku. Jiljí byl žákem Tomáše Akvinského a zároveň prvním augustiniánem, který získal v Paříži stálé místo na Sorbonně. Kromě jeho nejznámějšího díla *De regimine principum*,²⁸⁸ napsaného na žádost budoucího francouzského krále Filipa IV. Sličného, chovala knihovna ještě komentáře k Aristotelovi a *Quodlibet cum quaestionibus de angelis*.²⁸⁹ Je možné, že byla u Tomáše známá i další díla tohoto význačného augustiniánského teologa, ale zřejmě byla uložena v celách lektorů a nikoli v knihovně.²⁹⁰ V každém případě měli klerici možnost studovat spisy jeho následovníků - Aegidiova žáka a bezprostředního nástupce na pařížské univerzitě Jakoba z Viterbo (†1308)²⁹¹ či Tomáše ze Štrasburku.²⁹² Tento nejvýznamnější představitel přísné aegidiánské orientace v řádu ve 14. století, který se velmi zasazoval o obnovení disciplíny a významným způsobem ovlivnil podobu řádových studií, byl v knihovně zastoupen

²⁸⁵ KADLEC 1985, s. 67.

²⁸⁶ LEFF, Gordon. *Bradwardine and the Pelagians: A Study of His "De Causa Dei" and Its Opponents*. Cambridge : Cambridge University Press, 1957.

²⁸⁷ Aegidius (též Jiljí Římský) sepsal mimo jiné teologickou a částečně i právní apologii papežské moci *De Ecclesiastica Potestate*, které se věnuje článek exprovinciála Miroslava Černého: (ČERNÝ, Miroslav. Teolog papežské moci Jiljí Římský a právní aspekty jeho díla. In: *Právněhistorické studie*, 43. Praha, 2013, s. 232 – 244); k jeho dílu a pedagogické činnosti viz ZUMKELLER 1964, s. 167 – 262.

²⁸⁸ Zumkeller uvádí více než sto opisů, které jsou dnes dochovány ve středoevropských knihovnách. V Praze je dnes uloženo šest rukopisů (tři v Knihovně metropolitní kapituly: 1023 (sig. G 30), 1055 (sig. H 4/1) a 1056 (sig. H 4/II), další pak v NK Praha (č. 610, 1548 a 1902). (Viz ZUMKELLER 1966, č. 54, s. 36 - 38). Aegidiovo dílo bylo přeloženo i do několika jazyků (němčiny, angličtiny, francouzštiny a hebrejštiny).

²⁸⁹ Pol. 23 a 288.

²⁹⁰ Z dalších jeho děl se v Praze dnes nachází šest rukopisů *Sermones de corpore Christi*, jeden rukopis Jiljího spisu o dědičném hříchu a o predestinaci a čtyřikrát jeho *Quodlibeta* (ZUMKELLER 1966, s. 15 - 48).

²⁹¹ Dvakrát komentář k sentencím (pol. 57 a 274) a dále dvakrát *Quodlibet* (272, 273). Shodný incipit uvádí Zumkeller i u exemplářů v Praze – v NK Praha (č. 112) a Knihovně NM (č. 3595, sig. XV F 5). (ZUMKELLER 1966, č. 443 a 441, s. 213 – 214). K osobě Jakoba z Viterbo viz ECKERMANN, K. Willigis. *Jakobus v. Viterbo. LThK*. 1960. 2. Aufl., Bd. 5, s. 849.

²⁹² K jeho osobě viz LThK 1965, X, s. 147 – 148.

svým komentářem k *Sentenciis*²⁹³ a dílem *De sanguine Christi*.²⁹⁴ Ke stejné orientaci se řadil také další řádový teolog Gerhard ze Sieny (+1336).²⁹⁵ Zklamáním se zdá být jen nízký výskyt díla Řehoře z Rimini,²⁹⁶ zakladatele historicko-kritického směru pozdně středověké augustiniánské školy a nejlepšího znalce sv. Augustina. Na rozdíl od Aegidia Římského a ostatních scholastiků se dílem sv. Augustina zabýval komplexněji, bral zřetel i k dalším Augustinovým spisům (antipelagianistickým). Jeho humanistické smýšlení, které je možné spatřovat v širší záběru studovaného materiálu a v kritickém přístupu k pramenům, by totiž opět potvrzoval větší výskyt literatury vytvořené již na principech humanismu. Řehoř byl však zastoupen v knihovně jen jedním neúplným exemplářem a komentářem k první Knize sentencí Petra Lombardského.²⁹⁷ Závan humanismu však do knihovny mohly přinášet rukopisy, jejichž autoři patřili k blízkému okruhu přátel Francesca Petrarky.²⁹⁸ Kromě již jmenovaného Bartoloměje z Urbina, se v knihovně nacházel rovněž komentář Bonsemblana Baduaria z Padovy († 1369).²⁹⁹ I další komentář k *Sentenciis*, který knihovně věnoval Heřman z Mindelheimu, byl od italského augustiniána Hugolina z Orvieta († 1373).³⁰⁰

Soupisy uvádějí také díla z oblasti spekulativní teologie. K nim patří mimo jiné *De sacramentis christianae fidei*, patřící původně Janovi ze Středy, v němž augustinián-kanovník Hugo de S. Victor podal výklad křesťanské víry v duchu sv. Augustina. Od Jindřicha z Friemaru st. se zde nacházelo jeho hojně rozšířené dílo *De decem praeceptis* zabývající se výkladem Božího desatera.³⁰¹ Do oblasti morální teologie se řadí také již výše zmíněný traktát lektora Johanna Brakela a ještě několik dalších děl od různých autorů (například od Johanna de Quedlinburg († 1370)).³⁰²

Nás však více zajímá, do jaké míry a jakými díly byla v knihovně zastoupena literatura z oblasti křesťanské mystiky, která by svědčila o obrodných proudech hlásajících novou zbožnost založenou na individuálním následování života Ježíše Krista a jeho lidství. Tyto myšlenky lze nalézt mimo jiné v díle dvou augustiniánů Simona Fidati († 1348) a Michaela de Massa, jejichž spisy figurují v seznamech svatotomášských knih.³⁰³ Zvláště spisy Fidatiho měly velký ohlas jak v Německu, tak i u nás. Čerpal z nich také reformní kazatel Milíč z Kroměříže († 1374) a později i Martin Luther († 1546). Dokonce Jan ze Středy si opatřil opis Fidatiho homilií k nedělním

²⁹³ Zumkeller uvádí jeden exemplář v Knihovně metropolitní kapituly č. 443 (sig. C 24) viz ZUMKELLER 1966, č. 825, s. 387.

²⁹⁴ Pol. 90.

²⁹⁵ *Quodlibet* (pol. 276). K jeho osobě viz LThK 2. Aufl., Bd. 4, 1960, s. 722 – 723.

²⁹⁶ Blíže k jeho osobě viz TRAPP, Damasus. Gregory of Rimini's Manuscripts, Editions and Additions. In *AA. Vol. VIII*. Roma, 1958, s. 425 – 443. Srov. též KADLEC 1985, s. 69.

²⁹⁷ Pol. 56 a 53.

²⁹⁸ Podrobněji se jednotlivým augustiniánům z Petrarkova a Boccacciova okruhu věnuje Gutiérrez (viz „*Vorläufer und Vertreter des Humanismus*“, GUTIÉRREZ 1981, s. 197 – 213).

²⁹⁹ *Quatuor principia in libros Sententiarum* (pol. 56); srov. též ZUMKELLER 1966, č. 205.

³⁰⁰ Jeden exemplář s jeho komentářem je uložen v NK Praha (č. 1443) viz ZUMKELLER 1966, č. 411, s. 200.

³⁰¹ Pol. 219. Spis se řadí k základním dílům morální teologie. V pražských knihovnách jich Zumkeller napočítal celkem devatenáct (!) dochovaných exemplářů. Viz ZUMKELLER 1966, č. 325, s. 144 – 152.

³⁰² *Tractatus de virtutibus et vitiis* (viz KADLEC 1985, s. 72).

³⁰³ *Vita Christi* (pol. 72); srov. též ZUMKELLER 1966, č. 692, s. 331.

evangeliím, o němž se vyjádřil, že patří k jeho „nejmilejším.“³⁰⁴ Ve svatotomášském soupise figuroval latinský překlad Fidatiho díla *L'ordine della vita christiana delle sentenze dei santi Padri* a také výťah z jeho nejdůležitějšího spisu *De gestis Salvatoris*.³⁰⁵ Vedle toho se v knihovně nacházela též díla, která se hojně vyskytovala i v jiných klášterních knihovnách (*De claustro animae, Speculum humanae salvationis, De itineribus aeternitatis, Speculum humanae felicitatis, Viridarium consolationis* aj.).³⁰⁶ Konečně do svatotomášské sbírky patřila také kniha *De stimulo amoris* vycházející z prostředí³⁰⁷ františkánské křesťanské mystiky a je připisovaná sv. Bonaventurovi. Ta se do knihovny dostala z odkazu kancléře Jana.³⁰⁸

Historická literatura se objevuje v seznamech jen velmi sporadicky. Z odkazu kancléře Jana získal klášter sbírku konciliárních dekretů *Liber conciliorum*.³⁰⁹ Základní učebnicí biblických dějin ve středověku *Historia scholastica* (207) Petra Comestora († 1179) a dvěma exempláři kroniky moravského dominikána Martina z Opavy († 1278) *Chronica Martiniana* je výčet více méně vyčerpán.

V klášterní knihovně samozřejmě nemohla chybět základní díla z oblasti kanonického i světského práva, ale nikoli v takovém rozsahu jako v Roudnickém klášteře. Z právnické literatury se zde nalézalo *Digestum* a komentář Hugolina de Presbyterius k částem Justiniánova kodexu,³¹⁰ ale také stěžejní dílo z církevního práva *Decretum Gratiani* s konkordancí³¹¹ a nejrůznější příručky, jako například sbírka církevního práva *Tabula Martimiana* kronikáře Martina z Opavy.³¹² První středověké repertorium právních pojmů shrnutých do dvou svazků *Summa Azzonis*³¹³ figuruje v soupisech taktéž.³¹⁴ V seznamech je zaznamenáno také několik titulů, které by mohly patřit do této kategorie, ale jejich incipity neumožňují díla přesněji identifikovat.³¹⁵

Osvojení filosofie, logiky, rétoriky, gramatiky a zpěvu patřilo k základním předpokladům pro úspěšné zvládnutí biblických studií nutných k dosažení kněžského svěcení, případně některé z akademických hodností.³¹⁶ Proto nepřekvapí ani četné zastoupení filosofické literatury v klášterní knihovně. Zatímco základní literaturu pro studium teologie na generálních studiích reprezentovala Bible a Čtyři knihy sentencí Petra Lombardského, pro filosofii byly závazné

³⁰⁴ KADLEC 1985, s. 72.

³⁰⁵ Jen v pražských knihovnách je dnes evidováno sedm rukopisů. (Knihovna metropolitní kapituly: č. 495, (sig. C 66 I), NK v Praze (č. 172, 174, 795, 808, 1520 a 2219).

³⁰⁶ Pol. 228, 45, 94, 95, 151. Viz KADLEC 1985, s. 73 – 74.

³⁰⁷ Pol. 124 a 150.

³⁰⁸ Jan ze Středy přeložil text této knihy také do němčiny. Kadlec v této souvislosti dodává, že druhý, méně zdařilý překlad, vznikl ještě předtím v brněnském augustiniánském klášteře (viz KADLEC 1985, s. 73). K oběma překladům viz KLAPPER, Joseph. Schriften Johannis von Neumarkt: Buch der Liebkosung. Teil 3, Stachel der Liebe Übersetzung des Liber, qui dicitur Stimulus amoris. In *Vom Mittelalter zur Reformation*. Berlin, 1939.

³⁰⁹ Pol. 5. (KADLEC 1985, s. 74).

³¹⁰ Pol. 36 a 40.

³¹¹ Pol. 34 a 253.

³¹² Pol. 90.

³¹³ Azzo († 1197) byl italský právník, který vyučoval právo v Bologni. Jeho *Liber Azzonis* se stala nepostradatelnou příručkou pro všechny studenty práv. (KADLEC 1985, s. 75).

³¹⁴ Pol. 7.

³¹⁵ Například položka 268. (KADLEC 1985, s. 75).

³¹⁶ K náplni studia viz NEUMANN 1926, s. 14 – 16. Dále také GUTIÉRREZ 1985, s. 169 – 172.

Aristotelovy „libri naturales“ a *Metaphysica*.³¹⁷ V inventářích proto také nejčastěji figurují přírodovědné a etické spisy tohoto řeckého filosofa, či komentáře k jeho dílu.³¹⁸ Výklad některých Aristotelových spisů (*Physica*, *De coelo et mundo*, *De generatione et corruptione*, *Meteorologica*, *De anima* a *Metaphysica*) byl součástí knihy *Summa naturalium* augustiniána Paula de Venetiis († 1429).³¹⁹ U některých děl není uveden autor, ale podle poznámky lze soudit, že se jednalo o Aristotelovy spisy.³²⁰ Z přírodovědy se v inventáři objevil komentář k Meteorologii od slavného komentátora Alexandra z Aphrodisias (2. – 3. století).³²¹ Za povšimnutí rozhodně stojí komentáře dvou arabských filosofů středověku – Averroa († 1198) a Avicenny († 1037) k Aristotelově Mechanice a Fyzice.³²² Velké množství komentářů pocházelo přirozeně od řádových teologů, hlavně od Aegidia Romana³²³ a dále Tomáše Akvinského. Bez zajímavosti není ani komentář Johanna Viridana, o kterém Kadlec soudí, že by se mohlo jednat o váženého učenice, dvojnásobného rektora pařížské univerzity a významného aristotelského komentátora Johanna Buridana († 1350).³²⁴ Několik rukopisů s komentáři k Aristotelovi lze dle Kadlece připsat německému scholastikovi Albertu Velikému († 1280).³²⁵

Při charakterizování středověkého fondu klášterní knihovny u sv. Tomáše je třeba se ještě zastavit u otázky bohemikálních rukopisů, které soupisy vůbec neuvádějí. Stejně jako se zde nevyskytují díla v německém jazyce, ačkoli bratři vedli kázání pravidelně v obou jazycích – česky i německy. Navíc podpora česko-jazyčné a německo-jazyčné náboženské literatury náležela ke kulturnímu programu Karla IV. i kancléře Jana ze Středy. Kadlec tuto absenci částečně vysvětluje tím, že je možné se domnívat, že náboženské knihy v mateřštině stejně jako bible patřily k osobnímu majetku konventuálů a tudíž nebyly evidovány v dochovaných soupisech.³²⁶

3.7 Husitské období

Slibný rozvoj klášterní knihovny přerušily až nepokoje a bouře ve dvacátých a třicátých letech 15. století. Na jaře roku 1420 byl celý areál městskou chátrou vydrancován a zapálen, krátce poté co všichni řeholníci opustili klášter. O osudu klášterní knihovny neexistují žádné přímé zprávy, jen konstatování řádového historika Kreybicha, že se bratrům podařilo všechny knihy ukrýt včas do bezpečí a do kláštera se bez úhony vrátily po roce 1490, kdy v čele

³¹⁷ NEUMANN 1926, s. 16. Podrobně viz GUTIÉRREZ 1985.

³¹⁸ Dvakrát *Metaphysica* (pol. 260 a 261), dvakrát *Ethica* (pol. 25 a 244), přičemž je míněna Etika Nikomachova, dále *Textus totius philosophie naturalis* (pol. 125) a *Summa naturalium* (pol. 244).

³¹⁹ Pol. 244. Srov. též ZUMKELLER 1966, č. 739, s. 345 – 346.

³²⁰ *De Historia animalium* (pol. 235), *Notabilia per naturam animalium ...* (pol. 99). (KADLEC 1985, s. 75).

³²¹ Pol. 239.

³²² Pol. 126 a 254. (KADLEC 1985, s. 76).

³²³ Třikrát komentář *Super Elenchorum* (pol. 237, 257 a 135), komentář k Fyzice (pol. 126), dále *Scriptum super Posteriorum* (pol. 243), *De Generatione et corruptione* (pol. 246) a komentář k *Super Priorum* (238), k *Anima* (pol. 249) a k *Coelo et Mundo* (pol. 24).

³²⁴ *Liber quaestionum honorabilis viri magistri Johannis Viridani super omnes libros Ethicorum* (pol. 26). Viz KADLEC 1985, s. 76.

³²⁵ Pol. 243, 234 a 236. (KADLEC 1985, s. 77).

³²⁶ KADLEC 1985, s. 78.

svatotomášského konventu stanul převor Augustin z Domažlic.³²⁷ Tuto Kreybichovu informaci však nelze opřít o žádné další prameny. Na druhou stranu ji však nelze ani vyvrátit, neboť například brněnský klášter u sv. Tomáše se v této pohnuté době stal útočištěm mnoha augustiniánů z různých moravských i českých klášterů, kteří si s sebou brali rovněž celé knižní sbírky.³²⁸ Přesto zůstává nezodpovězenou otázkou, v jaké míře a zdali se vůbec středověká knižní sbírka do kláštera znovu navrátila, uvážíme-li, že z původního velkolepého areálu zbyly doslova jen ruiny a po celé 15. století zůstal klášter neobydlen. Podle mínění některých historiků přišel klášter o veškeré drahocenné středověké vybavení.³²⁹ Je také možné, že některé knihy dali do zástavy nebo prodali sami řeholníci, neboť klášter pozbyl během husitského období veškerý majetek i platy a řeholníci neměli z čeho žít.³³⁰ Není tedy vyloučeno, že o středověké rukopisy, které se prý staly údajnou kořistí Švédů v roce 1648, přišel klášter již mnohem dříve.

3.8 Ostatní augustiniánské knihovny

Závěrem je třeba ještě obrátit pozornost ke knižním fondům některých jiných augustiniánských klášterů. S cílem zasadit středověkou knihovnu u sv. Tomáše do celkového vývoje u nás se autorka práce pokusila o zevrubné srovnání s jiným řádem, hlásící se též k odkazu sv. Augustina, a sice augustiniánů kanovníků.

Obecně lze konstatovat, že obě větve augustiniánů (eremité i kanovníci) se svým vztahem ke knihám vymykají středověkým zvyklostem, což dosvědčují jak dochované inventáře a katalogy, tak také nebývalá preciznost jejich vedení. Jistě není náhodou, že většina tohoto evidenčního materiálu vznikla v prostředí augustiniánských klášterů.³³¹ Páteří všech augustiniánských knihoven obou řádů (eremitů i kanovníků) byla teologická a liturgická literatura, Bible, spisy církevních otců (hlavně sv. Augustin, Řehoř I. a sv. Jeroným), nejrozličnější komentáře a dále též díla z oblasti křesťanské mystiky, filosofie a církevního práva. Za společný rys lze také označit převládající studijní a pracovní zaměření jejich sbírek.

Vůdčí místo mezi řeholními domy augustiniánů kanovníků u nás zaujímal klášter v Roudnici, který získal mnoho cenných rukopisů od významných církevních hodnostářů. Ačkoli dnes známe pouze malou část fondu této významné církevní knihovny,³³² je možné říci, že se

³²⁷ KREYBICH 1802, s. 95 a 96. Theobald Gruber, řádový archivář, neuvádí ve své klášterní kronice nic bližšího o knihovně v souvislosti s událostmi v době husitské (GRUBER 1756).

³²⁸ Viz DOKOUPIL, Vladislav. *Dějiny moravských klášterních knihoven ve správě Univerzitní knihovny v Brně*. Brno, 1972, s. 81.

³²⁹ Viz například MATĚJKA, Bohumil. *Přestavba a výzdoba chrámu sv. Tomáše při klášteře poustevníků řádu sv. Augustina na Menším Městě Pražském*. Praha, 1896, s. 9 (dále citováno jako MATĚJKA 1896).

³³⁰ Viz KADLEC 1985, s. 100 – 101. Shodně referuje Matějka (MATĚJKA 1896, s. 7).

³³¹ Na tuto skutečnost upozornil Hlaváček ve svém sborníku věnovaném knihovnám ve středověku. (HLAVÁČEK, 2005). Ke středověkým knihovnám augustiniánských klášterů blíže viz Ivan Hlaváček (Tamtéž, s. 156 – 207).

³³² K této knihovně nemáme k dispozici žádný středověký katalog ani soupis knih, avšak na základě provenienčního průzkumu se podařilo identifikovat sto padesát šest rukopisů. Adéla Nováková, která se v poslední době zabývala roudnickou knihovnou, uvádí ve své diplomové práci, že knihovna mohla obsahovat asi čtyři sta až pět set svazků, přičemž identifikovat se dosud podařilo pouhou čtvrtinu. (NOVÁKOVÁ, Adéla. *Roudničtí augustiniáni – knihovna a dílo*. Diplomová práce. Praha 2013. Karlova univerzita. Filosofická fakulta. Nejnověji ke vztahu roudnického kláštera

rozmanitostí děl a jazykovým složením podobala svatotomášské knihovně, kde rovněž dominovala latina. Výrazným rysem roudnické knihovny však byla vlastní tvůrčí činnost roudnických kanovníků, dále hojně zastoupení literatury z oblasti církevního práva a rukopisů jihofrancouzské provenience, které se do knihovny zřejmě dostaly darem od zakladatele kláštera Jana IV. z Dražic.³³³

U třeboňských augustiniánů kanovníků, jejichž klášter a knihovna vděčily za svůj vznik a rozvoj mocnému šlechtickému rodu Rožmberků, vystupuje asi nejvíce do popředí vysoký výskyt bohemikální rukopisné produkce, která u sv. Tomáše zcela chybí a poměrně rychlý nárůst počtu knih.³³⁴

Knihovna rokycanské kanonie se od zmíněných lišila jen větším výskytem reformační literatury, například díly Milíče z Kroměříže, Konráda Waldhausera či dokonce Jana Husa a menším či případně nulovým zastoupením základní studijní literatury.³³⁵

O středověkých knižních sbírkách ostatních klášterů augustiniánů eremitů nemáme k dispozici žádné přímé zprávy. Přestože se nedochovaly žádné knižní soupisy a většinou ani žádný archivní materiál, je více než pravděpodobné, že musely existovat. Obsahovaly většinou pouze základní literaturu nezbytnou pro chod kláštera (řehole, bohoslužebná literatura, Bible a snad též základní příručky kanonického práva). Jedinou výjimku představoval brněnský klášter u sv. Tomáše založený markrabětem Janem Jindřichem v roce 1350. Rozvoj tamější klášterní knihovny, z jejíž středověké sbírky se dodnes zachoval jen zlomek, stimulovalo domácí řádové učiliště. Kromě většího zastoupení rukopisů italské provenience se však v ničem zásadním od ostatních zmíněných knihoven nelišila.³³⁶

Na konec je možné ještě uvést stručnou zmínku, kterou máme o knihovně v klášteře Svatá Dobrotivá. Informace o ní se objevuje v souvislosti s donací arcibiskupa Zbyňka Zajíce z Hazmburka († 1411) z roku 1403. Zmíněný prelát měl augustiniánskému klášteru odkázat několik svých knih. Poznámka sice neobsahuje žádné konkrétní údaje o klášterní knihovně, ale dozvídáme se z ní, že se jednalo o knihovnu „drahocennou.“³³⁷

k hnutí devotio moderna viz M. DRAGOUN, L. Doležalová, A. Ebersonová (edd.): *Ubi est finis huius libri deus scit: Středověká knihovna augustiniánských kanovníků v Roudnici nad Labem*. Praha: Scriptorium, 2015.

³³³ HLAVÁČEK 2005, s. 189.

³³⁴ HLAVÁČEK 2005, 156 – 181.

³³⁵ HLAVÁČEK 2005, s. 186 – 187.

³³⁶ DOKOUPIL 1972, s. 79 – 81.

³³⁷ Tuto informaci uvádí Hlaváček v poznámce č. 177. (HLAVÁČEK 2005, s. 190).

4. Novověk

Následující kapitola popisuje vývoj knihovny od počátku 16. století do prvního desetiletí 19. století. Je rozdělena chronologicky podle století, přičemž část každého oddílu je vždy věnována alespoň zevrubně dobovému kontextu a historii samotného kláštera, který byl určující i pro dějiny klášterní knihovny. Uváděné údaje vycházejí jak z archivních pramenů a sekundární literatury popsané v úvodní kapitole, případně v poznámkách pod čarou, tak i z provenienčního průzkumu dochovaných exemplářů.

4.1 Situace v první polovině 16. století

Během husitského období přišel klášter téměř o veškerý majetek.³³⁸ Řeholníci, kteří se pokusili o návrat, zápasili doslova o holý život. Zprvu se museli ukrývat v měšťanských domech a byli odkázáni jen na dary a almužny nemnohých podporovatelů. Navíc katastrofální stav klášterních budov po nepřátelských vpádech a ničivých požárech neumožňoval až do devadesátých let 15. století opětovný návrat bratří a znovu osídlení kláštera.³³⁹ O obnovu řeholního života v malostranském klášteře se roku 1497 zasloužil převor Augustin z Domažlic (1497-1502).³⁴⁰ Finanční prostředky pro provizorní zastřešení kostela a nejnutnější stavební opravy klášterního areálu získávali malostranští augustiniáni od zprvu nepočetné, avšak stále vzrůstající skupiny dobrodinců, kteří se hlásili ke straně pod jednou způsobou.³⁴¹ Za jejich odkazy a dary ve formě věčných platů ze vsí a domů, pozemků, nemovitostí či cenných předmětů byl klášter povinen konat v uvedených dnech stanovené bohoslužby. Na klášter pamatovali jak malostranští měšťané - zámožní obchodníci, řemeslníci a patriciát, tak také katolicky orientovaná šlechta.³⁴² Slibný vývoj

³³⁸ Většina klášterů se nacházela v zuboženém stavu, jak majetkově, stavebně, tak i personálně. Ani peníze z královské pokladny nedostačovaly na obnovu katolické instituce v dostatečné míře. Výjimku představovaly pouze kláštery ležící na území s převahou německy mluvícího obyvatelstva jako například Olomouc, Brno, Plzeň, panství Rožmberků. (MIKULEC, Jiří. *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*. Praha : Historický ústav, 2013, s. 57). Proto také tamější klášterní knihovny přečkaly toto období bez větších ztrát, případně se dokonce rozrostly o knihy ze zničených klášterů. (Například augustiniánská knihovna v Brně viz DOKOUPIL 1972, s. 81; dále též knihovna kláštera křižovníků s červenou hvězdou). Více k problematice církve v raném novověku, jejímu společenskému, politickému i sociálnímu postavení, organizaci a významu viz zmíněná kniha Jiřího Mikulce. Z ní autorka čerpala mnoho cenných informací pro tuto práci. (MIKULEC 2013).

³³⁹ Dnes již nelze přesněji stanovit, kdy a v jakém počtu se řeholníci vrátili zpět. Poprvé se pokoušeli znovu osídlit klášter snad již v roce 1435, avšak ani opakované snahy nebyly dlouho úspěšné (KADLEC 1993, s. 185); srov. též BUBEN 2007, s. 57.

³⁴⁰ První starostí nového převora po husitských bouřích bylo získání rozchváceného majetku zpět: „*Prima illius cura erat census testantes ex villis et domibus exquirere, atque oblatas a Benefactoribus elemosynas colligere, ex quibus Anno 1498 redemit praedium Lužecz per Hussitas abalienatum ...*“ (KREYBICH 1802, s. 109).

³⁴¹ Mezi dobrodinci je na předním místě uváděn Zdeněk Twoch s manželkou Kateřinou z Machovic a synem Janem Kladrubcem, kteří přispěli nejen úctyhodnou sumou 25 kop českých grošů, stříbrným a zlateným pásem a dvěma čepci s perlami na vyplacení vsi Lužce u Karlštejna, kterou klášteru zabral císař Zikmund, ale věnovali bratřím také dva osedlé, kteří byli povinni odvádět klášteru pravidelně plat. „*Dominus de Twoch donavit coenobio Thomaeo duos rusticos in villa Rochow; qui certum census statutis temporibus deferre tenebantur; et munifica D. Catharina de Machowitz obtulit 25 Sexagenas grossorum bohemicorum, in super et cingulum argenteum, atque pretiosas mitras cum unionibus, queis oppignoratam Bonum Lužecz redimi et in pristinam Conventus Thomaei potestatem denuo reuci poterat ...*“ (KREYBICH 1802, s. 109; srov. též TOMEK IX., s. 157).

³⁴² Zejména prezident apelačního soudu Ladislav z Lobkovic (1521-1590), který přispěl v roce 1548 na opravu kláštera po požáru 1541. Jeho první manželka - Benigna rozená z Roupova (Anna z Roupova) odkázala klášteru značnou sumu peněz. Podobně štědře podporoval augustiniány i syn Zdeněk Popel z Lobkovic. (KREYBICH 1802,

však i v následujícím období opakovaně narušovaly katastrofy, které klášter stíhaly během první poloviny 16. století. Z některých zpráv je patrné, že ještě na počátku 16. století se augustiniánům nedařilo získat klášterní statky nazpět. Velké zásluhy o znovunabytí majetku po husitském období jsou připisovány P. Hermannu Kolderovi z Bavorska, který byl v roce 1504 zvolen převorem. Na jeho podnět vydal papež Julius II. bulu, v níž nařídil všem, kteří si neoprávněně přivlastnili klášterní majetek, a to včetně knih a rukopisů, aby zabavené statky bezpodmínečně klášteru vrátili, v opačném případě jim hrozí exkomunikace.³⁴³ Nepříznivá hospodářská situace znásobená šířícím se reformačním hnutím měla za následek trvalý nedostatek řeholního dorostu a úpadek řádové disciplíny. O hmotné nouzi obyvatel kláštera svědčí také některé zprávy v archivních pramenech.³⁴⁴ Ve zmíněném období se opakovaně nedařilo obnovit noviciát a klášter musel být udržován přijímáním cizinců, kteří byli izolovaní a odcizení domácímu prostředí.³⁴⁵ V letech 1524 - 1539 zastával místo českého kazatele kupříkladu kronikář Václav Hájek z Libočan, který si později na klášterních pozemcích zakoupil dům a zahradu.³⁴⁶

Celkový úpadek řeholního života charakteristický pro předbělohorské období, nedostatečné hospodářské zázemí a katastrofální stavební stav kláštera se nutně musel odrazit i ve vývoji klášterní knihovny na počátku 16. století. O celkovém stavu a složení knižní sbírky nemůžeme říci cokoli určitého. Z této doby se nedochoval žádný knihovní soupis či katalog, ani žádné přímé zprávy o knihovně. Stěží lze soudit, že by klášter mohl za této situace knihy ve větší míře nakupovat. Naopak je možné, že při tak nízkém stavu mnichů nemohl být mnohdy zajištěn ani řádný chod kláštera, a to nemluvě o plnění povinností týkajících se knih a provozování řádových studií, které byly zakotveny v konstitucích.³⁴⁷ Dále z výše uvedeného také vyplývá, že knihovna mohla být do kláštera navracena nejdříve na konci 15. století, tedy po více než sedmdesáti letech. Přesto i tento odhad se zdá být nadnesený, uvážíme-li, že ještě dalších minimálně osmdesát let byl klášter ve velmi špatném stavu. Navíc opakovaně vyhořel - v letech 1503 a 1541. Katastrofálnímu požáru

s. 124 - 125) Lobkovicové vlastnili sousední dům ještě další dvě století. Srov. též SCHALLER, Jaroslav. *Beschreibung der Könighchen Haupt und Residenzstadt Prag ... Die Kleinseite*. Prag : Gerzabeck, 1795, s. 39.

³⁴³KREYBICH 1802, s. 113.

³⁴⁴ Malostranský zlatník Beneš odkázal kněžím od sv. Tomáše finanční prostředky na pořízení bot, páru rukavic, kápí a čepice. (TOMEK IX., s. 157).

³⁴⁵ Kreybich uvádí mnoho konventuálů původem z Bavorska, Rakous, ale i z Itálie, Burgundska a z Německa. Například k roku 1504 Hermanna Koldera z Bavor; k roku 1584 sakristiána Constantina Freziusena původem z Flander, k roku 1586 podpřevora Jacoba Sepochera z Vídně, k roku 1587 Paula Loydla z Mnichova. K roku 1588 přibýlo do kláštera podle Kreybicha mnoho řeholníků, opět však většinou jen cizinci z Bavor - fr. Pfulnius, Jacobus Rotha, fr. Spiritus, Augustinus Schultz, ale též z Rakouska Wilhelmus Peel a Francie Paulus Molitor. (KREYBICH 1802, 115 - 149).

³⁴⁶ Již od středověku se u sv. Tomáše kázalo také v německém jazyce. Kromě Hájka zde od roku 1539 vedl kázání P. Martinus, (též nazývaný Lampertus Knirž), který působil mnoho let jako prokurátor u sv. Tomáše, později byl zvolen převorem a vikářem. KREYBICH 1802, s. 958.

³⁴⁷ Tomek uvádí dva řeholníky: převora a vikáře (kněze Augustina z Domažlic 1499, kněze Martina 1506 - 1520). Viz TOMEK, Václav Vladivoj. *Dějepis Města Prahy, díl IX*. Praha, 1893, s. 351 (Dále citováno jako TOMEK); srov. také BUBEN 2007, s. 57.

Malé Strany a Hradčan, který vypukl 2. června 1541 v bezprostřední blízkosti kláštera, padl za obět' celý klášterní areál.³⁴⁸ V dnešní době nelze přesněji určit, jakou škodu přitom utrpěly knihy.

Provenienční průzkum rukopisů uložených v NA ŘA a průzkum nejstarší tištěné produkce patřící do malostranské klášterní knihovny nepřinesl žádná bližší zjištění. Analýza provenienčních přípisů neprokázala existenci knih pocházejících ze středověké klášterní sbírky.³⁴⁹ Žádný z rukopisů nelze na základě provenience považovat za součást klášterní knihovny do poloviny 16. století. Vzhledem k tomu, že středověké soupisy (CTh) obsahují vedle incipitů a explicitů také údaje o jazyce a psací látce, byl ze souboru celkem jedenácti nejstarších kodexů vybrán pouze jeden, který incipitem, psací látkou a jazykem odpovídal daným kritériím. Nicméně i tento latinsky psaný pergamenový rukopis, který sestává z devíti děl náboženského obsahu, se do klášterní knižní sbírky dostal až po roce 1602. Jeho původní vlastník – bavorský augustinián Joannes Mayer († 1602),³⁵⁰ který žil u sv. Tomáše v Praze na přelomu 16. a 17. století, si na poslední folio poznamenal „*Johannes Majjer Monacensis Coop[er]ator A[nno] [15]82.*“

K obdobným závěrům dospěl také provenienční průzkum v knihovně. O žádné z knih dnes uložených u sv. Tomáše, které byly již zkatalogizovány, nelze s jistotou tvrdit, že tvořila součást klášterní knihovny před polovinou 16. století.

4.2 Klášterní kostel sv. Tomáše – výspa katolické šlechty³⁵¹

Do dějin malostranského kláštera se promítaly také jevy celospolečenského a politického charakteru. Bez náležitého dobového kontextu lze jen stěží pochopit vzestup a význam tohoto kláštera a tedy i knihovny, ke kterému došlo na konci 16. a na začátku 17. století v souvislosti s upevňováním mocenského postavení habsburských panovníků a přesídlením císaře Rudolfa II. na Pražský hrad. Habsburský panovnický rod, který opíral své mocenské postavení tradičně o katolickou církev, samozřejmě podporoval úsilí řeholí o obnovu. Výkon panovnické moci byl chápán jako církevní úkol a státní akt byl současně církevním katolickým obřadem. Z této situace těžil do jisté míry také augustiniánský klášter, který se nacházel v blízkosti sídla panovníka a byl kromě maltézského klášterního kostela u Panny Marie pod Řetězem jediným farním kostelem na Malé Straně. Nepřekvapí tedy, že se i sám Ferdinand I. a později Rudolf II. a Ferdinand II. účastnili obnovy malostranského konventu a přispívali nemalými částkami na jeho rozvoj.³⁵² Jejich

³⁴⁸ „Nejblíže požáru shořel celý klášter sv. Tomáše se všemi staveními w jeho příslušenství kromě kostela a jednoho domu kněžského pod kostelem i jakéhos jiného domu w zahradě ...“ (TOMEK XI, s. 202 – 203).

³⁴⁹ Při studiu klášterních rukopisů uložených v NA ŘA navíc vyšlo najevo, že dva ze tří údajně středověkých rukopisů v italštině nemohly vzniknout v 15. století, neboť se vztahují až k událostem či osobám, které žili v 16. století. (*Diario del Concilio di Trento diviso in otto libri*. NA ŘA, inv. č. 423, sign. Ib/27 a dále *Lettera di Antonio scritta à duca di Lerma*. NA ŘA, inv. č. 424, sign. Ib/28).

³⁵⁰ KREYBICH 1802, s. 164.

³⁵¹ Kláštery zůstaly na utrakvistickém území jedinými ostrůvky římské víry. Skrze ně byla duchovně spravována katolická diaspora.

³⁵² V roce 1552 daroval Ferdinand I. augustiniánům pec vápna a cihel na zaklenutí kostela. (EKERT 1883, s. 220). Podle Kreybicha za ni klášter vděčí zejména velmi schopnému P. Thomasovi, který byl do Čech poslán z Bavorska. Zmíněnému převorovi se podařilo získat, jak přízeň a štědrá podpora za utrpěné ztráty během husitských bouří a

štedrost je však třeba chápat spíše v intencích habsburského politického programu směřujícího k obnově katolické církve než, že by byli zasaženi augustiniánskou spiritualitou tak jako předtím Karel IV.

Z některých dobových zpráv je ale zřejmé, že ještě po polovině 16. století se klášter nacházel v neutěšeném stavu. Císař objekt totiž v roce 1555 nabídl jezuitům, když si v Praze vybírali místo pro zřízení nové pražské koleje.³⁵³ Ovšem nutno podotknout, že v podobném stavu se nacházely i ostatní augustiniánské kláštery. Od roku 1560 po dobu více než třiceti let byl augustiniánský řád v Čechách bezprostředně řízen nikoli z pražského kláštera u sv. Tomáše, jak bylo jinak obvyklé, nýbrž z kláštera pod Mělníkem (Pšovka). Funkci vikáře, tedy představeného všech českých augustiniánů v zastoupení provinciála sídlícího v Bavorsku, tehdy zastával mimořádně schopný a vzdělaný Ital Fridericus de Michaelis, který byl současně převorem pšoveckého kláštera.³⁵⁴ Tíživou hospodářskou situaci částečně pomohlo vyřešit připojení novoměstského kláštera u sv. Kateřiny, o který požádali augustiniáni Maxmiliána II. po smrti poslední řeholnice ženské větve augustiniánského řádu v roce 1565.³⁵⁵

V poslední třetině 16. století se situace začíná zlepšovat, pravděpodobně v souvislosti s přesídlením habsburského panovníka do Prahy. Spolu s uměnímilovným Rudolfem II. se do císařské rezidence stěhuje také bohatá nobilitovaná vrstva, dvořané, obchodníci, stavitelé, umělci a řemeslníci katolického vyznání, kteří se usazují v blízkosti nového sídla panovníka a zakupují si zde měšťanská práva. Do malostranského kostela u sv. Tomáše si tito noví „přistěhovalci“ přicházejí vyslechnout kázání, chodí sem ke zpovědi i na modlitby, stejně jako se zde nechávají oddávat a křtít své děti.³⁵⁶ Nakonec zde nacházejí i místo svého posledního odpočinku.

Všeobecná hospodářská konjunktura se ale neprojevila jen ve zvýšené stavební aktivitě, ale i v nárůstu konventuálů. V roce 1582 byl v klášteře znovu obnoven noviciát. Nadále neustával příliv řeholníků – cizinců. Prestiž kláštera zvýšilo také založení náboženského bratrstva Nejsvětějšího Těla Páně, jehož členy byly vysoce postavené osobnosti z řad laiků i příslušníci duchovního

při požáru 1541, od panovníka, tak také od císařského rady a prezidenta apelačního soudu Ladislava Lobkovice, majitele sousedního paláce (dnes Öttingenského) paláce. (KREYBICH 1802, s. 124 a 125).

³⁵³ Augustiniánský klášter nabízel císař v roce 1555 jezuitům jako jednu z možných variant pro zřízení první pražské jezuitské koleje. (TOMEK XII., s. 64). Srov. též MATĚJKA 1896, s. 7.

³⁵⁴ Tomuto vzdělanému augustiniánovi jsou připisovány také nemalé zásluhy o pozvednutí upadající řeholní kázně v českých kláštorech. Fridrich se o pomoc v trestání provinilých bratří obrátil i na panovníka. (*Mělník - Pšovka: sborník vydaný při příležitosti znovuvysvěcení kostela sv. Vavřínce v Mělníku-Pšovce obnoveného po povodni roku 2002 : 15. srpen 2004*. Mělník, 2004, s. 86).

³⁵⁵ BUBEN 2007, s. 58;

³⁵⁶ Svědectví zůstala dodnes zachována v křestní matrice z let 1589 – 1631 a matrice oddaných z let 1596 – 1631. Jedná se o jedny z nejstarších matrik v katolickém prostředí. Dnes jsou uloženy v Archivu hlavního města Prahy. Jejich analýzou se zabývala Miroslava Fůrová, která uvádí také jména osob, které tvořili augustiniánskou klientelu. (FŮROVÁ, Miroslava - TOMKOVÁ, Soňa. Nejstarší matriky kostela sv. Tomáše na Malé Straně. In: *Žena v dějinách Prahy : sborník příspěvků z konference Archivu hl. m. Prahy 1993*. Praha, 1996, s. 163-167; dále citováno jako FŮROVÁ 1993). Matriky byly digitalizovány a jsou přístupné online. (Sbírka farních a civilních matrik. *Archiv hlavního města Prahy* [online]. [cit. 25.5.2015]. Dostupné z: http://www.ahmp.cz/page/docs/mat_ms_to.pdf).

stavu. Členové klášterní konfraternity se scházeli pravidelně na společných schůzkách, přispívali do společné pokladny a jednou ročně pořádali společné shromáždění s pohoštěním.³⁵⁷

4.3 Počátky novodobé knihovny

Přestože z této doby neexistují žádné přímé doklady či zprávy o klášterní knihovně, je možné se na základě výše uvedených skutečností a nemnoha dokladů v podobě dochovaných exemplářů pokusit alespoň zhruba odhadnout možnou cestu vývoje klášterní knihovny během 16. století. Na začátku zmíněného období je třeba uvažovat spíše o nízkém počtu klášterních knih, který trval částečně i po polovině 16. století, neboť klášteru chyběly finance i řeholníci. Prvořadým zájmem augustiniánů po celé šestnácté století byla stavební obnova klášterního kostela a přilehlých budov a celková konsolidace poměrů do té míry, aby mohla být řádně vykonávána duchovní farní správa. Lze se tedy oprávněně domnívat, že v první polovině 16. století převažovaly knihy liturgické a základní literatura nutná pro chod kláštera (Písmo svaté, misály, breviáře, kalendáře, hagiografická literatura, sbírky kázání, kancionály, řádová řehole a statuta). Na druhé straně se do kláštera dostávaly také knihy, které si s sebou přinášeli jednotliví bratři. Jejich počet se výrazně zvýšil od 80. let 16. století.³⁵⁸ V archivních pramenech se mezi konventuály nejčastěji objevují Němci, Španělé, Belgičané a Italové.³⁵⁹ Jejich „soukromé“ knihovny pak po jejich odchodu nebo smrti připadli klášteru. Lze tedy předpokládat, že s rostoucím počtem konventuálů musela nutně narůstat i zdejší klášterní knižní sbírka. K rozvoji knihovny přispělo pravděpodobně také zřízení noviciátu. Důležitou roli sehrála samozřejmě i tištěná kniha, která svou cenovou dostupností oproti rukopisné umožnila poměrně rychlé rozšiřování renesančních knihoven. Ovšem do jaké míry se tato inovace projevila ve svatotomášské sbírce stanovit nelze, neboť stav knižní sbírky mohl být výrazně poznamenán vpádem švédského vojska na konci třicetileté války, případně dalšími ztrátami, ke kterým bezesporu v průběhu dějin docházelo.³⁶⁰

Z provedeného průzkumu známe zatím spíše jednotliviny, které patřily konventuálům, o nichž se lze domnívat, že mohli jistý čas pobývat v malostranském klášteře u sv. Tomáše. Jména některých z nich se vyskytují v nejstarších svatotomášských matrikách. Na druhou stranu některé přípisy nelze jednoznačně přiřadit k augustiniánům. Humanistickou orientací by mohl do klášterní knihovny patřit například konvolut paleotypů zahrnující dílo italského protohumanisty Francesca Poggia Braccioliniho, u kterého je na posledním listě připsáno „*Leta 1518 przi strzedoposti*

³⁵⁷ Při kostele působilo posléze několik náboženských bratrstev (Bratrstvo sv. Šebestiána, Bratrstvo Božího Těla a Bratrstvo Panny Marie dobré rady). Řádová bratrstva pomáhala věřícím v přípravě na smrt a posmrtný život a tvořila nedílnou součást každodenního života věřících v raném novověku. Jejich hlavní náplň spočívala v konání pravidelných pobožností, rekviem za mrtvé členy společenství, pořádání procesí a poutí.

³⁵⁸ Počty a jména řeholníků uvádí Pachomius Kreybich ve svém Katalogu členů řádu, viz KREYBICH 1802.

³⁵⁹ KREYBICH 1802, s. 488.

³⁶⁰ Proto také závěry z dosud neukončeného provenienčního průzkumu nemohou poskytnout věrný obraz skutečného stavu knižní sbírky v 16. století.

kaupeny.³⁶¹ Rovněž tak konvolut tisků obsahující Aristotelovo dílo s přípisem „*Joannis de Nova Domo sui Anno 1509*“ se k augustiniánům mohl dostat již v 16. století. Taktéž nelze vyloučit, že blíže neurčený bratr Rudolf Pražský, který si na přidešti jedné z nejrozsáhlejších sbírek kázání dominikánského kazatele Johanna Herolta († 1468)³⁶² poznamenal červeným inkoustem „*Ex libris Rudolphi Pragensis Anno Dni 1549*“ a dále „*Rudolphus pragensis*“ (fol. A 1), nepříslušel mezi malostranské konventuály.³⁶³ Podle četnosti přípisů a podškrtnů v textu i na obou přideštích od různých písárských rukou je patrné, že sbírku exempel a kázání její vlastník často užíval.³⁶⁴ Na rub posledního listu si zmíněný Rudolf Pražský zapsal jednu ze zásad epikúrovské materialistické filozofie: „*Quaestio generalis / An cum „de nihilo nihil fieri et in nihilum nihil posse reverti“ dicant naturales philosophi, vera sit Aristotelis sententia generatio habens rationem substantiae est simplex in actu / frater Rudolphus Pragensis.*“³⁶⁵ S větší pravděpodobností byl součástí klášterní knihovny již před sklonkem 16. století Simpliciusův komentář ke třem knihám Aristotela *De animae immortalitate*.³⁶⁶ Augustinián **Fulgentius z Parmy** (Fulgentius Parmensis) si na přední předsádku poznačil, že si knihu zakoupil v Římě v roce 1587: „*Frater Fulgentius Parmensis ord[inis] Erem[itarum] S[an]cti Augustini emit hunc librum Romae pretio Paul[inis] sep. die p[rim]a Septembris MDLXXXVII.*“ Jistě však do klášterní knihovny patřil Reuchlinův *Vocabularius breviloquus*, který má na titulním listu uveden následující přípis: „*Hunc librum dedit mihi dono Revere[ndus] Do[mi]nus pater Augustinus qui habitat in Monasterio D[iv]i Thomae Anno 1589.*“ Bohužel ani v případě velmi cenného konvolutu s mnoha rukopisnými přípisy pocházející z druhé dekády 16. století a zahrnující drobnější tisky z oblasti medicíny, filosofie a pedagogiky, který patřil německému humanistovi Johannu Alexandrovi Brassicanovi († 1539),³⁶⁷ nelze zjistit nic bližšího o době či způsobu nabytí. Brassicanus byl profesorem řečtiny na vídeňské univerzitě a řadil se mezi liberálně smýšlející katolíky. Jeho rozsáhlá knihovna obsahovala také jeden konvolut, který se později dostal do malostranského kláštera a obsahuje řadu Brassicanových vlastnoručních poznámek a komentářů. Tento německý učenec, který vedl korespondenci téměř se všemi soudobými intelektuály, si komentářem opatřil především kratší pedagogické dílo

³⁶¹ BRACCIOLINI, Poggio; FRANCESCO, Gian. *Historiae convivales disceptativae*. Štrasburg: Johann Knobloch, 1511 (VD 16 P 3857).

³⁶² HEROLT, Johannes. *Sermones Discipuli de Te[m]pore et sanctis una cu[m] promptuario exe[m]plo[rum]*. Norimberk: Anton Koberger, 1502 (VD16 H 2569).

³⁶³ Kromě zmíněné provenience jsou zde ještě další přípisy - standardní přípis klášterního knihovníka „*Conventus S. Thomae Micro Pragae Fr[atrum] Erem[itarum] S[an]cti Aug[ustini]*“; dále přípis v češtině: „*Letba Panie v sobothu po povysšení Sv. Kržiže na Nedielj opúlnocžij bylo jest na mielnice y okolo mielnika znamenite zemie Trasení*“ a dva latinské „*Amen dico vobis, si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in aeternum.*“

³⁶⁴ Sbírkky kázání a exempel, které tvořily soubory již vypracovaných kázání na jednotlivé neděle a svátky v roce, patřily k velmi frekventovaným literárním žánrům v klášterních knihovnách, neboť usnadňovaly přípravu kazatelů. Kazatelská literatura využívala velmi často krátký prozaický útvar zvaný „exemplum“, které mělo posluchačům pomoci pochopit vykládaný jev.

³⁶⁵ Tato zásada zní: „*De nihilo nihil, in nihilum nil posse reverti*“ a je obsažena v Lucretiově básni O podstatě světa. Ve volném překladu znamená: *Z ničeho (nevzniká) nic, nic v nicotu nelze již vrátit.* Jinou rukou je zde připsán ještě úryvek z Pavlovy epištoly Korintským (kap. 14) „*in Ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui, ut et alios instruum: quam decem millia verborum in lingua*“ a část z Matoušova evangelia (7. kap.).

³⁶⁶ SIMPLICIUS; ASULANO, Evangelista Lungo. *Commentaria Simplicii profundissimi, et acutissimi philosophi in tres libros De anima Aristotelis*. Benátky : Girolamo Scotto, 1564.

³⁶⁷ KLÜPFEL, Karl. Johann Alexander Brassicanus. In *Allgemeine Deutsche Biographie*, Bd. 3. Lipsko : Duncker & Humblot, 1876, s. 260. Dostupné také z: <http://www.deutsche-biographie.de/ppn100053904.html?anchor=adb>.

svého současníka a přítele Erasma Rotterdamského *De ratione studii, ac legendi*³⁶⁸ a dílo platónského filosofa Apuleia.³⁶⁹ Na některých titulních listech tohoto konvolutu se podepsal jako „*poeta Brassicanus*.“ Erasmovo pojednání nese přípis „*Io[annis] Alexandri Brassicani Libellus*.“ Součástí konvolutu je také jeden prvotisk antického učence jménem Sammonicus Serenus³⁷⁰ a nejvlivnější kabalistické dílo *Portae lucis* (Brány světla)³⁷¹ španělského rabína Josefa Gikatilly (zemř. 1305),³⁷² které přeložil a opatřil komentářem německý humanista Paolo Riccio († 1541).³⁷³

Kromě vlastních členů řádu, se v knihách vyskytují často vlastnické značky katolíků pohybující se v prostředí císařského dvora. Za všechny jmenujme alespoň Jaroslava Bořitu z Martinitz († 1649),³⁷⁴ královského místodržícího, dále Christopa ze Schellendorfu († 1647),³⁷⁵ prezidenta královské komory, právníka a apoštolského protonotáře Matthaea Herrenbergera³⁷⁶ či slavného stavitele Carla Luraga († 1684). Příkladem knižního daru pocházejícího od osob z okruhu rudolfinského dvora, jsou dva středověké kodexy,³⁷⁷ které augustiniánům věnoval císařský rada **Warmund Ygl** v roce 1610. Jako věrný katolík a dvorský úředník augustiniány musel znát. Je také pravděpodobně, že jako ostatní katolíci působící v dvorských službách navštěvoval kostel sv. Tomáše, neboť se zde nechal i pohřbít.³⁷⁸ Do obou knih vepsal stejnou dedikaci: „*Venerandis Fratribus Ordinis Eremitarum S. Augustini ad S. Thomam Pragae, hunc libru[m] dono dedit ego Warmundus Ygl in Volderturn Caes[ar]ae M[agist]ris praefectus rationum apud Aulica Camera die S. Catharinae Virginis An-*

³⁶⁸ ERASMUS, Desiderius. *De ratione studii, ac legendi*. Štrasburk : Matthias Schürer, 1514 (VD16 E 3533).

³⁶⁹ APULEIUS, Madaurensis. *Floridorum libri quattuor*. Štrasburk : Matthias Schürer, 1516 (VD16 A 3175).

³⁷⁰ SERENUS, Quintus. *Carmen medicinale*. Řím : Eucharius Silber, cca 1487. (ISTC is00470000).

³⁷¹ Titulní dřevorezová ilustrace (156 x 117 mm) Hanse Burgkmaira zachycuje sedícího muže (židovského rabína), který drží v pravé ruce kabalistický strom života s deseti „sephirothy.“

³⁷² GIKATILLA, Joseph. RICCIO, Paolo. *Portae lucis*. Augšpurk : Johann Miller, 1516. (VD16 J 954) První vydání volného překladu částí kabalistického díla „Sha'are Orah“ Josepha Gikatilly. Kniha Brány světla, v latinském překladu Portae lucis pojednává o Božích Jménech v deseti kapitolách.

³⁷³ Humanista a překladatel z hebrejštiny a aramejštiny Paolo Riccio (1480 - 1541) byl německý Žid, který někdy kolem roku 1505 konvertoval ke křesťanství. Na univerzitě v Padově vystudoval filosofii a medicínu a stal se profesorem filosofie na univerzitě v Padově. Později působil ve službách císaře Maxmiliána I. jako jeho osobní lékař. Císař Maxmilián jej pověřil přípravou latinského překladu Talmudu. K jeho osobě viz DAVIDOWICZ, Klaus. Paul Riccius, Freiherr von Sprinzenstein. In *Neue Deutsche Biographie*. Berlin : Duncker & Humblot, 2003, Bd. 23, s. 547. Dostupné také z: <http://www.deutsche-biographie.de/ppn124523099.html>.

³⁷⁴ MAŠEK 2008, s. 608. Čtvrtá manželka Jaroslav Bořity – Helena Barbora odkázala v roce 1682 augustiniánům značný majetek a nechala se v malostranském klášteře pohřbít.

³⁷⁵ Schellendorfové z Hornsbergu byl starý šlechtický rod z Lehnice, sídlil na Moravě a v Lužici. K rodu Schellendorfů viz MAŠEK 2010, s. 223. V univerzitní knihovně ve Vratislavi je dochována kolekce smutečních kázání a projevů pronesená při příležitosti smutečních oslav na počest Christopa von Schellendorff. Dostupná též z: <http://www.bu.uni.wroc.pl/mikrofilmy/mikrofilmy.php?nr=PLBUWrMIKRO-027476>.

³⁷⁶ O osobě Matthaea Herrenbergera není dnes mnoho známo. Knihy s jeho exlibris vlastní knihovna jezuitské koleje v Erfurtu. Některé Herrenbergerovy knihy získal později významný bibliofil Johann Christian von Boineburg (1622 - 1672), tajný rada a hessenský vyslanec u švédského dvora. Jeho knihovna je dnes součástí knihovny v Erfurtu. O knihovně J. Christiana von Boineburg píše ve své dizertační práci Kathrin Paasch, která zmiňuje i Matthaea Herrenbergera. (PAASCH, Kathrin. *Die Bibliothek des Johann Christian von Boineburg (1622 - 1672) – ein Beitrag zur Bibliotheksgeschichte des Polyhistorismus*. Berlin, 2003. Disertační práce (PhD.). Humboldt-Universität zu Berlin, Philosophische Fakultät I, Institut für Bibliothekswissenschaft. Dostupná také z <http://edoc.hu-berlin.de/dissertationen/paasch-kathrin-2003-07-14/HTML/chapter2.html>.

³⁷⁷ Komentář sv. Řehoře ke knize Job z roku 1415 (*Liber beati Gregorii papae. Liber moralium* NA ŘA, inv. č. 363, sign. Id 12 (Gregorius Magnus, *Liber moralium*, 1415, Čechy, pap. 232 ff) a dále datovaný kodex z roku 1387 *De septem penitentialibus psalmis Innocence III.* (NA ŘA, inv. č. 362, sign. Id 12). Viz pozn. 78.

³⁷⁸ Jeho náhrobek je dnes bohužel nečitelný, ale informace o něm uvádí Zdeněk Kolowrat (viz KOLOWRAT, Zdeněk. Náhrobky a epitafy v pražských kostelích. *Časopis Rodopisné společnosti československé v Praze*. Praha, 1931, roč. 3, s. 83).

no *D[omin]i M. DCX.*“ Bývalý komorník zemské finanční zprávy přišel do Prahy v roce 1603 na pozvání Rudolfa II., který na někdejším komorním písaři a účetním ve Štýrském Hradci oceňoval jeho výbornou znalost latiny, dobrou orientaci v hornictví a věrnost katolické víře. Ygl byl jmenován dvorním komorním účetním a až do své smrti v roce 1611 žil v Praze. Warmund Ygl však nebyl jen vynikajícím znalcem latiny a antické literatury, ale k jeho zálibám patřila také topografie a kartografie. Jako kartograf-autodidakt vytvořil při svém pobytu v Innsbrucku velmi zdařilou mapu Tyrolska, která je z hlediska bohemikální tiskové produkce zajímavá tím, že dřevěné štočky vyhotovil podle Yglova návrhu Johann Willenberg. Tiskem vyšla poprvé v Praze u Jiřího Nigrina v roce 1605.³⁷⁹

Do období počátků budování novodobé knižní sbírky není možné s určitostí zařadit ani většinu prvotisků, neboť podle vlastnických poznámek se do klášterní knihovny dostaly až během 17. století.³⁸⁰ U části prvotisků nebo paleotypů, které jsou opatřeny klášterním provenienčním přípisem, to také nelze jednoznačně stanovit, neboť knihovník téměř nikdy v provenienčním poznámce neuvedl datum. Podle písma je však zřejmé, že tyto vzácné tisky byly evidovány až na konci 17. století.

4.4 Svědectví matrik³⁸¹

Nejstarší svatotomášské matriky jsou bohaté na osobní údaje a informují o složení farní klientely u sv. Tomáše. Vypovídají také o některých řeholnících, kteří zastávali kněžský nebo kazatelský úřad. Do jisté míry tak mohou suplovat nedostatek přímých zpráv o knihovně, neboť dávají možnost učinit si představu jak o lidech, kteří patřili k uživatelům knihovny, tak také o osobách, které klášteru odkazovaly svůj majetek.

Údaje získané ze svatotomášských matrik potvrzují starší tvrzení o tom, že kostel kolem sebe soustředil velké množství dvorských osob a cizinců katolického vyznání. Jednoznačně převažovaly osoby přicházející z německy mluvících oblastí, ale též Belgičané a Italové. Většinou se jednalo o dvorské úředníky, řemeslníky a služebnictvo šlechticů. Mezi svatotomášskou klientelu patřily ale také osoby nobilitované, císařští úředníci či pražský patriciát. Z povolání je nejsilněji zastoupen krejčí, tesař, mlynář, kuchař, truhlář, malíř, obchodník, zlatník, kameník, brusič kamenů. Často jsou uváděni úředníci (právníci, veřejní notáři, písaři, sekretáři). Nezřídka se vyskytuje také dvorský kočí, osobní stráž, voják a v nemalé míře i služebnictvo.³⁸² Početnou skupinu ženichů představovali zedníci či stavitelé. Najdeme zde také jméno italského stavitele, Domenico de

³⁷⁹ Mapa existuje jen ve třech exempláři. Více informací k jeho osobě a dílu publikoval Zemský archiv v Innsbrucku. Viz BEIMROHR, Wilfried. Warmund Ygl und seine Karte von Tirol. In *Archiv & Quelle* – 32. Innsbruck : Tiroler Landesarchiv, 2008. [cit. 07.07.2015]. Dostupný také z <https://www.tirol.gv.at/fileadmin/themen/kunst-kultur/landesarchiv/downloads/Ygl.PDF>.

³⁸⁰ Nejčastěji se v prvotiscích objevuje jméno svatovítského probošta Šimona Brože z Horštejna či jeho předchůdce v úřadě Martina Pfeifera (celkem dvacet prvotisků).

³⁸¹ Augustiniani zavedli na svém postranním právu vedení matriky křtů a oddaných ještě před vyhlášením domácího nařízení o povinnosti vést matriky, ke kterému došlo v roce 1614. Matriky vedli faráři. Někdy je zastupovali kostelníci, i přestože jim tato funkce nepříslušela.

³⁸² FÚROVÁ 1993, s. 74.

Bossi († před 1628), který na začátku 17. století řídil stavební práce probíhající přímo v klášteře sv. Tomáše. V roce 1603 realizoval rovněž severní stranu kláštera s knihovnou. Zmíněný stavitel patřil k velmi aktivním příslušníkům vlašské komunity v Praze.³⁸³ Po dlouhou dobu zastával funkci rektora špitálu italské kongregace. V řadě případů byl zván jako svědek při získávání měšťanství. Mnohokrát se stal kmotrem, svědkem svatebčanů nebo vykonavatelem poslední vůle. U sv. Tomáše uzavřel v roce 1609 své třetí manželství s Italkou Catarinou, vdovou po Jacobu Bossim.³⁸⁴

V matrikách se mezi jmény farářů a kazatelů objevují augustiniáni, kteří odkázali klášteru své knihy.³⁸⁵ P. **Valentinus Mayerhofer** († 1611)³⁸⁶, původem z bavorského Seemanhausenu, který je v roce 1605 doložen jako kazatel a konventuál u sv. Tomáše v Praze, zanechal malostranskému konventu konvolut s oblíbenými kázáními, které získal v roce 1572.³⁸⁷ Kniha s četnými německými a latinskými přípisy bývala zřejmě připevněna k pultu řetězem, jak lze soudit podle otvoru v horní části zadní desky.³⁸⁸

Dále se v matrice oddaných objevuje mezi písaři jméno podpřevora a administrátora **Adeodata Vischera** († 1629), který zastupoval Jana Kristella z Bochova ve funkci malostranského převora v neklidných dobách na počátku třicetileté války a shromáždil cennou sbírku knih, o nichž bude zmínka v následující části práce.

4.5 Vývoj klášterní knihovny do roku 1648

Duchovní a stavební rozvoj kláštera pokračoval také na počátku 17. století - v době působení mimořádně schopného představeného Jana Baptisty Kristella z Bochova († 1638), který se stal prvním provinciálem nově zřízené české provincie.³⁸⁹ Pod vedením tohoto vzdělaného řeholníka došlo k mnoha stavebním úpravám, které byly financovány z darů zámožných a vysoko postavených osob.³⁹⁰ Kolem augustiniánského chrámu sv. Tomáše, který se stal katolickým centrem

³⁸³ O aktivitách i každodenním životě příslušníků italské a španělské národnosti píše poutavě Jaroslava Kašparová (KAŠPAROVÁ, Jaroslava. *České země a jejich obyvatelé očima románského světa 16. a 17. století*. České Budějovice : Veduta, 2010. Dále též PREISS, Pavel. *Italští umělci v Praze: renesance, manýrismus, baroko*. Praha : Panorama, 1986 (Dále citováno jako PREISS 1986).

³⁸⁴ FÜROVÁ 1993, s. 76.

³⁸⁵ První záznamy v matrikách vedl farář a kazatel Jacobus Wolfgangus Hoffman. S ním začíná období řádného vedení matrik. Z incipitů matričních záznamů lze vyčíst i další údaje o jeho osobě – v r. 1596 zastával funkci faráře kostela sv. Tomáše, byl lektorem teologie s titulem bakalář (FÜROVÁ 1993, s. 50 - 51).

³⁸⁶ FÜROVÁ 1993, s. 51.

³⁸⁷ Konvolut tří prvotisků: GUILLELMUS Parisiensis. *Postilla super epistolas et evangelia*. Norimberk : Anton Koberger 1. II. 1488 (ISTC ig00683500); VERDENA, Johannes. *Sermones Dormi secure de tempore*. Norimberk : Anton Koberger 4. IX. 1486 (ISTC ij00458000); VERDENA, Johannes: *Sermones dormi secure de sanctis*. Norimberk : Gerog Stuchs 31. X. 1489. (ISTC ij00462500). Rukopisný přípis na prvním potištěném listě verso: „F. Valentiny Mayerhofer Landihuetang 1572.“

³⁸⁸ Tato renesanční vazba zdobená slepotiskem je navíc opatřena datací (1491) a byla identifikována v databázi EBDB jako práce klášterní dílny benediktinského opatství Prüfening v Řezně (w000096).

³⁸⁹ KREYBICH 1802, s. 960. První český provinciál se zapsal do historie i jako objednavatel mimořádně nákladného uměleckého díla – dvou obrazů pro hlavní oltář. Na tehdejší poměry vysokou částku peněz (943 zlatých) vyplatil zmíněný provinciál přednímu antverpskému malíři P. P. Rubensovi za zhotovení oltářních obrazů. (Tamtéž, s. 262).

³⁹⁰ Jedním z dobrodinců byl také Jiří Pontanus z Breitenberka, který dal zhotovit jižní portál při vstupu do kostela a odkázal klášteru 666 zlatých. „1614 P. Joannes Switavsky, altera vice ad Clarum provinciae, Bohemiae, Austriae, Moraviae, et Silesiae elevatus, acceptavit legatum 666 Sexagenarum, quas Reverendissimus D. Georgius Bartholdus Pontanus Ecclesiae Metropolitanae Praepositus, et Officialis, Celsissimi Principis Joannis Lobelii, Archi-Episcopi Pragensis, per testamentum assignavit conventui Thomaeo, ut porta templi ex parte plateae, qua itur ad pontem construat.“ (GRUBER 1756, s. 153 – 154).

podhradí a farním kostelem druhého vlašského okrsku,³⁹¹ se soustřeďovali jak italští obyvatelé Menšího Města Pražského, tak také další cizinci.³⁹² Třetinu malostranského obyvatelstva tvořili dvorští úředníci a umělci, kteří přicházeli do sv. Tomáše na bohoslužby, zakládali zde nejrůznější fundace a nechávali se v klášteře pohřbít.³⁹³ Kostel sloužil oficiálně jako místo posledního odpočinku cizinců katolického vyznání usazených na Malé Straně. V kostele byli pohřbíváni Italové, Španělé, Burgundané, Belgičané a Němci, z jejich odkazů a darů klášter bohatl.³⁹⁴ Během stavovského povstání byl sice klášter i s veškerým majetkem zabrán stavovskými direktory, avšak utrpené příkoří a vzniklé ztráty augustiniánům velkoryse nahradil panovník Ferdinand II., který nařídil vyplácet klášteru ročně 1500 kop míšeňských na vydržování mladých kněží.³⁹⁵ U sv. Tomáše bylo zásluhou generálního vikáře Nicolause Crusenia znovu obnoveno vyšší filosofické a teologické studium a v klášteře sv. Kateřiny na Novém Městě byl zřízen seminář.³⁹⁶

V rámci stavebních úprav došlo také k vybudování nového knihovního sálu, který odpovídal řádovým předpisům, podle nichž měla být knihovna umístěna v samostatné místnosti v přízemí nebo v prvním patře konventu. Výstavbou knihovny na místě bývalého spojovacího traktu v prvním patře při severní straně kostela byl v roce 1603 pověřen italský stavitel Domenico de Bossi. Na výstavbu sálu a koupi nových knih přispěl rovněž císař Rudolf II., který augustiniánům věnoval 100 rýnských zlatých.³⁹⁷ Zřízení samostatné místnosti pro uložení knih zřejmě vyplývalo z konkrétní situace, kdy mohlo dojít k výraznějšímu nárůstu počtu svazků. Funkci knihovníka zastával obvykle sekretář provinciála, avšak archivní prameny tuto funkci uvádějí u jmen řeholníků až v posledních dvou desetiletích 17. století. Přestože je velmi pravděpodobné, že u této příležitosti byl vytvořen také knihovní katalog, dnes máme k dispozici pouze informace na základě provenienčního průzkumu.³⁹⁸

Na rozdíl od předešlých desetiletí se skutečně ukazuje, že klášterní sbírka knih se začala rychle rozrůstat, a to jak z darů, tak zejména z odkazů konventuálů, kteří u sv. Tomáše po nějaký čas žili. Jeden z prvních řeholníků, který svými knihami přispěl k rozvoji knihovny a kterého

³⁹¹ PREISS 1986, s. 103.

³⁹² V ambitu u Sv. Tomáše v pohřebišti malostranských Vlachů je pohřben také nejmajetnější Ital Ulrico Aostalli, dvorní stavitel, který zemřel 1597 bez testamentu (PREISS 1986, s. 32).

³⁹³ Například rudolfínský rytec Aegidius Sadeler (1629), stavitel Domenico de Bossi (1599), architekt Ulrico Aostalli (1597), dvorní radové (Melchior de Wahl, Bohuchval Wlakov z Adlaru), písaři (Konrad Zelles), sekretáři (Wolf Plümb), osobní lékaři (Goldrid Steeghius) i hudebníci císaře Rudolfa II.. Hrobku má v kostele i mnoho předních šlechtických rodů (rod Morzinů, Lobkoviců, Martiniců, Michnů z Vacínova, hrabata de Hastig, Abentheim, Ogilui a další).

³⁹⁴ V roce 1597 zde španělský vyslanec Guillén de San Clemente založil španělskou hrobku.

³⁹⁵ MATĚJKA 1896, s. 10. Jednorázový příspěvek 3600 florénů obdrželi augustiniáni ještě v roce 1626 od Ferdinanda II. jako náhradu za škody utrpené v historii od husitského období počínaje. (SCHALLER, s. 40).

³⁹⁶ Kreybich v této souvislosti píše, že v roce 1604 byl do Prahy povolán moravský augustinián z brněnského kláštera Hyppolitus Scultetus, který dříve zastával funkci převora v Ročově. Od roku 1604 se stal převorem u sv. Kateřiny a měl na starost seminář pro nadané kleriky a studium filosofie. (KREYBICH 1802, s. 159).

³⁹⁷ KREYBICH 1802, s. 960 – 962.

³⁹⁸ Dalibor Balcar uvádí ve své diplomové práci k roku 1603 celkem 5000 svazků. (BALCAR 1962, s. 22) Je pravděpodobné, že tento údaj převzal z Hierschinga, který ovšem necituje zdroj. Zvláštní je, že Balcar o několik vět dále píše, že v roce 1648 měly být z kláštera Švédy odvezeny „téměř všechny rukopisy a značný počet ostatních knih (celkem přes 5000 svazků)“ (tamtéž). To by ovšem znamenalo, že by se knihovna téměř vůbec nezvětšila.

známe jménem, byl výše jmenovaný bavorský augustinián **Adeodatus Vischer**,³⁹⁹ který působil od roku 1608 v Praze u sv. Tomáše, nejprve jako podpřevor, později v době stavovského povstání zastupoval Jana Kristella z Bochova ve funkci převora. Jeho jméno je také uvedeno v matričních zápisech, o nichž již byla zmínka. Před svým odchodem do Vídně v roce 1623 věnoval pražským augustiniánům přinejmenším sedm knih různorodého obsahu, od náboženství a křesťanské mystiky přes filosofii až k přírodním vědám, které si opatřil mezi lety 1614 – 1620 v Praze.⁴⁰⁰ Z nich zasluhuje pozornost zejména konvolut drobnějších paleotypů, mezi nimiž se nachází i velmi cenné moravikum – osmilitový tisk Konrada Baumgartena týkající se stigmatizace svaté Lucie z roku 1501⁴⁰¹ a dále kniha, která patřila původně rektorovi pražské univerzity Petrovi Codicillovi. Na titulním listu Pliniovy *De Mundi historia*,⁴⁰² kterou si Vischer koupil 14. září 1618, je kromě přípisu "*Petrus Codicillus*" ještě poznamenáno "*Emptus a P[at]re Priore Monasterij S[ancti] Thomae 14. [Septem]bris 1618.*"⁴⁰³ Ostatně jako u dalších Vischerových knih je vždy pečlivě zaznamenáno také datum pořízení. Některé Vischerovy knihy vynikají provedením vazby, které prozrazuje zahraniční původ knih. *Thesaurus pure loquendi, et scribendi, Graecolatinus novus* z roku 1594⁴⁰⁴ a *Universa quae obtineri hac vice potuerunt opera* z roku 1546⁴⁰⁵ jsou opatřené elegantní pozdně renesanční vazbou z jemné světle hnědé teletiny. Střed přední desky zdobí oválný medailon provedený technikou zlačeného slepotisku, v němž je zpodobeno „Ukřižování“ - ukřižovaný Kristus s asistenčními postavami (48 x 41 mm), na zadní desce je pak oválný medailon shodných rozměrů s hlavou Krista z profilu.

Již od počátku se lze ve svatotomášské sbírce setkat s hojně zastoupenou astronomickou a matematickou literaturou. Vídeňský augustinián a někdejší vizitátor provincie **Silvestr Kuna** († 1632)⁴⁰⁶ zde po sobě zanechal knihu sloužící jako úvod do užití logaritmů a aritmetických pomůcek, jejímž autorem byl italský matematik a astronom Bonaventura Cavalieri S. J. († 1647).⁴⁰⁷ Mezi konventuály nadále převažovali početně i kulturně řeholníci německého a románského původu,⁴⁰⁸ kteří zastávali vůdčí funkce, ačkoli do čela provincie musel být od roku 1604 podle naří-

³⁹⁹ První zmínka o Vischerovi, kterou uvádí Kreybich, je z roku 1608 v souvislosti s plněním povinností sakristiána u sv. Tomáše. Tato funkce bývala často spojena s péčí o knihovnu, je tedy pravděpodobné, že Vischer byl jedním z knihovníků u sv. Tomáše na počátku 17. století. KREYBICH 1802, s. 170 – 172.

⁴⁰⁰ KREYBICH 1802, s. 170-2.

⁴⁰¹ INSTITTORIS, Heinrich. *Stigmifere virginis Lucie de Narnia aliarumque spiritualium personarum feminei sexus facta ad miracione digna*. Olomouc : Konrad Baumgarten, 1501. Na předním předešlém je přípis „Ex libris f[rat]ris Adeodati Seemanhausensis Die 15 [Augusti] Pragae 1620.“

⁴⁰² SECUNDUS, Gaius. *C. Plinii Liber Secundus, De Mundi Historia*. Frankfurt : Peter Brubach, 1553 (VD16 ZV 12581).

⁴⁰³ V této době zastupoval Vischer Jana Kristella z Bochova ve funkci převora. KREYBICH 1802, s. 171.

⁴⁰⁴ BENZ, Johann. *Thesaurus pure loquendi et scribendi, Graecolatinus novus*. Štrasburk : Lazarus Zetzner, 1594 (VD16 B 1734).

⁴⁰⁵ JOHANNES DAMASCENUS. *Universa quae obtineri hac vice potuerunt opera*. Kolín n. Rýnem : Peter Quentel, 1546 (VD16 J 524).

⁴⁰⁶ KREYBICH 1802, s. 173 – 174.

⁴⁰⁷ CAVALIERI, Bonaventura. *Directorium Generale Uranometricum*. Boloňa : Nicolò Tebaldini, 1632.

⁴⁰⁸ Mezi Italy, které uvádí Kreybich, patřil také vzdělaný augustinián Jacobus Lambertus Arietinus, který vyučoval u sv. Tomáše teologii a vedl kázání v italštině (zmínka k roku 1595). (KREYBICH 1802, s. 157). Dalším dokladem je sbírka kázání vytištěná ještě v éře prvotisků, která patřila francouzskému augustiniánovi působícímu v Čechách

zení Rudolfa II. volen augustinián z domácího řeholnictva.⁴⁰⁹ Nepřekvapí tedy ani výskyt pozdně středověkých renesančních rukopisů v románských jazycích, které se do Prahy dostaly pravděpodobně v tomto období jako součást osobní knihovny některého z bratrů - cizinců.⁴¹⁰ Tato skutečnost také objasňuje zvýšenou koncentraci tisků v románských jazycích, které bývaly uloženy zvlášť v samostatných skříních.⁴¹¹

Ve dvacátých a třicátých letech 17. století působilo u sv. Tomáše několik mimořádných osobností, z jejichž osobních knihoven, zůstala část pražskému konventu. Jedním z nejvýraznějších řeholníků mezi pražskými augustiniány byl bezesporu Belgičan **Paulus Conopaeus** († 1635),⁴¹² kterého Albrecht z Valdštejna pověřil roku 1630 vedením latinské školy v nově založeném klášteře v České Lípě. Cílevědomý a ambiciózní Valdštejn se při budování svého „impéria“ v severních Čechách obrátil kromě jezuitů také na augustiniány, s jejichž vzdělávací a duchovní činností se seznámil právě v Praze u sv. Tomáše. Klášterní humanitní studia zřízená bezprostředně po založení českolipského kláštera, představovala důležitý článek v promyšlené koncepci zaměřené na výchovu a vzdělání vévodových poddaných v duchu katolické víry.⁴¹³ Kromě samotné výuky se Conopaeus staral také o vybavení studentů potřebnými knihami.⁴¹⁴ Pro potřeby studentů sepsal přehlednou etymologii latinské gramatiky a také další studijní literaturu, která měla být tištěna přímo v českolipském klášteře tiskařským materiálem, který augustiniáni odkoupili od pražského tiskaře Pavla Sessia.⁴¹⁵ V malostranské klášterní knihovně je uložena Conopae-

Renatovi Wendelinovi Molitorovi. Zřejmě již v jeho době postrádala první listy, neboť si tento stav řeholník do knihy poznačil. „*Ex proprio sumptu patris Renati Wendelini Molitoris parochi ad divum Thomam liber iste infectus 1640 die 27 mensis May.*“

⁴⁰⁹ MATĚJKA 1896, s. 10; srov. též KADLEC 1993, s. 185; KREYBICH 1802, s. 256.

⁴¹⁰ Tři rukopisy v italštině ze 16. a 17. století s italskou proveniencí jsou spolu s jedním španělským rukopisem uloženy v archivu. (*Franciscus Erisso Dei Gratia dux Venetiarum*, (NA ŘA, inv. č. 422, sign. Ib/26) - opis deníků benátského Girolama Priuli z roku 1639 sepsaný jeho potomkem Renierem Fosacinim; *Lettera di Antonio Scritta a duca di Lera*, (NA ŘA, inv. č. 424, sign. Ib/28) patřící Claudiovi de Collalto, příslušníku starého lombardského rodu; *Diario del concilio di Trento*, (NA ŘA, inv. č. 423, sign. Ib/27) deník z Tridentského koncilu z 16. století.

⁴¹¹ Z konce 17. století pocházejí dva katalogy evidující tisky v italštině a ve francouzštině *Catalogus librorum Italicorum in Bibliotheca conventus Micropragensis ad S. Thomam apostolum Ordinis F[ratrum] Erem[itarum] S[ancti] P[atris] Augustini existentium litera I. Signatorum a Catalogus librorum Gallicorum in Bibliotheca conventus Micropragensis ad S. Thomam apostolum Ordinis F[ratrum] Erem[itarum] S[ancti] P[atris] Augustini existentium litera F. Signatorum.*

⁴¹² KREYBICH 1802, s. 193 – 196.

⁴¹³ Současně s tím totiž Valdštejn uvedl augustiniány eremity i na hrad Bezděz, kde byla zřízena augustiniánská klášterní škola nižšího stupně. Po jejím absolvování mělo studium pokračovat na klášterním gymnáziu v České Lípě a nejnadanější studenti pak mohli postoupit na jezuitskou univerzitu v Jicině. K uskutečnění velkolepých plánů nakonec došlo jen zčásti, neboť vévoda byl nedlouho poté úkladně zavražděn.

⁴¹⁴ Conopaeovy učebnice zčásti vytiskl ještě Pavel Sessius v Praze (*Etymologia latinae grammatices* a čtyřdílné latinské gramatiky *Grammatica linguae latinae*. Oba tituly vyšly v Praze 1630. CONOPAEUS, Paulus. *Etymologia Latinae grammatices*, Praha: Pavel Sessius, 1630; též. *Grammatica linguae Latinae, in quatuor libros distributa*. Praha: Pavel Sessius, 1630; též. *Syntaxis Latinae grammatices ... in usum studiosae iuventutis Augustinensium scholarum*. Česká Lípa: Pavel Sessius, 1630. Všechny tři učební materiály byly doprovázeny příklady v češtině, němčině a latině. (PANÁČEK 2010, s. 16).

⁴¹⁵ Augustiniáni zřejmě usoudili, že bude lépe, když budou mít tiskárnu vlastní, a tak 11. 11. 1630 tiskárnu i s vybavením (písmo, nářadí, lis a papír) od Sessia odkoupili za 300 zlatých. 17. července 1631 bylo zařízení dopraveno do České Lípy. (PANÁČEK, Jaroslav. *Založení augustiniánského kláštera v České Lípě*. Česká Lípa, 2010, s. 13-17) V počátcích zřejmě augustiniánům pomáhal sám Pavel Sessius, ale jen krátce, neboť zemřel někdy mezi léty 1631-32. Poté řídil tiskárnu přímo Conopaeus. V českolipské klášterní tiskárně byly vytištěny patrně znovu některé části čtyřdílné latinské gramatiky Paula Conopaea a další dnes blíže neidentifikovatelné náboženské spisy. Činnost tiskárny neměla dlouhého trvání, neboť do města vpadlo Švédské vojsko a veškeré vybavení tiskárny zničilo. Dodnes nepanuje shoda v počtu a názvech titulů, které Conopaeus vydal tiskem. Srov. VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy*. I. díl. Praha: Libri, 2008, s. 189.

ova latinská bible s komentářem Mikuláše z Lyry a předmluvou Sebastiana Branta, kterou Conopaeovi věnoval Thomas Lang v roce 1626.⁴¹⁶ Dálu mu patřil též homiliář, který mu věnoval Georg Freschius v roce 1629.⁴¹⁷

Jeho současníkem byl **Angelicus Taparellis** († 1651), generální vikář z Tridentu, který byl v roce 1626 poslán do Prahy, aby zde po čtyři roky zastával úřad provinciála (1626-30).⁴¹⁸ Tento vzdělaný teolog byl opakovaně volen do čela české provincie v pohnuté době třicetileté války. Z jeho knih prozrazujících příklon k tomistické filosofii byly v knihovně dosud objeveny čtyři svazky filosofického a historického zaměření.⁴¹⁹

Zajímavou sbírku knih zahrnující kromě teologické literatury také bohemikum choval augustinián **Fulgentius Kawka** († 1663),⁴²⁰ původem z Moravy, který vyučoval na latinské škole v České Lípě pod vedením Pavla Conopaea a po jeho smrti stanul v jejím čele. Během svého života byl řádem opakovaně povolán do funkce prefekta humanitních škol vedených augustiniány (Domažlice, Česká Lípa). U sv. Tomáše žil od roku 1647, kdy byl zvolen do funkce vizitátora provincie. V roce 1654 si koupil za 2 zlaté Velaslavínovu *Politia historica*.⁴²¹

Cennou osobní knižní sbírku získali augustiniáni v roce 1634 po odchodu řádového kazatele **Constantina Crusenía** († po 1635),⁴²² který byl vzhledem ke svým mimořádným organizačním schopnostem přeložen do Vídně na místo generálního vizitátora. Mezi jeho knihami figurují jak díla soudobých autorů z oblasti státovědy a práva vydaná v Antverpách u Jeana Moreta,⁴²³ tak také díla filosofická, náboženská. Za zmínku stojí rovněž historická literatura týkající se dějin antického Říma, včetně konvolutu prvotisků zahrnující mimo jiné i Liviovy *Dějiny Říma*⁴²⁴ či Gelliův soubor poučných textů, příběhů a anekdot, které přinášely mnoho zajímavých detailů z dějin antické každodennosti.⁴²⁵ Také dílo španělského historiografa Antonia de Guevara († 1545) o životě

⁴¹⁶ *Biblia latina*. Basilej : Johann Froben, 1498 (ISTC ib00609000). Přípis na titulním listu „F[rater] Petrus Paulus Conopaeus Augustinianus 1626 dono Thomae Lang.“ Exemplář vyniká rovněž po stránce estetické (malovanými a zlatcenými iniciálami) a českou vazbou (viz EBDB w002847).

⁴¹⁷ PAULUS <Diaconus>. *Homiliarius Doctorum*. Basilej : Johann Froben, 1513. (VD16 P 1052). Na titulním listu tři rukopisné přípisy: "Ex libris Zachariae Francisci Beelerij [15/26;" jinou rukou "Eram Georgij Freschij ex eius donatione reverendum, pium et doctum patrem Paulum Conopaeum Augustinianum [...] 1629" a dále "Conventus B[eatae] V[irginis] Assumptae Bezdiez 1629." Kromě toho tisk obsahuje četné rukopisné marginálie.

⁴¹⁸ KREYBICH 1802, s. 189-193.

⁴¹⁹ LAMORMAIN, Guillaume Germé de. *Ferdinandi II. Romanorum Imperatoris Virtutes*. Vídeň : Gregor Gelbhaar, 1638 (VD17 23:248172A); MONTAGNOLO, Giovanni Domenico. *Defensiones philosophiae Angelicae, ac Thomisticae a recentioribus philosophis*. Benátky : Sessa, 1609; VERUS, Lucius. *Nova apocalypsis*. Luceburgi : Meser, 1626 (VD17 12:110204D); PIRALTUS, Alexius. *Quaestio politica an recte cardinalis Richelius Suaserit, fieri pacem a rege Galliae cum rebellibus Hugonottis, ut bellum transferatur in Palatinum adversus Hispanum*. Lyon : s. n., 1626; *Altera Secretissima Instructio Gallo-Britanno-Batava. Friderico V. Data*. Den Haag : s. n., 1626 (VD17 32:698561H); EGLISHAM, George. *Prodromus Vindictae In Ducem Buckinghamiae, pro virulenta caede potentissimi Magnae Britanniae Regis Jacobi; nec non Marchionis Hamiltonii, ac aliorum virorum Principum*. S. l. : s. n., 1626 (VD17 23:314434F); LAYMANN, Paul; SYRING, Peter; FORER, Laurenz. *Pacis Compositio Inter Principes Et Ordines Imperii Romani Catholicos*. Dillingen : Sutor, 1629 (VD17 1:072558K).

⁴²⁰ KREYBICH 1802, s. 282-283.

⁴²¹ „Hic liber comparatus est a Fulgentio Kawka Ord[inis] Er[emitarum] S[ancti] P[atris] Aug[ustini] pro 2 [flore]nis A[nn]o d[omi]ni 1654.“

⁴²² KREYBICH 1802, s. 206. Dosud identifikováno celkem 16 svazků.

⁴²³ LIPSIUS, Justus. *Monita et exempla politica*. Antverpy : Jean Moretus, 1605.

⁴²⁴ LIVIUS, Titus. *Historiae Romanae decades*. Benátky : [Johannes Rubeus], 1491 (ISTC il00245000).

⁴²⁵ GELLIUS, Aulus. *Noctes Atticae*. Benátky : Bernardinus de Choris de Cremona; Simon de Luere, 1489 (ISTC ig00123000).

římského císaře Marka Aurelia⁴²⁶ s Cruseniovým vlastnickým označením⁴²⁷ je možné pokládat za doklad intenzivního zájmu tohoto augustiniána o antikuu.

Do řádu bývali v 17. století povolávání často také původně světských duchovních, kteří se osvědčili při správě jiných farností. V roce 1641 vstoupil do noviciátu u sv. Tomáše **Augustinus Stein ze Steinfeldu**. Administrátor chebské farnosti a někdejší duchovní správce Stein⁴²⁸ přispěl vysokou částkou na podporu augustiniánského řádu ještě před složením slavných slibů. Ve své závěti pamatoval jak na opravu a rozvoj svatotomášského konventu, tak také dalších klášterů obutých augustiniánů u nás.⁴²⁹ Mezi jeho knihami, do nichž si často poznamenal kromě svého jména také datum získání knihy i další poznámky, převládá duchovní literatura určená pro kazatele.⁴³⁰ Je možné, že citát „*Omnia sunt hominum tenui pendentia filo*“ (= Všechno, co se týká lidí, visí na tenké niti.) je jeho reflexí válečných útrap na konci třicetileté války.

4.6 Švédský vpád a vyplenění knihovny v roce 1648

Vyčísřit přesnou ztrátu, kterou knihovna utrpěla v roce 1648, bohužel z dosavadního průzkumu dochovaného archivního materiálu nelze. Z doby před vpádem Švédů ani po něm se nezachovaly žádné katalogy ani soupisy klášterních knih. K dispozici nejsou ani žádná svědectví očitých svědků z řad augustiniánů. Jediné zprávy o těchto událostech přinášejí až mnohem později klášterní kroniky, které se ovšem v mnoha detailech rozcházejí. Již v polovině 18. století si řádový archivář Theobald Gruber zoufá nad tím, že se k obsazení kláštera Švédy v roce 1648 a následnému plenění knihovny dochovalo tak málo zpráv.⁴³¹ Nicméně na základě dochovaných písemností v klášterním archivu je přesvědčen, že sice klášter utrpěl mnohé škody, ale augustiniánům se podařilo vykoupit zabavenou knihovnu zpět („*multa tamen passus est conventus et multa amisit*,”

⁴²⁶ GUEVARA, Antonio. *Horologium principum sive de vita M. Aurelii Imp[eratoris]*. Lipsko : Henning Grosse; Wolfgang Meissner, 1606.

⁴²⁷ „*Ex libris [f]rat[is] Constantini Crusenij Augustiniani*“

⁴²⁸ K jeho působení v chebské farnosti viz stránky chebského muzea. Viz BITTL, Jan. *Příchod Tovaryšstva Ježíšova do Chebu* [online]. Muzeum Cheb [cit. 10.7.2015]. Dostupné z <http://muzeumcheb.cz/texty/jezuite/jezuite.html>.

⁴²⁹ Kromě 100 kop na provoz kláštera věnoval dalších 452 zlatých na opravu chóru, novou výmalbu, renovaci mříží a oken, a další nutné opravy. Ročovskému klášteru daroval 104 kop, Domažlicím a Šopce 137 kop, českolipskému konventu 300 zlatých na obnovu tiskárny a školy. (KREYBICH 1802, s. 294 – 295).

⁴³⁰ V knihovně bylo dosud identifikováno celkem 7 svazků s jeho vlastnickým přípisem. Mezi nimi i dva paleotypy z počátku 16. století a jeden prvotisk (REUCHLIN, Johann. *Vocabularius breviloquus*. Kolín n. Rýnem : Heinrich Quentell, 1486. ISTC ir00162000).

⁴³¹ „*Civitas Micro-Pragensis a Svecis expugnata - Anno 1648*

In festo S. Matris Annae hora 2 post mediam noctem festi S. Jacobi praeteriti, ut notatum lego in lib[ro] Intr[oi]tus et Exitus, haec parva Civitas à traditore Ottowazky svecis prodita et à Königsmarcho coronae Suecicae generali cum duobus millibus militum obruta, occupata, expoliata et ad extremam miseriam redacta fuit, de progressu generalis huius, tyrannideque exercita necnon nostra miseria, invenies relationem in libro Memorabilium Conventus ita ibi et utinam liber hic exstaret! Certe plura huic summario inseri possent quam hucusque incerta sint, maxime circa fundationes factas, quarum nec originalia nec copiae (una alterave excepta) amplius reperiuntur, et solummodo ex chartis earum notitia erui debet, quas tamen non dubito dicto libro Memorabilium insertas fuisse et ut ad priora redeam, ea etiam hic inserta volo, quae ulterius in praetactis duobus libris lego: Facto jam Suecico incursu assumpsit conventus pro majori sui tutela salvam guardiam, quam die 31 Augusti dimisit, salvum se jam reputans et securum ita enim lego in lib[ro] Exitus: Dimisimus nostram salvam guardiam scilicet Rudolphum Greger Dresdenserum una cum socio Georgio, quibus a die hostilis irruptionis diversis vicibus dati sunt 40 [fl] praeter 116 [fl] 40 [kr] quos Colonello Christiano Klem discretionis et gratitudinis nomine solvere debuit Conventus ut liber hic mense Decembri perhibet non obstante autem salva guardia multa tamen passus est Conventus et multa amisit, atque inter reliqua etiam bibliothecam quam denuo redemit perhibente libro Exitus in quo ad finem mensis Septembris notata lego sequentia:...“ (pokračuje v následující poznámce) GRUBER 1756, s. 248.

atque inter reliqua etiam Bibliothecam quam denuo redemit“), neboť se to dočetl v „Knize vydání“ (*Liber exitus*), v níž je na konci měsíce září celá událost vyličeána.⁴³² Podle této zprávy obdržel dvorní polní kaplan Magister Johannes Klee písemné pověření od generála Königsmarka, které jej opravňovalo k vstupu do knihovny a zabavení klášterních knih. Řeholníci byli nuceni otevřít mu knihovnu, z níž si vybral nejceennější knihy, které si měl posléze odnést i s celou zbylou knihovnou. Převor, kterému se zprvu nedařilo obměkčit kaplana prosbami a modlitbami, jej další den znovu naléhavě žádal a prosil, načež se mu podařilo kaplana přesvědčit, aby knihy neodnášel. Na důkaz vděčnosti mu převor věnoval šest stříbrných lžic a pozlacený pohár. Klee si tedy nakonec odnesl jen nemnohé knihy, kterých řeholníci nelitovali, neboť se jednalo o díla heretická. Poněkud odlišně referuje o stejné události jiný řádový historik Pachomius Kreybich. Podle něj se převorovi Simpliciovi Hutterovi podařilo výměnou za šest stříbrných lžic a pozlacený pohár získat zpět od švédského kaplana jen některé z nejceennějších knih. Ostatní „uloupené“ knihy však podle Kreybicha do Švédska nedoputovaly, neboť loď (vor), na který vzácný náklad knih Švédové naložili, se potopil i s celou posádkou.⁴³³ Obdobně jako Kreybich psal o událostech na konci třicetileté války také provinciál Benignus Sichrovsky již o sedmdesát let dříve v klášterní pamětní knize z roku 1730.⁴³⁴ Podle něj bylo do kláštera umístěno sedmdesát raněných vojáků a ještě dalších asi sto osob, včetně žen a dětí, které klášter musel živit. Přesto ani tato péče neodvrátila švédské vojsko od vydrancování klášterní knihovny. Sichrovsky je přesvědčen, že tehdy přišla knihovna o mnoho knih, které měly být naloženy na vozy a po vodě dopraveny do Švédska, kam se však nedostaly kvůli ztroskotání lodi vezoucí cenný náklad.

Z uvedených popisů tedy není vůbec jasné, kolik knih bylo tehdy augustiniánům zabaveno - zda-li se jednalo o jednotliviny nevalné ceny, o nejceennější svazky (včetně středověkých rukopisů) či téměř o celou knihovnu. Podobně protichůdně se od sebe liší také popisy této události uváděné v sekundární literatuře, jejíž autoři se přiklonili k výkladu jednoho z výše uvedených pramenů.⁴³⁵

⁴³² „*Vigesima quinta Augusti venerat ad monasterium nostrum generalis Königsarchij aulicus et castrensis concionator Magister Joannes Klee, auctoritate ejusdem generalis in scriptis habita, visitandi ac spoliandi bibliothecas quam ob causam et nostram ei aperire debuimus in qua optimos libros nostros excerpsit, ut inde auferret (uti in aliquibus Monasterijs non solum aliquot libros sed integras bibliothecas abstulit) quod ego nulla vi aut resistantia impedire, imo nec precibus gratiam impetrare potui, altera autem die accessi illum, instanterque rogavi, pollicitando ei nostram possibilem humanitatem et gratitudinem et sic tandem ipsum induci, quod omnes nostros libros, paucis exceptis et plerumque haereticis, nobis intactos reliquit, cui postea hoc mense in signum gratitudinis sex argentea cochlearia et cyathum inauratum donavi.*“ (GRUBER 1756. s. 248 – 248).

⁴³³ „*Anno, 1648, Conventus Thomaus magnas experiebat aerumnas a militibus Svericis Minorem Urbem Pragenam occupantibus, qui dum Veterem Urbem expuonare molirentur, vulneratos milites, numero certum ad S. Thomam tamtam hospitale transportarunt, queis de victu, potu, pulvinaribus, aliisque necessariis, exceptis medica minibus abundanter providendum erat. ... attamen D. Magister Joannes Klem Pastor, seu capellanus campestris haereticus kalvinista cum auctoritate ducis Königsarchij, praecipuos libros ex bibliotheca desumptos auferbat, quorum plures pater prior Simplicianus Hutter recepit, dum pro iis redimendis sex cochlearia argentea, atque cyathum deauratum offerret; sed dum dictus concionator castrensis reliquos libros secum ad Sveciam debeberet, amisit eos in maridum naufragium passus, ipse cum multis militibus aquis submersus interiret.*“ (KREYBICH 1802, s. 963 – 964).

⁴³⁴ *Memorabilia Conventus Sancti Thomae Pragae conscripsit* Mgr. fr. Benignus Sichrovsky, NA ŘA, inv. č. 8, sign. Id 21, fol. 13. (Dále citováno jako SICHROVSKY 1730).

⁴³⁵ Hirsching vyčíslil ztrátu na pět tisíc svazků. (HIRSCHING 1788, s. 381). Zřejmě od něj tuto informaci převzal Balcar (BALCAR 1962, s. 22). Stejně údaje uvádí Lifka (LIFKA 1936, s. 53) a Chlíbec (CHLÍBEC 1990, s. 37).

Bohužel ani zahraniční odborná literatura zabývající se švédskou kořistí za třicetileté války nevznášá do této záležitosti více světla. Přední švédský odborník, který se věnoval studiu proveniencí ve švédských knihovnách, Otto Walde, knihy od svatého Tomáše ve švédských knihovnách nenalezl.⁴³⁶ Zarážející je pouze počet deseti tisíc knih, které se měly podle Waldeho nacházet u sv. Tomáše před švédským vpádem.⁴³⁷ Nicméně skutečnost, že se klášterní proveniencie malostranských augustiniánů nenalézají ve švédských knihovnách, by nasvědčovala buď tomu, že knihy skutečně skončily na dně moře, anebo že si Švédové téměř žádné knihy z kláštera neodnesli. Ani tato verze nemusí být daleko od pravdy, neboť švédské vojsko si v klášteře zřídilo na počátku obléhání Starého Města lazaret pro raněné vojáky, o které se augustiniáni vzorně starali.⁴³⁸ Je možné se tedy domnívat, že Švédové se nakonec mohli nechat obměkčit prosbami malostranského převora a knihy mnichům nevzali. Navíc kostel skýtal mnoho jiných vzácných a drahocenných předmětů, které se mohly stát spíše kořistí švédského vojska.⁴³⁹

Vzhledem k tomu, že se jedná o zásadní událost v dějinách knihovny, pokusila se autorka této práce na základě provenienčního průzkumu zjistit, do jaké míry je dnes klášterní knihovna tvořena původními svazky, které pocházejí z období před rokem 1648. Proto byly v rámci průzkumu sledovány a zaznamenávány knihy patřící řeholníkům již před tímto kritickým datem.

Ze zevrubného výzkumu, který je zatím neukončen a zdaleka nepokrývá celý dnešní fond, je již nyní patrné, že některé knihy zde byly i před švédským vpádem. Dosud bylo bezpečně identifikováno padesát devět svazků. Knihy opatřené vlastnickým označením níže uvedených bratrů musely být bezpochyby v klášteře již před rokem 1648: Adamus Menselius, Constantinus Crusenius, Paulus Conopaeus, Adeodatus Vischer, Angelicus Taparellis, Fulgentius Kawka, Augustinus Stein ze Steinfeldu, Alphonsus de Belthramis, Matthias Herrman, Augustinus Gundendorfer, Renatius Wendelinus Molitor, Maximus Donadinus, Valentinus Lisner. Dále pravděpodobně i některé z knih Simpliciana Huttera a Joanna Seraphina Barnenfeldta.

Zdaleka se nejedná jen o katolickou literaturu, o kterou Švédové nemuseli mít velký zájem, ale mezi identifikovanými knihami se nacházejí i kvartová a osmerková vydání filosofické, přírodovědné a historické literatury, která by se jistě lépe přepravovala a mohla by posloužit k vybavení švédských knihoven. Navíc zde zůstaly i knihy, které vynikají svou dodatečnou iluminátorskou výzdobou – malovanými a zlacenými iniciálami. Zdánlivě nízký počet identifikovaných knih ovšem nemusí být zdaleka konečný. Z dosavadního průzkumu se zdá, že v této době ještě nebývaly jednotlivé svazky označovány provenienčním přípisem malostranského kláštera. Tato

Naopak Schaller cituje Grubrovu verzi a úbytek knih způsobený švédskými vojsky považuje za zanedbatelný. (SCHALLER 1795, s. 42).

⁴³⁶ WALDE, Otto. *Storhetsidens litterära Krigsbyten*. I. díl, Uppsala – Stockholm, 1916, s. 325.

⁴³⁷ Walde ovšem neuvádí zdroj. (Tamtéž, s. 325).

⁴³⁸ „Centum vulnerati hostes ad monasterium S. Thomae quibus P. Simplicianus Prior, de victu, pulvinaribus, aliisque necessariis, praeter medicamenta providere necessitabatur...” KREYBICH 1802, s. 179.

⁴³⁹ Na skutečnost, že Švédové neusilovali o středověké rukopisy pracovního nebo studijního charakteru, které ve svatotomášské knihovně tvořily podstatnou část, upozornil již Ivan Hlaváček v souvislosti s knihovnou třeboňských augustiniánů, která se měla také stát údajnou kořistí Švédů. (Viz HLAVÁČEK 2005, s. 181).

praxe byla zřejmě zavedena až na konci 17. století, neboť knihy, které patřily augustiniánům ještě před rokem 1648, nemají vepsanou žádnou soudobou vlastnickou poznámku svatotomášského kláštera. Je tedy možné, že knih pocházejících z období před rokem 1648, jež v klášteře zůstaly i po vpádu Švédů, bude ve skutečnosti daleko více.

4.7 Klášterní knihovna ve 2. polovině 17. století

Druhá polovina 17. století, která byla do značné míry formována barokní zbožností a postupujícím rekatolizačním úsilím, se do dějin kláštera zapsala jako doba počátku novodobého rozkvětu malostranského konventu. Mnoho příslušníků předních šlechtických rodin (Morzinové, Valdštejnové, Trautmannsdorfové, Hartigové, Lobkovicové, Hazmburkové), stejně jako i zámožní měšťané klášter finančně podporovali.⁴⁴⁰ Významnou částku získal konvent z odkazu Heleny Barbory hraběnky z Martinic v roce 1682.⁴⁴¹ Také ostatní hmotné dary přály rozvoji věd a vzdělanosti řádových členů, kteří byli vysíláni na studia do zahraničí. Akademické hodnosti získávali na renomovaných zahraničních univerzitách ve Vídni, Paříži, Lovani, Padově nebo Římě.⁴⁴² Neschopnější z nich pak byli na tři, případně šest let povoláni do Říma jako asistenti generála řádu. Ze svého pobytu se do Čech vraceli obohaceni nejen o přátelské vztahy se zahraničními intelektuály, ale domů si často odváželi také náklad knih, který měl rozšířit a doplnit klášterní knihovnu sloužící v této době opět hlavně studijním účelům.

Vzrůstající význam kláštera a klášterních studií se příznivě projevil v nebyvalém nárůstu klášterní knižní sbírky, v níž samozřejmě převládala náboženská literatura, ovšem s daleko větším zastoupením románských tisků. Také nová úloha řádu, který se aktivně podílel na misijní činnosti v Jižní a střední Americe,⁴⁴³ stejně jako v Japonsku a Číně⁴⁴⁴ zanechala stopy v pražské knihovně. I když dnes neznáme přesný původ misionářské literatury u sv. Tomáše, několik vzácných titulů, mezi něž patří například mexický tisk *Vokabuláře*,⁴⁴⁵ Valadésova ilustrovaná misionářská příručka *Rhetorica Christiana*,⁴⁴⁶ anebo katechismus v několika dnes již zaniklých jazycích jihoamerických Indiánů *Rituale, seu manuale Peruanum*,⁴⁴⁷ svědčí minimálně o živém zájmu zdejších augustiniánů o tuto problematiku.

4.8 Sekretáři provinciála

Augustiniánská sbírka byla budována zásluhou řádových představených, kteří péči o klášterní knihovnu svěřovali s největší pravděpodobností do rukou svých sekretářů. Ti se kromě

⁴⁴⁰ Šlechta si fundacemi kupovala hlavně místa pro své hrobky. Jejich výčet, avšak nikoli úplný, uvádí SCHALLER, s. 47. Theobald Gruber uvádí ve své kronice vždy přesná znění odkazů a fundací. (GRUBER 1756).

⁴⁴¹ Její závět' v plném znění cituje Gruber (tamtéž, s. 280 – 286).

⁴⁴² KADLEC 1993, s. 195.

⁴⁴³ V knihovně je poměrně hojně zastoupena misionářská literatura týkající se právě zmíněných oblastí. Například o misijních cestách jezuitů do Paraguay *Litteræ annuæ Provinciæ Paragvayæ*. Antverpy : Johannes Meursi, [1636].

⁴⁴⁴ Atlas Číny a Japonska, který je dnes bohužel znehodnocen, neboť z něj byly vyřezány všechny mapy. BLAEU, Willem Janszoon. *Theatrum orbis terrarum, sive Novus atlas. Pars sexta*. Amsterdam : Joannes Blaeu, 1655.

⁴⁴⁵ ARENAS, Pedro. *Vocabulario manual de las lenguas Castellana, y Mexicana*. Mexiko : Viuda de B. Calderon, 1683.

⁴⁴⁶ VALADÉZ, Diego. *Rhetorica Christiana*. Perusiae : Petrutius, 1579.

⁴⁴⁷ ORÉ, Luis Jerónimo de. *Rituale seu manuale Peruanum*. Neapol : Jac. Carlinus, 1607.

správného uložení a evidenci svazků starali také o systematické doplňování knihovny. Z Kreybichova *Catalogus Patrum ac Fratrum Ordinis Eremitici S. P. Augustini*⁴⁴⁸ bylo zjištěno, že v průběhu 17. století se ve funkci sekretáře vystřídalí následující řeholníci:

- Tridentinus Jacobus (uveden k roku 1603 jako sekretář vizitátora P. Felixe Milensia)
- Donatus Molitor (sekretář provinciála Angelica de Taparellis v roce 1639)
- Joannes Seraphinus Barnenfeldt (sekretář provinciála Adeodata Drahodemského v roce 1647)
- Alipius Gottelt (sekretář provinciálů Adeodata Drahodemského a Godefrida Langenauera v letech 1657-60)
- Aurelius Puchner (sekretář provinciála Augustina Beera v roce 1662)
- Leo Schadeho (sekretář provinciálů Simplicia Huttera a Aurelia Puchnera v roce 1668 a 1674)
- Seraphinus Dernaiko (sekretář provinciála Aurelia Puchnera v roce 1671)
- Thomas Scharf (sekretář provinciála Lea Schade v letech 1676-77)
- Basilius Slad (sekretář provinciála Georgia Arietina v roce 1677)
- Hermannus Kržíž (sekretář provinciálů Georgia Arietina a Hieronyma Ebenauera v letech 1678-80?)
- Raphael Pelikan (sekretář provinciála Hieronyma Ebenauera v roce 1680)
- Leopoldus Schinko (sekretář provinciála Hieronyma Ebenauera v roce 1681)
- Gregorius Dillmann (sekretář provinciála Alphonse Hantscheho v roce 1686)
- Gregorius Schmidt (sekretář provinciála Alipia Gottelta v roce 1689)
- Antonius Czackert (sekretář provinciála Godefrida Fritsche v roce 1695?)
- Dominicus Tillinger (sekretář provinciála Godefrida Fritsche 1696?)

Z provenienčního průzkumu vyplývá, že se v případě knižních akvizic jednalo zejména o soudobá díla převážně náboženského a filosofického zaměření od řadových příslušníků. Kromě augustiniánů figurují mezi autory hlavně členové Tovaryšstva Ježíšova, k nimž je mnohdy poutalo osobní přátelství.

Jedním z prvních knihovníků, kterého známe jménem, byl německý augustinián **Joannes Seraphinus Barnenfeldt** († 1676) z Kolína nad Rýnem, který tuto funkci zastával od roku 1647.⁴⁴⁹ Mezi jeho knihami převládá soudobá filosofie z pera jezuitských autorů.⁴⁵⁰

Jeho nástupcem ve funkci knihovníka byl zřejmě řadový lektor filosofie **Adeodatus Knolinus** († po 1666),⁴⁵¹ který si na přední přičestí dvou svazků tomistické filosofie poznamenal

⁴⁴⁸ KREYBICH 1802.

⁴⁴⁹ KREYBICH 1802, s. 228 – 229.

⁴⁵⁰ Dosud bylo nalezeno pět svazků s jeho exlibris.

„Hunc librum cum socio suo tomo altero emi Pragae cum Ph[ilosop]biae lecturam constant ambo 8 [florenos] 15 [crucigeros] F[rater] Adeodatus Knolinius Augustinianus.“ P. Knolinius přijal také knižní dar hyberna Františka Filipina de Burgo, který byl členem koleje Neposkvrněného početí a v 70. letech 17. století vyučoval filosofii v arcibiskupském semináři v Praze.⁴⁵² Jmenovaný františkán věnoval augustiniánům svazek filosofických disputací z oblasti filosofie přírody.⁴⁵³ Zmíněný seminář patřil k místům, kde se augustiniáni setkávali s příslušníky ostatních řádů a navazovali s nimi přátelské vztahy během svého pedagogického působení. Ostatně irští hyberni, stejně jako například jezuité vypomáhali augustiniánům zpočátku s výukou teologie na domácím řádovém učilišti u sv. Tomáše a naopak augustiniáni patřili k oblíbeným svátečním řečníkům na dva velké svátky irské komunity u hybernů.⁴⁵⁴ O sto let později v roce 1754 je jako kazatel u Hybernů doložen augustinián Severus Pilser († 1777).

Doklad osobních kontaktů, které augustiniáni udržovali při svém pobytu v Čechách, představuje rovněž svazek biblické konkordance,⁴⁵⁵ který vyšehradský kanovník Jan Flaxius z Čěnkova věnoval vídeňskému augustiniánovi **Mathiasi Herrmanovi** († po 1635).⁴⁵⁶

Mimořádně schopným mužem, který se osvědčil jak ve funkci převora několika klášterů, tak také při péči o svatotomášskou knihovnu (1657-60), byl český augustinián původem z Frýdlantu, **Alipius Gottelt** († 1692),⁴⁵⁷ který měl mezi svými knihami také dílo současníka Pešíny z Čechorodu.⁴⁵⁸ Ve funkci představeného kláštera v Dolním Ročově (1659-60) přispěl Gottelt k nápravě vlastnických záležitostí tohoto kláštera, když se mu povedlo vyřešit spory s vlastníky sousedních pozemků. Později ve funkci převora malostranského kláštera mnohokrát prokázal své schopnosti při vedení a správě obou pražských klášterů. Pod jeho dohledem byl mimo jiné opraven klášter sv. Kateřiny. V roce 1679 se stal vikářem celé české provincie. Čtyřikrát stanul v čele malostranského kláštera. Gottelt měl obsahově i provenienčně zajímavou sbírku knih a projevil se jako vnímavý čtenář, který si často do knih psal své vlastnoruční poznámky. Na prvním místě je třeba jmenovat konvolut prvotisků zahrnující dvě díla patrona řádu sv. Augustina (*De civitate Dei* a *De trinitate*)⁴⁵⁹ a prvotiskové vydání jedné z nejrozsáhlejších středověkých kronik dominikána

⁴⁵¹ KREYBICH 1802, s. 235.

⁴⁵² PÁŘEZ, Jan. KUCHAROVÁ, Hedvika. *Hyberni v Praze*. Praha : Oswald, 2001, s. 98.

⁴⁵³ Přípis na předním přidešti „Infrascriptus sunt librum ab Adm[odum] F. P. Procuratore P. Prioris Eremitarum S[ancti] Aug[ustini] ad S. Thomam pro tempore accepit ita testate fr. Fran[is]cus Philippinus de Burgo.“ MASTRI, Bartolomeo; BELLUTI, Bonaventura. *Disputationes in Arist[otelis] Stag[irite] libros physicorum*. Benátky : Marco Ginammi, 1644.

⁴⁵⁴ Tamtéž, s. 34.

⁴⁵⁵ FABER, Vitus. *Teutsche Concordantz Der gantzen Bibel*. Ingolstadt : Andreas Angermayr; Wilhelm Eder, 1615. (VD17 23:278276W). Na přední předsádce rukopisná dedikace Jana Flaxia z Čěnkova „Ego Joannes Flaxius a Cz[ęnkow] archidiaconis Tyn Horssoviensis et canonicus Wyschegradensis hunc librum Concordantianum dono dedit amoris gratiae Ad[modum] R[everen]do D[omi]no Petri Matthiae Hermano Ordinis Eremitarum Sancti Augustini vicario Pivoniensi ubi patri et confessorio suo D[omi]no.“ K osobě Jana Flaxia viz WINTER, Zikmund. *O životě na vysokých školách knihy dvoje*. Praha : Maticе česká; František Řivnáč, 1899.

⁴⁵⁶ Kreybich Herrmanna uvádí v roce 1629 jako prokurátora v Pivoni, potom zde jako vice převora 1630-34.

⁴⁵⁷ KREYBICH 1802, s. 307 – 312. S Gotteltovým vlastnickým přípisem bylo identifikováno deset svazků.

⁴⁵⁸ PEŠINA Z ČECHORODU, Tomáš. *Ucalegon Germaniae, Italiae et Poloniae Hungaria*. Praha : Jezuitská tiskárna, 1663.

⁴⁵⁹ AUGUSTINUS, Aurelius. *De civitate dei*. Freiburg : Kilian Fischer, 1494 (ISTC ia01246000); AUGUSTINUS, Aurelius. *De trinitate*. Freiburg : Kilian Fischer, 1494 (ISTC ia01346000).

Antonína Florentského *Chronicon*.⁴⁶⁰ Po provenienční stránce je velmi cenná drobná knížka s mědirytovými portréty českých zemských světců. Tu Gotteltovi daroval jeho současník - vysoký katolický prelát, Christian Augustin Pfalz,⁴⁶¹ který zastával funkci generální vikáře a pražského jáhna. Mezi Gotteltovými knihami se vyskytují jak díla týkající se vysloveně náboženské tematiky, tak také literatura historická, filosofická a právní.

Některé příписy sekretářů nasvědčují, že literatura byla obstarána systematicky. K uvedenému závěru vede autorku této práce mimo jiné přípis **Antonia Czackerta** († 1728)⁴⁶² v šestém vydání *Lux Evangelica in omnes anni dominicas* vlámského jezuita Engelgraveho z roku 1677,⁴⁶³ která byla do klášterní knihovny opatřena patrně jako doplněk k emblematické knize téhož autora, kterou knihovna vlastnila již dříve, jak se lze domnívat podle staršího svatotomášského vlastnického přípisu.⁴⁶⁴

4.9 Knižní dary

4.9.1 Heinrich Richter a jeho odkaz

V roce 1686 přijal Alipius Gottelt jako převor u sv. Tomáše do klášterní knihovny mimořádný knižní dar – rozsáhlou sbírku zahrnující i nejstarší tištěnou produkci, kterou klášteru odkázal zatím blíže neurčený duchovní Jindřich Richter (Heinrich Richter).⁴⁶⁵ Její cena byla dle Kreybicha odhadována na 1000 florénů (zlatých).⁴⁶⁶ Avšak Kreybichovo vyličení knižního daru se opět poněkud liší od Grubera, který píše, že kromě hodnotné knihovny a jiných cenností určených pro klášter sv. Kateřiny, odkázal Richter augustiniánům od sv. Tomáše ještě tisíc zlatých, aby se za něj modlili.⁴⁶⁷ Pater Gottelt se nejspíše také zasadil o urovnání sporů, které vyvstaly v souvislosti

⁴⁶⁰ ANTONIUS FLORENTINUS. *Chronicon. Pars I.* Basilej : Nikolaus Kessler, 1491 (ISTC ia00780000).

⁴⁶¹ PFALZ, Christianus Augustinus. *Thesaurus sacer ... der kön[iglichen] Hauptkirchen zu Prag*, Praha 1763. Dedikace autora na přední předsádce - „Adm[odum] Reverendo ac Religioso patri Alipio Gottelt Ord[inis] A[urelii] Aug[ustini] Emerito provinciali pro nunc ad S. Thoma Provinciae Consustori offert author Christianus Pfaltz SS[acratissimae] Theol[ogiae] D[oc]tor Canonici et Eccles[iae] ad S. Vitum.“ K jeho osobě blíže PODLAHA, Antonín. *Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum aliorumque praelatorum et canonicorum s. metropolitane ecclesiae Pragensis*. Pragae : sumptibus s. f. metropolitani capituli Pragensis, 1912, s. 189-191, dále citováno jako PODLAHA 1912.

⁴⁶² Antonius Czackert, původem českolipský konventuál, vykonával funkci sekretáře provinciála mezi lety 1695 - 1701, avšak u sv. Tomáše měl již v roce 1692 jako provinciální prokurátor na starosti hospodářské záležitosti provincie. (KREYBICH 1802, s. 447 – 448).

⁴⁶³ Přípis na předním předešlé knihy jezuita Engelgraveho „Comparatum a F[at]re Antonio Czackert Ord[inis] Fr[atrum]m Erem[itarum] S[ancti] P[at]ri Aug[ustini] professo Lippensis“ ENGELGRAVE, Henricus. *Lux Evangelica Sub Velum Sacrorum Emblematum Recondita*. Kolín n. Rýnem : Hermann Demen, 1677 (VD17 12:192103A).

⁴⁶⁴ ENGELGRAVE, Henricus. *Lucis evangelicae, sub velum sacrorum emblematum reconditae, pars tertia*. Kolín n. Rýnem : Ioannes Busaeus, 1657.

⁴⁶⁵ O tomto muži se nepodařilo nic bližšího zjistit. Snad se jednalo o příslušníka vyššího duchovního stavu. Hirsching jej uvádí jako faráře. (HIRSCHING 1788, s. 381) V archivních pramenech klášterní provenience nebylo bohužel zatím odhaleno nic bližšího k jeho původu či vztahu k řádu.

⁴⁶⁶ „Anno 1686 P. Alipius in Synodo Pragensi, primus Causarum Iudex, quartus vice Prior Thomaus denominatus accepit insignem Bibliothecam a Venerabili D. Henrico Richter, presbytero ecclesiastico conventui Thomae testamentariter legatam, 1000 florenis appretiatam, ut pro anima ejus certae Missae quotannis celebrantur.“ (KREYBICH 1802, s. 310-311).

⁴⁶⁷ „Anno 1686 – Admodum Reverendus D[omi]n[u]s Henricus Richter Sacerdos Ecclesiasticus, Ordinis nostri singularis fautor praeter bibliothecam suam quam Conventui legavit et praeter alia quae etiam Conventui S: Catharinae testato reliquit, pro fundatione missae menstruae pro se celebrandae Conventui nostro Thomae 1000 [florenos] legavit. Copia testamenti a R[everend]o Archi-Episcopali officio ratificati habetur in cistula lamina inter alia fundationum instrumenta quae pariter registratur lib[ro] Erect[ionum] fol. 144. De mortuo autem pio hoc fundatore et testatore insinuarunt se quidam amici ejus testamentum defuncti impugnantes ac litem et processum contra conventum singulariter Catharinaeum, quem pie defunctus haeredem instituit, moventes, ast amicabili comportatione facta atque a

s tímto odkazem. Knihy patřící původně Jindřichovi Richterovi nikdy nenesou jeho vlastní ex libris ani jiné Richterovo vlastnické označení, ale jsou vždy opatřeny poznámkou ex dono klášterního knihovníka „*Patris Henrici Richter nunc Conventus S. Thomae.*“ Poněkud zarážející je jejich nízký počet, ačkoli se mělo jednat o velmi cennou a rozsáhlou knihovnu. Svým obsahem by se Richterovy knihy daly spíše zařadit do knihovny humanisty či šlechtice. Mezi jeho knihami, kterých se dosud podařilo jednoznačně identifikovat celkem jedenáct, sice převládá náboženská tematika, ale několika svazky je zastoupena také literatura historická, filosofická a právní. Kromě Bible a biblické konkordance se k augustiniánům dostalo z jeho odkazu několik svazků teologické literatury, dvě díla právního a státovědného zaměření a několik děl historických vztahujících se k dějinám Francie. Ze složení jeho knih je patrné, že Richter ovládal několik jazyků, neboť vlastnil jak benátské vydání Calepinova slovníku, tak také literaturu ve francouzštině a němčině.⁴⁶⁸ Charakter Richterovy sbírky se ale ještě může výrazným způsobem proměnit, neboť větší část augustiniánské knihovny obsahující zejména náboženskou literaturu dosud nebyla prozkoumána a zaevidována.

4.9.2 Knihy z Richterova odkazu

Na základě vlastnické poznámky se podařilo ve svatotomášské knihovně identifikovat následující knihy:

- Petrus Lombardus. *Sententiarum libri IV. cum sancti Bonaventurae commentariis a Johanne Beckenbaub emendatis et cum epistulis Nicoali Tinctoris et Jacobi Wimpfelingi.* (Pars I - II). Norimberk : Anton Koberger, 1500 (ISTC ip00488000);
- Petrus Lombardus. *Sententiarum libri IV. cum sancti Bonaventurae commentariis a Johanne Beckenbaub emendatis et cum epistulis Nicoali Tinctoris et Jacobi Wimpfelingi.* (Pars III – IV). Norimberk : Anton Koberger, 1500 (ISTC ip00488000);
- Maurus, Hartmann. *Coronatio Caroli V. Caesaris Aug. apud aquisgranum.* Kolín n. Rýnem : Nicolaus Mameranus, 1550 (VD 16 M 5848);
- Rabe, Johannes Jakob. *Christlicher und wolgegründter Gegenbericht von Mirackeln unnd Wunderzeichen.* Dillingen : Sebald Mayer, 1573 (VD16 R 13). (Na přední desce heraldické supralibros Purkarta Merklínského z Merklína - oválný medailon lemovaný latinským nápisem: MORS OMNIA AEQUAT 1573“; ve středu medailonu je umístěna polopostava muže držící v pravici rostlinu se třemi srdčitými lístky; na titulním listu rukopisné exlibris Purkarta Merklínského z Merklína (1552-1626)⁴⁶⁹ "Ex libris Joannis Mra [...?] D[omi]no Pur-

R[everend]o Officio Consistoriali ratihabita contentati fuere 800 [floreni] an autem hi 800 [floreni] ex massa 1000 [floreorum] conventui nostro pro missam menstruum legatorum ijs dono dati.“ (GRUBER, s. 290-291).

⁴⁶⁸ Calepino, Ambrogio. *Dictionum.* Benátky : Benalius, 1520.

⁴⁶⁹ Účastník stavovského odboje. Syn Jana Merklínského a Jany z Hořešovic. Majitel tvrže Bernartice nedaleko Tachova. Poprvé zmiňován 1596. Manželka Kateřina Merklínská roz. Černínová z Chudenic. Purkart se spolu se svými příbuznými Janem a Adamem účastní Českého stavovského povstání. K heraldickému znaku Merklínských

gharto Merklinsky a Merklin en in Bernaticz 1625" a dále "R[everendi] P[at]ris Henrici Richter nunc Bibliothecae Monasterij S[anti] Thomae Ap[osto]li Micro Pragae Ord[inis] Erem[itarum] S[anti] Aug[usti]ni";

- Biblická konkordance (blíže neurčeno kvůli defektnosti exempláře) na prvním fol. A2 rukopisný přípis „R[everen]di Patris Henrici Richter Nunc Conventus S. Thomae“ (psáno ex post rukou klášterního knihovníka);
- Matthieu, Pierre. *Histoire de France, & des Choses Memorables Advenues*. Leiden : Bonaventure, 1608 (ve francouzštině);
- Lobkowitz, Ioannes Caramuel. *Sacri Romani Imperii Pax*. Vídeň : Matthaeus Cosmoreovius, 1649 (VD 17 14:017453T);
- Reismüller, Georg. *Mariae corona stellarum duodecim*. Ingolstadt : Greorg Hänlin, 1652; (BV010818677);
- Dietenberger, Johann. *Bibell, Das ist, Alle Bücher Alts und News Testaments*. Kolín n. Rýnem : Arnold Quentell, 1618 (v němčině) (VD17 12:653028Y);
- Hulsius, Levinus. *Dictionarium Teutsch-Frantzösisch-Italiänisch*. Frankfurt nad Mohanem : Erasmus Kempfer, 1616 (VD17 23:289259P);
- Matthieu, Pierre. *Histoire de France, & des Choses Memorables Advenues aux Provinces estrangeres durant sept annees de Paix, du Regne du Roy Henry III., Roy de France & de Navarre*. Leyden : Bonaventure, 1608 (ve francouzštině).

4.9.3 Odkaz Julia Heinricha z Blumu

Když v roce 1682 rezignoval P. Gottel na funkci převora, byl do čela kláštera zvolen P. **Michael Schmidt** († 1713).⁴⁷⁰ Jeho vlastnickým přípisem je označeno historické dílo o životě Karla V. Lotrinského z r. 1691.⁴⁷¹ P. Schmidt přijal ještě ve funkci vikáře kromě velkorysého finančního daru hraběnky Heleny Barbory z Maritinic také knihovnu viceprezidenta apelačního soudu **Julia Heinricha z Blumu** († 1688).⁴⁷² Své knihy si Blum zřejmě označoval velmi zřídka, neboť v rámci provenienčního průzkumu byly zatím k jeho osobě bezpečně přiřazeny pouze tři knihy, ačkoli Benignus Sichrovský v pamětní knize uvádí, že se mělo jednat o celkem šest tisíc

(jetelový trojlístek) viz SEDLÁČEK, AUGUST. *Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty*. Sv. 2. Praha : Academia, 2001, s. 456.

⁴⁷⁰ KREYBICH, s. 391-396.

⁴⁷¹ LABRUNE, Jean de. *Lebens-Beschreibung deß weyland Durchleuchtigsten und Weltberühmtesten Helden Carl des V. Hertzogen zu Lothringen*. Frankfurt : Fievet, 1691 (VD17 1:087538W). „Comparatus est hic libellus a me fratre Michaeli Schmidt Augustiniano 30 [crucigeris] professo Pragensi S. Thom[ae].“

⁴⁷² „Anno 1698, acceptavit Bibliothecam, multis, selectisque libris exornatam, ab Illustrissimo D. Julio Henrico Barone de Blum Conventui Thomae testamentaliter legatam, in signum gratitudinis obtulit Missam hebdomadalem pro anima illius uti et Conjugis Alexandrinae, natae de Blettenberg, celebrandam.“ (KREYBICH 1802, s. 393). Rakouský diplomat Julius Heinrich von Blum pocházel z brunšvické evangelické rodiny. Později konvertoval ke katolické víře a vstoupil do rakouských služeb. V roce 1663 byl povýšen do šlechtického stavu a působil jako viceprezident apelačního soudu v Praze, kde také v roce 1688 zemřel. (MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách*. Praha : Argo, 2008, I. díl, s. 88).

svazků.⁴⁷³ Jednoznačně patřily pánovi z Blumu dva svazky právní literatury⁴⁷⁴ a jeden spis Fiedricha Förnera, bamberského vikáře, známého fanatického pronásledovatele čarodějnic a velkého propagátora protireformace.⁴⁷⁵

4.9.4 Knihovna Šimona Brože z Horštejna

Archivní prameny hovoří explicitně pouze o dvou knižních darech v historii knihovny (Heinricha Richtera a Julia Heinricha z Blumu), přesto je dnes z provenienčního průzkumu zřejmé, že se k augustiniánům dostala také rozsáhlá knižní sbírka patřící svatovítskému děkanovi Šimonu Broži z Horštejna. Vzhledem k tomu, že se jedná o velmi rozsáhlou a cennou knihovnu, o které neexistuje žádný záznam v klášterních kronikách, lze se domnívat, že se do knihovny u sv. Tomáše dostala spolu s jedním ze dvou knižních darů. Jméno Šimona Brože nefiguruje ani v seznamu fundací. Jednu z možných cest, jak se Brožovy knihy mohly ocitnout ve svatotomášské knihovně, představuje právě odkaz zmíněného Jindřicha Richtera, který přijímal Alipius Gottelt v roce 1686. Gotteltovo vlastnické označení se totiž objevuje také na jedné z knih, která patřila Šimonu Brožovi z Horštejna.⁴⁷⁶ V knihovním fondu augustiniánské knihovny u sv. Tomáše se dochovalo minimálně 72 svazků, jež jsou označeny Brožovým exlibris, ale ještě dalších 9 lze na základě vlastnického přípisu Martina Pfeiffera považovat za knihy z vlastnictví Šimona Brože z Horštejna († 1642).⁴⁷⁷ Část knihovny Šimona Brože tvoří totiž knihy jeho předchůdce v úřadě děkana u svatovítské kapituly (1594–1604) Martina Pfeiffera (Martinus Pfeiffer ab Heisselberg), původně děkana v Kadani, který získal od císaře Rudolfa II. šlechtický predikát.⁴⁷⁸ Šimon Brož získal knihy svého předchůdce patrně odkazem po jeho smrti, neboť některé Brožovy vlastnické přípisy jsou datovány rokem 1604, v němž Martin Pfeiffer zemřel. Nejčastěji jsou mezi Brožovými knihami zastoupeny sbírky kázání, postily, homiliáře, díla z oblasti církevního práva, filosofie, teologie a nábožensko-polemické spisy. Většina děl je opatřena koženou vazbou zdobenou slepotiskem. Brožovy knihy vynikají také po stránce výzdoby, mnohdy se jedná o ilustrovaná vydání. Prvotisky a některé rané paleotypy zdobí malované a zlacené iniciály. Za všechny je třeba uvést alespoň komentovaný biblický text latinské *Biblia sacra cum glossa ordinaria Walafridi Strabonis* s krátkými latinskými rukopisnými přípisy. Cenný prvotisk je navíc doplněn bohatě zdobenými

⁴⁷³ SICHROVSKÝ 1730, fol. 13.

⁴⁷⁴ BICCIUS, Gregorius. *Collegium juridicum argenteratense enucleatum*. Štrasburk : Georg Dolhopff; Johann Eberhard Andreas Zetzner, 1664; dále konvolut 35 drobných tisků.

⁴⁷⁵ FÖRNER, Friedrich. *Rex Hebronensis, ac postea Hierosolymitanus, poenitentis schemate personatus*. Ingolstadt : Wilhelm Eder, 1624. (VD 17 neeviduje toto vydání, ale pouze vydání z roku 1630 (VD17 23:294694E).

⁴⁷⁶ „Anno, 1686, P. Alipius in Synodo pragensi, primus Causarum Judex, quarta vice Prior Thomaeas denominatus, acceptavit insignem Bibliothecam a Venerabili D. Henrico Richter, ...“ (KREYBICH 1802, s. 310).

⁴⁷⁷ Šimon Brož se narodil ve 2. polovině 16. století v Horšově Týně. Na vychování byl dán k jezuitům do semináře sv. Václava v Praze. Dosáhl mnoha poct – stal se metropolitním kanovníkem (1600), děkanem metropolitní kapituly (1604), proboštem svatovítským (1614), světícím biskupem a arcibiskupem trapezuntským (1626). V roce 1606 byl císařem Rudolfem II. povýšen do šlechtického stavu a Ferdinand II. jej jmenoval císařským falckrabětem. Kromě horlivého prosazování katolické víry se zasloužil také o znovuoobnovení tradice písně "Hospodine pomiluj ny," kterou upravil a přeložil do latiny. (PODLAHA 1912, s. 150 – 152). Ve starých tiscích najdeme o Brožovi z Horštejna zmínku například u Balbína (BALBÍN, Bohuslav. UNGAR, Raphael (ed.) *Bohemia docta*. Pars I. Praha: Hagen, 1776, s. 144.) anebo Boleluckého (BOLELUCKÝ, Matěj. *Rosa Boemica*. Praha : Urban, Goliáš, 1668, s. 29).

⁴⁷⁸ PODLAHA 1912, na s. 148.

malovanými zlacenými iniciálami v barevných polích se zlacenou žerdí a ornamentálními výběžky. Bible je navíc opatřena původní celokoženou vazbou ze světlé usně na dřevěných deskách (493 x 335 mm) se slepotiskovou výzdobou, kterou zhotovila česká dílna činná v letech 1470-88.⁴⁷⁹ Na základě provenienčního průzkumu bylo ve svatotomášské sbírce prvotisků identifikováno jedenáct svazků s celkem 25 různými tituly inkunábulí, které se do klášterní knihovny dostaly spolu s knihami Šimnona Brože. Jedenáct z nich nese jeho vlastnický přípis, zbylé patřily do knihovny Martina Pfeifera, kterou Brož posléze včlenil do své osobní knihovny.

Prvotisky Šimona Brože z Horštejna

ALBERTUS Magnus. *Liber aggregationis seu Liber secretorum de virtutibus herbarum, lapidum et animalium quorundam*. Köln/R. : Cornelius von Zierickzee, 1499 ca (ISTC ia00264000); ANDREAE, Johannes. *Super arboribus consanguinitatis, affinitatis et cognationis spiritualis et legalis*. Leipzig : Martin Landsberg, 1498 non ante (ISTC ia00623000); AUGUSTINUS, Aurelius. *Opera sermonum*. Basel : Johann Amerbach, 1494–95 (ISTC ia01308000); BERNARDUS Carthusiensis *Dialogus Virginis Mariae misericordiam elucidans*. Leipzig : [Konrad Kachelofen], 1493 (ISTC ib00360000); *Biblia : cum Glossa ordinaria Pseudo-Walafridi Strabonis aliorumque et interlineari Pseudo-Anselmi Laudunensis (pars I)*. [Strasbourg : Adolf Rusch typis Johanni Amerbach et impensis Antonii Koberger, 1480 non post] (ISTC ib00607000), česká vazba (identifikace v EBDB; w000135) (pars I, IV); CONRADUS de Brundelsheim. *Sermones de sanctis*. Strasbourg : Johann Grüninger, 1484 13. IV. (ISTC is00586000); DALEN, Michael de. *Casus summarii Decretalium, Sexti et Clementinarum*. Strasbourg : [Typographus Jordani de Quedlinburg 1483 (=Georg Husner?)], 1485 (ISTC im00533000); EBRARDUS Alemannus. *Labyrinthus*. Leipzig : Wolfgang Stöckel, 1499-1500 ca (ISTC ie00011200); *Gesta Romanorum*. (Cap. 1-181). Strasbourg : Typographus Jordani de Quedlinburg 1483 (=Georg Husner?), 1499 13. I. (ISTC ig00296000); GUIDO DE MONTE ROCHEN. *Manipulus curatorum*. Strasbourg : [Typographus Jordani de Quedlinburg 1483 (=Georg Husner?)], 1490 29. XI. (ISTC ig00599000); HUGO DE SANCTO VICTORE. *De sacramentis Christianae fidei*. Strasbourg : [Typographus Jordani de Quedlinburg 1483 (=Georg Husner?)], 1485. (ISTC ih00535000); ISIDORUS Hispalensis. *De summo bono*. Leipzig : Arnold von Köln, 1492-96 (ISTC ii00196000); LAMBERTUS de Monte. *Copulata tractatum Petri Hispani et parvorum logicalium secundum doctrinam Thomae Aquinatis*. Köln/R. : Konrad Welker, 1487 (ISTC ij00237600); *Praeceptorium perutile in quo decem sermonibus materia decalogi perstringitur*. Leipzig : Konrad Kachelofen, 1494 (ISTC ip00951000); LAPALUD, Pierre de. *Sermones Thesauri novi de sanctis*. Norimberk : Anton Koberger, 1496 (ISTC ip00517000); MANEKEN, Carolus. *Formulae epistolarum*. Köln/R. : Heinrich Quentell, 1489 8. III. (ISTC im00183500); OVIDIUS NASO, Publius (Pseudo). *Ovidi[us] in Sapho*. Leipzig : Konrad

⁴⁷⁹ Celou plochu obou knižních desek pokrývá diagonálně členěné zrcadlo, jehož čtvercová mezipole vyplňují otisky kulatých a kosých kolků s motivem orla a stylizované kytice. (Identifikace dílny v elektronické databázi vazeb EBDB w000135).

Kachelofen, 1497 (ISTC io00199850); PETRUS DE PALUDE (Pseudo). *Sermones „thesauri novi“ de sanctis*. Nürnberg : Anton Koberger, 1496 (ISTC ip00507000); PETRUS DE PALUDE (Pseudo). *Sermones „thesauri novi“ quadragesimales*. Nürnberg : Anton Koberger, 1496 (ISTC ip00507000); ROLEVINCK, Werner. *Fasciculus temporum*. Speyer : Peter Drach der Ältere, 1477 24. XI. (ISTC ir00257000); *Sequentiae = Textus sequentiarum : cum optimo commento*. Hagenau : Heinrich Gran, 1489 (ISTC is00455000); THEOBALDUS, episcopus. *Physiologus de naturis duodecim animalium*. Leipzig : Konrad Kachelofen, 1493 (ISTC it00137000); *Tractatus solemnissimus multum praedicabilis de quolibet sancto*. Augsburg : Johann Schönsperger, 1485 ca (ISTC it00418000); VERDENA, Johannes de. *Sermones „dormi secure“ de tempore et de sanctis (pars I – II)*. Köln/R. : Heinrich Quentell, 1500 10. VIII. (ISTC ij00469500), česká vazba (identifikace v EBDB; w000134; pražská dílna); WIMPINA, Konrad. *Epitoma bellorum Alberti Saxoniae ducis*. Leipzig : Wolfgang Stöckel, 1497 (ISTC iw00053000).

Z hlediska bohemikální tiskové produkce zasluhují pozornost zejména tisky Michaela Peterleho,⁴⁸⁰ dále též polemické spisy namířené proti Jednotě bratrské Blažeje Nožičky z Votína, Václava Šturma⁴⁸¹ nebo Brožova příbuzného Václava Brosia,⁴⁸² které korespondují s rigidní katolickou orientací tohoto vysokého preláta. Přípis „*Ex libris Simonis Brosij ab Horsstein Dec. Pragae 1604*“ je vepsán i do renesančního konvolutu tisků humanistické básnictví, který byl vytištěn v Praze a obsahuje drobnější tisky českých humanistů Matouše Collina z Chotěřiny, Jana Balbína Škornice z Vorličné, Jindřicha Scribonia a Matouše Sittarda.⁴⁸³ V knihovně svatovítského probošta nesměla chybět ani právnická literatura. Nepřekvapí tedy, že mezi jeho knihami bylo rovněž kompendium pojmů z oblasti kanonického i světského práva *Lexicon iuridicum iuris Rom[ani] simul et pontificii*,⁴⁸⁴ do něhož si svatovítský probošt vyznačil datum pořízení (22. ledna 1619). Zpravodajské periodikum z roku 1613 *Mercurius Gallobelgicus*, které si Brož koupil ihned po vydání, patrně dokazuje jeho zájem o aktuální společenské a politické dění, které jakožto vysoký církevní hodnostář nutně musel sledovat.

⁴⁸⁰ DRIELL, Gottfried von. *Rosarii. Hyperaspistes*. Praha : Michael Peterle, 1588. *Exemplum literarum quae Roma mediolanum missae*. Praha : Michael Peterle, 1585 a dále *Acta consistorii publice exhibiti A S.D.N. Gregorio Papa*. Praha : Michael Peterle, 1585.

⁴⁸¹ NOŽIČKA Z VOTÍNA, Blažej. *Knížka Blažeje Nožičky z Votína, proti bluduom některým*. Praha : Jan Kantor Had (K06491); ŠTURM, Václav. *Rozsouzení a bedlivé uvážení velkého kancionálu*. Praha : Burian Valda; Jan Jičínský, 1588 (K16007).

⁴⁸² BROSIUS, Václav. *Koule Danielova: kterouž podává Draku Pikbartskému jinák Waldenskému*. Litomyšl : Ondřej Graudens, 1589 (K01302).

⁴⁸³ COLLINUS, Matouš. *Ad invictissimum ac potentissimum imperatorem [et] monarcham, d[ominum] d[ominum] Ferdinandum, S[acrae] Ro[manae] imperij caesarem ... ode gratulatoriae Continens breuem descriptionem pompae in ingressu suae Maiestatis in urbem Pragae instructae a serenissimo archiduce [et]c Ferdinando, VIII die Nouembris anni 1558*. Praha : Jan Kantor Had 1558; BALBÍN ŠKORNICE Z VORLIČNÉ, Jan. *In triumphalem adventum Pragae*. Praha : Jan Kantor Had, 1558; SCRIBONIUS, Jindřich. *Oratio funebris ... Imperatoris Ferdinandi I. delatum esset*. Praha : Jiří Melantrich, 1565; SITTARD, Matthias. *Ein christliche tröstliche Predig*. Praha : Jiří Melantrich, 1565; *Ein andere christliche tröstliche Predigt*. Praha : Jiří Melantrich, 1565.

⁴⁸⁴ *Lexicon iuridicum iuris Rom[ani] simul et pontificii*. Kolín n. Rýnem : Johann Gymnich, 1593 (VD16 S 2281).

4.10 Vědecká orientace augustiniánů – knihovna jako zdroj studijní literatury

Dodnes sice neexistuje práce, která by dokázala odpovědět na otázku, jakou roli hráli čeští augustiniáni při rozvoji novodobých věd,⁴⁸⁵ ale z řádových pravidel je zřejmé, že nadaní jedinci se mohli ponořit do studia víceméně libovolného oboru. Za jeden z hmatatelných dokladů zvýšeného zájmu o studium empiricky zaměřených exaktních vědeckých oborů mezi pražskými augustiniány lze chápat knihy, které měli řeholníci „*ad usum*“, tedy ve svých celách k osobní potřebě. Z provenienčních přípisů je patrné, že nejpozději ve druhé polovině 17. století se u sv. Tomáše soustředilo více řeholníků na studium matematiky, astronomie, optiky a přírodních věd.

Po větší část 17. století se noviciát i řádová studia nacházela u sv. Tomáše. To tedy znamenalo, že každý člen české provincie řádu obutých augustiniánů musel pobývat určitý čas v malostranském klášteře na studiích. Nezřídka se stávalo, že řeholníci po ukončení studia zanechali některé ze svých knih právě v pražském konventu. Tak tomu nejspíše bylo i v případě augustiniána **Gerarda Menšíka** (Menschik) z Horšova Týna († 1679), který byl současníkem Alipia Gottelta a jako všichni augustiniáni musel absolvovat řádová studia teologie a filosofie u sv. Tomáše.⁴⁸⁶ Z jeho knih získal pražský klášter konvolut s dvěma tisky Francesca Maurolica († 1575), které dokládají Menšíkův zájem o matematiku a astronomii.⁴⁸⁷ Jedná se o první explicitní užití matematické indukce v dějinách evropské vědy.⁴⁸⁸ V době, kdy Menšík v pražském augustiniánském klášteře studoval, stál v čele řádových studií vzdělaný bratr Augustinus Beer de Beeren z Norimberka,⁴⁸⁹ který se později 1659 stal převorem u sv. Tomáše, vizitátorem provincie a od roku 1662 také českým provinciálem.

Studijní literaturu věnovali knihovně nezřídka sami lektori působící v Praze na řádovém učilišti (**P. Valentinus Lisner**, **P. Augustinus Schinko**).⁴⁹⁰ Několik jednotlivin v dnešní knižní sbírce patřilo naopak původně do osobních knihoven níže uvedených svatotomášských převorů a českých provinciálů. Kromě kazatelské a teologické literatury se z jejich darů nebo odkazů dostávaly do knihovny především některá filosofická a přírodovědná díla. Početně převažují knihy řeckého filosofa Aristotela a komentáře k jeho dílu. Tato skutečnost se jeví jako neklamný důkaz funkce klášterní knihovny, která podobně jako již dříve ve středověku, sloužila především potře-

⁴⁸⁵ Větší pozornost se dostala patrně pouze Georgu Johannu Mendelovi († 1884), brněnskému opatovi augustiniánského kláštera u sv. Tomáše, který je považován za zakladatele genetiky.

⁴⁸⁶ KREYBICH 1802, s. 316 – 317.

⁴⁸⁷ MAUROLICO, Francesco. *Opuscula Mathematica*. Benátky : Franciscus Senensis, 1575; MAUROLICO, Francesco. *Arithmeticonum Libri Duo*. Benátky : Franciscus Senensis, 1575.

⁴⁸⁸ Menschik po sobě zanechal památku i v druhém klášteře obutých augustiniánů, kam z Prahy odešel. Jeho provenienčním přípisem („*Ex lib[ris] Fr[atris] Augustini Menssike Ord[inis] Fr[atrum] Erem[itarum] S[ancti] Augustini Pragensis et professo Brunensi 1658*“) je opatřeno druhé vydání Bible Pavla Severýna (*Biblij Čžeska*. Praha : Pavel Severýn z Kapí Hory, 1537; knihopis 1099) se sign. A II. P.b4. Viz DOKOUPIL, Miloslav. *Soupis tisků 16. století z fondů Univerzitní knihovny v Brně*. Sv. 5. Tisky 16. stol. Z knihovny augustiniánů na St. Brně, 1963. Díl 1. s. 45.

⁴⁸⁹ KREYBICH 1802, s. 297.

⁴⁹⁰ Severočeskému augustiniánovi z Cvikova Valentinu Lisnerovi patřil italský tisk z roku 1502 obsahující sbírku kázání, kterou si opatřil ve stejném roce, když začal vyučovat na latinské škole v českolipském klášteře. "*Fratri Valentinu Lisneri Augustini 1638*." V dolnoročovské klášterní knihovně po něm zůstalo celkem jedenáct svazků, mezi kterými jsou tři prvotisky (Bible a konkordance k Bibli) a také jedna kniha věnovaná Lisnerovi jakýmsi řezníkem. (MAREŠ 1996, s. 76; k jeho osobě viz též KREYBICH 1802, s. 290-292).

bám studujících kleriků na řádovém učilišti, kde výuka teologie a filosofie patřila k hlavní náplni studia.

Literaturu pro výkon duchovní správy a kazatelského poslání měl ve své osobní knihovně rakouský augustinián **Simplicius Hutter** († 1671),⁴⁹¹ který vykonával úřad svatotomášského převora v době švédského vpádu a vyjednával s polním kaplanem švédského generála. Později byl zvolen provinciálem (1653-56) a kromě vedení celé provincie řídil v letech 1659 - 1668 rovněž řádová studia u sv. Tomáše.⁴⁹²

Jeden z mnoha svazků francouzského středověkého teologa Jeana Gersona,⁴⁹³ který zdobí celostranná Dürerova ilustrace zpodobňující autora, zůstal pražskému klášteru po synovi česko-lipského syndika **Guilelmovi Adalbertovi Haibnerovi** († 1666), který prošel noviciátem v Praze u sv. Tomáše patrně v roce 1650.⁴⁹⁴ Jeho otec dal augustiniánům na výchovu také syna Wolfganga († 1672), který se stal později převorem domažlického kláštera.⁴⁹⁵ Oba bratři absolvovali teologická studia u sv. Tomáše v Praze a během svého života vystřídali několik augustiniánských klášterů, což bylo ostatně u augustiniánů zcela běžné. Proto se knihy s vlastnickými příписy augustiniánských řeholníků vyskytují často v různých klášterních knihovnách patřících tomuto řádu.⁴⁹⁶

4.11 Hieronymus Ebenauer a jeho přínos

Velkou zásluhu o systematickou akvizici knih v posledních dvou desetiletích 17. století je třeba připsat někdejšímu lektorovi filosofických věd, P. **Hieronymu Ebenauerovi** († 1694),⁴⁹⁷ který obohatil svatotomášskou knihovnu o mnoho svazků, z nichž některé získal darem od předních českých intelektuálů.⁴⁹⁸ Historický spis *Epitome historica rerum Bohemicarum* s mědirytovou mapou Čech ve tvaru růže daroval Ebenauerovi jeho autor jezuita Bohuslav Balbín nedlouho po vytištění, jak o tom svědčí přípis, který si zmíněný augustinián poznamenal na titulním listu: „*Praesens Epitome historica P. F. Hieronymo Ebenauer Boemo Micro-Pra[ensis] Ord[inis] Erem[itarum] Magni S[ancti] P[atris] Aug[ustini]ni professo Melnicensi, SS[acratissimae] Th[eologiae] Doctori in Univ[ersitate] Prag[ensi] Micro-Pragae ad S. Thomam ... Magno Regenti, ab authore oblata est, die 25 Augusti 1677.*“ Jiným dokladem přátelských vztahů mezi augustiniány a soudobými literáty je bohemikální tisk

⁴⁹¹ KREYBICH 1802, s. 177 – 179.

⁴⁹² Celkem identifikovány dva tisky s Hutterovým exlibris: *Actus sacerdotalis*. Passov : Mattheus Nenninger. 1587. Ludvík z Granady. *Vita Christi*. Kolín n. Rýnem : Arnold Quentell, 1607. Na titulním listu *Vita Christi* Hutterův přípis "Ex libris F[at]ri Simpliciani Hutter Augustiniani 1639."

⁴⁹³ GERSON, Johannes. *Opera*. Štrasburk : Martin Flach, 1494 (ISTC ig00189000).

⁴⁹⁴ KREYBICH 1802, s. 322 – 323.

⁴⁹⁵ KREYBICH 1802, s. 306.

⁴⁹⁶ Karel Mareš, který se zabýval proveniencí knih z dolnoročovského kláštera, jmenuje více než tři desítky řeholníků, jejichž jména se nacházejí také u sv. Tomáše v Praze (například Valentin Lisner, Hieronymus Ebenauer, Alipius Gottelt, Valentin Weidner, Palladius Küttl, Constantinus Crusenius, Wilhelm Dientzenhofer, Michael Maresch a další). MAREŠ, Karel. Wege der Entstehung der Bibliothek des Augustinerkloster in Unter-Rocov und die interessanteren Ursprunglichen Eigentümer der Bücher. In *AA*. Vol. LIX. Roma, 1996, s. 57 – 89.

⁴⁹⁷ P. Ebenauer zemřel v klášteře sv. Dobrotivá, je tedy pravděpodobné, že také větší část jeho osobní knihovny zůstala tamějšímu klášteru.

⁴⁹⁸ Dosud identifikováno celkem 24 svazků s jeho vlastnickým označením.

Phosphorus septicornis katolického kněze Tomáše Pešiny z Čechorodu.⁴⁹⁹ Zmíněný katolický dějepisc věnoval jeden výtisk svého oslavného díla o svatovítském chrámu Ebenauerovi, který v té době vedl řádová studia u sv. Tomáše na Malé Straně. Pozoruhodným příkladem zájmu o správu kláštera a majetkově právní záležitosti řeholníků jsou dva svazky právní literatury *Lectiones publicae*.⁵⁰⁰ V obou případech se jedná o interfoliovaný exemplář s rukopisným komentářem k právnímu textu. Jeden z těchto svazků dostal P. Ebenauer darem od rektora pražské univerzity Jana Kryštofa Schambogena.⁵⁰¹ Není tedy vyloučeno, že se jedná o Ebenauerovy poznámky.⁵⁰² K zájmům tohoto řeholníka patřila rovněž historie, proto se mezi jeho knihami nalézají i historická práce o starobylém durynském rodu Brandenstein.⁵⁰³ Šesti svazky je mezi jeho knihami zastoupena také hagiografická literatura pojednávající o životě řádových světců (benediktini a premonstráti).⁵⁰⁴ S výkonem kněžských povinností souvisí dva tisky z počátku 17. století, které dostal Ebenauer darem od Samuela Ignáce de Bois, hejtmána císařského panství na Zbirohu, Točnicku a Králově Dvoře.⁵⁰⁵ V dedikaci na rubu titulního listu vyjádřil hejtmán svou vděčnost a poděkování augustiniánskému knězi za křest synů Jana a Františka Augustina, který se konal v kostele sv. Mikuláše na Zbirohu v roce 1678.⁵⁰⁶ Další, o něco starší přípis, svědčí o tom, že zmíněná kniha patřila původně císařskému apelačnímu radovi, který si své jméno vepsal na titulní list „Jo[hann]es Chrysost[omus] à Schrep[er]sberg.“⁵⁰⁷ V souvislosti s Ebenauerem se objevuje nepochybný důkaz systematické akvizice pro potřeby studujících na řádovém učilišti u sv. Tomáše v Praze, neboť dva svazky učebnice filosofie⁵⁰⁸ mají na předním přideštní shodný přípis „*Comparata praesens Philosophia pro septem florenis 1674 sub lectoratu P. Seraphini Dernaiko et P. Hieronymi Ebenauer Boëmorum*

⁴⁹⁹ PEŠINA Z ČECHORODU, Tomáš. *Phosphorus septicornis Stella alias Matutina*. Praha : Arnolt z Dobroslovína, 1673. „Oblati ab authore mihi fratri Hieronymo Ebenauer Micro-Pragae ad S. Thoma[m] Ap[osto]lum studiorum Magistro Regenti 1676”

⁵⁰⁰ SCHAMBOGEN, Joannes Christophorus. *Lectiones publicae seu tractatus juridicus*. Praha : Jiří Černoch, 1683.

⁵⁰¹ SCHAMBOGEN, Joannes Christophorus. *Lectiones publicae in divi Justiniani institutionum juris*. Praha : Jiří Černoch, 1676. „Ex dono authoris [Schambogen] sum magistri fr[at]ri Hieronymi Ebenauer Ord[inis] fr[atrum] Eremitarum Magni Sancti Patris Augustini.”

⁵⁰² V domažlické augustiniánské knihovně se nacházejí tři tisky, které jsou rovněž opatřeny vevázanými volnými listy hustě pokrytými rukopisnými poznámkami. Zajímavé je, že autorem jednoho z titulů je také Jan Kryštof Schambogen (*Praelectiones publicae in Iustiniani Institutionum iuris* z roku 1732). Jaromír Linda, který tyto rukopisy podrobně zkoumal, se domnívá, že všechny právní komentáře v celkem dvanácti svazcích psal jeden neznámý písař. (LINDA 2014, s. 61).

⁵⁰³ MANNERMAN, Johann Heinrich. *Gloria illustrissimae Familiae à Brandenstein*. Praha : Jezuitská tiskárna, 1676.

⁵⁰⁴ *Vita, mors, et translatio S. Norberti Magdeburgensis archiepiscopi*. Praha : Arcibiskupská tiskárna v Koleji sv. Norberta, Paulus Tuschcherer, 1671.

⁵⁰⁵ Samuel Ignac de Bois († 1690) – jeden z nejvýznamějších mecenášů kláštera sv. Dobrotivá. V tomto klášteře se nachází také jejich rodinná hrobka. (BUBEN 2007, s. 48).

⁵⁰⁶ „Praesentem librum mihi fr[at]ri Hieronymo Ebenauer Ord[inis] fr[atrum] Eremitarum M[agni] S[ancti] P[at]ri Aug[ustini] S[ancti] T[homae] D[omi]ni Micro Pragae ad S. Thoma[m] studiorum magister Pragensi dono dedit Perillustris D[omi]n[u]s Samuel Ignatius de Bois.”

⁵⁰⁷ Jméno Joannes Chrysostomus à Schrep[er]sberg je i s krátkým dedikačním textem obsaženo ve „*Stammbuch*“ Zachariase Allerta. (Viz KREBS, Julius. *Zacharias Allerts Tagebuch aus dem Jahre 1627* [online]. BoD – Books on Demand, 2012, s. 115. [cit. 10.7.2015]. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=oU63VwPAGL4C&hl=cs&source=gbs_navlinks_s.

⁵⁰⁸ ANUNCIACIO, Juan de la. *Collegii Complutensis Fr. Discalceatorum B.M. de Monte Carmeli Artium cursus : ad breviorum formam collectus, [e] novo ordine, atque faciliiori stylo dispositus*. Lyon : Pierre Chevalier, 1670.

Pragensium, Ord[inis] ff[ratrum] Erem[itarum] S[ancti] P[atri] Augustini“ a další rukou připsáno „Collegii Micro Pragae ad S. Thomam Apostolum.“⁵⁰⁹

4.12 Matematická a přírodovědná literatura

Z výsledků provenienčního průzkumu vyplývá, že literatura zaměřená na studium matematiky, geometrie, astronomie, geografie a dalších přírodních věd do klášterní knihovny přešla z odkazu zemřelých bratří, případně osob mimo klášter. V žádném případě se nejednalo o systematický nákup této literatury ze strany řádu, jako tomu bylo například u liturgické, teologické, filosofické a nábožensko-vzdělávací literatury. Naopak průzkum prokázal, že se vždy jednalo o několik jednotlivců, jejichž vlastnické přípisy se v těchto knihách objevují, a kteří se o daný obor zajímali. Nárůst klášterní knihovny o více svazků matematické a přírodovědné literatury nastal za vzdělaného a umění milovného převora **Alphonse Hantscheho** († 1689), který stál v čele svatotomášského kláštera po dlouhých devět let (1671-1680), vedení celé české řádové provincie mu bylo svěřeno v letech 1686 – 1689. Za jeho sekretáře byl vybrán všestranně nadaný **Georgius Dilman** († 1692), který po absolvování teologických studií pobýval od roku 1680 u sv. Tomáše v Praze. Jeho vlastnická značka se objevuje velmi často na předešlých matematických a přírodovědných děl, která prozrazují živý zájem tohoto původem malostranského augustiniána o astronomii, geometrii, optiku a zeměměřičství. Do jeho osobní knihovny patřilo například první ilustrované dílo zabývající se praktickou geometrií od německého orientalisty a matematika Daniela Schwentera *Mensula praetoriana, Beschreibung des nutzlichen geometrischen Tischleins*,⁵¹⁰ dále rovněž bohatě ilustrovaný amsterdamský tisk o zeměměřičství *Practica des Landmessens* s rozkládacími mědirytinovými přílohami,⁵¹¹ které si Dilman koupil za jeden zlatý a třicet krejcarů.⁵¹² O něco více zaplatil za konvolut tří tisků pojednávajících o aritmetice a kartografii.⁵¹³ Za dílo lipského matematika Lorentze Biermanna *Neue Arithmetische Schatzkammer* byl však ochoten vydat více než dvojnásobek. Kromě soudobé vědecké literatury shromáždil také starší ilustrovaná vydání známých titulů, jako například německý předkald Vitruviových *Deſi knih o architektuře* vydaný v Basileji v roce 1614,⁵¹⁴ anebo německé vydání ilustrované *Kosmografie*.⁵¹⁵ Dilman si knihy označoval vždy na předešlých, a to svým celým jménem tiskacími písmeny se zvýrazněnými počátečními literami „AD

⁵⁰⁹ P. Seraphinus Dernaiko pocházel z Prahy. V roce 1668 se stal definitorem a lektorem filosofických věd u sv. Tomáše v Praze. Od roku 1671 plnil povinnosti sekretáře provinciála a snad tedy také knihovníka. Zemřel 1676 v Bělé. KREYBICH 1802, s. 345 – 346.

⁵¹⁰ SCHWENTER, Daniel. *Mensula praetoriana, Beschreibung des nutzlichen geometrischen Tischleins*. Norimberk : Simon Halbmaier, 1626.

⁵¹¹ SEMS, Johann. *Practica des Landmessens*. Amsterdam : Willem Janszoon Blaeu, 1616.

⁵¹² „Ad usum F[ratris] Gregorij Dilman Aug[ustini]ani Professi Tustani. Comparatus 1 [zlatý] 30[krejcarů].“

⁵¹³ BIERMANN, Lorentz. *Neue Arithmetische Schatzkammer*. Norimberk : Christoff Gerhard, 1668 (VD17 3:605907U); NAPIER, John. *Arcanum supputationis arithmeticae*. Lyon : Huguetau & Ravaut, 1658; SCHICKARD, Wilhelm. *Succincta Methodus Mappas Geographicas Exploſis Consuetis Hactenus Erroribus Construendi*. Tübingen : Cotta, 1674 (VD17 12:108447V).

⁵¹⁴ VITRUVIUS. *Zehen Bücher von der Architectur & künstlichem Bawen*. Basilej : Sebastian Petri, 1614 (VD17 12:627706R).

⁵¹⁵ QUAD, Matthias. *Enchiridion Cosmographicum*. Kolín n. Rýnem : Wilhelm Lützenkirchen, 1604 (VD17 39:131006U).

USUM FR[ATR]IS GREGORIJ DILMAN“. Pečlivě ve všech svých knihách uváděl rovněž cenu a vyjíměčně i datum, kdy si knihu koupil.

Dilman však nebyl jediným, kdo se v malostranském klášteře zajímal o astronomii a matematiku. V roce 1689 si převor **Leopold Schinko** († 1732) zakoupil spis německého matematika a hebraisty popisující optické přístroje k pozorování hvězdné oblohy.⁵¹⁶ Pater Schinko, který pocházel z Malé Strany, obhájil v roce 1686 doktorát z teologie na pražské jezuitské univerzitě, což mu vyneslo jmenování *regens studiorum* na řádové škole u sv. Tomáše. Od roku 1681 měl jako sekretář provinciála na starosti klášterní knihovnu. Jeho organizační schopnosti a mimořádný rozhled zřejmě způsobily, že kromě funkce provinciála, kterou vykonával celkem čtyřikrát (1692–1693, 1704–1707, 1710–13, 1719–1722), zastával také od roku 1693 pozici asistenta generála řádu pro Německo.⁵¹⁷ Není vyloučeno, že právě z této doby pochází nejstarší dochované systematické označování klášterních knih signaturou na hřbetu.⁵¹⁸

⁵¹⁶ KOLHANS, Johann Christoph. *Tractatus opticus, qui res quam plurimas, utiles, jucundas, ludicras & admirandas naturaliter sistere docet, nec non vitra, specula, tubosque opticos parandi et conficiendi rationes describit*. Lipsko : Friedrich Lanckisch, 1663 (VD17 39:115100Q).

⁵¹⁷ KREYBICH 1802, s. 405 – 411.

⁵¹⁸ Ve stejné době zkatalogizoval německý augustinián Augustin Kneutgen (profesor filosofie a teologie na rajhradském klášterním studiu) augustiniánskou knihovnu v Brně i knihovnu rajhradských benediktinů. Zmíněný augustinián vytvořil katalog rovněž pro biskupskou knihovnu v Kroměříži, neboť měl v katalogizaci bohaté zkušenosti. (DOKOUPIL 1972, s. 32, 92).

5. Osmnácté století - vrcholné období v dějinách malostranského konventu

V 18. století prožíval klášter období svého nového hospodářského i duchovního vrcholu. Díky bohatým mecenášům a četným odkazům mohl stoupnout počet konventuálů na třicet pět, z nichž většina pocházela z Čech. Řada členů augustiniánského řádu získala doktorát v teologických vědách na pražské univerzitě a později na univerzitě obsazovala místa vyučujících. Od šedesátých let 18. století se jejich jména vyskytují v seznamech examinátorů, přednášejících a děkanů teologické fakulty (Godefridus Melzer, Cosmas Schmalfus, Kazimír Raudnický, Hilarius Robek, Eustachius Dworžak, Aloysius Ficker, Ambrosius Wilde a další). Nové pojetí augustiniánské teologie, které usilovalo o syntézu osvícenských idejí a učení sv. Augustina, zavedl učený P. Schmalfus jak do výuky teologie na řádovém učilišti, tak také na nově zřízenou katedru augustiniánské teologie na pražské univerzitě.⁵¹⁹ Zastáncem tohoto směru byl též Hilarius Robek, který rovněž přednášel teologii na pražské univerzitě. Cosmas Schmalfus byl jako jediný z českých augustiniánů zvolen rektorem pražské univerzity v roce 1784.

Pedagogická činnost augustiniánů je doložena celou řadou rukopisů i tištěných děl.⁵²⁰ Nejčasteji se jednalo o práce z oblasti teologie, filosofie, církevních dějin a kanonického práva. V rukopise zůstalo dílo provinciála Ambrosia Wildeho († 1821), děkana teologické fakulty, který se věnoval dogmatické a morální teologii.⁵²¹ Mezi díly, která vyšla tiskem, se v největší míře vyskytují dizertace, univerzitní teze a oslavné projevy či kázání.⁵²² Kromě Ebenauera, který publikoval některé své spisy již v 80. a 90. letech 17. století,⁵²³ byla vytištěna například disertace Goderfieda Melzera, který obhájil doktorát z teologie na pražské univerzitě v roce 1769.⁵²⁴ Dále vycházely tiskem i práce historické. Dějinám vlastního řádu a novoměstského kláštera u sv. Kateřiny se věnoval Augustin Jeschke († 1722).⁵²⁵ Stěžejní dílo z oblasti dějin církve sepsal Cosmas Schmalfus, o němž bude ještě zmínka v následující části.⁵²⁶ Větší pozornost bude také věnována literární činnosti Benigna Sichrovského.

⁵¹⁹ K tomu blíže TÁBORSKÝ, Josef L. Česká augustiniánská teologie mezi barokem a osvícenstvím – teologické dílo Hilaria Robka. *Historie – Otázky – Problémy* 1. 2009, (2).

⁵²⁰ V Národním archivu v Praze je v řádovém archivu augustiniánů uložena sbírka rukopisů řádových členů. V této práci je uvedena jen část z nich.

⁵²¹ V řádovém archivu uloženy celkem čtyři rukopisy z počátku 19. století. (NA ŘA, inv. č. 397-399, sign. IIIa 40 – IIIa 42; inv. č. 400, sign. Ib/11).

⁵²² Schaller uvádí v třetím dílu *Beschreibungen* vyčerpávající soupis literárně a vědecky činných českých augustiniánů (SCHALLER 1795, s. 43 – 47).

⁵²³ Tiskem vyšla například oslavná řeč Hieronyma Ebenauera pronesená v kostele sv. Tomáše na Malé Straně u příležitosti svátku sv. Augustina v roce 1677, EBENAUER, Hieronymus. *Sermo Panegyricus, Magni Sancti Patris Augustini*. Praha : s.n., 1678), dále oslavná řeč pronesená tamtéž v roce 1681, TÝŽ. *Sermo Panegyricus*. Praha: s.n., 1681). V roce 1675 otiskla Jezuitská tiskárna Ebenauerovu obhajobu doktorátu z teologie. (EBENAUER, Hieronymus (def.). *Theologia Universa*. Praha : Jezuitská tiskárna, 1675).

⁵²⁴ MELZER, Godefrid. *Dissertatio de vera religione contra libertinos aetatis hodiernae conscripta*. Praha : František Jeřábek, 1770 (BCBT 07333). BCBT je název pro Bibliografie cizojazyčných bohemikálních tisků [online]. Dostupná z <http://clavius.lib.cas.cz/katalog/l.dll?htm~baze.htm> (dále citováno jako BCBT) [cit. 10.07.2015].

⁵²⁵ JESCHKE, Augustin. *Ilias compediosa seu Synopsis originis antiquissimae ultra Aria monasterii ... in Carolina C. R. Neu-Urbe Pragensi*. Praha: s.n., 1707 (BCBT 27674); JESCHKE, Augustin. *Monasterium, Ac Ecclesia D. Catharinae Virginis, [et] Martyris, Neo-Pragae*. Praha : Jan Václav Helm, 1710 (BCBT 09661).

⁵²⁶ SCHMALFUS, Cosmas. *Historia religionis, et Ecclesiae Christianae*. Praha : Tiskárna normální školy, 1793.

5.1 Augustiniáni v kontaktu s tiskaři a nakladateli

Z retrospektivní bibliografie lze získat informace o tom, u kterých tiskařů nechávali augustiniáni vydávat své práce.⁵²⁷ Dizertace a univerzitní teze zadávali k tisku pražským tiskařům sídlícím na Starém Městě: Danielovi Michálkovi (Ebenauer),⁵²⁸ Karlu Janovi Hrabovi a jeho dědicům (Sichrovský, Schmalfus),⁵²⁹ Kateřině Labounové (Schmalfus).⁵³⁰ Část svěřili větším institucionálním tiskárnám - Jezuitské tiskárně (Dworžak) a Arcibiskupské tiskárně (Dientzenhofer, Schmalfus). Jedním z pražských tiskařů, kterého augustiniáni velmi často angažovali, byl také František Jeřábek, u nějž vyšla mimo jiné Melzerova slavnostní řeč pronesená u příležitosti uvedení nového faráře v České Lípě v roce 1787⁵³¹ a práce Hilaria Robecka.⁵³² V Tiskárně normální školy byly vytištěny Schmalfusovy církevní dějiny, i když většinu jeho dalších tištěných titulů zhotovila Tiskárna arcibiskupská.⁵³³

Jména některých tiskařů a nakladatelů prozrazují archivní písemnosti uložené v řádovém archivu.⁵³⁴ List Jana Karla Hraby datovaný v Praze 17. září roku 1737, který je adresován Benignovi Sychrovskému, podává výmluvné svědectví o stycích malostranských augustiniánů s pražskými tiskaři.⁵³⁵ V této písemnosti potvrzuje pražský tiskař Jan Karel Hraba zaplacení výdajů ve výši 166 zlatých za tisk Benignovy knihy *Rozjímání sv. otce Augustina*. Původní dílo v latině *Soliloquia Augustiniana* vydal Johann Christoph Lochner v Norimberku.⁵³⁶ V řádovém archivu se dochoval doklad o zaplacení za tisk *Directorium pro Anno 1748*.⁵³⁷ Stvrzenku o zaplacení 10 zlatých 30 krejcarů za tisk tohoto direktáře vystavil pražský tiskař Jan Julius Jeřábek.⁵³⁸ U dědiců Jana Karla Hraby nechal provinciál Ambrosius Wilde tisknout také direktář pro rok 1816.⁵³⁹

⁵²⁷ Autorka práce zde neuvádí úplný výčet všech tištěných prací augustiniánů. Cílem je poukázat na okruh tiskařů a nakladatelů, kteří s augustiniány nejvíce spolupracovali. Úplný výčet bohemikálních tisků v českém jazyce viz Knihopis českých a slovenských tisků přístupný také v elektronické formě - databáze KPS [online]. Dostupná z http://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=KPS. Tiskařská a obsahová bohemika eviduje databáze BCBT viz poznámka 522.

⁵²⁸ EBENAUER, Hieronymus. *Theologia universa*. Praha : Daniel Michálek, [1680].

⁵²⁹ SICHROVSKÝ, Benignus. *Manuale. To jest: rukověť, aneb knížka*. Praha : Karel Jan Hraba (dědicové), [1736].

⁵³⁰ SCHMALFUS, Benignus. *Sancti Joannis Nepomuceni ... Laudatio*. Praha : Kateřina Labounová, 1764 (BCBT04371).

⁵³¹ MELZER, Godefried. *Rede über die Nothwendigkeit und Ersprißlichkeit der vermehrten Seelsorge*. Praha : František Jeřábek, 1787. U stejného pražského tiskaře objednali augustiniáni také obhajoby dalších augustiniánů (Anselmus Smejkal, Hyacinth Dvorzak).

⁵³² ROBECK, Hilarius. *De poenitentiae, extremae unctionis, ordinis et matrimonii sacramentis*. libri quatuor. Praha : František Jeřábek, 1770 (BCBT04932); ROBECK, Hilarius. *Positiones ex universa theologia ... (def. Dominicus Schmidt) ... De Matrimonio in infidelitate consumati*, Praha : František Jeřábek, 1775 (BCBT04929).

⁵³³ SCHMALFUS, Cosmas. *Historia religionis, et Ecclesiae Christianae*. Praha : Tiskárna normální školy, 1793.

⁵³⁴ NA ŘA, inv. č. 205, kart. 182 (záležitosti knihovny).

⁵³⁵ „Já níže podepsaný známý činím, že jest mně Velebný a vysoce učený Pan Pater Benignus Sychovský v řadu S. Otce Augustina za vyhotovenou knihu *Rozjímání S. Otce Augustina* náležitě zaplatil, a víc za ni ani pobledávat nemám, že tak a jinak nejní mi vlastní ... dáno dne 17 [septem]bris 1737. Jan Karel Hraba, impressor.“ List Karla Hraby datovaný v Praze 17. září 1737. NA ŘA, inv. č. 205, kart. 182 (záležitosti knihovny).

⁵³⁶ SICHROVSKÝ, Benignus. *Soliloquia Augustiniana*. Norimberk: Johann Christoph Lochner, 1728

⁵³⁷ Účtenka o zaplacení byla vystavena pro tehdejšího prokurátora Fortunata Woráčka dne 25. 11. 1747. NA ŘA, inv. č. 205, kart. 182 (záležitosti knihovny).

⁵³⁸ Jan Julius Jeřábek († 1754) pocházel z rodiny českých tiskařů, která působila v Praze více než 175 let. Tiskl hlavně německou a latinskou právnickou literaturu, univerzitní teze a drobné tisky s náboženskou tematikou. (VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy*. 1. díl. Praha: 2008, s. 422; dále citováno jako VOIT 2008).

⁵³⁹ *Directorium divini officii pro anno M. DCCCXVI. ... in usum fratrum eremitarum ordinis S. Augustini provinciae Bohemicae sub provinciatu P. Ambrosii Wilde*. Praha : Jan Karel Hraba (dědicové), [1815]

Vedle zmíněných dokladů za tisk je v Národním archivu uloženo rovněž několik lístků (stvrzenek) podepsaných dvěma zástupci německé knihkupecké a nakladatelské firmy Lochner, které dovolují alespoň částečně nahlédnout do akviziční politiky svatotomášského kláštera v první polovině 18. století. Tři doklady o zaplacení objednaných knih vystavil Paul Lochner st.⁵⁴⁰ v roce 1732. P. Sichrovský zaplatil 23. července 10 zlatých a 15 krejcarů za osmerkové vydání *Biblia Sacra*, 6 zlatých za konkordanci k Bibli, v obou případech se mělo jednat o antverpský tisk, a dále 1 zlatý a 15 krejcarů za *Concilium Tridentium*. Další účetní doklad za pořízení graduálu za 7 zlatých je z 28. října 1732. Poslední z nich, obsahující nejvíce knih v celkové hodnotě 13 zlatých, byl vystaven 21. října 1733 (*Breviarium ord[inis] S[ancti] P[atris] Aug[ustini]*; *Übungs-Geographie, Proprium, Jesu sermones moral[es]* a další náboženská literatura). V roce 1737 si malostranští augustiniáni objednali a zakoupili sedmáct knižních titulů u jeho nástupce Paula Lochnera ml. Na objednávce v celkové hodnotě 50 zlatých 35 krejcarů, která je podepsaná „Lochner und Mayer,“ figurují mezi zakoupenými knihami například tyto položky: dva svazky foliového formátu *Biblia sacra* v německo-latinské jazykové mutaci za 7 zlatých a 30 krejcarů, *Protheus historicus* Johanna Jacoba Kettelera, *Historiae universalis sacrae et profanae* v osmerkovém formátu, lékařský spis *De secretis* basilejského lékaře a filosofa Johanna Jacoba Weckera, dále *Taubmaniana* básníka a filologa Friedricha Taubmanna ve dvanácterkovém formátu, *Curieuses Lexicon* v osmerkovém formátu, *Scientia salutis seu instructio practica de perfectione Christiana* Kiliana Kazenbergera ve dvanácterkovém formátu, *Ephemerologium ecclesiastico-rubricisticum* jezuitského profesora teologie v Innsbrucku Johanna Baptisty Haldena, *Sermones* a čtyřsvazkový breviář foliového formátu.⁵⁴¹

Také další tři stvrzenky za knihy vystavil Paul Lochner ml. a svým podpisem je stvrdil provinciální prokurátor P. Secundus Kreitsch. Stvrzenka z 19. února 1739 v hodnotě 24 zlatých 32 krejcarů obsahuje například *Selectorum causum* Adama Bughabera, benátské vydání breviáře nebo misál. Knihy byly objednány patrně na svatovítských a svatováclavských trzích v roce 1737 a 1738. Ostatně firma Lochner (Johann Christoph Lochner) nakladatelsky zajistila také vytištění Sichrovského díla *Theologia scholastica Aegidio-Augustiniana* a *Soliloquia Augustiniana*.⁵⁴²

Fragmentárnost dochovaného účetního materiálu bohužel nedovoluje sledovat nákup knih kontinuálně. Další doklad pochází až z roku 1771. Stvrzenku za knihy vystavil Ernst Joseph Walther, drážďanský dvorní knihkupec působící v Praze.⁵⁴³ Potvrzuje v něm, že od P. Amada Roffeldta, který byl od roku 1770 knihovníkem u sv. Kateřiny, dostal zaplacenou za Bibli polyglotu. Svým podpisem doklad schválil také tehdejší provinciální prokurátor P. Aloysius Ficker († 1818).

⁵⁴⁰ Paul Lochner st. je pokračovatel norimberského rodu nakladatelů a knihkupců. Již otec Johann Christoph Lochner st. měl v Praze filiálku. VOIT 2008 (I), s. 373-4.

⁵⁴¹ NA ŘA, inv. č. 205, kart. 182 (záležitosti knihovny).

⁵⁴² SICHROVSKÝ, Benignus. *Theologia scholastica aegidio-augustiniana*. Norimberk : Johann Christoph Lochner, 1716 – 1720. SICHROVSKÝ, Benignus. *Soliloquia Augustiniana*. Norimberk : Johann Christoph Lochner, 1728.

⁵⁴³ Georg Konrad Walther byl drážďanským knihkupcem, který provozoval od roku 1771 v Praze stálou filiálku K nakladateli a knihkupci blíže viz VOIT 2008 (II), s. 1014-1015; srov. též ŠIMEČEK, Zdeněk. *Geschichte des Buchhandels in Tschechien und in der Slowakei*. Wiesbaden : Harrasowitz, 2002, s. 32.

5.2 Klášterní knihovna v 18. století

Podle provenienčních záznamů se zdá, že k nejvýraznějšímu nárůstu počtu svazků došlo právě v 18. století.⁵⁴⁴ Provenienční průzkum také odhalil, že v průběhu osmnáctého století si augustiniáni ve zvýšené míře opatrovali literaturu svých současníků a budovali tak moderní studijní knihovnu. Během dvacátých a třicátých let tohoto století za působení převora P. Seraphina Melzera, který se ujal vedení kláštera na dlouhých dvanáct let, byl celý klášter přestaven podle plánů významného pražského stavitele Kiliana Ignáce Dientzenhofera. Stavebním úpravám se nevyhnula ani knihovna. V roce 1724 byla postavena v knihovně nová klenba. K dalším stavebním pracím bylo přistoupeno v roce 1733, jak o tom svědčí zachovaný stavební deník, v němž jsou zaznamenány jednotlivé položky spojené s renovací knihovního sálu.⁵⁴⁵ Knihovna byla při severní straně knihovního sálu vybavena novými dubovými skříněmi s vyřezávanými zdobenými nástavci, do nichž byly patrně instalovány oválné obrazy.

V souvislosti s opravou knihovního sálu vznikly nejspíše také některé soupisy a katalogy knih, které jsou dnes uloženy v řádovém archivu. Bohužel neznáme ani u jednoho z nich přesnou dobu vzniku. Na základě datace tisku jednotlivých titulů a paleografické analýzy lze konstatovat, že všechny katalogy vznikly až po roce 1700. Rozhodujícím důvodem pro pořízení nových katalogů mohla být jak přestavba knihovny, tak také zvýšená akvizice, která je patrná z provenienčních přípisů v klášterních knihách. Z četnosti výskytu klášterní provenience lze soudit, že v této době se augustiniáni pečlivě starali o své knihy, které opatrovali nejčastěji rukopisnou poznámkou „*Bibliothecae Conventus Sancti Thomae Apostoli Micro-Pragensis Ord[inis] Fr[atrum] Erem[itarum] Magni Sancti Patris Augustini*“, případně jen „*Conventus Micro-Pragensis Sancti Patris Augustini*.“

Nepochybně po roce 1700 musel vzniknout katalog, jehož část (*Libri theologici sub litera A* a *Libri controversistae sub litera A*)⁵⁴⁶ evidující teologickou literaturu byla zřejmě uložena v jedné skříně pod signaturou „A.“ V katalogu kontroverzní teologie *Libri controversistae* tvoří dvě třetiny ze 143 položek tisky vydané po roce 1600, přičemž nejmladší je datován rokem 1700. V části s teologickou literaturou *Libri theologici* bylo zaznamenáno celkem 101 titulů s nejstarším tiskem z roku 1698. U jednotlivých položek je vždy uvedena signatura, autor v genitivu, zkrácený název díla, formát, datum a místo tisku. Signatury jsou řazeny vzestupně, ale autoři nejsou uspořádáni podle abecedy. Katalog zřejmě reflektoval lokální umístění svazků ve skříně podle formátu. V seznamu kontroverzní literatury se často vyskytují spisy italského jezuita Roberta Bellarmina. Průzkum v knihovně také prokázal, že staré klášterní signatury vyznačené tučně počátečními písmeny abecedy a arabskou číslicí na hřbetech knih u dolního kapitálku odpovídají signaturám v tomto katalogu.

⁵⁴⁴ K podobnému zjištění dospěl také Karel Mareš při průzkumu ročovské klášterní sbírky (MAREŠ 1993).

⁵⁴⁵ Stavební deník *Liber fabrica ratione reparandorum fundamentorum Bibliothecae 23. Maij 1733* je uložen v NA ŘA, inv. č. 205, kart. 182 (záležitosti knihovny).

⁵⁴⁶ NA ŘA, inv. č. 205, kart. 182, (záležitosti knihovny).

Také z dalšího katalogu se zachoval bohužel jen fragment. V dochovaném zlomku čtyř listů nadepsaném písmeny BE jsou podle abecedy seřazena jména autorů případně názvy děl začínajících písmenem „B.“ Záznam uvádí datum a místo tisku, formát a signaturu. Katalog však přináší cennou informaci o počtu a vydání Biblí, které augustiniáni na počátku 18. století v knihovně měli. Seznam jmenuje celkem dvacet osm výtisků Písma svatého, z nichž tři byly v češtině (*Biblia Sacra Bohemica*). Podle uvedeného data a místa tisku se jednalo o Bibli Benátskou z roku 1506, Melantrichovu Bibli z roku 1570 a Bibli kralickou z roku 1596. Zmíněné české bible až na benátské vydání jsou stále součástí svatotomášské knižní sbírky.

Pravděpodobně v této době získaly také hřbety knih jednotnou hnědou úpravu a byly opatřeny signaturami na hřbetě. Výše zmíněné zlomky katalogů nasvědčují tomu, že knihy byly v dřevěných regálech uspořádány podle oborů a formátu. Zakázané knihy byly pravděpodobně uloženy zvlášť, jak je patrné ze samostatného soupisu *Index librorum [pro]hibitorum in Bibliotheca S. Thomae Ap[osto]li*, který vznikl po roce 1735.⁵⁴⁷ V seznamu je uvedeno celkem 255 knih seřazených podle přírůstkového čísla, nejmladší tisk pochází z roku 1735. Záznam zahrnuje jméno autora v genitivu, zkrácený název díla, formát, rok a místo tisku.

Po polovině 18. století vytvořil nový svazkový katalog Cosmas Schmalfus, který měl v té době za sebou již tříleté působení lektora filosofie a hebrejštiny v klášteře v Pivoni, přednáškovou činnost na řádovém učilišti u sv. Tomáše a na katedře augustiniánské teologie na pražské univerzitě. Ačkoli katalog není datován, je zřejmé, že musel vzniknout před Schmalfusovým odjezdem do Říma v roce 1766, kde působil jako jeden z asistentů generála řádu odpovědný za celou oblast Germanie. V Římě byl totiž pověřen uspořádáním fondu knihovny Angeliky a sestavením jejího jmeného a předmětového katalogu zejména proto, že se osvědčil jako schopný knihovník v malostranském klášteře.⁵⁴⁸ V Praze P. Schmalfus stihl dokončit pouze jmenný katalog, i když zřejmě uvažoval i o vytvoření oborového katalogu.⁵⁴⁹ Jednotlivé tituly všech svazků pečlivě zaznamenal do pěti sloupců, které nadepsal: *Locus editionis, Annus, Littera & Scrinium, Numerus*. Za jménem autora uvedeným v genitivu následuje název díla, místo vydání, rok a signatura.⁵⁵⁰ Záznamy jsou vedeny s velkou pečlivostí, takže i dnes lze podle nich spolehlivě dohledat konkrétní vydání.

Na konci 18. století zahrnovala knihovna více než deset tisíc svazků.⁵⁵¹ Výsledky provenienčního průzkumu zatím příliš nenasvědčují tomu, že by se po zrušení novoměstských klášterů sv. Kateřiny a augustiniánského kláštera kanovníků na Karlově, dostaly jejich knihovny do majet-

⁵⁴⁷ NA ŘA, inv. č. 205, kart. 182, (záležitosti knihovny).

⁵⁴⁸ BERÁNKOVÁ, Hana. *Tiskařská bohemika ze 16.-18. století ve Vatikánské knihovně a v knihovně Angelice v Římě*. Praha : Knihovna Akademie věd České republiky, 2002, s. 102 (dále citováno jako BERÁNKOVÁ 2002).

⁵⁴⁹ Patrně měl vzniknout také katalog předmětový, o kterém se zmiňuje Hirsching. „*Die ganze Sammlung steht in einem langen und hellen Saal, im mittlern Gang, nach dem Format geordnet, worüber der Ex. Provincial Herr Cosmas Schmalfus, die Aufsicht übernommen hat, durch dessen weise Veranstaltungen man auch den Katalog, der bis jetzt nur alphabetisch eingerichtet ist, auch bald systematisch in Classen eingetheilt, erblicken wird.*“ (HIRSCHING 1788, s. 383).

⁵⁵⁰ Později přibýly do katalogu nové záznamy. Původní Schmalfusovy signatury byly přeškrtnuty a nahrazeny novými, dnes ovšem rovněž neplatnými.

⁵⁵¹ HIRSCHING 1788, s. 382; BALCAR 1962, s. 23.

ku malostranských augustiniánů.⁵⁵² Dosud bylo identifikováno pouze sedm svazků s proveniencí zmíněných klášterů (*Ex Bibliotheca Monasterij Augustiniani ad S. Catharinam; Ex libris Canonicae Carolovienis Neo-Pragae*), avšak po zpracování oddílů s náboženskou literaturou se toto číslo může diametrálně změnit.⁵⁵³

5.3 Bibliotekáři – sekretáři v 18. století

Ačkoli se z tohoto období dochovalo mnohem více archivních materiálů než pro předchozí století, až na výjimky v nich nejsou uvedena jména knihovníků. Kreybich uvádí funkci *bibliothecarius* u sv. Tomáše jen u augustiniána Petra Hantscheho († 1731), který byl řádovým lektorem filosofie (v České Lípě 1695-1698) a poté sakristiánem a lektorem teologie u sv. Tomáše v Praze. V roce 1704 byl zvolen podpřevorem a zároveň jmenován knihovníkem. Z archivního materiálu však není patrné, jak dlouho funkci klášterního knihovníka zastával. Poněkud lepší situace panuje v klášteře u sv. Kateřiny, který spravovali malostranští augustiniáni. V Kreybichově *Catalogus patrum ac fratrum* (1802) je u čtyř řeholníků užit termín „*bibliothecarius*.“ Chronologicky seřazení více méně v odstupu deseti let po sobě následují Hugolinus Mitis (1750), Hyacinthus Schissl (1760), Gaudiosus Kottik (1769) a Amandus Roffeldt (1770). Posledním v řadě knihovníků mezi českými augustiniány, který dosud nebyl zmíněn, je Valentin Weidner, který vykonával tuto funkci v České Lípě v roce 1728. Následující seznam uvádí jména sekretářů provinciála, kteří se pravděpodobně vystřídali ve funkci klášterního knihovníka.⁵⁵⁴

- Mauritius Spachmann (1701-1705)
- Blasius Ratzenberger (1713)
- Adeodatus Menzl (1716)
- Longinus Hecht (1719)
- Secundus Kreitsch (1722)
- Matthaeus Neander (1725)
- Alipius Wesely (1734)
- Emmanuel Leubner (1740)
- Jeremias Knechtel (1747)
- Cherubinus Liehre (1748)
- Alexius Tovarek (1750)
- Theobaldus Gruber (1757)
- Palladius Küttl (1769)
- Hugolinus Bursik (1770)

⁵⁵² Informaci o tom, že knihy z obou klášterů měl získat malostranský konvent, uvádí Dalibor Balcar (BALCAR 1962, s. 23).

⁵⁵³

⁵⁵⁴ V závorce je rok zvolení do funkce sekretáře provinciála.

- Colmanus Riehmer (1773)
- Ernestus Papstmann (1774)
- Hyacinthus Dworžak (před 1787)
- Eustachius Dworžak (1787)
- Guilielmus Dienzenhoffer (1790)
- Ambrosius Wilde (1796)

5.4 Významní členové řádu a jejich knihy

Osmnácté století je také obdobím, ve kterém se lze v augustiniánském klášteře na Malé Straně setkat s celou řadou výjimečných osobností, pro které je charakteristická jak hluboká vzdělanost, tak také láska ke knihám. Po Leopoldovi Schinkovi převzal vedení kláštera další velmi vzdělaný člen řádu **Christianus Mitis** († 1729), který po složení slavných slibů v Bělé začal v tamějším klášteře vyučovat filosofii a teologii. V roce 1683 byl povolán do Prahy a jmenován definitivním. Na pražském řádovém učilišti pokračoval ve své pedagogické činnosti ovšem již jako *regens studiorum*. Od roku 1693 zastával po tři roky úřad provinciála.⁵⁵⁵ Za jeho působení byl založen na morzinském panství nejmladší augustiniánský klášter u nás (Vrchlabí – *Conventus Albipolensis*). Malostranská klášterní knihovna se rozrostla jeho zásluhou hlavně díky knihám, které Mitis přivezl z Říma. Jako asistent generála řádu zakoupil v Římě pro klášterní knihovnu u sv. Tomáše například pět svazků monumentálního díla *Theatrum Europaeum*.⁵⁵⁶ Jeho přičiněním měli studenti na počátku 18. století k dispozici rovněž větší výběr studijní literatury z tomistické filosofie a egi-diánské orientace.⁵⁵⁷ Augustiniánská knihovna po Mitisovi získala také jeden benátský tisk se zvlášť cennou dedikací,⁵⁵⁸ který zmíněnému pražskému augustiniánovi věnoval významný člen augustiniánského řádu, Henric Noris († 1704).⁵⁵⁹ Z osobní knihovny provinciála získali augustiniáni ještě jeden starší italský tisk o životě papežů *Historia delle vite di sommi pontefici* z roku 1611.⁵⁶⁰

Z knižních přírůstků na počátku 18. století je stále patrný přetrvávající zájem o matematiku, přírodní vědy, astronomii a astrologii, který je charakteristický pro svatotomášský konvent již od počátku 17. století. Jedním z řeholníků, který se o tyto vědy zajímal, byl i **Ernestus Herrmann** († 1718),⁵⁶¹ z jehož knih se do svatotomášské klášterní sbírky dostalo alchymistické dílo německého lékaře a přírodovědce Philippa Theophrasta Bombasta z Hohenheimu (známého

⁵⁵⁵ KREYBICH 1802, s. 441 – 446.

⁵⁵⁶ Všech pět svazků opatřil Mitis také datem akvizice (1703).

⁵⁵⁷ VILLANOVA, José de. *Cursus philosophicus ad mentem Aegidi Romani*. Valencie : Franciscus Mestre, 1677.

⁵⁵⁸ NORIS, Enrico. *Cenotaphia Pisana Caii et Lucii Caesarum dissertationibus illustrata*. Benátky : Paolo Baglioni, 1681.

⁵⁵⁹ Kardinál Enrico Noris O.S.A. (1631-1704) byl italský církevní historik, teolog a knihovník toskánského velkovévody Cosima III. de Medici (1670-1723). Po zveřejnění svých tří děl byl obviněn z jansenismu. V roce 1692 se stal pomocníkem Casanateho - knihovníka ve vatikánské knihovně. Po jeho smrti byl jmenován hlavním knihovníkem ve Vatikánu (1700).

⁵⁶⁰ PLATINA, Bartolommeo de' Sacchi. *Historia delle vite di sommi pontefici dal Salvator nostro sino a Paolo V.* Benátky : Alessandro Vecchi, 1611.

⁵⁶¹ Ernestus Herrmann pocházel z České Lípy. Slavné sliby složil u sv. Tomáše v Praze roku 1680. Poté co vystřídal několik klášterů (Ročov, Česká Lípa, Bělá, Šopka, Pivoň), se v roce 1704 navrátil a tři roky do Prahy. Zemřel v Domažlicích roku 1718. (KREYBICH 1802, s. 437 – 438).

také pod jménem Paracelsus). V basilejském vydání Paracelsových spisů (*Achter Theil der Bücher und Schrifften* ...) z roku 1590 si patrně sám P. Herrmann učinil mnoho poznámek - zejména v části věnované nerostům a kovům.⁵⁶²

Zaměření řádu na vědu umožňovalo řeholníkům věnovat se kromě duchovního poslání také studiu takřka libovolného oboru. Do řádu proto mnohdy vstupovali velmi nadaní jedinci, kteří se odhodlali zasvětit svůj život vědě a vzdělávání. Pro své mimořádné znalosti i v oblastech, které s náboženstvím příliš nesouvisely, byli vyhledáváni jako preceptoři šlechtických synů nebo jako dvorní kaplani. Patrně to platilo o Antonínovi Landschadelovi, o jehož jednoznačném zájmu o konstrukci a funkci slunečních hodin, jasné vypovídají jeho knihy. **Antonius Landschadel** († 1729) byl varhaníkem u sv. Tomáše, který na sklonku svého života působil jako dvorní kaplan v rodině Ignáce Zikmunda z Klenové.⁵⁶³ P. Landschadel pobýval od roku 1716 více než třináct let na zámku v Benátkách nad Jizerou, který patřil uměnímilovnému pánu z Klenové, blízkému příteli Františka Antonína Šporka. Je dost pravděpodobné, že hrabě Klenau si patera Landschadela vybral právě na základě jeho celoživotního zájmu o astronomii a matematiku. Ostatně osobní kontakty udržoval Landschadel i s řadou dalších duchovních, které spojoval obdobný zájem o vědu. Své vědecké pojednání *Horographia Trigonometrica* vybavené mědirytovými přílohami věnoval Landschadelovi cisterciák Bernard Gruber v roce 1718.⁵⁶⁴ Pražské augustiniánské knihovně připadlo z osobní knižní sbírky P. Landschadela celkem pět svazků, z nichž tři pojednávají o slunečních hodinách.⁵⁶⁵ Ve své osobní knihovně měl tento augustinián také ilustrovaný tisk *Neu-vermehrte Welperische Gnomonica*, který si koupil v roce 1720 za 3 zlaté a 30 krejcarů.⁵⁶⁶

5.5 Benignus Sichrovský a jeho snaha o vybudování „živé“ studijní knihovny

O skutečný masivní rozvoj pražské augustiniánské knihovny se zasloužil dvojnásobný provinciál a vážený učenec Benignus Sichrovský († 1737), který systematicky rozšiřoval knižní fond malostranských augustiniánů o moderní studijní literaturu po dobu více než dvaceti let.⁵⁶⁷ P. Sichrovský se narodil v roce 1675 na Zbirohu nedaleko u Berouna. Do řádu vstoupil v roce 1692 jako sedmnáctiletý. Od roku 1700 přednášel řadu let filosofii v klášterní škole obutých augustiniánů u sv. Tomáše a po obhájení doktorátu z teologických věd vyučoval ve svatotomášském učilišti

⁵⁶² PARACELSUS. *Achter Theil Der Bücher vnd Schrifften/ des ... Philippi Theophrasti Bombast von Hohenheim/ Paracelsi genant.* Basilej : Konrad von Waldkirch, 1590.

⁵⁶³ K rodu Klenovských z Klenové a Janovic viz MAŠEK 2008, s. 464.

⁵⁶⁴ GRUBER, Bernhard. *Horographia Trigonometrica*. Praha : Arcibiskupská tiskárna, Wolfgang Wickhart, 1718.

⁵⁶⁵ HASSELBRINK, Johann Caspar. *Der Neu angelegte und gar anmuthig-grünende Lust-Garte von Sonnen-Uhren.* Hieronymus Friedrich Hoffmann, 1703; *Nova Praxis Construendi Circinum Proportionalem Horographicum*. Viedeň : Susanna Christina Saher, 1695 s přípisem „Ad usum P. Antonij Landschadel emptos 1 [floreni] 9 [crucigeris]“; STENGEL, Johann Peterson. *Gnomonica universalis sive praxis amplissima geometrice describendi horologia solaria*. Ulm : Matthaeus Wagner, 1680 s přípisem „Ad usum P. Antonij Landschadel prof. Bielenis comparatus 3 [floreni] 30 [crucigeris]“.

⁵⁶⁶ WELPER, Eberhart. *Neu-vermehrte Welperische Gnomonica*. Norimberk : Johann Michael Spörlin (dědicové), 1708.

⁵⁶⁷ K osobě P. Sichrovského viz KREYBICH 470-474; dále stat' ve sborníku o klášteře Pšovka (*Mělník - Pšovka: sborník vydaný při příležitosti znovuvysvěcení kostela sv. Vavřince*). Mělník 2004; Sichrovského zařadil mezi významné učence také Pelcl (PELCL, František Martin. *Abbildungen böhmischer und mährischer Gelehrten und Künstler 3*, Praha : Hraba, 1777, s. 141 – 145). Benignus Sichrovský zemřel v Praze u sv. Tomáše a tudíž i jeho osobní knihovna zůstala v malostranském konventu.

rovněž teologii, a sice v duchu řádového učitele Jiljího Římského. Opakovaně byl obsazován do funkce převora v Ročově a Pšovce. Za svého působení v Pšovce dal sepsat pamětní knihu tamějšího kláštera a klášterní urbář. V české provincii zastával dvakrát úřad provinciála (1713-16 a 1728-31) a sedm let působil jako asistent generála řádu v Římě (1721-28), kde se jako spolupracovník pražského biskupa Jana Rudolfa hraběte Šporka zasloužil o kanonizaci Jana z Pomuku. Jako vynikající znalec latiny byl schopen přeložit do latiny české prameny týkající se života tohoto světce a tím uspil jeho kanonizaci.⁵⁶⁸ Hlavní význam P. Sichrovského však spočívá v jeho vlastní teologické tvorbě. Vydal řadu publikací, z nichž nepochybně nejdůležitější byla *Theologia scholastica Aegidio-Augustiniana* vydaná ve čtyřech svazcích v letech 1716- 1720 v Norimberku.⁵⁶⁹ Nejrozšířenějším dílem se však stala jeho *Knihy rozjímání* vycházející ze spisů sv. Augustina *Soliloquia Augustiniana*.⁵⁷⁰ Sichrovský také přeložil do češtiny několik drobnějších pseudoaugustinských děl a Augustinovu řeholi.⁵⁷¹ Tyto knihy vydal převážně v Praze v roce 1736, tedy rok před svou smrtí, pod názvy *Rozjímání nejsvětější Církve svaté učitele*.⁵⁷² Jejich vytištění objednal u pražské tiskárské rodiny Hrabů, jak bylo zmíněno výše. Celkem bylo dosud identifikováno v knihovně 36 svazků. Již před svým odjezdem do Říma jako lektor klášterních studií koupil do knihovny učebnici skotistické filosofie Bernarda Sanniga, vytištěnou v Praze u Kateřiny Černochové⁵⁷³ nebo tři díly Pourchotových *Institutiones philosophicae*.⁵⁷⁴ Většina knih je opatřena přípisem, z něhož je zřejmé, že P. Sichrovsky pořizoval studijní literaturu pro řádové učiliště u sv. Tomáše. Velmi často se objevuje následující formulace provenienční poznámky: „*Comparavit Mgr. Benignus Sichrovsky Romae ad S. Aug[usti]num pro Bibl[iothecam] Studentium*.“ Mezi knihami, které se jeho zásluhou ocitly v klášterní sbírce, najdeme kupříkladu systematickou učebnici filosofie a teologie *Cursus philosophicus* vydanou v Antverpách Balthasarem Moretem, kterou sepsal v Praze jezuita Rodrigo de Arriaga († 1667)⁵⁷⁵ nebo učebnici tomistické filosofie portugalského teologa a filosofa, příslušníka dominikánského řádu, João de Santo Tomás († 1644),⁵⁷⁶ dále dvě knihy jezuity Juana de Ulloa († asi 1723)⁵⁷⁷ věnující se logice a přírodní filosofii, čtyři svazky spekulativní filosofie z 80. let 17. století,⁵⁷⁸ čtyři svazky kontroverzní teologie Roberta Bellarmina s 1729 s přípisem „*Comparavit M[a]g[iste]r fr[ater] Benig-*

⁵⁶⁸ PELCL 1777, s. 143.

⁵⁶⁹ SICHROVSKÝ, Benignus. *Theologia scholastica aegidio-augustiniana*. Norimberk : Johann Christoph Lochner, 1716 – 1720 (BCBT 13041 a BCBT 13032).

⁵⁷⁰ SICHROVSKÝ, Benignus. *Soliloquia Augustiniana*. Norimberk : Johann Georg Lochner, 1728. (BCBT 01840).

⁵⁷¹ V archivu řádu je uložen konvolut drobných tisků a rukopisů od augustiniánů ze 17. a 18. století. (NA ŘA, inv. č. 354, sign. Id 6).

⁵⁷² Tisk evidován v databázi KPS pod číslem K00886.

⁵⁷³ SANNIG, Bernard. *Schola philosophica scotistarum*. Praha : Kateřina Černochová, 1684. „*Comparavit P. Benignus Sichrovsky Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] P[atris] Augustini Sa[cra]e The[olog]iae lector a.d. 1705*“

⁵⁷⁴ POURCHOT, Edmonde. *Institutiones philosophicae ad faciliorem veterum*. Benátky : Joannes Manfrè, 1724 (Tomus I-IV).

⁵⁷⁵ ARRIAGA, Rodrigo de. *Cursus philosophicus*. Antverpy : Balthasar Moretus, 1632.

⁵⁷⁶ JOHANNES A SANCTO THOMA. *Cursus Philosophicus Thomisticus*. Lyon : Arnaud & Borde, 1678.

⁵⁷⁷ ULLOA, Juan de. *Philosophia naturalis*. Řím : Cajetanus Zenobi, 1712; ULLOA, Juan de. *Logica major*. Řím : Cajetanus Zenobi, 1712.

⁵⁷⁸ VERANI, Gaetano Felice. *Philosophia universa speculativa peripatetica*. Mnichov : Iacklinus, 1684-1686 (tomus I-IV).

nus *Sichrowsky Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] P[atris] Aug[usti]ni Ex Assisten[tia] Germ[aniae]*.⁵⁷⁹ Sichrovský se zjevně snažil zásobit malostranskou klášterní knihovnu kvalitní studijní literaturou z oblasti filosofie, teologie a kanonického práva.⁵⁸⁰ Usiloval rovněž o literaturu tematizující dílo svatého Augustina, jejímiž autory byly mnohdy členové řádu.⁵⁸¹ Cenný tisk z hlediska provenience je knižní dar Jana Rudolfa Šporka, sběratele umění, který měl sám rozsáhlou knihovnu.⁵⁸² Sichrovskému hrabě Špork věnoval vydání *Peregrinus in Jerusalem*, jak je uvedeno na titulním listu „*P[atris] M[a]g[ist]ri Benigni Aug[ustinia]ni ad S[aint] Thom[am] ex dono J. Rudolphi D[omini] D[omini] C[omit]is*.“

5.6 Lektori řádových studií a jejich osobní knihovny

Ve stejné době jako P. Sichrovský vyučoval v Praze u sv. Tomáše další významný augustinián **Gelasius Voves** († 1756), který měl velmi obsáhlou osobní sbírku knih sestávající nejen z tisků, ale též z rukopisů právního charakteru.⁵⁸³ V pražské klášterní knihovně zůstalo z dob jeho lektorování v řádové škole celkem osm svazků, mezi nimiž jednoznačně převládá literatura týkající se právních záležitostí a správy. Podobně zaměřenou literaturu odkázal konventu také augustinián **Modestus Preibisch** († 1736), dvojnásobný provinciál a *regens studiorum*.⁵⁸⁴ Dosud identifikovaných devět knih obsahujících většinou univerzitní teze z oblasti kanonického i světského práva nesou přepis „*M[a]g[ist]ri MODESTI PREIBISCH Professi ad S. Thomam Ap[osto]lum Micro-Pragae*.“ Drobnější knižní přírůstky získala knihovna z pozůstalosti několika dalších augustiniánů, kteří jsou většinou spojeni s chodem klášterní školy, anebo zastávali úřad provinciála, k jehož povinnostem předepsaných řádovými konstitucemi patřilo také obstarávání knih. Do této skupiny se řadí **Cyriacus Wottawa** z Prahy († 1759), lektor filosofie a provinciál (1744–1747), **Josephus Barolar** (1767), lektor u sv. Tomáše, ale i **Amandus Roffeldt** († 1780), který byl v letech 1734–1737 dvorním kaplanem v hraběcí rodině Morzinů. Řadu let vyučoval filosofii a teologii v augustiniánské škole v Praze, kterou od roku 1747 řídil. Posledních deset let svého života se staral o klášterní knihovnu u sv. Kateřiny na Novém Městě v Praze. P. Roffeldt je v pramenech uváděn jako *bibliothecarius ad S. Catharinam*.⁵⁸⁵

⁵⁷⁹ BELLARMINO, Roberto. *Disputationum Roberti Bellarmini ... De controversiis christianae fidei adversus hujus temporis haereticos*. Praha : Wolfgang Wickhart, 1721

⁵⁸⁰ PICHLER, Veit. *Candidatus jurisprudentiae sacrae, seu juris canonici secundum Gregorii papae IX decretalium titulos explanati*. Ingolstadt : Georg Schlüter; Martin Happach, 1723

⁵⁸¹ [ŘEHOŘ Z RIMINI]. *Gregorius de Arimino In primum sententiarum nuperrime impressus Et q[uam] diligentissime suae integritati restitutus*. Paříž : s. n., [1520].

⁵⁸² K jeho osobě viz PODLAHA 1912, s. 248–251; dále též KNEIDEL, Pravoslav. Šporkiana kreseb hraběte Jana Rudolfa Šporka. In: *Strabovská knihovna*. Praha 1990, s. 183–214. Jan Rudolf Špork konsekroval v roce 1741 nově upravený kostel sv. Kateřiny na Novém Městě v Praze, který patřil augustiniánům.

⁵⁸³ O Gelasiovi Vovesovi se zmiňuje Jaromír Linda ve svém článku věnovaném rukopisům z knihovny domažlického kláštera (LINDA 2014, s. 63 – 64), neboť Voves byl v letech 1740 – 1747 převorem zmíněného kláštera, kterému také připadla jeho osobní knihovna. Tyto knihy jsou dne uloženy v Praze u sv. Tomáše, avšak dosud čekají na zpracování. Viz též KREYBICH 1802, s. 559 – 565.

⁵⁸⁴ Modestus Preibisch se narodil v Praze roku 1683. Sliby složil u sv. Tomáše v roce 1699. Působil jako lektor teologie v Šopce, od roku 1710 vyučoval filosofii u sv. Tomáše. Dvakrát byl zvolen provinciálem (1722–25 a 1734–36) a na sklonku 20. let vedl řádová studia u sv. Tomáše v Praze.

⁵⁸⁵ NA ŘA, inv. č. 205, kart. 182, (záležitosti knihovny).

5.7 Augustiniánská knihovna v době osvícenství

Od druhé poloviny 18. století se mezi knižními přírůstky vyskytuje stále častěji literatura související s rozvojem věd, který je charakteristický pro nastupující období osvícenství. Převážně matematická a přírodovědná díla soudobých autorů měl mezi svými knihami profesor teologie na latinské škole v České Lípě **Victorinus Groh** († 1781), který žil mezi lety 1767 – 1769 v pražském augustiniánském klášteře. Jeho rukopisným vlastnickým přípisem jsou opatřeny matematické knihy jezuitských autorů a také dizertace.⁵⁸⁶ Exlibris Groha má rovněž moravikum *Motus localis Corporum gravium solidorum Physice pertractatus* jezuitu Mauschergera.⁵⁸⁷

Osvícenský zájem o vědu prozrazuje rovněž nevelká knižní kolekce s exlibris **Hyacinta Dvořáka** († 1789), který přednášel od roku 1882 církevní dějiny na pražské univerzitě.⁵⁸⁸ Později zde byl jmenován profesorem dogmatické teologie. Z hlediska dějiny klášterní knihovny je však důležité, že jakožto sekretář provinciála měl na starosti klášterní knihovnu malostranského konventu v době rušení klášterů za Josefa II. Dvořák si svým jménem (*ad usum Hyacinthi Dworžak*) označil *Institutiones logicae* a *Institutiones metaphysicae* vídeňského profesora filosofie z jezuitského řádu Sigismunda von Storchenau († 1798),⁵⁸⁹ dále též několik svazků náboženské literatury (například augsburské vydání Rippelova výkladu křesťanského rituálu a zvyků s mědirytovými ilustracemi z roku 1784).⁵⁹⁰

5.8 P. Palladius Küttl a Guillelmus Dienzenhoffer

Za skutečného sběratele exaktní přírodovědné literatury a patrně též klášterního knihovníka u sv. Tomáše lze označit lounského rodáka P. **Palladia Küttla** († 1797),⁵⁹¹ kterého pojilo citové pouto pravděpodobně nejvíce k ročovskému klášteru, v němž strávil jak počátek své duchovní kariéry v noviciátu, tak také poslední roky života. V malostranském konventu obutých augustiniánů pobýval v roce 1754, kdy zde zastával funkci prokurátora, a následně od roku 1769 se na čtyři roky ujal povinností sekretáře provinciála a archiváře u sv. Tomáše. Přestože malostranská klášterní knihovna se počtem svazků patřících tomuto řeholníkovi nemůže rovnat jeho knižnímu odkazu, který zanechl ročovskému klášteru, jsou jeho knihy významné z hlediska před-

⁵⁸⁶ CLAVIUS, Christophorus. *Euclidis Elementorum Libri XV*. Frankfurt : Nicolaus Hoffmann, 1607 (VD17 39:124493M); GEIXNER, Franciscus (def.). *Exercitationes Geometrico-Analyticae De Ungulis, Aliisque Frustis Cylindrorum*. Praha : Jezuitská tiskárna, 1751.

⁵⁸⁷ MAUSCHBERGER, Leopoldus. *Motus localis Corporum gravium solidorum Physice pertractatus*. Olomouc : František Antonín Hirnle, 1751.

⁵⁸⁸ Hyacinthus Dworžak se narodil v Praze roku 1747. Po absolvování noviciátu v Ročově, byl roku 1776 pověřen výukou teologie na řádovém učilišti u sv. Tomáše. Jeden rok vedl noviciát v Ročově, avšak již roku 1780 byl pověřen funkcí examinatora na katedře dogmatické teologie pražské univerzity a později též výukou církevních dějin. Zemřel u sv. Tomáše v Praze roku 1789. (KREYBICH 1802, s. 823 – 825).

⁵⁸⁹ STORCHENAU, Sigismund. *Institutiones logicae*. Vídeň : Johannes Thomas Trattner, 1770. STORCHENAU, Sigismund. *Institutiones metaphysicarum libri IV*. Vídeň : Johannes Thomas Trattner, 1771.

⁵⁹⁰ RIPPEL, Gregorius. *Alterthum, Ursprung, und Bedeutung, aller Ceremonien, Gebräuchen, und Gewonheiten der Heil[igen]. Catholischen Kirchen*. Augsburg : Ignaz Wagner, 1784

⁵⁹¹ KREYBICH 1802, s. 707 – 708.

chozího majitele.⁵⁹² Přípisem „*Ad usum P. Palladii Kitl professi ad S. Catharinam*“ je totiž opatřeno *Mechanicorum* italského jezuity a matematika Paola Casatiho⁵⁹³ patřící původně rakouskému inženýrovi Burckhardovi z Birckensteinu.⁵⁹⁴ Do osobní knihovny P. Küttla dále patřila také *Philosophia Mentis, et Sensuum*,⁵⁹⁵ ale i londýnské vydání přírodovědného díla Roberta Boyla⁵⁹⁶ a také cizojazyčné bohemikum *Columna Nubis et Ignis Ductrix Filiorum Israel* z roku 1748.⁵⁹⁷ Tuto drobnou knížku o augustiniánské spiritualitě si později přisvojil jiný člen řádu, a sice **Guillelmus Dientzenhoffer** (Wilhelm Dientzenhofer), syn věhlasného architekta Kiliana Ignace Dientzenhofera († 1807). Rodina slavného stavitele byla ostatně s augustiniány v užších stycích i po jiné stránce. Kiliánovi Ignácovi byla svěřena jak barokní přestavba malostranského sídla augustiniánů, tak také obnova ročovského kláštera. Také starší bratr Guillelma - Amadeus Dientzenhofer († 1803), který nakonec v malostranském konventu dožil, vstoupil do augustiniánského řádu.⁵⁹⁸ Nesporné matematické nadání vyneslo Guillelma záhy po studiích filosofie v Pivoni a úspěšném absolutoriu teologického vzdělání na pražské univerzitě, na místo ředitele matematického kabinetu "*director cubiculi mathematici*" v klášteře sv. Kateřiny. V roce 1773 byl pověřen výchovou a vzděláním synů Jana Františka Prokopa Krakovského z Kolowrat († 1774).⁵⁹⁹ Jistě stojí za zmínku uvést, že mladší z obou svěřenců, Alois, se dal rovněž na duchovní dráhu a dosáhl až na pražský arcibiskupský stolec.⁶⁰⁰ Po čtyřech letech si hrabě Josef Thun († 1788) zvolil Guillelma Dientzenhoffera za svého kaplana.⁶⁰¹ Kněžské povinnosti jej připoutaly na krátký čas také k rodině Františka Karla ze

⁵⁹² P. Küttl odkázal klášteru v Dolním Ročově celkem 128 knih z nejrůznějších oblastí, což v porovnání s ostatními vlastníky nemá srovnání. Skladba knižního odkazu v Ročově svědčí o Küttlově zájmu o přírodovědu, medicínu, chemii, matematiku, fyziku, astronomii, geografii, historii, právo, ale i o alchymii či chiromantiku. Karel Mareš ve své studii o proveniencích dolnoročovské klášterní knihovny uvádí mezi jeho knihami jeden prvotisk, a sice komentář Mikuláše z Lyr z r. 1498, dále také první vydání Paracelsa (1589), kniha patřící původně vojenskému inženýrovi Ludvíka XIV. - Sebastianu de Vauban, dále knihu o účincích elektrického proudu a elektřiny a o pokusech s elektřinou. Také jediná „zakázaná“ kniha v ročovské klášterní knihovně má provenienční přípis Palladia Küttla, přestože původním vlastníkem byl augustinián P. Constantinus Crusenius, o němž byla zmínka v souvislosti s pobělohorskými dějinami svatotomášské knihovny. Mareš na závěr konstatuje, že žádný z řeholníků ročovského konventu se nemohl s P. Palladiem co do rozsahu knih rovnat - pouze P. Peregrinus Hruza, jehož jméno je uvedeno v 76 knihách. (MAREŠ 1996, s. 56 – 89).

⁵⁹³ CASATI, Paolo. *Mechanicorum*. Lyon : Claude Rigaud, 1684.

⁵⁹⁴ Ve svatotomášské knihovně bylo zatím nalezeno celkem šest svazků, které mají na předním předeštlí vlepeno grafické alianční exlibris Burckharda a na titulním listu rukopisné exlibris Antona Ernesta Burckharda z Birckensteinu. Prozatím však není známo, jak se soubor Burckhardových knih k augustiniánům dostal. Anton Ernest Burckhard byl rakouský voják a projektant vojenských opevnění, činný v letech 1686 – 1744. Některé Burckhardovi práce z matematiky a geometrie vyšly tiskem.

⁵⁹⁵ ZANCHUS, Josephus. *Philosophia Mentis, et Sensuum*. Vídeň : Leopold Jan Kaliwoda, 1753.

⁵⁹⁶ BOYLE, Robert. *Tentamina quaedam Physiologica*. Londýn : Herringmann, 1668.

⁵⁹⁷ *Columna Nubis et Ignis Ductrix Filiorum Israel*. Praha : Arcibiskupská tiskárna, Karel Hladký, 1748. (Tento titul zařazen mezi dezideráta v databázi cizojazyčných bohemikálních tisků viz BCBT25763).

⁵⁹⁸ Mareš oba bratry Dientzenhofery uvádí mezi vlastníky knih kláštera v Dolním Ročově. (MAREŠ 1996).

⁵⁹⁹ Z rodu Krakowských z Kolowrat pocházela řada významných osobností (Alois Josef Krakowský – pražský arcibiskup 1830; Jan Nepomuk Karel († 1872) – český vlastenec, člen Matice české, daroval Národnímu muzeu z březnické knihovny své sbírky). (MAŠEK 2008, s. 480 – 481). Všechny linie tohoto rodu podporovaly augustiniány v Čechách. Zakladatel rodu Albrecht z Kolowrat založil klášter v Dolním Ročově (1373), o který se až do roku 1950 starali jeho potomci.

⁶⁰⁰ Roku 1830 byl jmenován arcibiskupem pražským. Detailněji k jeho osobě viz *Kolowrat-Krakovští* [online]. c2012-2015 [cit. 15.07.2015]. Dostupné z: <http://www.kolowrat.cz/cs/alois-josef-hrabe-krakowsky-z-kolowrat>.

⁶⁰¹ Vzhledem k tomu, že Kreybich uvádí pouze část jména hraběte z Thunu (*sacellanus aulicus ad Josephum comitem de Thun*), a kvůli rozvětvenosti hraběcí rodiny nelze určit, jestli Guillelmus byl kaplanem Jana Josefa Františka z Thun-

Schirndingu.⁶⁰² Později působil jako vychovatel v hraběcí rodině císařského apelačního viceprezidenta a prezidenta českého gubernia Františka Václava ze Štampachu († 1804), kde mu byla svěřena výchova hraběcích synů – Václava († 1814) a Jana († 1830).⁶⁰³ Přípis „*In usum Junioris D[omini] Comitis Joannis de Stampach*“ v ilustrované encyklopedii válečného umění *Kriegs-Lexicon* se k augustiniánům dostala patrně zásluhou P. Dienzenhofera.⁶⁰⁴ Kvůli vážným zdravotním potížím byl z hraběcích služeb propuštěn a s penzí 200 zlatých ročně se uchýlil zpátky ke sv. Tomášovi. Stal se sekretářem provincála Kazimíra Roudnického a tehdy měl patrně na starosti klášterní knihovnu. V roce 1796 byl ustanoven do funkce převora sv. Tomáše. Poslední roky prožil v Bělé, kde roku 1807 zemřel.⁶⁰⁵ V jeho osobních knihách onačených většinou „*ad usum Guilielmi Dienzenhoffer Augustiniani*“ naprosto převažuje literatura z oblasti přírodovědy a matematiky od soudobých autorů. Dva svazky přírodovědného kompendia *Institutiones physicae* rakouského jezuita Karla Scherffera⁶⁰⁶ z roku 1753 vybavené rozkládacími obrazovými přílohami v rokokové vazbě a kniha německého matematika, filozofa a člena benediktinského řádu Dominika Becka *Institutiones physicae* jen potvrzují Dienzenhofferovu orientaci na matematiku, fyziku a astronomii.⁶⁰⁷ Vedle již zmíněné drobné knížky *Columna Nubis* patřící původně P. Küttlovi se do malostranské konventní knihovny dostala z jeho knih ještě ilustrovaná příručka pro vojenské inženýry⁶⁰⁸ a sbírka křesťanských úvah pro nedělní kázání Antona Ginthera.⁶⁰⁹

5.9 Cosmas Schmalfus

Nejvýraznější osobností mezi pražskými augustiniány třetí čtvrtiny 18. století byl bezesporu **Cosmas Schmalfus** († 1811),⁶¹⁰ první profesor augustiniánské teologie na pražské univerzitě a její pozdější rektor, který ještě před jmenováním univerzitním profesorem (1760) vyučoval na řádových školách filosofii a hebrejštinu (v Pivoni 1754-1757, u sv. Tomáše pak také teologii 1757-1760). P. Schmalfus se v době nastupujícího osvícenství hlásil k novému směru historicky orientované augustiniánské teologie, která se snažila spojit tradiční augustiniánské teze s pozitivistickými idejemi osvícenství. Aktivně se účastnil schůzek doktorů filosofie a teologie pořádané na půdě pražské univerzity pod vedením jezuitského profesora Josepha Steplinga, zná-

Hohensteinu (*1711 - †1788), anebo jeho nejstaršího syna Františka Josefa Jana (*1734 - †1800). K rodu Thunu z Hohensteinu viz MAŠEK 2010, s. 360 – 363.

⁶⁰² Blíže k pánům ze Schirndingu viz MAŠEK 2010, s. 230 – 231.

⁶⁰³ Štampachové ze Štampachu – starý český rozvětvený rod z Loketska, většina linií v 16. století vymřela, anebo emigrovala. Pouze potomci Kagera ze Štampachu žili od 17. století v Čechách. František Václav ze Štampachu byl v roce 1756 povýšen do hraběcího stavu. Jeho starší syn Václav se stal krajským hejtmanem v Žatci, mladší Jan zemřel v roce 1830 jako poslední majitel Mlýnců. (MAŠEK 2008, s. 430).

⁶⁰⁴ BELIDOR, Bernard Forest; KRATZENSTEIN, Friedrich Wilhelm. *Kurzegefaßtes Kriegs-Lexicon*. Norimberk : Gabriel Nicolaus Raspe, 1765.

⁶⁰⁵ KREYBICH 1802, 795-796.

⁶⁰⁶ SCHERFFER, Karl. *Institutionum physicae. Pars 1, 2*. Vídeň : Johann Thomas von Trattner, 1753.

⁶⁰⁷ BECK, Dominikus. *Institutiones physicae*. Salcburk : J. J. Mayr, 1779.

⁶⁰⁸ TIELKE, Johann Gottlieb. *Unterricht für die Officiers, die sich zu Feld-Ingenieurs bilden*. Drážďany – Lipsko : Gerlach, 1769.

⁶⁰⁹ GINTHER, Anton. *Currus Israel, et auriga ejus, ducens hominem christianum per vias rectas, & in Sacra Scriptura fundatas in calum*. Augšpurk : s.n., 1763.

⁶¹⁰ SLADEK 1986, s. 185 – 191.

mého svými fyzikálními experimenty.⁶¹¹ V duchu nového pojetí augustiniánské teologie řídil teologická studia u sv. Tomáše, než byl v roce 1767 zvolen do funkce asistenta generála řádu. V Římě se podílel na přepracování řádových konstitucí a byl pověřen péčí o knihovnu Angeliku, neboť se osvědčil při uspořádání konventní knihovny malostranského kláštera.⁶¹² Po návratu do Prahy zastával nejprve úřad provinciála (1777-1780), poté byl jmenován děkanem teologické fakulty v Praze a v roce 1784 rektorem pražské univerzity. P. Schmalfus stanul v čele české provincie opět v roce 1795. V malostranském konventu nechal vyzdobit ambit obrazy, vybudovat dormitorium a klášterní lékarnu. Do sakristie pořídil nová bohoslužebná roucha. Výrazně se zapsal také do historie klášterní knihovny, pro kterou obstarával knihy. Většinou se jednalo o literaturu přírodovědnou a nábožensky vzdělavatelskou, univerzitní teze, dizertace, katechismy, právní příručky, z nichž část přivezl z Říma v roce 1777. Některé knihy daroval knihovně ze své osobní knižní sbírky, kterou si budoval okamžitě po vstupu do řádu v roce 1753 (*Ad usum F[ratris] Cosmae Schmalfus Ord[inis] Er[emitarum] S[ancti] P[atris] Augustini 1753* a jinou rukou připsáno *nunc dono ejus Biblioth[ecae] Studentium*).⁶¹³ Mezi svými knihami měl Schmalfus také dílo o alchymii *Chymischer Natur-Spiegel*, kterou si pravděpodobně koupil ještě v době, kdy navštěvoval vědecký kroužek profesora Steplinga.⁶¹⁴ Ze svého pobytu v Římě si Cosmas Schmalfus přivezl knížku *Epistolae ad Justinum Febronium jurisconsultum*, kterou mu věnoval univerzitní profesor, historik a dominikánský teolog Thomaso Maria Mamachi († 1792).⁶¹⁵ Patrně také dva neapolské tisky koupil Schmalfus v Itálii, jak italský katechismus,⁶¹⁶ tak apologii *Alcuni apologetici scritti contro l'autore della storia letteraria d'Italia*, jejímž autorem byl augustinián Giovanni Lorenzo Berti.⁶¹⁷ Schmalfusův přínos však spočívá zejména v novém uspořádání knižní sbírky a vytvoření jmenného katalogu. Přínosu P. Schmalfuse se v jedné ze svých statí věnoval augustinián Paulus Sladek.⁶¹⁸ Literární činnost tohoto významného augustiniána, zejména s ohledem na jeho působení v Římě, podrobně rozvedla Hana Beránková.⁶¹⁹ Pro úplnost je v této práci uvedena jen stručná poznámka ke Schmalfusovu literárnímu dílu. První filosofické a filosoficko-exegetické studie (*Systema philosophiae eclecticae ad normam recentiorum pertractae, Erotemata quaedam scripturistica circa fidei nostrae mysteria a Dissertationes philosophicae super quaestiones varii argumenti*) pocházejí ještě z období, kdy působil u sv. Tomáše (1757). Další práce publikoval již v době, kdy zastával místo profesora teologie na pražské univerzitě. Tvoří je jeho přednášky k nauce o milosti, které vydal v letech 1763-1765 pod názvem *Tractatus de auxiliis*

⁶¹¹ BERÁNKOVÁ 2002, s. 103.

⁶¹² BERÁNKOVÁ 2002, s. 12. Tuto informaci uvádí již Kreybich ve svém katalogu řádových členů (KREYBICH 1802, s. 737).

⁶¹³ Celkem identifikováno dvacet svazků, které jsou označeny rukopisným přípisem „*ad usum Cosmae Schmalfus Ord[inis] Er[emitarum] S[ancti] P[atris] Augustini*“; ve dvou případech je uveden rok pořízení (1752, 1757).

⁶¹⁴ STILLER, Johann Martin. *Chymischer Natur-Spiegel*. Hannover : Förster, 1685.

⁶¹⁵ MAMACHI, Thomaso Maria. *Epistolae ad Justinum Febronium jurisconsultum*. Řím : Salvioni, 1776.

⁶¹⁶ *Catechismo o sia dichiarazione della dottrina Cristiana composto da vn religioso agostiniano*. Neapol : stamperia Simoniana, 1777.

⁶¹⁷ BERTI, Giovanni Lorenzo. *Alcuni apologetici scritti contro l'autore della storia letteraria d'Italia*. Neapol : s.n., 1757.

⁶¹⁸ SLADEK, Paulus. P. Cosmas Schmalfus. In *AA Vol. 49*. Řím, 1986, s. 185 – 191 (dále cit. jako SLADEK 1986).

⁶¹⁹ BERÁNKOVÁ 2002.

divinae gratiae, které byly zpracovány jako učebnice pelagianismu a semipelagianismu v duchu nové augustiniánské teologie. Schmalfus se ve svém díle dotkl také sporu mezi jezuity a augustiniány, který se týkal výkladu pojetí milosti u sv. Augustina (*Dissertatio de autoritate Divi Augustini*, dále spis *Dissertatio in caput X*). V roce 1767 vyšel souhrn části jeho universitních přednášek *Tractatus theologicus de sacramentis poenitentiae*, který sloužil jako pomůcka pro studenty.⁶²⁰ Stěžejním dílem Schmalfuse byly jeho církevní dějiny,⁶²¹ v nichž se přiklonil na stranu konciliarismu.⁶²²

5.10 Hilarius Robek a Eustachius Dworžak

Klášterní knihovna rostla nejen systematickou péčí bibliofilsky orientovaných představených, jakým byl například Cosmas Schmalfus, ale také z odkazů pedagogicky činných konventuálů. Ve svatotomášské sbírce byly dosud nalezeny pouze jednotliviny, které kdysi patřily dvěma pedagogům z augustiniánského řádu – profesorovi augustiniánské teologie **Hilariu Robekovi** (4 svazky) a profesorovi orientálních jazyků **Eustachiu Dworžakovi** (1 svazek). Oba zmínění augustiniáni působili na pražské univerzitě a vyučovali na řádové škole. Z knih Hilaria Robeka přešla do malostranské knihovny sbírka čtyř dizertací (právo, matematika a fyzika), s druhým zmíněným augustiniánem je spojen jen jediný svazek křesťanských meditací.⁶²³

5.11 Ambrosius Wilde

Jedním z posledních sekretářů provinciála, kterého Cosmas Schmalfus navrhl do této funkce v roce 1796, byl původem českolipský augustinián **Ambrosius Wilde** († 1821), kazatel a kooperátor farnosti u sv. Tomáše. Již po složení řádového slibu (1778) a zejména v době svého pedagogického působení v klášterní škole v Dolním Ročově (1582), kde vyučoval matematiku a filosofii, si obstarával přírodovědně a matematicky zaměřenou literaturu. „*In usum Ambrosii Wildé*“ je vepsáno na titulním listu matematických tezí *Positiones mathematicae* jezuitského matematika Stefana Schmidta (praeses),⁶²⁴ ale i v *Lectiones mathematicae*⁶²⁵ nebo *Institutionum physicae*.⁶²⁶ Knihu chorvatského fyzika a astronoma Ruđera Josipa Boškoviće *De lege virium in natura existentium* dostal Ambrosius Wilde darem v roce 1779,⁶²⁷ jméno původního vlastníka je bohužel přeškrtnuté. Na titulním listu zůstal čitelný jen přípis „*Accepit librum hunc P. A. W. dono datum 1779.*“ Vedle této literatury (celkem devět svazků), byly z jeho osobní knižní sbírky identifikovány kromě sbírky postních

⁶²⁰ SCHMALFUS, Cosmas. *Tractatus theologicus de Sacramentis poenitentiae*. Praha : Tiskárna arcibiskupská, 1767.

⁶²¹ SCHMALFUS, Cosmas. *Historia religionis, et ecclesiae christianae justis limitibus circumscripta, ... (Tom. I.-VI.)*. Praha : Tiskárna normální školy, 1792-1793.

⁶²² SLADEK 1986, s. 189 – 190.

⁶²³ Nízký počet knih u některých řeholníků ovšem nemusí znamenat, že neměli v užívání (*ad usum*) také další knihy, které se po jejich smrti dostaly do klášterní knihovny. Jaromír Linda konstatoval v souvislosti s klášterní knihovnou domazlických augustiniánů, že knihy ve vlastnictví řeholníků nebyly mnohdy označeny žádnou osobní vlastnickou poznámkou konkrétního bratra, zvláště v případě, že byl svazek označen místem (názvem kláštera), kde dotyčný působil. Například jako v případě knih a rukopisů Gelasia Wovesy. (LINDA 2014, s. 53).

⁶²⁴ KANKA, Johann Nepomuk (def.). *Positiones mathematicae*. Praha : s.n., 1759 (BCBT04099).

⁶²⁵ BERGMANN, Josef. *Lectiones mathematicae*. Praha : Průšová, Jana; Kamenický, Leopold Jan - factor, 1765 (BCBT11597).

⁶²⁶ SCHERFFER, Karl. *Institutionum physicae. Pars Secunda*. Vídeň : Johann Thomas von Trattner, 1763.

⁶²⁷ BOŠKOVIĆ, Ruđer Josip. *De lege virium in natura existentium*. Řím : Joannes Generosi Salomoni, [1755].

kázání a biblické dějpravy, ještě dva svazky ve francouzštině z oblasti rétoriky a čtyři svazky *Allgemeine Erdbeschreibung*,⁶²⁸ kompendia geografických, historických a kulturních informací o nejrůznějších zemích. Zájmy tohoto vzdělaného řeholníka sahaly přes matematiku, fyziku, geografii až po rétoriku a filosofii, jak to ostatně dokládá skladba jeho osobní knihovny, z níž se dosud podařilo identifikovat celkem dvacet tři knih. V roce 1809 byl Ambrosius Wilde zvolen děkanem teologické fakulty pražské univerzity a od roku 1811 vykonával po dobu deseti let úřad českého provinciála.⁶²⁹

5.12 Aloysius Ficker

O rozsáhlou, obsahově i provenienčně zajímavou sbírku knih obohatil knihovnu také převor **Aloysius Ficker**, který si knihy označoval svým řeholním jménem: „P. Louis“ a „P. Aloysius“, anebo iniciálami „P.A.F.A“ [Pater Aloysius Ficker Augustinianus]. Mimo jiné další příslušník augustiniánského řádu, který je spojen s pražskou univerzitou. Po studiích teologie a kanonického práva, byl P. Aloysius ustanoven do funkce provinciálního prokurátora (1773). V roce 1779 obhájil doktorát z teologie a začal vyučovat na augustiniánské škole v Praze. Ve funkci převora malostranského konventu zúročil své právnické znalosti a ekonomické nadání, které nabyt patrně při svém působení v rodině hraběte Thuna z Hohensteinu. Šest let zastával místo hraběcího správce a staral se o výchovu a vzdělání mladého hraběte Leopolda Thuna († 1826), pozdějšího passovského biskupa. Ve funkci malostranského převora si počínal velmi obratně v hospodářských a finančních záležitostech konventu, jehož příjmy vzrostly o úroky z peněz, které zapůjčil konvent státu. Ze získaných prostředků nechal opravit pivovar, velkou kostelní věž a varhany.⁶³⁰ V roce 1799 byl jmenován děkanem teologické fakulty.

Do současné doby se podařilo identifikovat celkem čtyřicet jedna knih, které patřily P. Aloysiovi a které svědčí o mnohostranných zájmech tohoto řeholníka. Mezi jeho knihami je velmi početně zastoupena literatura prakticistního rázu (právní a obchodní příručky a lexikony, včetně jazykových slovníků),⁶³¹ kterou patrně využíval při svých povinnostech převora a hraběcího správce. Tematická skladba knih prozrazuje mnohé o jeho vědecké orientaci na exaktní přírodovědné obory (matematika, fyzika, astronomie, mineralogie, architektura). Z filosofické a teologické literatury si vybíral hlavně díla svých současníků, zejména autorů, kteří byli názorově blízcí nové augustiniánské teologii (například Antonín Boll). Na základě provenienčních přípisů se lze domnívat, že udržoval styky s předními vědci, neboť v některých knihách je vepsáno věnování autora. Jednu ze svých knih o metafyzice mu věnoval anglický kartuzián, přírodovědec Theodore Augustin Mann († 1809), který na sklonku svého života žil v Praze a je znám svými dlouholetými

⁶²⁸ REILLY, Franz J. J. (hrsg.). *Allgemeine Erdbeschreibung*, 1.-4. Theil. Vídeň : Franz von Reilly, 1792 – 93.

⁶²⁹ *Schematismus für das Königreich Böhmen auf das Schaltjahr 1812. Erster Theil*. Prag : Gottlieb Haase, 1812, s. 61.

⁶³⁰ KREYBICH 1802, s. 804 – 805.

⁶³¹ *Sammlung der neuesten auserlesenen Kaufmanns und anderer Briefe, in deutscher, französischer und italiänischer Sprache, von verschiedenem Inhalt. Zum Gebrauch dererjenen, welche auch ohne Sprachmeister*. Augšpurk : Conrad Heinrich Stage, 1779; *Gesezbuch über Verbrechen*. Praha : Schönfeld, 1804.

meteorologickými pozorováními.⁶³² Ludwig von Launay zase daroval P. Fickerovi tři svázky svého díla o mineralogii.⁶³³

Je více než pravděpodobné, že dobře ovládal francouzštinu, neboť v jeho knihovně je zastoupen větší počet knih ve francouzštině. Navíc si do francouzských knih zapsal svou vlastnickou poznámku francouzsky „P. Louis de'ordre du S[aint] P[ère] Augustin“. Vlastnil také velký francouzsko-latinsko-německý slovník *Le grand dictionnaire royal*.⁶³⁴ Dnes již bohužel nevíme, jak se dostal do jeho knihovny lipský tisk o nebeských tělesech⁶³⁵ s rukopisným exlibris Leopolda Josepha Netolického z Eisenberka.⁶³⁶

Od svého mladého svěřence Leopolda hraběte Thuna získal tři svázky *Institutiones philosophicae*, jejichž autorem je profesor pražské univerzity Antonín Boll a do nichž jejich původní vlastník vepsal poznámku „Ex libris Leopoldi de Thun“ a P. Ficker později připsal „P.A.F.A.“⁶³⁷ Ve své knihovně měl tento augustinián od stejného autora ještě disertační práci *Dissertatio philosophica de argumentis demonstrantibus existentiam Dei* z roku 1762,⁶³⁸ od dalšího jezuita, Paula Mako, maďarského matematika a profesora vídeňské univerzity, vlastnil pak ještě *Compendiaria logicae institutio*.⁶³⁹ Z duchovní literatury byly v jeho knihovně zastoupeny například dva díly křesťanských úvah francouzského jezuita Jeana Crassetta.⁶⁴⁰ Historická literatura se téměř nevyskytuje, přesto je třeba zmínit bohemikum o životě pražského arcibiskupa Jana z Jenštejna.⁶⁴¹ Důležitým objevem bylo nalezení katalogu knih pražského knihkupec Rüdiger, v němž v roce 1748 nabízel k prodeji jak antikvární, tak nové knihy.⁶⁴² Nabídkový katalog patřil P. Aloysiovi, který si některé tituly zaškrtl. Zřejmě uvažoval o tom, že je časem koupí. Mezi nabízenými knihami jsou nejčastěji označeny tituly z oblasti astronomie, chemie a metalurgie.⁶⁴³

⁶³² MANN, Théodore Augustin. *Principes métaphysiques des êtres et des connoissances*. Vídeň : J.V. Degen, 1807. Na přední straně papírové vazby je rukopisný přepis: „Au très Reverend Pere Aloysius, de la part de sont très-humble serviteur P. auteur.“

⁶³³ LAUNAY, Louis de. *Mineralogie der Alten oder Darstellung der Erzeugnisse des Mineralreichs, wie sie den Alten bekannt waren. Erster Theil*. Praha : 1800.

⁶³⁴ POMEY, Franciscus. *Le grand dictionnaire royal, I. Francois-Latin-Alleman*. Frankfurt : Johann Melchior Bencard, 1709.

⁶³⁵ TRIEGLER, Johann Georg. *Sphaera. Das ist: Ein kurtzes astronomisches Tractätlein von der Sphaera vnd des Himmels Lauff*. Lipsko : Henning Grosse, 1614.

⁶³⁶ Leopold Netolický († 1730) pocházel z jihočeského rodu Netolických z Eisenberka, který získal šlechtický predikát v roce 1597. Rodu patřilo panství Lochovice, později také Kost. Poslední mužský potomek zemřel 1769. Příslušníci tohoto rodu zastávali nejrůznější funkce v zemské správě (MAŠEK 2010, s. 15).

⁶³⁷ BOLL, Antonius. *Institutiones Philosophicae ... Tomus I.-III.* Praha : Jezuitská tiskárna; Jan Jiří Schneider, 1760 (BCBT06763).

⁶³⁸ BOLL, Antonius. *Dissertatio philosophica de argumentis demonstrantibus existentiam Dei*. Praha : Jezuitská tiskárna; Jan Jiří Schneider, 1762 (BCBT19181).

⁶³⁹ MAKÓ, Pál. *Compendiaria logicae institutio*. Vídeň : Johann Thomas Trattner, 1760.

⁶⁴⁰ CRASSET, Joannes. *Christliche, sehr fürtreffliche Betrachtungen, auf alle Tag, und Fest der Heiligen des gantzen Jahrs*. Regensburg : Peetz; Bader, 1752.

⁶⁴¹ *Vita Ioannis de Ienczenstein*. Praha : Tiskárna Normální školy, 1793. (BCBT02911).

⁶⁴² RÜDIGER, Johann Friedrich. *Catalogus oder Verzeichnuß aller Büchern, Welche in Prag in dem Buchladen im Paradeß um billigen Preiß zu haben seyn Bey Johann Friedrich Rüdiger*. Praha : Johann Friedrich Rüdiger, 1748 (BCBT03991). Článek o pražském knihkupci a jeho nabídkovém katalogu publikoval Pravoslav Kneidl. (KNEIDL, Pravoslav. Pražský knihkupec Johann Friedrich Rüdiger a jeho nabídka knih v roce 1748. *Knihy a dějiny*. 1995, roč. 2, č. 1, s. 1-8. Dostupné také z Digitální knihovny AV ČR: <http://www.lib.cas.cz/kvo/casopis-knihy-a-dejiny/>.

⁶⁴³ Pro ilustraci jsou zde uvedeny některé zaškrtnuté tituly: *Maurolici, Francisci Adm. Archimedis monumenta omnia mathematica, fol. Panorini, 1685 (2 fl.)*; *Mangeti, J. Jac[obus] Bibliotheca Scriptorum Medicorum Vet[erum] Et Recentiorum, fol. IV. Tom. Genevae 1721 (20 fl.)*; *Mangeti, J. Jac[obus] Bibliotheca chirurgica, fol. IV. Tom, ib. 1721 (12 fl.)*; *Bibl[iotheca] Chemica*

6. 19. a 20. století

6.1 Klášterní knihovna v 19. století a na počátku 20. století

Na začátku 19. století řídil českou provincii P. Cosmas Schmalfus. Tato doba církevním řádům nepřála. Státní reformy se projevíly mimo jiné výrazným omezením pravomoci provinciála a zákazem přijímat novice, který platil patnáct let. Dalším neblahým faktorem, který významně ovlivňoval morálku řeholníků a přijímání nových členů, byla vlna antiklerikální nálady šířící se od doby osvícenství po celé 19. století. Není tedy divu, že řád sv. Augustina procházel těžkým obdobím. Poté, co byly v rámci josefínských reforem zrušeny tři kláštery (Pivoň, Šopka a sv. Kateřina) a počet řádových členů byl výrazně omezen, došlo také u sv. Tomáše k výraznému poklesu konventuálů.⁶⁴⁴ V roce 1882 žilo v malostranském klášteře jen jedenáct konventuálů. Kromě provinciála ještě čtyři kněží – převor, mistr noviců a dva farní kooperátoři, dále tři klerikové bohoslovci, dva novicové a jeden bratr laik.⁶⁴⁵

Zejména nedostatek řeholníků pak způsobil, že knihovně nemohla být věnována potřebná péče. Vzhledem k tomu, že i nadále byl nastupující řeholní dorost vzděláván v malostranském konventu, lze předpokládat, že alespoň část knižního fondu byl užíván pro studijní účely, jak o tom svědčí dochovaný soupis školních knih (*Verzeichniss*), v němž jsou zapsány knihy sloužící potřebám řádové školy. Celkem 157 titulů je rozděleno do čtyř skupin: *Theologische Bücher* (89 titulů), *Philologische Werke* (28) *Varia* (12 titulů) a *Gymnasial-Schulbücher* (28).⁶⁴⁶ V devatenáctém století byl fond doplňován kromě tradiční duchovní a liturgické literatury hlavně o nábožensko-vzdělávatelské tituly a historické publikace. V první polovině devatenáctého století byly knihy nově uspořádány a přesignovány. Tato změna byla zanesena do staršího svazkového katalogu (Schmalfusova), avšak žádný nový katalog vytvořen nebyl.

K poslednímu uspořádání knihovního fondu přistoupili bratři na počátku 20. století na příkaz generála řádu Thomase Rodrigueze, který při své pravidelné vizitaci v roce 1897 zjistil katastrofální stav panující v klášterní knihovně,⁶⁴⁷ což mimo jiné svědčí i o tom, že knihovna již v této době nesloužila svému primárnímu účelu. Při této příležitosti vznikl také dosud poslední úplný katalog.⁶⁴⁸ Pro uložení nových knižních přírůstků byly zhotoveny jednoduché dřevěné regály, které byly rozmístěny napříč po délce celého sálu. Uprostřed knihovny zůstal pouze rozměrnější stůl pro uložení periodických tiskovin.

curiosa, fol. Tom. I., ib. 1702 (4 fl.); Mayens, Phil. Chiromantia et Physiognomia Medica, 8vo Herbigoli, 1691(30kr.), Jus Canonicum Universum, (1742), Longolii Warhafftiger Temperamentist Oder unbetrüglche Kunst der Menschen Gemüther nach ihren natürlichen und moralischen Haupt-Eigenschaften zu unterscheiden, 1716 (15kr.); Minaral. Und Berg-Werkslexicon, 8vo, Chemnitz, 1743 (1fl); Lays, Job. Astronomica Institutio, 4to Trajecti 1689 (1fl. 30 kr.).

⁶⁴⁴ SLÁDEK 1986, s. 185.

⁶⁴⁵ ECKERT 1883, s. 221.

⁶⁴⁶ Záznam tvoří pořadové číslo počínaje od jedné, příjmení autora, většinou jen jednoslovný název díla případně charakteristiku (například „*Plutarchi Opera, Homeri Opera*“) a počet svazků daného díla. (NA ŘA, inv. č. 205, kart. 182, (záležitosti knihovny).

⁶⁴⁷ BALCAR 1962, s. 23.

⁶⁴⁸ Jedná se o lístkový jmenný katalog, v jehož rámci není vedena evidence jednotlivých titulů, ale pouze svazků, někdy chybí i další údaje, jako například místo nebo datum tisku.

Druhá světová válka se knihovny příliš nedotkla - klášter sloužil potřebám různých institucí, ale knihovna i kostel zůstaly v rukou řeholníků. Změna nastala až v dubnu 1950, kdy byl malostranský konvent násilně zlikvidován. Augustiniánům, kteří zde sídlili spolu se Státním historickým ústavem, byla budova zabavena. V letech 1952 – 1960 byl klášter postupně adaptován pro potřebu domova důchodců.

6.2 Vývoj po druhé světové válce

Dne 22. dubna 1950 převzala správu nad augustiniánskou knihovnou Zemská a univerzitní knihovna, která se po sloučení velkých pražských knihoven v roce 1958 nazývala Státní knihovna ČSR.⁶⁴⁹ Rukopisy neknižní povahy a celý klášterní archiv byl odvezen do Státního ústředního archivu (dnes Národního archivu). V oné době se celý fond nacházel v žalostném stavu (knihy nebyly ani uspořádány ani očištěny).⁶⁵⁰ Nejcennější exempláře byly převezeny do Klementina (1200 svazků),⁶⁵¹ většina svazků však byla ponechána na svém původním místě. V roce 1952 byla pracovníky Zemské a univerzitní knihovny provedena celková revize fondu a zjištěn přesný stav (18 729 svazků, 153 prvotisků).⁶⁵² Kvůli nedostatku odborných pracovníků nakonec nedošlo k vytvoření nového katalogu. Vladimír Závodský vytvořil pouze lístkový katalog prvotisků (*Soupis prvotisků knihovny augustiniánského kláštera u sv. Tomáše v Praze*).⁶⁵³ Pro nedostatek finančních zdrojů byl projekt na katalogizaci klášterního fondu v roce 1961 zastaven. Zkatalogizováno bylo pouze 4 944 svazků.⁶⁵⁴ Vzhledem ke katastrofálnímu stavebnímu stavu celého objektu musely být do oken v knihovním sále instalovány dřevěné výztuhy, které znemožňovaly větrání v sále. V osmdesátých letech byl navíc zatarasen přístup do sálu. V této době spočívala péče o knihovnu pouze v pravidelných kontrolách, které prováděl pověřený pracovník Státní knihovny dvakrát měsíčně. Následkem nevhodných klimatických podmínek a celkové zanedbanosti došlo k poškození některých exemplářů plísní a červotočem.

6.3 Navrácení knihovny řádu sv. Augustina

Po navrácení kláštera řádu sv. Augustina v roce 1991 se knihovna rozrostla o knižní fondy ostatních augustiniánských klášterů (Svatá Dobrotivá, Ročov, Česká Lípa, Domažlice, Bělá pod Bezdězem a Vrchlabí), které na své zpracování zatím čekají. V roce 2012 byla zahájena základní evidence svatotomášské knižní sbírky. Současně byl pořízen soupis grafických listů a map, které byly předány do Národního archivu a začleněny do řádového archivu (NA ŘA). Devět vzácných

⁶⁴⁹ Materiály týkající se období od počátku padesátých let 20. století jsou uloženy v Archivu Národní knihovny ČR. Ke svatotomášské knihovně se vztahují pouze stručné zprávy a protokoly z pravidelných kontrol z druhé poloviny 80. let, které prováděl Bohdan Chlábec. (*Zpráva o stavu knihovny ze dne 8.7. 1950, č.j. 170/50*; dále *Soupis zařízení knihovny viz Revers o převzetí knihovny ze dne 30.10. 1953*; dopis Dalibora Balcara ze dne 14. 8. 1961 rekapituluující nápravná opatření ve všech sedmi klášterních knihovnách v Praze (ANK, fond Národní a univerzitní knihovna Praha (1916) 1918 - [1961], Klášterní knihovny).

⁶⁵⁰ BALCAR 1962, s. 87.

⁶⁵¹ BALCAR 1962, s. 89.

⁶⁵² BALCAR 1962, s. 88.

⁶⁵³ K tomu podrobněji viz dále *Katalog prvotisků*.

⁶⁵⁴ Tento fragmentární lístkový katalog je uložen v krabicích v knihovním sále malostranského kláštera.

tisků bylo zrestaurováno. V rámci sanačních prací byl celý fond zbaven prachu a znovu uspořádán do skříní podle platných signatur.

V současnosti je původní knižní soubor svatotomášského kláštera umístěn v barokním sále při severní straně kostela a jeho uložení odpovídá stavu ze třicátých let 20. století. Starší část knižní sbírky je uspořádána podle oboru a formátu v dubových policích podél sálu, které jsou zdobeny vyřezávanými akantovými nástavci s kartušemi. Novější část fondu je umístěna v podélných regálech napříč sálu. Knihy jsou označeny signaturou složenou z písmen velké a malé abecedy, římské a arabské číslice, která jsou vepsána propisovacím perem na titulním listu, případně na přidešti či předsádce knih. Kromě této platné signatury mají některé knihy ještě další dvě starší signatury. Nejstarší dochovaná signatura se nalézá na hřbetech knih, pochází patrně z konce 17. století a skládá se z písmen (A-D) a arabské číslice. Mladší je z devatenáctého století, také sestává z velkého písmene a arabské číslice a bývá nejčastěji napsána černým inkoustem na předním přidešti a zároveň vedle starší (Schmlafusovy) signatury. V sále je rovněž uložen Schmalfusův svazkový katalog z 18. století a lístkový katalog ze třicátých let 20. století.

7. Sbírka prvotisků u sv. Tomáše v Praze

Sbírka inkunábulí augustiniánů eremitů u sv. Tomáše na Malé Straně v Praze čítá v současnosti celkem 153 bibliografických jednotek ve 105 svazcích a představuje tak necelé jedno procento knižních jednotek tvořících původní fond augustiniánské knihovny v Praze. Zdejší soubor je sice v porovnání s nejrozsáhlejší sbírkou mezi českými a moravskými klášterními knihovnami, která patří královské kanonii premonstrátů na Strahově,⁶⁵⁵ desetinásobně menší, přesto patří svým rozsahem mezi významné kolekce prvotisků u nás.⁶⁵⁶ Objemnější sbírku inkunábulí mezi všemi augustiniánskými kláštery u nás chová pouze brněnský konvent u sv. Tomáše (232 inkunábulí).⁶⁵⁷ Naopak některé konventy obutých augustiniánů (Domažlice, Ročov) se ve svých knihovnách mohly pochlubit pouze několika jednotlivinami z nejstarší tiskové produkce.⁶⁵⁸ Svato-tomášská sbírka zaujímá přední místo také mezi ostatními pražskými klášterními knihovnami. Kromě premonstrátské sbírky na Strahově ji předčí pouze soubor inkunábulí patřící křížovníkům s červenou hvězdou (196 prvotisků v 160 svazcích).⁶⁵⁹

První katalog svatotomášských prvotisků byl vytvořen v souvislosti s novým uspořádáním a přesignováním celé klášterní knihovny na začátku 20. století. Tehdejší knihovník Mořic Křídlo vyjmul nejstarší tištěnou produkci z klášterního fondu a umístil ji do samostatné skříně se signaturou „N“, několik dalších pak do sousední skříně se signaturou „O.“ Při této příležitosti vznikl také dnes nejstarší dochovaný lístkový katalog prvotisků, který však obsahuje jen základní bibliografické údaje (autor, název díla a mnohdy též místo a datum tisku). Naprosto však chybí jakékoli údaje o výzdobě, vazbě a provenienci. Další evidenci provedl Vladimír Závodský v roce 1951, který pracoval s knihou v ruce a zhotovil nový lístkový katalog prvotisků (*Soupis prvotisků knihovny augustiniánského kláštera u sv. Tomáše v Praze*).⁶⁶⁰ Kromě základních bibliografických údajů obsahuje jeho katalog již informace o vazbě, ilustračním aparátu, stavu dochování a provenienci. V šedesátých letech prvotisky nově zpracovával Dalibor Balcar. Jeho soupis obsahuje podobné údaje jako katalog Závodského, avšak jen k šedesáti třem prvotiskům. Na katalogových listech

⁶⁵⁵ Petr Voít uvádí ve svém Katalogu 1578 bibliografických jednotek. Viz VOIT, Petr. *Katalog prvotisků strahovské knihovny v Praze*. Praha : Královská kanonie premonstrátů na Strahově, 2015, s. 7. Dále citováno jako VOIT 2015.

⁶⁵⁶ Nejbohatšími sbírkami mezi českými a moravskými klášterními knihovnami vynikají kromě strahovské knihovny ještě tepelští premonstráti (539), chebští františkáni (520) a cisterciáci ve Vyšším Brodě (390). Největší sbírku inkunábulí spravuje Národní knihovna (4500), za níž na druhém místě stojí Knihovna Národního muzea (2018). Viz VOIT 2015, s. 7.

⁶⁵⁷ DOKOUPIL, Vladislav. *Soupis prvotisků z fondů Universitní knihovny v Brně*. Praha : SPN, 1970, s. 5.

⁶⁵⁸ Domažlické prvotisky uvádí ve svém katalogu Eva Klausnerová. (KLAUSNEROVÁ, Eva. *Prvotisky Státní vědecké knihovny v Plzni*. Plzeň : Státní vědecká knihovna v Plzni, 1990, s. 176). Knihovna kláštera augustiniánů poustevníků v Domažlicích obsahovala následující prvotisky: CONRADUS de Halberstadt. *Concordantie biblicorum*. Basel : Johann Froben & Johann Petri, 1496 (GW 7422); REUCHLIN, Johannes. *Vocabularius brevioquus*. Strasbourg : Typographus Jordani de Quedlinburg 1483 (= Georg Husner?), 1489 6. IX. (GW M37936); VERSOR, Johannes. *Quaestiones super octo libros Physicorum Aristotelis*. Köln : Heinrich Quentell, 1497 13. III. (GW M50274) (KLAUSNEROVÁ 1990, s. 80, 141, 154).

⁶⁵⁹ BALCAR 1962, s. 75 a 74. Dalibor Balcar uvádí počty inkunábulí i u dalších významných klášterních knihoven, které spravovala Státní knihovna v Praze na začátku 60. let 20. století – břevnovští benediktini (22 ink. v 21 svazcích), františkáni u P. Marie Sněžné 116 ink. v 94 svazcích, dominikáni u sv. Jiljí (117 ink. v 82 svazcích). BALCAR 1962, s. 70 – 100.

⁶⁶⁰ Tento lístkový katalog je dnes uložen v knihovně u sv. Tomáše v Praze.

jsou uvedeny také dva dnes neznámé vzácné prvotisky - *Rationale divinatorum officiorum* a německý *Lucidarius*.⁶⁶¹

7.1 Charakteristika sbírky

Z tematického a žánrového hlediska je ve sbírce nejvíce zastoupena náboženská literatura, v níž početně převažují sbírky kázání (29), postily (5), biblické knihy (7) a další liturgické texty (breviáře (2), biblická konkordance (2) aj.). Nalezneme zde oblíbená a hojně rozšířená díla pozdního středověku od různých autorů (Johannes de Verdena, Petrus de Palude (Pseudo), Hugo de Sancto Victore, Nicolaus de Dinkelsbühl, Johannes Herolt, Johannes de Bromyard). Mezi prvotisky však nechybí ani některá z děl sv. Augustina (*De civitate Dei*,⁶⁶² *De trinitate*, *Opera sermonum*, *Opuscula*). Třemi různými vydáními je ve sbírce zastoupeno ve své době hojně rozšířené dílo z oblasti křesťanské mystiky *Imitatio Christi*, jedním exemplářem pak dílo kartuziána Ludolpha de Saxonia *Vita Christi*, které přispělo k rozvoji křesťanské meditace a stalo se velmi populární zejména mezi stoupenci obrodného hnutí *Devotio moderna*.⁶⁶³ Třemi exempláři je reprezentována i nejrozšířenější sbírka legend o životě svatých dominikána Jacoba de Voragine *Legenda aurea*. Ani vyšší výskyt sebraných spisů středověkých scholastiků (Bonaventura, Johannes Gerson, Thomas Aquinas) i raně novověkých autorů (Antonius Florentinus, Antonio Mancinelli) se nikterak nevymyká prvotiskové produkci. Vedle náboženské literatury obsahuje klášterní sbírka inkunábulí vedle zásadních teologických textů (teologické sumy (2), Knihy sentencí (2)) ve větší míře rovněž literaturu teologicko-filosofickou a filosofickou (Aristoteles, Tomáš Akvinský, Antonius Florentinus).

Ze světské literatury tvoří největší skupinu díla historická (10), a to jak z dějin církevních, tak i světských.⁶⁶⁴ V klášterní sbírce nechybí samozřejmě ani literatura právnická (7), lékařská (5) a filologická (3). Žánrovou skladbu doplňují také slovníky a encyklopedie středověkých autorů (Hrabanus Maurus, Bartholomaeus Anglicus) i předních humanistů (Johannes Reuchlin).

Většina svatotomášských prvotisků vyšla z dílen německých, švýcarských a italských tiskařů ve Štrasburku (37), Norimberku (27), Lipsku (22), Basileji (14) a Benátkách (14). Mezi dochovanými prvotisky není žádné tiskařské bohemikum. Kromě jediného německého *Ordo iudicarius*⁶⁶⁵ a

⁶⁶¹ DURANTI, Guillelmus. *Rationale divinatorum officiorum*. Vicenza : Hermann Liechtenstein, 1478. (ISTC id00417000); *Lucidarius*. Augsburg : Hermann Kästlin, 1481 (ISTC il00332260).

⁶⁶² Tuto knihu věnoval malostranskému konventu český provinciál Alipius Gottelt v roce 1682. „Donavit fr[ater] Alipius Gottelt S[ancti] Thomae Ap[ostolum] ord[inis] f[ratrum] Erem[itarum] S[ancti] P[atris] Augustini A[nno] 1682 22 Febr[uaris]“ (přípis na předním předešlém).

⁶⁶³ Značné obliby dosáhlo toto dílo již za života autora. Do roku 1500 vyšlo celkem 18 latinských vydání, ale ještě dalších 15 vydání v jiných jazycích (katalánština, holandština, francouzština, portugalština). Tento titul nechyběl snad v žádné klášterní knihovně. Dodnes se zachovalo v mnoha opisech a tištěných vydáních.

⁶⁶⁴ Ještě na začátku devadesátých let 20. století patřila do prvotiskové sbírky také „Světová kronika“ Hartmanna Schedela z roku 1493, která je však dnes spolu s dalšími vzácnými prvotisky (Guillelmus Durandus: *Rationale divinatorum officiorum* z roku 1478; Honorius Augustodonensis: *Lucidarius* z roku 1481) neznámá.

⁶⁶⁵ *Ordnung zu reden: Ordo iudiciarius*. Heidelberg : Heinrich Knobloch, 1490 (ISTC io00088980).

řeckého *Etymologicum magnum Graecum*⁶⁶⁶ jsou všechny vytištěny v latině. Nejstarším tiskem ve svatotomášské sbírce je encyklopedie Hrabana Maura *De universo* vytištěná před rokem 1467 pravděpodobně štrasburským tiskařem Adolfem Ruschem se zdobenými iniciálami.⁶⁶⁷ Do prvotiskové sbírky patří také některé raritní tisky: Ebrardus Alemannus: *Labyrinthus*,⁶⁶⁸ Albertus Magnus: *Liber aggregationis*.⁶⁶⁹ Mezi zvláště cenné patří bohemikum *Epistola de morte Hieronymi Pragensis* - dopis italského humanisty Poggia Braccioliniho o řeči, kterou pronesl Jeroným na Kostnickém koncilu,⁶⁷⁰ dále Leonardus Brunus Aretinus : *De duobus amantibus Guiscardi et Sigismundae*,⁶⁷¹ ale také spis Ulricha Molitora (ca. 1442-1508) se sedmi dřevořezovými ilustracemi pojednávající dialogickou formou o čarodějnictví.⁶⁷² V klášterní knihovně byl v rámci probíhající katalogizace nalezen i jeden prvotisk, který nebyl dosud evidován v žádném ze starších klášterních katalogů inkunábulí.⁶⁷³

Většina prvotisků je opatřena původní pozdně gotickou koženou nebo polokoženou vazbou zdobenou slepotiskem, která nepřekračovala dobový standard. Jen pět vazeb lze na základě výzdobné kompozice a užití knihvazačských technik identifikovat jako renesanční řemeslnou práci. Celkem tři svazky chrání měkká pergamenová vazba, pocházející patrně ze 16. nebo 17. století. Obálková vazba se vyskytuje jen u jednoho prvotisku. Několik exemplářů má již značně poškozené knižní desky, vazební mechanismus, případně jsou opatřeny novodobou vazbou z lepenky. U dvou svazků s prvotisky byl v zadní desce objeven otvor pro uchycení řetězu (*libri catenati*).⁶⁷⁴ Klášterní sbírka naštěstí nebyla poznamenána hromadnou převazbou, tak jako například inkunábule brněnských augustiniánů, u nichž došlo ke ztrátě vlastnických záznamů. Na přelomu 17. a 18. století byly knižní hřbety pouze opatřeny jednotným hnědým nátěrem. Již dříve však byly demontovány kovové prvky většiny vazeb. U dvaceti devíti svazků byla identifikována konkrétní knihvazačská dílna. Několik vazeb vytvořily domácí knihvazačské ateliéry (Praha (4), Čechy (13). Ze zahraničních dílen se nejčastěji objevují německé dílny (Lipsko, Norimberk, Augšpurk, Mnichov) a dále po jedné vazbě rakouská a polská dílna (Krakov).

Provenienční údaje jasně svědčí o tom, že prvotisky netvořily součást klášterní sbírky hned po svém vytištění. Naopak v řadě případů je z vlastnické poznámky patrné, že se staly součástí svato-

⁶⁶⁶ *Etymologicum magnum Graecum*. Venezia : Zacharias Kallierges, imp. Nicolaos Blastos & AnnaNotaras, 1499 7. VIII. (ISTC ie00112000).

⁶⁶⁷ HRABANUS Maurus. *De univeso*. [Štrasburk : R-Printer (Adolf Rusch), před 1467] (ISTC ir00001000). Výzdoba: zdobená malovaná iniciála „D“ ve zlatém obdélníkovém poli s florální rozvilinou (f. a2r), zdobená malovaná iniciála „P“ ve zlatém poli s vegetabilními výběžky (f. a4v); červená rubrikace; jednoduché červené iniciály a verzálky; ukazovací ručičky; vazba novodobá z lepenky.

⁶⁶⁸ EBRARDUS ALEMANNUS. *Labyrinthus*. [Lipsko: Wolfgang Stöckel, ca. 1499-1500] (ISTC ie00011200).

⁶⁶⁹ ALBERTUS MAGNUS. *Liber aggregationis, seu Liber secretorum de virtutibus herbarum, lapidum et animalium quorundam*. [Kolín n. Rýnem : Cornelis de Zierikzee, ca. 1499-1500] (ISTC ia00264000).

⁶⁷⁰ Jeroným usiloval celé měsíce o možnost promluvit na koncilu. Bylo mu to umožněno až 26. května 1416. O jeho proslovu na Kostnickém koncilu je dochována zpráva v listu italského humanisty Poggia Braccioliniho, který adresoval Leonardu Brunimu z Arreza. List přeložil už 1585 Daniel Adam z Veleslavína.

⁶⁷¹ POGGIUS, Johannes Franciscus. *Epistola de morte Hieronymi Pragensis. Add. Leonardus Brunus Aretinus : De duobus amantibus Guiscardi et Sigismundae*. [Reutlingen : Michael Greyff, ca. 1483] (ISTC ip00853000).

⁶⁷² MOLITORIS, Ulricus. *De lamiis et phitoniciis mulieribus*. Lipsko : Arnoldus de Colonia, 1495 (ISTC im00797000).

⁶⁷³ Casola, Petrus. *Rationale caeremoniarum missae Ambrosianae*. [Milano] : Alexander Minutianus, imp. Ambrosius de Caponago, 1499 18. VI.

⁶⁷⁴ Sign. N I 13; N II 32.

tomášské sbírky až na konci 17. století a v první polovině 18. století. První doklad v podobě přípisu, který dokazuje přítomnost nejstarší tiskové produkce v malostranském konventu, pochází z roku 1589, a nachází se ve štrasburském vydání Reuchlinova *Vocabularius Breviloquus* z roku 1493.⁶⁷⁵

Z vlastnických přípisů i dochovaných fragmentů nejstarších katalogů je patrné, že se v žádném případě nejednalo o cílené akvizice inkunábulí. Prvotisky byly získávány spíše dary mecenášů nebo výměnou a dary z jiných klášterů. Velmi často přešly do klášterní knihovny také po smrti některého z řeholníků, který je měl ve své osobní knihovně. Na přídeštích a titulních listech svatotomášských prvotisků byly identifikováni následující příslušníci řádu, kteří pobývali u sv. Tomáše v Praze: P. Augustinus (1), Valentinus Mayerhofer (3), Nicolaus Crusenius (1), Paulus Conopaeus (1), Renatus Wendelinus Molitor (1), Augustinus Stein ze Steinfeldu (1), Fulgentius Kawka (1), Alipius Gottelt, (2) a Wolfgang Haibner (1)). Nejrozsáhlejší kolekci prvotisků lze na základě rukopisného exlibris přiřadit k svatovítskému proboštovi Šimonovi Brožovi z Horštejna (25 titulů v 11 svazcích).⁶⁷⁶ Spolu s Brožovým exlibris se v knihách často objevuje také jméno jeho předchůdce v úřadě svatovítského kanovníka Martina Pfeiffera (12 titulů v 6 svazcích).

Až na několik málo výjimek jsou všechny svazky s prvotisky označeny rukopisným vlastnickým přípisem klášterního knihovníka od sv. Tomáše, případně mají na přední přídešti vlepené grafické exlibris augustiniánské knihovny na Malé Straně. Vzhledem k tomu, že praxe označování svazků rukopisným exlibris byla ve 20. století nahrazena provenienčním razítkem, je patrné, že drtivá většina prvotisků byla součástí klášterní knihovny již v 19. století.

Kromě vlastnických značek se ve většině prvotisků objevují drobnější i rozsáhlejší přípisy a komentáře, nejčastěji v latině. Téměř ve všech svazcích byla doplněna rubrikace a často také jednoduché kaligrafické iniciály. V několika málo exemplářích se však lze setkat i s bohatě zdobenými malovanými iniciálami s výběhy a drolérií.

7.2 Zpracování katalogu

Jednotlivé katalogizační záznamy, které jsou řazeny dle jména autora, u anonymních děl dle názvu, byly vypracovány v souladu s mezinárodním standardem bibliografických popisů pro staré tisky a prvotisky ISBD(A) z roku 1997. Identifikace prvotisků čerpá ze základních bibliografií a souborných katalogů GW, ISTC a BSB-Ink (katalog inkunábulí Bayerische Staatsbibliothek v Mnichově).

Každá položka (titul) obsahuje následující prvky: autor, název, impresum, formát, kolace a bibliografický odkaz na výše zmíněné katalogy. Vydavatelské údaje mají podobu normalizované impresorské poznámky, v níž je místo vydání a jméno tiskaře či nakladatele uváděno v současné

⁶⁷⁵ „Hunc librum dedit mihi dono Reve[rend]us D[omi]nus pater Augustinus qui habitat in Monasterio S[ancti] Thomae Anno 1589.“

⁶⁷⁶ Složení jeho prvotiskové sbírky rozvedeno ve čtvrté části této práce (viz Knihovna Šimona Brože z Horštejna).

národní jazykové podobě. Tvůrčí role původce je vyznačena zkratkami: Comm. (komentoval), Ed. (vydal), Illust. (ilustroval), Imp. (zaplatil), Red. (redigoval), Trad. (přeložil). V případě, že název titulu kolísá, jsou v záznamu uvedeny i další variantní názvy. Nedatovaná vydání jsou zpřesněna poznámkou ante, ca, post.

Po titulové části následuje u každého prvotisku popis knižní vazby, výzdoby a dalších doplňků (rubrikace, iniciály). Evidovány jsou rovněž čtenářské přípisy a další rukopisné poznámky. Rukopisné doplňky a vlastnické přípisy jsou transliterovány. Součástí záznamu jsou rovněž údaje o defektnosti exempláře a dochovaných starších signaturách. V závěru exemplářového popisu je u každé položky uvedena současná platná signatura.

7.3 Katalog prvotisků klášterní knihovny u sv. Tomáše na Malé Straně v Praze

1.

Adam, magister: Summula sacramentorum Raymundi de Pennaforte metrificata : cum commentario et glossa interlineari = Summula de Summa Raymundi

Köln/R. : Heinrich Quentell, 1495 25. I.

4°. [24] xxv / cxlvi [2] cxlix [7] ff. s chybami [= 156 listů]: a-s⁶ t-v⁴ x-z⁶ aa-cc⁶ dd⁴

latinsky

GW 0213. ISTC ia00046000. BSB-Ink A-21.

Knih po restaurátorském zásahu ve velmi dobrém stavu opatřená ochranným pouzdem z alkalické lepenky v původní pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách 213 x 140 mm potažených usní se slepotiskovou výzdobou. Na obou deskách shodná rámová kompozice lišící se pouze výzdobou zrcadla, které je na přední desce vyplněno routovým vzorem. Na zadní desce je zrcadlo rozděleno diagonálně se křížicí násobenou linkou, mezípole pokryta otisky kolku s motivem stylizované kytice. V borduře střídavě otisky dvou kolků s rozetou a stylizovanou kyticí. Na přední desce zachovány dvě zdobené mosazné úchytky pro uchycení páru háčkových spon. Původní řemínky s háčkovými sponami se nedochovaly, ale při restaurování byly vytvořeny nové jednoduché spony. Na podélné ořízce obtížně čitelný nápis „*Raimu[n]di Sum[m]ae*.“ Na zadním přideštlí vlepen papírový lístek s latinským rukopisným textem, dnes již velmi nezřetelným.

Úplný exemplář. Na titulním listu dřevořezová ilustrace typu „accipies“ v rámečku 100 x 90 mm (v nápisové pásce latinský hexametr „Accipies tanti doctoris dogmata sancti“). Místy tmavé skvrny po vlhkosti. Četné čtenářské marginálie velmi drobným písmem; doplněny ukazovací ručičky.

Na titulním listu přips „*Conventus S[ancti] Thomae Micropragae F[ratrum] ere[mitarum] S[ancti] Aug[ustini]ni*“ a razítko konventní knihovny „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“; na předním přideštlí rukopisná poznámka týkající se ceny za knihu „*za vij # [grossos] alb[os]*“. Na přední předsádce latinský přips.

Starší ignatury: přeškrtnutá sign. h IV 17 (titulní list), J III 19 (přední předsádka)

N VII 128

2.

Albertus Magnus: Liber aggregationis seu Liber secretorum de virtutibus herbarum, lapidum et animalium quorundam

[Köln/R. : Cornelius von Zierickzee, 1499 ca]

4°. [12 listů]: [a¹²]

latinsky

GW 618. ISTC ia00264000. BSB-Ink (neuvádí).

Pátý přívazek konvolutu v pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách potažených z jedné třetiny dnes již zčásti destruovanou usní (zejména na přední desce) a zdobenou velmi setřeným slepotiskem. Rámová kompozice byla pravděpodobně u obou desek shodná. Celá plocha byla orámována násobenou linkou. Podélné pole vyplněno routovým vzorem se šišticí. Na přední desce je vyrytý křížek. Zachovala se rovněž středová mosazná úchytky s nápisem „mar“. Na hřbetě fragmenty dvou papírových štítků s názvovými údaji, které jsou dnes již nečitelné, a části starší klášterní signatury (A 757).

Defektní exemplář bez dalších doplňků. Chybí poslední dva listy (a₁₁, a₁₂). Na titulním listu přepis „*Albertus Magnus*“ a razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Vlastníkem konvolutu byl svatovítský probošt Šimon Brož z Horštejna (viz provenience hlavního díla konvolutu pol. č. 72 (viz též poznámka pod čarou č. 477).

Přívazek k:

Isidorus Hispalensis: *De summo bono*. Leipzig : Arnold von Köln, [1492-96]

r III 7/6

3.

Albertus Magnus (pseudo): *Sermones de tempore et de sanctis*

Ulm : Johann Zainer der Ältere, [ca 1478–80]

2°. [236 listů] : pars *De Tempore* [132 listů] : a-o⁸ p-q⁶ r⁸; pars *De sanctis* [104 listů] : s¹² t-z⁸ A-D⁸ E¹²

latinsky

GW 777. ISTC ia00332000. BSB-Ink A-219.

Hlavní dílo konvolutu začínající částí *De Tempore* (fol. a₁ „Prologus Sermonum de Tempore“), za níž následuje část *De sanctis* v pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách 303 x 210 mm potažených tmavě hnědou usní zdobenou slepotiskem. Usňový pokryv místy chybí, přední deska knižní vazby je téměř odtržena od knižního bloku. Zrcadlo na přední desce vyplněno routovým vzorem s otisky florálního kolku, bordura zdobena otisky heraldických kolků (lev ve skoku; orlice). V horní a dolní části vnější bordury aplikován válečkový dezén s nápisovou páskou „maria“. Zrcadlo zadní desky, které je členěno diagonálně se křížící násobenou linkou, vyplňují

otisky kolku s motivem stylizované kytice. V borduře otisky totožných heraldických kolků jako na přední desce. V horní části zadní desky stopy po otvoru pro upevnění řetězu (*libri catenati*). Zachována jedna mosazná příchytka k uchycení háčkové spony s nápisem „*maria*“. Slepotiskem zdobený hřbet nese dva papírové štítky s nápisem „*Serm. Alberti Mag. de tempore et de Sanctis. Item Serm. B. Leonis papae*“ a signaturou A 492.

Defektní exemplář. Ve složce „o“ vytrženy dva listy (fol. o₅, o₆). Doplněny jednoduché červené kaligrafické iniciály a červená rubrikace; ojedinělé latinské čtenářské přípisky.

Na prvním listu přepis ze 17. století „*Conventus S[ancti] Thom[ae] Prag[ae] fr[atrum] Ord[inis] erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]*“. Na předním přidešti rukopisná latinská poznámka vztahující se k obsahu knihy; na posledním listu verso rozsáhlejší německý přepis.

Starší signatury: A 492 (hřbet), B III. 13 (titulní list), LL II 1 (přidešti)

Obsahuje přívazek:

Leonis I.: *Sermones*. [Chelmno : Typographus Leonis I. „*Sermones 1477-1478*“, ca 1477-78]

N II 32/1

4.

Andreae, Johannes: *Super arboribus consanguinitatis, affinitatis et cognationis spiritualis et legalis* = *Lectura super arboribus consanguinitatis, affinitatis et cognationis spiritualis et legalis* / Comm.: Henricus Greve

[Leipzig : Martin Landsberg, 1498 non ante]

2°. [18 listů]: A–C⁶

latinsky

GW 1713. ISTC ia00623000. BSB-Ink I-307.

První přívazek konvolutu v pozdně gotické vazbě, která byla v roce 2013 restaurována. Prkénkové desky 292 x 228 mm jsou potaženy z jedné třetiny hnědou usní zdobenou slepotiskem. Podlouhlé středové pole, shodné na obou deskách, je zcela vyplněno routovým vzorem. Na hřbetě dva papírové štítky: „*Fasciculus temporum item Socci sermones de Sanctis it[em] Greuen Arbor consanguinitatis it[em] Gesta Romanor[um] cum applicat[ionibus] moralis[at]is et mysticis*“ a sign. D 339. Červeně barvená ořízka. Při restaurování byla kniha opatřena dvěma novými háčkovými sponami s koženými řemínky. Chybějící místa poškozeného koženého pokryvu byla podložena novou usní.

Úplný exemplář. Tři celostranné dřevořezové ilustrace a dvě menší dřevořezové ilustrace. Latinské čtenářské marginálie.

Na titulním listu hlavního díla konvolutu vlastnický přípis svatovítského děkana Martina Pfeiffera „*Ex libris m[agistri] Martini Pfeifferi Braunensis*,“⁶⁷⁷ dále rukopisná poznámka „*Monasterii S[ancti] Thom[ae] Prag[ae] fr[atrum] Ord[inis] erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]*“ a razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „*BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM*“. Na předním přideštlí vlepen štítek se svatotomášským grafickým exlibris „*Bibliothecae Conv[entus] S[ancti] Thomae Micro=Pragae Ord[inis] erem[itarum] S[ancti] P[atris] Augustini*“.

Přívazek k:

Rolevinck, Werner: Fasciculus temporum. Speyer : Peter Drach der Ältere, 1477 24. XI.

N IV 73/3

5.

Anselmus Cantuariensis: Opera / Ed.: Petrus Danhauser

Nürnberg : Kaspar Hochfeder, 1491 27. III.

2°. [182 listů]: [*⁴] a–d⁸ e⁶ f–s⁸ t–z⁶ et⁶

latinsky

GW 2032. ISTC ia00759000. BSB-Ink A-554.

Obsahuje: Tabula; Danhause, Petrus: Beatus Anselmus ordinis sancti Benedicti professor; Löffelholz, Johannes: Beati Anselmi, cuius te ingenio; Löffelholz, Johannes: Tu nihil inuidiam veritus; Vita beati Anselmi; Inuocatio matris virginis; Ex gestis Anselmi; Anselmus: Cur deus homo; De incarnatione verbi contra hebreos; De conceptu virginali et de originali peccato. Declaratio; Proslogion; Monologion; De processione spiritus sancti contra Grecos; Dialogus de casu diaboli; Pseudo-Anselmus: Pro insipiente; Anselmus: Contra insipientem; De miseria hominis; De diversitate sacramentorum; De fermentato et azimo; Pseudo-Anselmus: Expositiones membrorum et actuum Dei et vestimentorum; De voluntate Dei; Anselmus: De concordia praescientiae et praedestinationis et gratiae Dei cum libero arbitrio; De libero arbitrio; De veritate; Pseudo-Anselmus: Liber de similitudinibus (cap. 1-185); De mensuratione crucis; Meditationes magnae; Anselmus: Meditatio redemptionis humanae; Pseudo-Anselmus: De passione Domini; Speculum euangelici sermonis; Homelia Intravit Jesus in quoddam castellum; Anselmus: Epistolae; Pseudo-Anselmus: De imagine mundi.

⁶⁷⁷ Blíže k jeho osobě viz s. 80 v této práci. O Pfeifferovi se zmiňuje Antonín Podlaha (PODLAHA 1912, s. 148).

Zrestaurovaná pozdně gotická polokožená vazba.⁶⁷⁸ Prkénkové desky 283 x 200 mm jsou potaženy z jedné třetiny novým usňovým pokryvem, který je aplikován na původní potah s pozdně gotickou slepotiskovou výzdobou. Obě desky mají shodnou kompoziční výzdobu tvořenou routovým vzorem s otisky stylizované florálního kolku. Na přední desce dochovaná jedna ze dvou původních zdobených tepaných mosazných úchytek s nápisem „mar“ pro uchycení háčkové spony. Druhá spona byla doplněna až při restaurování. Na přední podélné ořízce nápis: „B. Anselmi [?] T.“ Značná část původního usňového pokryvu na hřbetě chybí. Na předním a zadním přidešti obtisknuta část textu z vnitřní strany výlepu. První a poslední složka vyztužena pergamenovým pásem s latinským rukopisným textem zběžným písmem.

Úplný exemplář opatřený ochranným pouzdrzem z alkalické lepenky. Doplněny červené a modré iniciály a větší ornamentální perokresebná iniciála (fol. a₁), dále červená a modrá rubrikace.

Na titulním listu rukopisná poznámka „*Conventus S[anc]ti Thomae Micro Pragen[sis] fr[atrum] Ord[inis] Eremit[arum] S[anc]ti Augustini*“ a razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Starší sigantury: přeškrtnutá B III 11 (titulní list), LL II 3 (titulní list)

N V 82

6.

Antoninus Florentinus: Chronicon. Pars I – III.

Nürnberg : Anton Koberger, 1491 10. I.

2°. Pars I [16] I-CCLXIX [7] [= 292 listů]: <2- 4>⁸ <j- iiij>⁶ A-Z⁸ Aa-Ll⁸ Mm⁶; pars II [12] I-CCCIX [7] [= 328 listů]: [a-b⁶] a-z⁸ et⁸ con⁸ t⁸ A-M⁸ N-O⁶; pars III (10. I. 1491) [20] I-CCCXX [= 340 listů]: I⁸ II¹⁰ a-z⁸ et⁸ rum⁸ A-O⁸ P¹⁰

latinsky

GW 2073. ISTC ia00779000. BSB-Ink A-564.

Pars I v pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách 350 x 235 mm potažených hnědou usní zdobenou slepotiskem. Obě desky jsou členěné trojlinkou a liší se pouze výplní zrcadla. Bordura je u obou desek prázdná, zrcadlo na pření desce pokrývá routový vzor s otisky drobného květinového kolku a rozměrnějšího kolku s kyticí. Na zadní desce je zrcadlo až na jediný otisk zmíněného kolku bez výzdoby. Demontovány všechny kovové prvky vazby (na přední desce chybí dvě rombické nárožnice a středová pukla; na zadní desce stopy po čtyřech kulatých puklách). Přední deska je téměř utržena. Useň na hřbetě je velmi destruovaná (popraskaná) a

⁶⁷⁸ Restaurování provedla Jana Tomsů v roce 2013.

navíc u obou kapitálků chybí. Na hřbetu je dnes čitelná pouze starší klášterní signatura A 257, názvové údaje napsané rovněž na papírovém štítku dochovány jen velmi fragmentárně. Obě přidešty bez výlepu. Na zadním přidešti provenienční přípisy.

Defektní exemplář – chybí první (nepotištěné) folio, dále rovněž v první složce chybí fol. 6. Doplněvány kaligrafické červené iniciály. Latinské čtenářské marginálie. Stopy po vlhkosti a ojediněle i po červotoči.

Na zadním přidešti přípis: „*Anno d[omi]ni [15]72 feria tertia post d[iem] s[ancti] Thomae Hoc erat ante Natiui[tatem] obiit Henricus Korian Sartor*“. Dále latinské elegické distichon „*BoLphe rVIs praeCeps fato VeneranDe sacerDos, Atra Cathena tVLIt te: bona bVusta CoLLs. Hieronimus Püirs*“ [v kryptogramu skryt letopočet 1572]. Na prvním listu (fol. 2) přípis z počátku 18. století „*Conventus S[ancti] Thomae Micropragae fr[atrum] Erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]*“.

Starší signatury: A 257 (hřbet), B III 17 (fol. 2), A III 4 (přední přidešty)

O I 15

7.

Antoninus Florentinus: Chronicon. Pars I - III.

Basel : Nikolaus Kessler, 1491 10. II.

2°. Pars I [14] I-CCXV [7] [=236 listů]: A-B⁶ C-F⁸ G-Z⁶ Aa-Pp⁶; pars II [14] I-CCXLI (recte CCXL) [6] [=260 listů]: a-b⁶ c⁸ d-r⁶ r⁶ s⁶ s-z⁶ et⁶ con⁶ t⁶ rum⁶ aA-nN⁶; pars III (10. II. 1491) [14] I-CCLVI [4] [=274 listů]: AA-BB⁶ cc⁸ dd-zz⁶ etet⁶ concon⁶ tt⁶ AA-RR⁶ SS¹⁰ TT⁴

latinsky

GW 2074. ISTC ia00780000. BSB-Ink A-565.

Pars I v pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách 330 x 220 mm potažených tmavě hnědou usní zdobenou slepotiskem. Rámová kompozice je členěná trojlinkou, v borduře otisk kolku s holí obtočenou stylizovaným listovím, v nárožních polích otisk kolku se stylizovaným trojlistem. Zrcadlo zcela vyplněno routovým vzorem. Chybí všechny kovové prvky vazby, usňový pokryv desek místy potrhán. Na hřbetě dva papírové štítky s názvovými údaji „*D[omi]ni Antonini Arc[bi] Episcopi Florent[ini] Operum Pars I. Historialis*“ (u horního kapitálku) a starší klášterní signaturou A 412. Na horní ořízce nápis: „*P[ri]ma p[ar]s historial[is] Antonin[i]*“. Přidešty bez výlepu.

Defektní exemplář: chybí dva listy (fol. Oo₆, Pp₆), titulní list je po stranách potrhán; patrné stopy po červotoči. Doplněné kaligrafické červené a modré iniciály, červená rubrikace a podškrty. Ojedinělé latinské čtenářské marginálie.

Na fol. A_{2r} vlastnický přípis z první poloviny 18. století „*Conventus S[ancti] Thomae Micro Pragae F[ratrum] Erem[imatrurum] S[ancti] Aug[ustini]*.“

Starší signatury: A 412 (hřbet), přeškrtnutá sign. B/III 16 (titulní list), A III 3 (přední přidešti)

N I 10

8.

Antoninus Florentinus: Summa theologica : cum Tabula Johannis Molitoris. Pars I-IV, Tabula (pars V)

Strasbourg : Johann Grüninger, 1490 28. IX.

2°. Pars I [208 listů]: (a⁸ (b–(d⁶ (e⁸ (f(g⁶ (h⁸ (i–(l⁶ (m⁸ (n–(p⁶ (q⁸ (r–(t⁶ (v⁸ (x–(z⁶ (aa⁸ (bb–(hh⁶ (ii⁸; pars II [272]: A⁸ B–D⁶ E⁸ F–H⁶ N⁸ O–Q⁶ R⁸ S–U⁶ y–Z⁶ AA⁶ BB⁸ CC–EE⁶ FF⁸ GG–II⁶ KK⁸ LL–NN⁶ OO⁸ PP–TT⁶; pars III [376]: (A⁸ (B–(F⁶ (G⁸ (H–(i⁶ (K⁸ (L–(M⁶ (N⁸ (O–(P⁶ (Q⁸ (R–(S⁶ (T⁸ (U–(Y⁶ (Z⁸ (AA–(CC⁶ (DD⁸ (EE–(GG⁶ (HH⁸ (II–(LL⁶ (MM⁸ (NN–(PP⁶ (QQ⁸ (RR–(TT⁶ (UU⁸ (XX–(ZZ⁶ (Aa⁸ (Bb–(Dd⁶ (Ee⁸ (Ff–(Mm⁶; pars IV [298]: a–b⁸ c⁶ d⁸ e–h⁶ i⁸ k–o⁶ p⁸ q–t⁶ v⁸ x–z⁶ aa⁸ bb–cc⁶ dd⁸ ee–gg⁶ hh⁸ ii–mm⁶ nn⁸ oo–rr⁶ ss⁸ tt–zz⁶; pars V (=Tabula) [98 listů]: a–d^{8.6} e⁶ f⁸ g–o⁶ p⁸

latinsky

GW 02191. ISTC ia00877000. BSB-Ink A-600.

Pars I a Tabula v pozdně gotické vazbě, která nese výrazné stopy po červotoči. V důsledku vlhkosti došlo na mnoha místech k oddělení slepotiskem zdobeného usňového pokryvu od prkénkových desek 325 x 223 mm. U obou desek shodná rámová kompozice s bordurou vyplněnou kolkem s holí obtočenou stylizovaným listovím, v místech křížení kolek s rozetou. Zrcadlo pokrývá routový vzor, mezipole s otisky stylizované šišťice, ve středu zrcadla rozeta.⁶⁷⁹

Na zadní desce zachovány části dvou usňových řemínků zdobených slepotiskem. Na hřbetě dva papírové štítky s nápisem: „*Repertorium totius Su[m]mae Antonini de Florentia*“ a signaturou A 413.

Na horní ořízce inkoustem vepsáno „*Su[m]ma Ant[oni] I[prima] P[ar]s*“.

Exemplář obsahuje úplný pars I a V (Tabula). Chybí pars II-IV. Doplněny jednoduché červené i modré iniciály a rubrikace. Na fol. (a₄ malovaná, zlatem zdobená akantová iniciála v(enite) v zeleném poli. Řídké latinské čtenářské marginálie.

Na titulním listu přípis ze 17. století „*Conventus S[ancti] Thomae M[icro] Pragen[sis] Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]*“.

Starší signatury: A 413 (hřbet), B III 18 (titulní list), A III 2 (přední přidešti)

⁶⁷⁹ Shodná kompozice i kolky jako u vazby N III 37.

9.

Antoninus Florentinus: Summa theologica : cum Tabula Johannis Molitoris. Pars I – IV.

Strasbourg : Johann Grüninger, 1496 4. IX.

2°. Pars I (4. IX. 1496) [174 listů]: (a–(h^{8.6} (i⁶ (k⁸ (l(m⁶ (n⁸ (o(p⁶ (q⁸ (r(s⁶ (t⁸ (v–(y⁶ (z⁸ (aa–(cc⁶; pars II (24. IV. 1496) [226 listů]: (A–(D^{8.6} (E–(H^{6.8} (I–(L⁶ (M⁸ (N–(P⁶ (Q⁸ (R–(T⁶ (V⁸ (X(Y⁶ (Z⁸ (AA–(DD⁶ (EE⁸ (FF(GG⁶ (HH⁸ ((II(KK⁶ (LL⁸; pars III (6. III.1496) [312 listů]: a–f^{6.8} g–h⁶ i–zaa–cc^{8.6} dd⁶ ee⁸ ff–gg⁶ hh⁸ ii–kk⁶ ll⁸ mm⁶ nn⁸ oo–qq⁶ rr⁸ ss–yy⁶ zz⁸; pars IV (12.VIII.1496) [258 listů]: A–B⁸ C–D⁶ E⁸ F–H⁶ I⁸ K–L⁶ M⁸ N–P⁶ Q⁸ R⁶ S⁸ T⁶ V⁸ X–Z⁶ AA⁶ BB⁸ CC–EE⁶ FF⁸ GG⁶ HH⁸ II–PP⁶ QQ⁸; pars V (=Tabula) [86 listů]: a⁶ b–g⁸ h–l⁶ m⁸

latinsky

GW 02192. ISTC ia00878000. BSB-Ink A-601.

Pars I a V (Tabula) v pozdně gotické poškozené vazbě. Místy chybějící usňový potah na prkénkových deskách 320 x 220 mm je zdoben dnes už velmi setřeným slepotiskem. Na obou deskách otisky dílčích kolků (kulatých i kosých s florálními motivy – rozeta, lilie). Na přední desce zachován pár mosazných úchytek s nápisem „mar“. Chybí větší část obou usňových řemínků. Na hřbetě dva papírové štítky s nápisem „D. Antonini Archi=Episcopi Florentini Pars I. Summae“ a signatura A 434. Obě přidešty vylepena papírem s latinským textem tištěným rotundou (Aristoteles: *Libri logicorum*). Knižní blok vyztužen pergamenovými pásky s latinským rukopisným textem.

Defektní exemplář - chybí první list první složky (fol. (a₁)); stopy po vlhkosti a červotoči. Velmi ojedinělé latinské čtenářské marginálie, na rubu posledního listu rozsáhlý rukopisný přepis v češtině podepsaný Jeronýmem.

Na prvním listu (fol. a₂) rukopisná poznámka z konce 17. století „Conventus S[ancti] Thomae Pragae F[ratrum] Erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]ni“; razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Starší signatury: A 434 (hřbet), B III 15 a dále A III 1 (fol. a₂)

N III 46

10.

Aristoteles : De anima = Aristotelis tres de anima libri per Joannem Argyropylum greco in latinum traducti / Trad.: Johannes Argyropulos / Ed.: Wolfgang Mosnauer

Venezia : Jacobus Pentius, [1500 ?] 23. X.

4°. [34 listů]: a-g⁴ h⁶

latinsky

GW 2346. ISTC ia00972000. BSB-Ink A-676.

Druhý přívazek v raně renesanční vazbě. Prkénkové desky 225 x 167 mm jsou potaženy z jedné třetiny usní zdobenou dnes již částečně setřeným slepotiskem. Výzdobná kompozice sestává ze tří svislých pruhů dělených násobenou linkou, mezi kterými je vytlačen válečkový dezén (mezi dvěma pásy s loveckou scénou probíhá pás se stylizovaným listovým). Na přední i zadní desce zbytky jednoduchých mosazných prvků pro uchycení páru háčkových spon. Na hřbetě kolková výzdoba à la „semis“. Na popraskané usni na hřbetě zbytek původní signatury na papírovém štítku napsaná číslice „8.“ Na předním i zadním přidešti poznámky k obsahu konvolutu (latinsky).

Úplný exemplář. Konturové dřevořezové iniciály ve dvojitém rámečku s florální výzdobou zalomené do 6 a 7 řádků, nekolorované. Rozsáhlé latinské čtenářské interlineární glosy (fol. a₂ a₃ a f₁).

Na předním přidešti několik latinských přípisů různou rukou: „*Joannis de Nova domo sui Anno 1509*“; na titulním listu dva vlastnické přípisy: „*Conventus S[anti] Thomae Pragae F[ratrum] Erem[itarum] S[anti] Augustini*“ a „*Ex lib[ris] Sanctae Catharinae Neopragae*“; a dále novodobý přípis „*Vídeňský Prvotisk*“; razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „*BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM*“.

Starší signatury: CC IV. 30 (první list první složky), razítko CIII/2

Přívazek k:

Aristoteles : Libri octo physicorum Aristotelis per Joannem Argyropylum e graeco in latinum traducti. / Trad.: Johannes Argyropulos; ed.: Johannes Camers; Wolfgang Mosnauer. S.l., s.n., s.a.⁶⁸⁰

N VI 103/3

11.

Aristoteles: Opera / Trad.: Johannes Argyropoulus, Robertus Grosseteste, Guilelmus de Moerbeka et al.

⁶⁸⁰ Pravděpodobně se jedná o tisk Johanna Winterburgera z roku 1508 viz VD16 A 3560. Přesně odpovídá vydání Johanna Winterburgera, avšak na poslední listu chybí tiskařské impersum (tj. Vienne Impressum per Io. Winterburg).

Venezia : Johannes et Gregorius de Gregoriis, imp. Benedictus Fontana, 1496 13. VII.

2°. [4] (1-199) (100-403) [1] [=508 listů]: aa⁴ a-g⁸ h⁶ i-s⁸ t⁶ u-x⁸ y⁶ z⁸ &⁸ con⁸ rum⁸ A⁸ B-C⁶ D-N⁸ O⁶ P-Z⁸ AA-OO⁸ P⁶ QQ⁶

latinsky

GW 02341. ISTC ia00966000. BSB-Ink A-705.

Pozdně gotická vazba na prkénkových deskách 326 x 219 mm potažených světlou usní zdobenou dnes již velmi setřeným slepotiskem. Rámová kompozice je u obou desek členěna trojnásobnou linkou. Vnitřní bordura je vyplněna otisky kulatých kolků s rozetou a bezpříznakovými portrétními medailony, zrcadlo zdobí routový vzor a kolky s žaludem. Obě spony včetně řemíků byly demontovány. Na hřbetě jsou vlepeny dva papírové štítky s nápisem: „*Aristotelis O[mn]ia Opera*“ a starší signaturou D 240. Na přední podélné ořízce nápis „*Aristoteles*“. Pokryv desek u kapitálků a v rozích desek chybí, desky poškozeny červotočem.

Defektní exemplář - vyřiznuto fol. h₆. Tištěné ornamentální a figurální iniciály (dřevořez bílé linie, lineární dřevořez) ve dvojitém rámečku, zalomené do 4 - 9 řádků; dřevořezové ilustrace. Diagramy a schémata nekolorovány. Na posledním listu mluvící signet tiskaře Benedikta Fontany. Chybná signatura na fol. Ff_{ii} – místo ní Ec_{ii}. Řídké latinské rukopisné čtenářské marginálie, hojněji jen v části *Liber Economicorum* (fol. Ec_{ii} – EE_{iv}).

Na fol. aa₁ připsal z 18. století „*Bibliothecae conventus Micro Pragae ad S[anctum] Thomam Ap[osto]l[u]m Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] P[atris] Augustini*“ a dále razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „*BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM*“.

Starší signatury: D 240 (hřbet), CC/I 2 (fol. aa₁)

N I 17

12.

Astesanus de Ast: Canones poenitentiales

[Leipzig : Martin Landsberg, ca 1495]

4°. [6 listů]: A⁶

latinsky

GW 2744. ISTC ia01156300. BSB-Ink (neuvádí).

Třetí přívazek konvolutu v jednoduché polokožené vazbě na prkénkových deskách 205 x 144 mm potažených jen ze třetiny světle hnědou usní. Slepotisková výzdoba sestává pouze z dvojlinky

vytvářející na obou deskách svislý obdélník. Na obou deskách zachovány mosazné části pro uchycení jedné háčkové spony. Fragment papírového štítku na hřbetě s nečitelnou signaturou.

Úplný exemplář. Iniciály nedoplněny, bez rubrikace i čtenářských marginálií.

Na titulním listu, fol. A₂ a A₆ razítko konventní knihovny „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Přívazek k:

Bonaventura (Pseudo): De castitate et munditia sacerdotum. Leipzig : Konrad Kachelofen, 1498

N VII 129/4

13.

Augustinus, Aurelius: De civitate dei / Comm.: Thomas Waleys et Nicolaus Trivet

Freiburg/Br. : [Kilian Fischer], 1494

2°. [256 listů]: a⁸ b-x⁶ y⁸ z⁶ A-T⁶

latinsky

GW 2890. ISTC ia01246000. BSB-Ink A-864.

Hlavní dílo konvolutu v pozdně gotické vazbě jihoněmecké dílny činné v letech 1494 – 1496 (EBDB w003621). Slepotiskem zdobený pokryv z usně na prkénkových deskách 322 x 220 mm. Dvojlinkou a trojlinkou členěná rámová kompozice je na obou deskách shodná. Vnější rozměrnější bordura je bez výplně, vnitřní borduru zdobí otisky vegetativních a florálních kolků. Zrcadlo zcela vyplněno routovým ornamentem. Ochranné kovové prvky byly demontovány – patrné stopy po středové pukle a čtyřech deltoideálních nárožnicích. Na zadní desce dochovány částečně dva řemínky na uchycení háčkových spon, na přední desce zachován pár tepaných mosazných úchytek s nápisem „mar“. Na hřbetě nápis „*S[ancti] P[atris] Augustini De civitate Dei et de trinitate*“, dále štítek se sign. A 386.

Defektní exemplář - odříznuta horní část titulního listu s původní proveniencí; odtržen okraj listu (fol. i₃); stopy po červotoči. Doplněny kaligrafické červené a modré iniciály, červená rubrikace a podškrty, ukazovací ručičky. Četné rozsáhlé latinské rukopisné glosy (fol. a_{7r}, d_{6r}, N_{5r}); na titulním listu latinské a německé příписы (citáty); drobná perokresba (fol. y_{1r}).

Na předním přideštit rukopisný přípis z konce 17. století „*Ad ussum fr[at]is Alipii Gottelt*“; na fol. A_{2r} donace augustiniánského převora a českého provinciála Alipia Gottelta⁶⁸¹ „*Donavit fr[at]er Alipius Gottelt S[ancti] Thomae Ap[ostolum] ord[inis] f[ratrum] Erem[itarum] S[ancti] P[atris] Augustini*

⁶⁸¹ K jeho osobě viz s. 76 – 77 v této práci; viz též KREYBICH 1802, s. 307 – 312.

A[nno] 1682 22 Febr[uaris]“; na předním přidešti grafické exlibris svatotomášské knihovny „Bibliothecae Conv[entus] S[ancti] Thomae Micro-Pragae Ord[inis] erem[itarum] S[ancti] P[atris] Augustini“; na titulním listu razítko klášterní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Starší signatury: A 386 (hřbet), přeškrtnutá sign. D II 14 (fol. a₂r), přeškrtnutá sign. LL II 5 (přední přidešti)

Obsahuje přívazek:

Augustinus, Aurelius: De trinitate. [Freiburg/Br. : Kilian Fischer], 1494

Sign. N I 6/1

14.

Augustinus, Aurelius: De trinitate

[Freiburg/Br. : Kilian Fischer], 1494

2°. [80 listů]: a⁸ b-n⁶

latinsky

GW 02929. ISTC ia01346000. BSB-Ink A-880.

První přívazek konvolutu v pozdně gotické vazbě jihoněmecké dílny činné v letech 1494 – 1496 (EBDB w003621). Usňový pokryv z hověziny na prkénkových deskách 322 x 220 mm zdobený slepotiskem. Rámová kompozice členěná dvojlínkou a trojlínkou je na obou deskách shodná. Vnější rozměrnější bordura je bez výplně, vnitřní pokryta otisky vegetativních a florálních kolků. Zrcadlo zcela vyplněno routovým ornamentem. Stopy po středové pukle a čtyřech deltoidních nárožnicích; na zadní desce dochovány částečně dva řemínky na uchycení háčkových spon, na přední desce zachován pár tepaných mosazných úchytek s nápisem „mar“. Na hřbetě nápis „*S[ancti] P[atris] Augustini De civitate Dei et de trinitate*“, dále štítek se sign. A 386.

Úplný exemplář s doplněnými kaligrafickými červenými a modrými iniciálami, podškrty a ukazovacími ručičkami; dodatečně doplněná foliace; rozsáhlé latinské vpisky (fol. f₁r, l₃r), drobné latinské a německé čtenářské marginálie; na titulním listě rozsáhlé latinské a německé rukopisné poznámky.

Starší signatury: A 386 (hřbet), přeškrtnutá sign. D II 14 (fol. a₂r), přeškrtnutá sign. LL II 5 (přední přidešti)

Přívazek k:

Augustinus, Aurelius: De civitate dei / Comm.: Thomas Waleys et Nicolaus Trivet. Freiburg/Br. : [Kilian Fischer], 1494

N I 6/2

15.

Augustinus, Aurelius: Opera sermonum - Sermones / Ilust.: Meister des Verardus ; Ed.: Sebastian Brant. Pars I – VII

Basel : Johann Amerbach, 1494–95

2°. Pars I [76 listů]: a⁶ b–g^{6.8} h¹⁰ i⁸ k¹⁰; pars II (1494) [82 listů]: a–k^{8.6} l⁶ A⁶; pars III (1494) [58 listů]: a–f^{8.6} g–h⁸; pars IV (1494) [30 listů]: a⁸ b⁶ c–d⁸; pars V (1494) [56 listů]: a–f^{8.6} g⁶ h⁸; pars VI (1495) [256 listů]: A⁶ a–k^{8.6} l⁸ m–x^{8.6} y¹² A⁸ B–K⁶ A⁸ B–C⁶ D⁸; pars VII (1495) [44 listů]: a⁸ b⁶ c–d⁸ e⁶ f⁸

Obsahuje:

Brant, Sebastian: Iamdudum libuit, pater Augustine sacrate Carminibus laudes concelebrare tuas; Ambrosius: Sermo sancti Ambrosii (ed. Augustinus Dodo); Augustinus, Aurelius (Pseudo): In Regulas diui Aurelii Augustini prefatio – Regula prima – Regula secunda; Augustinus, Aurelius: Regula tertia (recepta); Augustinus, Aurelius (Pseudo): Sermones ad fratre in heremo; pars II: Augustinus, Aurelius: Sermones de verbis Dei; pars III: Augustinus, Aurelius (Pseudo): Sermones de verbis apostoli; pars IV: Augustinus, Aurelius: Sermones in epistolam Johannis; pars V: Augustinus, Aurelius - Caesarius Arelatensis – Heraclius Presbyter: Quinquaginta

latinsky

GW 02920. ISTC ia01308000. BSB-Ink A-892.

Pars I–V v poškozené pozdně gotické vazbě na dřevěných deskách potažených jen zčásti usní. Přelomená přední deska vazby, desky silně poškozeny červotočem. Defektní usňový pokryv vazby. Na přední desce dochován pár tepaných mosazných úchytek háčkových spon s nápisem „mar“. Na hřbetě dva papírové štítky s nápisem: „*S[ancti] P[atris] Augustini plura ac diversa Sermonum opera*“ a signaturou A 445. Přední přideštiny vylepeno papírem s fragmentem rukopisu s notovým zápisem (*Salve regina, - Tenor secundi chori*), pod papírovým výlepem dochován pergamen s latinským rukopisným textem.

Chybí pars VI–VII (Augustinus, Aurelius: Sermones de tempore; Augustinus, Aurelius: Sermones de sanctis), jinak úplný exemplář. Celostranný dřevorez na titulním listu verso (sv. Augustinus zobrazen jako biskup stojící u pulpitu v chrámu a obklopený zástupem kleriků a věřících, nad Augustinem zobrazena holubice jako symbol Ducha svatého a probodnuté srdce; v dolní části výjevu nápis: *Salve gem[m]a confessoru[m]: Augustine lux doctorum*;) (Meister des Verardus). U titulního

listu odtržen dolní roh. Stopy po červotoči a vlhkosti. Doplněny kaligrafické červené iniciály. Ojedinelé latinské čtenářské marginálie.

Na titulním listu rukopisné vlastnické označení Šimona Brože z Horštejna⁶⁸² „*Ex lib[ris] Simonis Brosij ab Horsstein*“ a dále přepis z konce 17. století „*Conventus S[anti] Thomae Micropragae F[ratrum] Erem[itarum] S[anti] Aug[usti]ni*“.

Starší signatury: A 445 (hřbet), LL II 6 (přední přidešti)

N II 27

16.

Augustinus, Aurelius: Opuscula

Venezia : Andreas de Bonetis, 1484 23. VII.

4°. [288 listů]: a-z⁸ et⁸ con⁸ rum⁸ A-F⁸ G⁴ H-K⁸ L⁴

latinsky

GW 2864. ISTC ia01217000. BSB-Ink A-896.

Obsahuje: Enchiridion de fide; De beata vita; De divinatione daemonum; De cura agenda pro mortuis; Confessiones; De doctrina christiana; Sermo de vita et moribus clericorum; De vera religione; Regula tertia. Dále jsou zařazeny i následující dílka Pseudo-Augustinova, případně Pseudo-Anselmova či Jeana de Fécamp: Meditationes; Soliloquia; Manuale; [Patricius episcopus Dublinensis]: De triplici habitaculo; [Guigo Carthusiensis nebo Bernardus Carthusiensis]: Scala paradisi; [Pseudo-Hugo de Sancto Victore nebo Pseudo-Cyprianus]: De duodecim abusio[n]um gradibus; De assumptione virginis Mariae; [Caesarius Arelatensis]: De honestate mulierum; De vera et falsa poenitentia; De contritione cordis; Sermo de contemptu mundi; [Caesarius Arelatensis]: De convenientia decem praeceptorum; [Honorius Augustodunensis]: De cognitione verae vitae; [Fulgentius, episcopus Ruspensis]: De fide trinitatis ad Petrum; Regularium canonicorum; De anima et spiritu. Conradus, Eusebius: Annotatio brevissima in errorem scribentium sanctum Augustinum fuisse eremita; Possidius, episcopus Calamensis: De vita et moribus sancti Augustini.

Pozdější zeleně barvená pergamenová vazba na lepenkových deskách 194 x 140 mm. Stopy po páru látkových tkanic, na hřbetě drobný papírový štítek s arabskou číslicí „5“. Zeleně barvená ořízka.

Úplný exemplář - před tištěný text vevázány čtyři prázdné listy. Exemplář v dobrém stavu, pouze první list ve složce „v“ (fol. v₁) je vytržen z knižního bloku. Latinské čtenářské marginálie jsou jen

⁶⁸² K jeho osobě viz pozn. č. 477.

částečně čitelné kvůli ořezu při pozdější převazbě. Doplněny červené a modré kaligrafické iniciály, toutéž barvou také rubrikace a červené podškrty.

Původní proveniencie neznámá, respektive nečitelná - na fol. a_{1v} zaškrtnut starší vlastnický přípis, čitelné pouze „*Ego frater [...?] possesor huius libri [...?]*“; podobně na fol. a₂ je z dalšího vlastnického přípisu čitelné pouze „*Ad usum*“. Na přední předsádce přípis z 18. století „*Conventus S[ancti] Thomae*“. V horní části titulního listu přípis patrně z konce 17. století „*Monasterij S[ancti] Thomae Ap[osto]li Micro Pragae Ord[inis] eremit[arum] S[ancti] Augustini*“.

Starší signatury: 5 (hřbet), B V 4 (titulní list), B VI 3 (přední předsádka)

N VII 144

17.

Augustinus, Aurelius: Opuscula

Strasbourg : Martin Flach, 1491 11. VIII.

2°. [6] Foliu[m] I–Foliu[m] CCLXVII [1] [=274 listů]: a⁶ b⁸ c–h^{8.6} i–k⁸ l–z^{6.8} A–I^{6.8} K⁶ L–Q^{6.8}

latinsky

GW 2868. ISTC ia01221000. BSB-Ink A-899.

Obsahuje: Enchiridion de fide, spe et caritate; De vita beata; De divinatione daemonum; De cura pro mortuis gerenda; Confessiones; De doctrina christiana; De vita et moribus clericorum suorum; De vera religione; De disciplina christiana; Sermo de caritate; De decem chordis; De agone christiano; Regula tertia

Augustinus, Aurelius (Pseudo): Meditationes; Soliloquia animae ad deum; Manuale; De triplici habitaculo; De duodecim abusuum gradibus; De vera et falsa poenitentia; De contritione cordis; De contemptu mundi; De decem plagis et decem praeceptis; De spiritu et anima; De vanitate saeculi. Guigo (Cartusiensis, II.): Scala paradisi. Anselmus (Cantuariensis): De assumptione beatae Mariae virginis. Caesarius (Arelatensis): De honestate mulierum (Sermo 41 Nemo dicat); De ebrietate (Sermo 47 Frequenter caritatem vestram)

Honorius (Augustodunensis): De cognitione verae vitae. Fulgentius (Ruspensis): De fide ad Petrum diaconum. Pelagius: De vita christiana. Gennadius: De ecclesiasticis dogmatibus. Hieronymus, Sophronius Eusebius: De oboedientia et humilitate. Valerianus (Cemeliensis): De bono disciplinae (Sermo 1). Possidius (Calamensis): De vita et moribus sancti Augustini. Barbara quid prodest ... Hos iuvat arguta ...

Pozdně gotická vazba na prkénkových deskách 280 x 195 mm potažených světlou usní zdobenou dnes značně setřeným slepotiskem. Exemplář byl v roce 2013 zrestaurován. Chybějící kožený potah byl v místě ztrát doplněn novou teletinovou usní, fragment původního usňového pokryvu byl vrácen na vazbu. Obě desky měly původně pravděpodobně shodnou rámovou kompozici s rozměrným zrcadlem diagonálně členěným násobenou linkou s otisky kosých kolků. Kovové prvky vazby byly demontovány (stopy po čtyřech nárožnicích a středovém kování). Na přední desce zachovány jen dvě mosazné zdobené úchytky s květinovým motivem a částečně nečitelný inkoustový nápis: „[... ?] *Itinerati sumis Augusti [...?]*“. Vazba byla při restaurování doplněna o dva nové kožené řemínky a nové mosazné háčkové spony, včetně chybějících částí usňového pokryvu hřbetu, který nese dva papírové štítky s nápisem „*S[acti] P[atris] Augustini Opuscula plur[im]a cum vita eiusdem a Possidonio conscripta*“ a signaturu A 347.

Úplný exemplář opatřený ochranným pouzdrům z alkalické lepenky. Doplněny červené a modré kaligrafické iniciály a červená rubrikace.

Na předním přidešti přeškrtnutý přípis: „1629 *Ex libris R[everendi] D[omini] M[agistri] Cypriani Petridis Parochi Žebrakensis et Cerhoviensis catalogo inscriptus*“ a dále přípis „*Conventus S[ancti] Thomae Micro-Pragensis Ord[inis] Eremit[arum] S[ancti] P[atris] Augustini*“ a razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM;“ na fol. a2 přípis: „*Ioannes Marconis possessor A[nno] 99 12 Junij*“⁶⁸³.

Starší signatury: A 347 (hřbet), D II 26 (fol. a2), LL II 4 (přední přidešti)

N V 89

18.

Avenzoar: Teisir sive rectificatio medicationis et regiminis. Antidotarium / Trad.: Paravicinus; Jacobus Hebraeus. Add.: Averroes : Colliget. Trad.: Bonacosa

Venezia : Johannes et Gregorius de Gregoriis, 1490/91 4. I.

2°. Teisir [44 listů]: [4]a–f⁶ g⁴ ; Colliget [64 listů]: a–k⁶ l⁴

latinsky

GW 03103. ISTC ia01408000. BSB-Ink A-950.

První přívazek konvolutu v pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách 325 x 219 mm potažených barvenou tmavě zelenou usní s jednoduchou výzdobnou kompozicí, kterou tvoří pouze diagonálně se křížící násobená linka. U obou desek demontovány čtyři rohové deltoidní

⁶⁸³ Blíže neurčení vlastníci.

nárožnice i středová rombická pukla. Na zadní desce částečně dochovány dva usňové řemínky. Na hřbetě stopy po dvou papírových štítcích. Přideští bez výlepu. Stopy po červotoči.

Defektní exemplář - chybí první list v první složce (*Avenzoar*); odtržen roh posledního listu poslední složky (fol. 14); stopy po vlhkosti.

Na více listech opakovaně razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Přívazek k:

Petrus de Abano: Conciliator differentiarum philosophorum et medicorum. Add.: Franciscus Argilagues. Venezia : Johann Herbort, 1483 5. II.

N III 55/2

19.

Bartholomaeus Anglicus: De proprietatibus rerum

Strasbourg : [Typographus Jordani de Quedlinburg 1483 (=Georg Husner?)], 1485 14. II.

2°. [300 listů]: [*⁶] a-b⁸ c-y^{6.8} z-A-G^{8.6} H-K⁶ L-S^{8.6} T⁸

latinsky

GW 3410. ISTC ib00138000. BSB-Ink B-96.

Soudobá, velmi poškozená kožená vazba na prkénkových deskách 292 x 205 mm potažených odřenou usní, dnes již bez jakýchkoli stop po výzdobě. Kniha je uložena v ochranném obalu z alkalické lepenky. Přední deska vazby je téměř odtržena od knižního bloku. Usňový pokryv zadní desky z větší části chybí. Výrazné stopy po červotoči, poškozený vazební mechanismus. Na hřbetě dva papírové lístky s nápisem: „*Bartholomei Anglici de Proprietatib[us] rerum*“ a signaturou D 340. První složka vyztužena popsaným pergamenem s rombickou notací. Na předním přideští pergamenový výlep s latinským textem psaným ve dvou sloupcích červeným a černým inkoustem. Zadní přideští vylepeno pergamenovým listem s notací a textem písně *Sana domine animam meam*; poslední složka zesílena papírovým dvoulistem s dvoubarevným latinským rukopisným textem ve dvou sloupcích.

Defektní exemplář - odříznuta horní část titulní listu; folio t₅ je odtrženo a folio a₁ s malovanou iniciálou je uvolněno z vazby. Doplněny červené iniciály a rubrikace. Na fol. a₁ malovaná akantová iniciála C(um) s ornamentální výplní a perokresebnými výběhy, dnes již značně vybledlá. Latinské čtenářské glosy (fol. v₆, poslední list).

Na titulním listu vlastnický přípis „*Lyber monasterij Aul[ae] Imperiali[i] Ingelerheym*“ [Ingelheim]. Titulní list je z větší části vyplněn německým rukopisným textem. Na tomtéž listu je rovněž latinský přípis opatřený datací (1554) „*Nibil sine causa*“ a razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „*BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM*“; na fol. a₁ přípis klášterního knihovníka „*Conventus S[ancti] Thomae Apostoli Micro Pragae Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] Augustini*“. Na předním přidešti vlepené grafické exlibris svatotomášské knihovny „*Bibliothecae Conv[entus] S[ancti] Thomae Micro-Pragae Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] P[atris] Augustini*“.

Starší signatury: D 340 (hřbet), CC I 36 (titulní list)

N V 91

20.

Bartholomaeus de Chaimis: Confessionale = Interrogatorium seu Confessionale. Add: Anselmus Cantuariensis (Pseudo): Interrogationes faciendo infirmo morienti

[Nürnberg : Fratres Ordinis Eremitarum S. Augustini], 1480 31. V.

4°. [112 listů]: [a–o⁸]

latinsky

GW 6546. ISTC ib00159000. BSB-Ink C-249.

Hlavní dílo konvolutu v pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách 215 mm x 155 mm potažených jen z jedné třetiny tmavě hnědou usní zdobenou slepotiskem. Výzdobná kompozice je u obou desek členěna násobenou linkou do jediného svislého pruhu s otisky dílčích kolků – na přední desce rozeta, stylizovaná kytice a orel ve čtvercovém poli. Na zadní desce kolek s holí obtočenou stylizovaným listovím a dále lilie v kosém poli. Zachovány obě jednoduché mosazné úchytky pro pár háčkových spon. Zajímavě jsou akcentovány dvojité vazy u obou desek, jejichž ukončení je zvýrazněné kolkem s motivem lilie, který přechází i na desky. Na hřbetě fragmentárně dochovány dva papírové štítky, dnes nečitelné. První a poslední složka vyztužena pergamenem. U poslední složky široký pergamenový pruh s latinským rukopisným textem. Obě přidešti bez výlepu. Usňový pokryv hřbetu je částečně poškozen (popraskán, u hlavy a paty chybí část usně).

Defektní exemplář – chybí první list (fol. a₁) (=nepotištěný). Jinak vcelku dobře zachovalý exemplář, pouze místy stopy po červotoči a vlhkosti. Průběžně doplněna foliace. Na rubu poslední strany (o₈) latinská čtenářská poznámka. V textu ojedinělé latinské přípisy.

Před tištěný text je vevázána složka o šesti listech s rukopisným textem ve dvou sloupcích začínající: „*Incipit registru[m] sup[er] Confessionale p[er] venerabilem fratre[m] Bartholomeu[m] d[e] Chaimis*

de Mediolano ...“ [obsah]. Bližší kodikologický popis sestavil Pavel Brodský: *Registrum super Confessionale per venerabilem Fratrem Bartholomaeum de Chaimis de Mediolano Ordinis Minorum*, Xv^{ex} (Čechy, papír, 3 f., 21 x 14,5 cm).⁶⁸⁴

Na titulním listu přepis klášterního knihovníka „*Conventus S[ancti] Thomae Micro Pragrae Fr[atrum] erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]ni*“. Na posledním listu u explicitu přepis „*Ergo Anno 1480*“.

Starší signatury: přeškrtnutá sign. K III 11 (první list rukopisu), AA III 28

Obsahuje přívazek:

Lilienstayn, Jakob: *Tractatus contra Waldenses fratres erroneos*. [Nürnberg : Johann Weißenburger 1505]. VD16 L 1736

N VII 122/1

21.

Berchorius, Petrus: *Repertorium morale* / Ed.: Johannes Beckenlaub. Pars I-III

Nürnberg : Anton Koberger, 1489 4. I.

2°. Pars I (A-D, 4. I. 1489) [1] I–CCXCVIII [1] [= 300 listů]: a⁸ b–z⁶ aa–zz⁶ etet⁶ concon⁸ tt⁸; pars II (E-O) [1] II–CCCLXXXV [= 386 listů]: A⁸ B–Z⁶ Aa–Zz⁶ Aaa–Sss⁶; pars III [2] II–CCXCVI [1] s chybami [= 300 listů]: AA⁸ BB–CC⁶ DD⁸⁻¹ EE–ZZ⁶ AAA–YYY⁶ ZZZ⁸⁻¹ AAAA–BBBB⁶ CCCC⁸

latinsky

GW 3866. ISTC ib00341000. BSB-Ink B-294.

Pars III ve značně poškozené pozdně gotické vazbě norimberské dílny pracující asi v letech 1474-92, jejíž majitel je označován jako „Böhmische Meister“ (EBDB w000358). Zcela chybí přední deska vazby, zadní deska je v půli přelomená, dochována větší část usňového pokryvu zadní prkénkové desky 345 x 230 (?) se slepotiskovou výzdobou, která přechází i na hřbet. Rámová kompozice je členěna násobenou linkou, v borduře otisky kosého kolku se stojícím gryfem ve skoku (EBDB s013926), v rozích kulatý kolek s rozetou (EBDB s013931). Zrcadlo členěno do čtyř polí diagonálně se křížící násobenou linkou. V každém poli otisk kolku s rozetou (EBDB s013931). Usňový pokryv hřbetu se u hlavy a paty odděluje od knižního korpusu. Na hřbetu dva papírové štítky s nápisem „*Dictionarius Latinus III. De lit[terae] P ante A. Secundu[m] Alphabet[um] Verba Scripturae explicans*“ a sign. D 117.

⁶⁸⁴ BRODSKÝ, Pavel, ed. *Průvodce po rukopisných fondech v České republice. Díl IV., Rukopisné fondy centrálních a církevních knihoven v České republice*. Praha: Archiv Akademie věd České republiky, Komise pro studium a soupis rukopisů, 2004. Studie o rukopisech. Monographia; sv. 10, s. 196.

Úplný exemplář, jehož první a poslední listy nesou výrazné stopy znečištění prachem, vlhkostí a opotřebení (potrhané okraje). Kniha opatřena ochrannými lepenkovými deskami s dvěma látkovými tkanicemi. Na fol. AA vyříznuto místo, kde bývala malovaná iniciála, tudíž na rubové straně ztráta části tištěného textu.

Původní provenience je z důvodu defektnosti vazby neznámá. Na fol. AA razítko konventní knihovny u sv. Tomáše v Praze „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Starší signatury: D 117 (hřbet), GG I 12 (fol. AA)

O I 12

22.

Berchorius, Petrus: Repertorium morale / Ed.: Johannes Beckenhaub. Pars I-III

Nürnberg : Anton Koberger, 1489 4. I.

2°. Pars I (A-D, 4. I. 1489) [1] I–CCXCVIII [1] [= 300 listů]: a⁸ b-z⁶ aa-zz⁶ etet⁶ concon⁸ tt⁸; pars II (E-O) [1] II–CCCLXXXV [= 386 listů]: A⁸ B-Z⁶ Aa-Zz⁶ Aaa-Sss⁶; pars III [2] II–CCXCVI [1] s chybami [= 300 listů]: AA⁸ BB-CC⁶ DD⁸⁻¹ EE-ZZ⁶ AAA-YYY⁶ ZZZ⁸⁻¹ AAAA-BBBB⁶ CCCC⁸

latinsky

GW 3866. ISTC ib00341000. BSB-Ink B-294.

Pars II v pozdně gotické vazbě norimberské dílny pracující asi v letech 1474-92, jejíž majitel je označován jako „Böhmischer Meister“ (EBDB w000358).⁶⁸⁵ Prkénkové desky 345 x 225 potaženy hnědou usní zdobenou slepotiskem, useň místy odřené. Rámová kompozice přední desky je členěna širokou trojlinkou, vnější bordura je rozšířena vloženými poli, v horním poli vytlačen nápis „S[e]c[un]da p[ar]s dictionarij“, spodní vyplňuje pás kosých kolků s dvojitou lilí (EBDB s013925). Ve vnitřní borduře střídavě otisky kulatého kolku s rozetou (EBDB s013931) a holí obtočenou listovím (EBDB s013921), v horní části vnitřní bordury pás kosých kolků s dvojitou lilí (EBDB s013925). Zrcadlo pokryto routovým vzorem s rozměrnou kyticí (EBDB s013935). Zadní deska členěna násobenou linkou. V borduře otisky kosého kolku se stojícím gryfem ve skoku (EBDB s013926), v rozích kulatý kolek s rozetou (EBDB s013931). Zrcadlo členěno do čtyř polí diagonálně se křížící násobenou linkou. V každém poli otisk kolku s rozetou (EBDB s013931). Všechny kovové prvky vazba demontovány. Usňový pokryv hřbetu je u hlavy a paty destruován červotočem a místy popraskán. Na hřbetu dva papírové štítky s nápisem „*Dictionarius*

⁶⁸⁵ Srov. VOIT, Petr. *Katalog prvotisků strahovské knihovny v Praze*. Praha, 2015, s. 288-289 a 878-879. Zadní deska odpovídá výzdobou i kolky nakladatelské vazbě takřečeného Mistra Schedelovy kroniky, který v Norimberku pracoval asi v letech 1477-1514 (EBDB w001532).

Latinus II. De lit[tera] E ante A. Secundu[m] Alphabet[um] Verba Scripturae explicans” a sign. D 116. Obě přideštiny opatřena papírovým výlepem.

Úplný exemplář s doplněnými červenými a modrými iniciálami a červenou rubrikací. Na fol. A₁ vyříznuto místo, kde bývala malovaná iniciála, tudíž na rubové straně ztráta části tištěného textu. Stopy po červotoči.

Na fol. A₁ přepis „*Pertinet ad Monasterium S[ancti] Thomae Pragae*“ a razítko konventní knihovny u sv. Tomáše v Praze „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“. Na předním přideštině vlepené grafické exlibris augustiniánského kláštera u sv. Tomáše v Praze.

Starší signatury: D 116 (hřbet), GG I 11 (fol. A₁; přední přideštině)

O I 13

23.

Bernardinus de Bustis: Mariale. Add.: Bernardinus de Bustis: Officium et missa Immaculatae Conceptionis BMV

Strasbourg : Martin Flach, 1498 15. VIII.

2°. [378 listů]: A⁸ B⁶ a–d⁸ e–h^{6,8} i–l⁶ m⁸ n–p⁶ q–z^{8,6} aa–qq^{8,6} rr⁶ ss–zz^{8,6} AA–FF⁶ GG⁸

latinsky

GW 5806. ISTC ib01335000. BSB-Ink B-1017.

Pozdně gotická vazba na prkénkových deskách 294 x 210 mm potažených hnědou usní zdobenou slepotiskem. Shodná rámová kompozice u obou desek je dělena trojlinkou, v zrcadle routový vzor s květinovým kolkem, vytlačený sporadicky i v borduře a na usňových řemíncích. Ochranné kovové prvky vazby demontovány. Patrné stopy po dvou deltoideálních nárožnicích na přední desce, čtyřech nárožnicích na zadní desce a kosodélníkové středové pukle na obou deskách. Na zadní desce dochovány zbytky řemínků. Na hřbetě dva papírové štítky s nápisem „*Bernardini de Busti Mariale*“ a signaturou A 516. První a poslední složka vyztužena širokým pergamenovým páskem popsaným latinským textem (část misálu?). Useň na hřbetě popraskaná a místy chybí, zejména u obou kapitálků.

Defektní exemplář - vyřezány části stran v místech, kde bývalo vlastnické razítko klášterní knihovny u sv. Tomáše (většinou spodní pravý roh listů). Doplněny červené a modré iniciály, červená rubrikace a podškrty.

V celém exempláři důsledně odstraněna provenience (razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“). Na titulním listu stopy po provenienčním přípisu kláštera u sv. Tomáše v Praze.

Starší signatury: A 516 (hřbet), N II 13 (titulní list), D II 3 (přední přidešti)

N V 96

24.

Bernardus Carthusiensis: Dialogus Virginis Mariae misericordiam elucidans

Leipzig : [Konrad Kachelofen], 1493

4°. [2] II–XXXXXIIII (recte XXXXXIIII) [= 56 listů]: A–H⁶ I⁸

latinsky

GW 3902. ISTC ib00360000. BSB-Ink B-337.

Čtvrtý přívazek konvolutu v pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách 210 x 143 mm potažených světle hnědou usní s dnes již velmi setřenou slepotiskovou výzdobou. U obou desek je shodná rámová kompozice dělená násobenou linkou. Vnější úzká bordura je prázdná, ve vnitřní borduře otisk florálního válečku. Rozměrné zrcadlo, které je redukováno vpadlými poli, pokrývá routový vzor s květinovým kolkem. Do horní části přední desky vloženo pole s vytlačeným nápisem „SACRAMENTALE,“ pod ním v horním vpadlém poli vyražen letopočet „1521.“ Stopy po páru háčkových spon. Červená ořízka. Na hřbetě dva papírové štítky s nápisem „*Tractatus sacerdotalis de Sacramentis*“ a signaturou A 925.

Úplný exemplář. Doplněny jednoduché červené iniciály a rubrikace.

Bez provenienčních přípisů, avšak u hlavního díla konvolutu uveden jako vlastník svatovítský kanovník Martin Pfeiffer.⁶⁸⁶

Starší signatury: A 925 (hřbet), F IV 22 (přední přidešti)

Přívazek k:

Nicolaus de Blony: De sacramentis = Tractatus sacerdotalis de sacramentis deque divinis officiis et eorum administrationibus. / Praef.: Stanislaus Ciolek. Strasbourg : Martin Flach, 1493

N VI 117/5

25.

⁶⁸⁶ Viz pozn. č. 676.

Beusselius, Johannes: Carmen Sapphicum in laudem deiferae Mariae

Leipzig : Jakob Thanner, 1499

4°. [6 listů]: a⁶

latinsky

GW 4191. ISTC ib00523000. BSB-Ink (neuvádí).

Sedmý přívazek konvolutu v pozdně gotické vazbě na dřevěných deskách 218 x 153 mm potažených z jedné poloviny tmavě hnědou usní zdobenou dnes již zašlým slepotiskem. Obě desky jsou shodně členěny trojlinkou do rámové kompozice s rozměrným zrcadlem pokrytým routovým ornamentem a redukováným v horní a dolní části vodorovným pásem s ornamentální výzdobou. Na přední desce dochovány dvě mosazné úchytky, na zadní desce zachován fragment usňového pásu pouze u jedné háčkové spony. Na hřbetě dva papírové štítky s dnes obtížně čitelným názvem díla „*Polydori de inventori [...?]*“ a starší klášterní signaturou D 635. Obě přideštiny opatřena papírovým výlepem, na předním přideštině vepsán červeným inkoustem soupis jednotlivých děl konvolutu. Seznam je dnes částečně zakryt vlepěným papírovým štítkem s grafickým exlibris kláštera u sv. Tomáše v Praze.

Úplný exemplář bez dalších rukopisných doplňků a čtenářských marginalií. Prvních a posledních šest listů konvolutu je nepotišťeno.

Na titulním listu hlavního díla konvolutu je přípis „*Conventus S[ancti] Thomae Micro Pragae Fr[atrum] erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]*“ a razítko konventní knihovny „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM PRAGAE“.

Starší signatury: D 635 (hřbet), EE V 16 (titulní list hlavního díla konvolutu)

Přívazek k:

Vergilius, Polydorus: Polydori Vergilii Urbinatis de inventoribus rerum libri tres = De inventoribus rerum. Add.: M. Antonii Sabellici de artium inventoribus ad Baffum carmen elegantissimum. Strasbourg : Matthias Schürer, 1509. VD16 V 744

N VII 141/8

26.

Biblia : cum Glossa ordinaria Pseudo-Walafri Strabonis aliorumque et interlineari Pseudo-Anselmi Laudunensis. Pars I-IV

[Strasbourg : Adolf Rusch typis Johanni Amerbach et impensis Antonii Koberger, 1480 non post]

2°. Pars I [254 listů]: $a^{10} (9x)b^8 (5x)d^8 d^6 d^{10} a^8 (9x)d^8 (3x)b^8 (2x)b^6$; pars II [326 listů]: $a^8 (14x)c^8 c^{10} (3x)h^8 c^6 h^6 h^8 (2x)h^6 h^8 c^8 (2x)c^6 c^8 c^6 (10x)e^8 e^{10} e^8$; pars III [340 listů]: $(5x)b^8 b^6 (2x)b^8 b^{10} (11x)g^8 (2x)g^6 g^{10} (4x)d^8 d^6 (2x)e^6 (2x)a^8 (5x)c^8 (2x)c^6 a^8 d^8 (3x)a^8$; pars IV [291 listů]: $(12x)f^8 f^6 f^{8+1} b^8 b^6 b^{10} (8x)a^8 (2x)a^6 a^8 a^6 a-c^8 (4x)a^8 a^{10}$

latinsky

GW 4282. ISTC ib00607000. BSB-Ink B-442.

Pars I (Gen-Ru) v pozdně gotické vazbě české dílny pracující pravděpodobně v letech 1470-1480 (EBDB w000135). Prkénkové desky 493 x 335 mm potažené světlou usní zdobenou místy setřeným slepotiskem. Na obou deskách shodná kompozice. Zrcadlo, které pokrývá téměř celou plochu, je členěno diagonálně se křížící dvojlinkou. Čtvercová mezipole jsou vyplněna otisky kulatých a kosých kolků s motivem orla a stylizované kytice, případně rozety. Stejný typ kolku užit i v borduře. Všechny kovové prvky vazby (na obou deskách stopy po čtyřech rombických nárožnicích a středové pukle) byly demontovány. Na zadní desce dochovány dvě zdobené kovové úchytky a části kožených řemínků. U pravého rohu přední desky je useň natržena. Na hřbetě dva papírové štítky s názvovými údaji „*Glosa ordinaria [...?] Veteris testamenti*“ a fragmentem starší signatury A (?). Za poslední složku vevázán pergamenový list bez textu. První a poslední složka vyztužena pruhem pergamenu.

Úplný exemplář ve velmi dobrém stavu s nepatrným poškozením způsobeným červotočem a vlhkostí. Doplnovány kaligrafické (plné i konturové) modré a červené iniciály s výběhy. Na fol. a₅ malovaná akantová iniciála I(n) principio v zeleném poli se zlacenou žerdí a ornamentálními výběžky a rozvilinami; na fol. 217r (*Josue*) malovaná plná zelená akantová iniciála e(t) factum na červeném perspektivně ukončeném poli s vegetabilními rozvilinami. Doplněna žlutá a červená rubrikace a podškrty. Ojedinelé latinské čtenářské marginálie.

Původní provenience neznámá. Na titulním listu vlastnický přípis svatovítského kanovníka Martina Pfeifera z konce 16. století „*Ex libris M[agistri] Martini Pfei[feri]*“; dále přípis klášterního knihovníka ze 17. století „*Monasterii S[ancti] Thomae Micropragen[sis] fr[atrum] ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]*“. Na předním přidešti vlepené grafické exlibris „*Bibliothecae Conv[entus] S[ancti] Thomae Micro-Pragae Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] P[atris] Augustini*.“

Starší signatury: z nejstarší signatury čitelné pouze písmeno „A“ (hřbet, titulní list), KK I 2 (titulní list, přední přidešti)

d I 35

Biblia : cum Glossa ordinaria Pseudo-Walafri Strabonis aliorumque et interlineari Pseudo-Anselmi Laudunensis. Pars I-IV

[Strasbourg : Adolf Rusch typis Johanni Amerbach et impensis Antonii Koberger, 1480 non post]

2°. Pars I [254 listů]: $a^{10} (9x)b^8 (5x)d^8 d^6 d^{10} a^8 (9x)d^8 (3x)b^8 (2x)b^6$; pars II [326 listů]: $a^8 (14x)c^8 c^{10} (3x)h^8 c^6 h^6 h^8 (2x)h^6 h^8 c^8 (2x)c^6 c^8 c^6 (10x)e^8 e^{10} e^8$; pars III [340 listů]: $(5x)b^8 b^6 (2x)b^8 b^{10} (11x)g^8 (2x)g^6 g^{10} (4x)d^8 d^6 (2x)e^6 (2x)a^8 (5x)c^8 (2x)c^6 a^8 d^8 (3x)a^8$; pars IV [291 listů]: $(12x)f^8 f^6 f^{8+1} b^8 b^6 b^{10} (8x)a^8 (2x)a^6 a^8 a^6 a-c^8 (4x)a^8 a^{10}$

latinsky

GW 4282. ISTC ib00607000. BSB-Ink B-442.

Pars IV (Matth-Apc) v pozdně gotické vazbě pravděpodobně české dílny pracující v letech 1478 – 1487 (EBDB w002818). Prkénkové desky 493 x 334 mm jsou potažené světlou, avšak dnes zašlou usní zdobenou zčásti setřeným slepotiskem. Useň na přední desce je silně destruovaná, místy chybí. Přední deska nese stopy po červotoči. Zadní deska je intaktní s velmi dobře zachovanou slepotiskovou výzdobou. Na obou deskách shodná rámová kompozice – diagonálně se křížící širší linka člení rozměrné zrcadlo do kosočtvercových polí vyplněných otisky kosých, čtvercových a kulatých kolků s různými motivy (Kristologická a pašijová tematika – nesení kříže, ukřižovaný Kristus, Beránek aj., dále rozeta, orel, pelikán (?)). Stejně kolky užity i v borduře. Kovové prvky vazby (tj. čtyři rombické nárožnice, středová pukla a pár háčkových spon) byly demontovány. Na zadní desce dochována pouze jedna tepaná kovově úchytky zdobená rozetou. U pravého rohu přední desky je useň natržena. Na hřbetě dva papírové štítky - fragment u hlavy s názvovými údaji je dnes již nečitelný. Zachován jen štítek se starší klášterní signaturou A 2. Obě přidešty s papírovým výlepem. První a poslední složka vyztužena pruhem pergamenu.

Defektní exemplář - devátý list ve složce „f10“ vyříznut, jinak ve velmi dobrém stavu s nepatrným poškozením způsobeným červotočem a nečistotou. Doplněvány kaligrafické (plné i konturové, zoomorfní) modré a červené iniciály s výběhy a ozdobami. Na fol. f_{2r} malovaná akantová fialová iniciála L(iber) s černou ornamentální výplní, orámovaná perspektivně ubíhajícím rámem s rozvilinami a vegetabilními výběžky. Na začátku *Prefatio in Epistolas Pauli* (fol. a_{1r}) malovaná akantová iniciála P(rimum) s vegetabilní rozvilinou a žaludem, dále na fol. a_{2r} malovaná akantová iniciála P(aulus) v zeleném perspektivním rámu s rozvilinami. Na začátku *Actus apostolorum* malovaná zelená akantová iniciála P(rimum) s ornamentální černo-stříbrnou výplní na nachovém poli s výběžkem a vegetabilní rozvilinou (fol. a_{1r}). Další bohatě zdobená iniciála - na začátku Apokalypsy – malovaná černo-šedá akantová iniciála A(pocalipsis) v zeleném poli s vegetabilními výběžky (fol. a_{2r}). Doplněna červená a žlutá rubrikace a podškrty.

Původní provenience neznámá. Na titulním listu vlastnický přípis svatovítského kanovníka Martina Pfeifera⁶⁸⁷ z konce 16. století „*Ex libris M[agistri] Martini Pfei[feri]*“; dále přípis klášterního knihovníka ze 17. století „*Monasterii S[ancti] Thomae Micropragen[sis] fr[atrum] ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]*“. Na předním přidešti je vlepeno grafické exlibris „*Bibliothecae Conv[entus] S[ancti] Thomae Micro=Pragae Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] P[atris] Augustini*“.

Starší signatury: A 2 (hřbet), KK I 3 (titulní list), KK III 3 (přední přidešti)

O I 3

28.

Biblia: cum glossa ordinaria Pseudo-Walafridi Strabonis aliorumque et interlineari Pseudo-Anselmi Laudunensis et cum postillis Nicolai de Lyra et expositionibus Guillelmi Britonis in omnes prologos S. Hieronymi et additionibus Pauli Burgensis, replicisque Matthiae Doering : cum concordantiis ad Gratiani Decretum in margine. Add.: Gadolus, Bernardinus: De libris Bibliae cononicis et non cononicis. Add.: Nicolaus de Lyra: Contra perfidiam Judaeorum. Add.: Nicolaus de Lyra: Probatio incarnationis Christi / Ed.: Sebastian Brant. Pars I-VI

Basel : Johann Petri et Johann Froben, 1498 1. XII.

2°. Pars I [378 listů]: a-y^{8.6} z⁸ A-C⁶ D-Z^{8.6} aa-ff^{8.6} gg-hh⁸ (19 dřevořezů); pars II [318 listů]: a-d⁸ e-f⁶ g-r⁸ s⁶ t⁸ v-x⁶ y-z⁸ A⁸ B-R^{8.6} S-U⁸ (10 dřevořezů); pars III [440 listů]: a-y^{8.6} z⁸ A-Y^{6.8} Z⁶ aa-qq^{8.6} rr⁶; pars IV [480 listů]: a-y^{8.6} z⁸ A-Y^{6.8} Z⁶ aa-vv^{8.6} xx⁸ yy¹⁰ (15 dřevořezů); pars V [244 listů]: a-y^{8.6} z⁸ A-K^{6.8} L-M⁶ (1 dřevořez); pars VI (1. XII. 1498) [280 listů]: a-y^{8.6} z⁸ A-Q^{6.8} R⁶

latinsky

GW 4284. ISTC ib00609000. BSB-Ink B-480.

Pars I (Gen – Deuter) v pozdně gotické vazbě pravděpodobně české dílny pracující přibližně v letech 1480 – 1505 (EBDB w002847). Prkénkové desky 325 x 220 mm potaženy světle hnědou usní zdobenou slepotiskem. Rámová kompozice členěná násobenou linkou je u obou desek shodná. Vnější rám bez výplně, vnitřní rám s otisky kolku s motivem hole obtočené stylizovaným listovím. V křížení linek otisk značně setřeného kulatého kolku s rozetou. Zrcadlo vyplňuje kosé mřížování s kruhovými a kosými kolky s motivem lilie, rozety a orla v mezípolích. Kovové prvky vazby byly demontovány (stopy po deltoidních nárožnicích a středové pukle). Na zadní desce části kožených řemínků k uchycení háčkových spon, na přední desce spony zcela chybí. Na hřbetě přilepeny dva papírové štítky s názvovými údaji „*Nicolai Lyrae Glossa in Pentateuchum Moysis*“ a signaturou A 383. Obě přidešti opatřena papírovým výlepem.

⁶⁸⁷ Viz pozn. č. 677.

Úplný exemplář ve velmi dobrém stavu. Doplněny modré a červené iniciály s výběhy; červená, žlutá a modrá rubrikace a podškrty. Vmalováno několik iniciál s vegetabilní rozvilinou: akantová zelená iniciála N(ec) v hnědém perspektivně uzavřeném poli s dekorativní stříbrnou výplní doplněná v dolní části listu malovanou vegetabilní rozvilinou (fol. a₃r); akantová iniciála F(rater) s modrou ornamentální výplní v hnědém perspektivně uzavřeném poli s výběhy (fol. b₁v); akantová iniciála F(rater) ve zlatém poli s perspektivně uzavřeným rámem a bohatou vegetabilní rozvilinou (vpravo a v dolní části fol. b₂r); akantová iniciála I(n principio) v zeleném perspektivně uzavřeném rámu (fol. d₁r); malovaná červená iniciála I(n principio) se stříbrným dekorativním ornamentem (fol. d₁v); zelená akantová iniciála H(ec) s ornamentální červeno-stříbrnou výplní v hnědém perspektivně uzavřeném poli (fol. s₃ - začátek části *Exodus*); akantová zelená iniciála H(ec) s červeno-stříbrným dekorem v hnědém poli (fol. s₃r), akantová červená iniciála se stříbrným dekorem v(ocauit) (fol. H₆r); ukazovací ručička (fol. K₃v); akantová červená iniciála L(ocutusque) (fol. Q₂r); akantová zelená iniciála h(ec) s červeno-stříbrnou výplní v hnědém poli (fol. bb₁r). Některé dřevořezové ilustrace dodatečně (velmi zběžně) kolorovány (fol. h₁v, C₃v, C₄v, C₆r, D₂r, D₃r, D₄r, D₆r, E₁r). Ojedinelé latinské čtenářské marginálie.

Na titulním listu rukopisné exlibris augustiniánského řeholníka Paula Conopaea⁶⁸⁸ „F[rater] Petrus Paulus Conopaeus Augustinianus 1626 dono Thomae Lang,“ jinou rukou provenienční přípis ze 17. století „Monast[erii] S[ancti] Thom[ae] Ap[osto]li fr[atr]um Ord[ini]s Erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]; další rukopisné klášterní exlibris na fol. d₁r „Bibliothecae Conventus Micro Pragensis ad S[anctum] Thomam Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] P[atris] Aug[ustini]“; na titulním listu razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM;“ v textu ojedinelé rukopisné přípisy; na předním přidešti poznámka vztahující se k ceně „Constat 3 f[lor]enis Renensibus“ a dále vlepené grafické exlibris svatotomášské knihovny „Bibliothecae Conv[entus] S[ancti] Thomae Micro-Pragae Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] P[atris] Aug[ustini]“.

Starší signatury: A 383 (hřbet), přeškrtnutá sign. E I 11 (titulní list), přeškrtnutá sign. J II 16 (přední přidešti)

N I 5

29.

Biblia: cum postillis Nicolai de Lyra et expositionibus Guillelmi Britonis in omnes prologos S. Hieronymi et additionibus Pauli Burgensis, replicisque Matthiae Doering. Add.: Nicolaus de Lyra: Contra perfidiam Judaeorum. Add.: Nicolaus de Lyra: Probatio incarnationis Christi. Pars I - IV

⁶⁸⁸ K jeho osobě viz s. 69 – 70 v této práci, dále též pozn. č. 411.

Nürnberg : Anton Koberger, 1485 7. V.

2°. Pars I [468 listů]: [a¹⁰ b¹² c-h¹⁰ i-k⁸ l-o¹⁰ p⁶ q⁸ r-z¹⁰ A-E¹⁰ aa-dd¹⁰ F¹² G-H¹⁰ I⁴ K-P¹⁰ Q-R⁶ S-X¹⁰ Y¹² Z¹⁰ aa-bb¹⁰ cc⁶] (28 dřevořezů); pars II [370 listů]: [a-e¹⁰ f⁸ g¹⁰ h⁸ i-z¹⁰ A-B¹⁰ C-D⁸ E-O¹⁰ P⁸]; pars III [348 listů]: [a-g¹⁰ h¹² i-m¹⁰ n¹² o⁸ p-q¹⁰ r⁸ s² t-v¹⁰ x-y⁶ z¹⁰ A-G¹⁰ H-I⁸ K-N¹⁰ O⁸](16 dřevořezů); pars IV (7. V. 1485) [386 listů]: a-l¹⁰ m⁸ n-q¹⁰ r⁸ s⁶ t-y¹⁰ z¹² A¹⁰ B⁸ C-F¹⁰ G¹² H-O¹⁰ P⁸ Q⁶ R⁸

latinsky

GW 4288. ISTC ib00613000. BSB-Ink B-453.

Pars I (Gen-2Pa) v pozdně gotické vazbě pražské dílny pracující v letech 1483-1498 (EBDB w000129).⁶⁸⁹ Prkénkové desky 310 x 223 mm jsou potažené tmavě hnědou usní zdobenou slepotiskem. U obou desek shodná rámová kompozice. Zrcadlo dekorováno routovým vzorem, který je lemován bordurou s otisky kolku s holí obtočenou stylizovaným listovým. Stopy po páru háčkových spon. Demontovány všechny kovové prvky vazby. Usňový pokryv na hřbetě místy poškozen. Na hřbet jsou vlepeny dva papírové štítky s názvovými údaji „*Nicolai Lyra Glossa in Pentateuchum Moysis, libros Regum et Paralipomenon*“ a signaturou A 454. Na dolní ořizce nápis: „*prima pars lire*“. První a poslední složka vyztužena pruhem pergamenu s latinským rukopisným textem.

Velmi dobře zachovaný exemplář. Chybí pars II, III a IV. Natržený poslední list (s perokresbou). Před tištěným textem vevázány 4 listy s latinskými rukopisnými poznámkami k jednotlivým knihám Starého zákona psané černým a červeným inkoustem.⁶⁹⁰

Na prvním listu verso celostranná kresba tužkou (kytice); na posledním listu verso dvě perokresby květin a portrét muže. Doplňovaná červená a modrá rubrikace; červené konturové iniciály s výběhy a konturové verzály; červené podškrty. Řídké latinské čtenářské vpisky.

Na foliu *Prologus in bibliam* provenienční přípis klášterního knihovníka „*Pertinet ad Monasterium S[anc]ti Thomae Pragae fr[atrum] Ord[inis] Erem[itarum] S[anc]ti Aug[ustini]*“; na prvním listu recto přípis: „*Nikolai Lyra glossar[ium] in Pentateuchum Moys[is] et paralipomenon*“.

Starší signatury: A 454 (hřbet), E I 7 (fol. 2r)

N II 29

30.

⁶⁸⁹ Stejná dílna zhotovila i vazby dalších dvou prvotisků N III 45 a N III 50.

⁶⁹⁰ Bližší kodikologický popis vytvořil Pavel Brodský: „Alexander de Villa Dei, Summarium Bibliae, XVex, Čechy, papír, 4 f., 30,5 x 21,5 cm, vazba dobová (rukopisný přívazek k tisku: Nicolaus Lyra, Commentarius in Bibliam (Pentateuch et Paralipomenon)“. Viz BRODSKÝ, Pavel, ed. *Průvodce po rukopisných fondech v České republice. Díl IV., Rukopisné fondy centrálních a církevních knihoven v České republice*. Praha: Archiv Akademie věd České republiky, Komise pro studium a soupis rukopisů, 2004. Studie o rukopisech. Monographia; sv. 10, s. 196.

Biblia: cum postillis Nicolai de Lyra et expositionibus Guillelmi Britonis in omnes prologos S. Hieronymi et additionibus Pauli Burgensis replicisque Matthiae Doering. Pars I – IV

Nürnberg : Anton Koberger, 1485 7. V.

2°. Pars I [468 listů]: [a¹⁰ b¹² c-h¹⁰ i-k⁸ l-o¹⁰ p⁶ q⁸ r-z¹⁰ A-E¹⁰ aa-dd¹⁰ F¹² G-H¹⁰ I⁴ K-P¹⁰ Q-R⁶ S-X¹⁰ Y¹² Z¹⁰ aa-bb¹⁰ cc⁶] (28 dřevorezů); pars II [370 listů]: [a-e¹⁰ f⁸ g¹⁰ h⁸ i-z¹⁰ A-B¹⁰ C-D⁸ E-O¹⁰ P⁸]; pars III [348 listů]: [a-g¹⁰ h¹² i-m¹⁰ n¹² o⁸ p-q¹⁰ r⁸ s² t-v¹⁰ x-y⁶ z¹⁰ A-G¹⁰ H-I⁸ K-N¹⁰ O⁸](16 dřevorezů); pars IV (7. V. 1485) [386 listů]: a-l¹⁰ m⁸ n-q¹⁰ r⁸ s⁶ t-y¹⁰ z¹² A¹⁰ B⁸ C-F¹⁰ G¹² H-O¹⁰ P⁸ Q⁶ R⁸

latinsky

GW 4288. ISTC ib00613000. BSB-Ink B-453.

Pars I a část pars II v pozdně gotické vazbě české dílny pracující v letech 1478 – 1487 (EBDB w002813). Prkénkové desky 310 x 215 mm jsou potaženy světlou usní zdobenou slepotiskem. Obě desky nesou shodně otisky kulatých a kosých kolků se zoomorfními a rostlinnými motivy umístěnými v polích kosého mřížování, které je rámováno bordurou vyplněnou otiskem válečku s nápisem „Ave Maria“ a květinovým ornamentem; v nárožních partiích otisk vícelisté rozety. Dochovány dva páry tepaných háčkových mosazných spon zdobených květinami. Na hřbetě dva papírové štítky s názvovými údaji „*Nicolai Lyra Glossa a Genesi usque ad librum Job inclusive*“ a signaturou A 455. Přideští bez výlepu.

Obsahuje pouze pars I (Gen-2Pa) a pars II (Esd-Job). Chybí část z pars II (Psalm – Eccl) a dále pars III (Is - 2Mach) i pars IV (Matth – Apoc).

Velmi pěkně zachovaný exemplář včetně vazby a kovových spon s řemínky, který obsahuje celkem 28 dřevorezových ilustrací (pars I). Doplněny červeno-modré zdobené iniciály, červené a modré kaligrafické lombardy, červená rubrikace. Na listu I-v v dolním rohu větší skvrna od červené barvy užitá při rubrikaci.

Na titulním listu vlastnická poznámka klášterního knihovníka „*Conventus S[anc]ti Thomae Ord[inis] Erem[itarum] S[anc]ti P[atris] Augustini*“; na předním přideští částečně zachován český přípis: „*Gako vierny Hus a Wykleph tuto stojí psán ale neviernie*“.

Starší signatury: A 445 (hřbet), E I 8 (titulní list *Prologus in Bibliam*), J II 17 (přední přideští)

N II 30

Biblia: cum postillis Nicolai de Lyra et expositionibus Guilelmi Britonis in omnes prologos S. Hieronymi et additionibus Pauli Burgensis, replicisque Matthiae Doering. Add.: Nicolaus de Lyra: Contra perfidiam Judaeorum. Add.: Nicolaus de Lyra: Probatio incarnationis Christi. Pars I - IV
Nürnberg : Anton Koberger, 1485 7. V.

2°. Pars I [468 listů]: [a¹⁰ b¹² c-h¹⁰ i-k⁸ l-o¹⁰ p⁶ q⁸ r-z¹⁰ A-E¹⁰ aa-dd¹⁰ F¹² G-H¹⁰ I⁴ K-P¹⁰ Q-R⁶ S-X¹⁰ Y¹² Z¹⁰ aa-bb¹⁰ cc⁶] (28 dřevořezů); pars II [370 listů]: [a-e¹⁰ f⁸ g¹⁰ h⁸ i-z¹⁰ A-B¹⁰ C-D⁸ E-O¹⁰ P⁸]; pars III [348 listů]: [a-g¹⁰ h¹² i-m¹⁰ n¹² o⁸ p-q¹⁰ r⁸ s² t-v¹⁰ x-y⁶ z¹⁰ A-G¹⁰ H-I⁸ K-N¹⁰ O⁸](16 dřevořezů); pars IV (7. V. 1485) [386 listů]: a-l¹⁰ m⁸ n-q¹⁰ r⁸ s⁶ t-y¹⁰ z¹² A¹⁰ B⁸ C-F¹⁰ G¹² H-O¹⁰ P⁸ Q⁶ R⁸

latinsky

GW 4288. ISTC ib00613000. BSB-Ink B-453.

Pars III (Is-2Mcc) v pozdně gotické vazbě pražské dílny pracující v letech 1483-1498 (EBDB w000129).⁶⁹¹ Prkénkové desky 306 x 220 mm potažené tmavší usní zdobenou slepotiskem. Obě desky pojednány kompozičně shodně. Plochu zrcadla zdobí routový vzor (EBDB s010731) s florálním kolkem (kytice; EBDB s010730); v borduře vytlačen válečkový florální desén (EBDB r000470). Na hřbetě dva papírové štítky s nápisem „*Nicol[ai] de Lyra in Prophetas*“ a signaturou A 457. Na dolní ořízce nápis „*Tertia pars lire*“. Obě spony s řemínky demontovány.

Úplný exemplář ve velmi dobrém stavu, pouze první a poslední složka je uvolněna z knižního bloku. Doplněny červené kaligrafické iniciály s výběhy, červená rubrikace a toutéž barvou také marginálie. Šestnáct dřevořezových ilustrací s červenými podškrty a rámováním.

Na prvním listu (fol. a₁) a na rubu posledního listu shodný přípis klášterního knihovníka „*Pertinet ad Monasterii S[ancti] Thome Pragens[is] fr[atrum] Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]*“; na předním přidešti vepsáno „*Nicol[ai] de Lyra in Prophetas*“.

Starší signatury: A 457 (hřbet), E I 12 (přední přidešti)

N III 50

32.

Biblia: cum postillis Nicolai de Lyra et expositionibus Guilelmi Britonis in omnes prologos S. Hieronymi et additionibus Pauli Burgensis, replicisque Matthiae Doering. Add.: Nicolaus de Lyra: Contra perfidiam Judaeorum. Add.: Nicolaus de Lyra: Probatio incarnationis Christi. Pars I - IV
Nürnberg : Anton Koberger, 1487 3. XII.

⁶⁹¹ Shodná dílna jako u N III 45.

2°. Pars I [468 listů]: a¹⁰ b¹² c-h¹⁰ i-k⁸ l-o¹⁰ p⁶ q⁸ r-z¹⁰ et¹⁰ aa-dd¹⁰ ee¹² ff-gg¹⁰ hh⁴ ii-oo¹⁰ pp-qq⁶ rr-
vv¹⁰ xx¹² yy-zz¹⁰ etet¹⁰ concon⁶ (28 dřevořezů); pars II [370 listů]: A-E¹⁰ F⁸ G¹⁰ H⁸ I-Z¹⁰ Aa-Bb¹⁰
Cc-Dd⁸ Ee-Oo¹⁰ Pp⁸; pars III [348 listů]: AA-GG¹⁰ HH¹² II-MM¹⁰ NN¹² OO⁸ PP-TT¹⁰ UU-XX⁶
YY-ZZ¹⁰ AAA-FFF¹⁰ GGG-HHH⁸ III-MMM¹⁰ NNN⁸ (16 dřevořezů); pars IV (3. XII. 1487)
[384 listů]: a-l¹⁰ m⁸ n-q¹⁰ r⁸ s⁶ t-y¹⁰ z¹² aa¹⁰ bb⁸ cc-ff¹⁰ gg¹² hh-oo¹⁰ pp⁸ qq-rr⁶

latinsky

GW 4289. ISTC ib00614000. BSB-Ink B-459.

Pars III (Is – 2Mach) v pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách 315 x 215 mm potažených částečně poškozeným usňovým pokryvem se slepotiskovou výzdobou. Rámová kompozice u obou desek shodná – ve vnitřní borduře vyražen nápis „AVE MARIA GRACIA PLENA“, v horním vloženém poli nečitelný nápis. Rozměrné zrcadlo pokrývá routový vzor s otisky florálních kolků. Vnější bordura zdobena válečkem s obloučkovým vzorem. Slepotiskem zdoben i hřbet, a sice kolkem se stylizovaným listem. Na přední desce zachován pár zdobených mosazných úchytek pro háčkové spony (florální výzdoba), avšak háčkové spony a část kožených řemínků chybí. Na hřbetě dva papírové štítky s názvovými údaji „*Nicol[ai] de Lyra in Prophetas*“ a signaturou A 456. Na přední podélné ořízce nápis „*Lira in Vetus tes[amentum] I p[ars] T.*“

Kromě drobných stop po vlhkosti a červotoči dobře zachovaný úplný exemplář s ilustracemi (dřevořezy). Doplněvány červené a modré iniciály, červená rubrikace.

Na fol. AA vlastnická poznámka „*Conventus S[anc]ti Thomae Micropragensis Ord[inis] Eremit[arum] S[anc]ti P[atris] Augustini*“; další provenienční přípis (starší) obtížně čitelný: „*Petri Pernsterij Thynhorssovini Canonici Eccl[es]iae Pragen[sis]: [et]c.*“, tamtéž razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM.“

Starší signatury: A 456 (hřbet), přeškrtnutá sign. E I 10 (titulní list), přeškrtnutá sign. J II 18 (přední přidešť)

N III 49

33.

Breviarium Romanum / Ed.: Philippus de Rotingo

Venezia : Nicolaus de Frankfordia, 1487 13. I.

8°. Fol. [10] j–500 [50] [=560 listů]: Kalendarium [6 listů]: [a⁶]; Tabula[4 listy]: [a⁴]; Psalterium. Proprium de tempore [264 listů]: a-e¹² f⁸ g¹² h¹² i-x¹² y¹⁶; Proprium de sanctis [192 listů]: <j-16>¹²; Commune sanctorum. Officia annexa [94 listů]: A-C¹² D⁸ E⁸ EE¹⁰ F¹⁶ G-H⁸

latinsky

GW 5158. ISTC ib01125500. BSB-Ink (neuvádí).

Pozdně gotická vazba na prkénkových deskách 185 x 124 mm potažených tmavě hnědou usní zdobenou zčásti setřeným slepotiskem (zejména na zadní desce). U obou desek shodná rámová kompozice. Vnější bordura zdobena válečkem s vegetabilním desénem. Středové pole, zdobené florálním kolkem, je redukováno čtyřmi prázdnými vpadlými poli. Na hřbetě fragment papírového štítku s nečitelnou signaturou. Z původního páru háčkových spon zdobených vyraženými písmeny „AB“ zachována jedna spona, a to včetně usňového řemínku. Z druhé spony dochována jen zdobená tepaná mosazná úchytky. Přední přideštlí bez výlepu, zadní přideštlí opatřeno pergamenovým listem popsaným z obou stran gotickým misálovým písmem s červenými a modrými iniciálami. Chybně svázáno – prvních pět složek *Propria de Tempore* (složky „a-f“ jsou vřazeny až na konec - tedy první v pořadí je složka „g“, pak pokračují další složky až po „y“ a teprve na konec přichází složky „a“-„f“).

Defektní exemplář – chybí první list; ve druhé složce chybí jeden list; první list první složky uvolněn z vazby; poslední list ve složce „H“ vytržen z knižního bloku. Některé listy jsou výrazně zažloutlé se stopami po vlhkosti. Doplněná foliace. Dvoubarevný tisk s doplněnými modrými iniciálami (červené iniciály jsou tištěné).

Na prvním listu přepis ze 17. století „*Conventus S[ancti] Thomae Micro Pragen[sis] Ordinis fr[atru]m Eremit[arum] S[ancti] Augustini*“ a dále razítko konventní knihovny sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Starší signatury: F V 4, později upraveno na F IV 5 (fol. 1), F IV 5 (přideštlí)

N VII 146

34.

Breviarium Carmelitanum

Strasbourg : Erhard Ratdolt, 1487

8°. [30] 1–532 (s chybami) [18] [= 566 listů]: [Kalendář]⁸ [4] 1⁸ 2¹⁰ <a aa>⁸ b-c⁸ d-n¹² o-z⁸ aa-gg⁸ hh⁶ ii-zz⁸ A-P⁸ Q¹⁰

latinsky

GW 5193. ISTC ib01132200. BSB-Ink (neuvádí).

Renesanční vazba na prkénkových deskách s dnes již velmi neznatelnou slepotiskovou výzdobou, která pokračovala i na hřbetu. Z páru háčkových spon zachovány pouze dva řemínky s úchytkami. Na předním přideštlí je na papírový výlep vlepen kolorovaný jednolist (dřevořez v rámečku 125 x 92 mm znázorňující Neposkvrněnou P. Marii s dítětem zobrazenou jako

„immaculatu“ – sluncem oděnou Madonu na srpku měsíce). Pod jednolistem patrný rukopisný přípis. Původně i na zadním přidešti byl patrně kolorovaný jednolist, dnes z něj zůstal dochován jen nepatrný fragment.

Defektní exemplář – chybí prvních 18 listů; první zachovaný list je místy „děravý“ (se ztrátou textu). Na fol. a₁ malovaná modrá iniciála Q(ui) v hnědém poli s rámečkem a vegetabilní rozvilinou, dále na fol. ii (s. 287) malovaná modrá akantová iniciála I(n) ve zlatém poli v rámečku. Čtenářské latinské marginálie (zejm. s. 285 verso). Místy stopy po silném znečištění prachem. Na posledním listu za tištěným textem rozsáhlejší latinský přípis s notací.

Původní provenience není známa. Na prvním foliu dva přípisy klášterních knihovníků u sv. Tomáše: „*Conventus S[ancti] Thomae Pragen[sis] Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]*“ - pravděpodobně ze 17. století a mladší přípis „*Conv[entus] S[anc]ti Thoma[e] Micro Pragensis*“.

Starší signatury: F V V (fol. 1); F V 5 (přední přidešti)

O II 28

35.

Bonaventura: Opuscula

Strasbourg : Martin Flach, 1489 31. X.

2°. [2] I – fo.CCLXXXV [1] [=288 listů]: a–c⁸ d–g^{6.8} h⁶ i–z^{6.8} A–M^{8.6} N–S^{6.8}

latinsky

GW 4647. ISTC ib00927000. BSB-Ink B-671.

Obsahuje: Breviloquium; Soliloquium; Itinerarium mentis in deum In principio; Lignum vitae; Epistula continens viginti quinque memorialia; De reductione artium ad theologiam; De triplici via; Pseudo-Bonaventura: Centiloquium; Pharetra doctorum; Bonaventura: Quaestiones disputatae de perfectione evangelica; De paupertate Christi contra magistrum Guilelmum; De quinque festivitibus pueri Jesu; De regimine animae; Epistula de tribus quaestionibus ad magistrum innominatum; Epistula de sandaliis apostolorum; Epistolae; Pseudo-Bonaventura: De tribus ternariis peccatorum infamibus; De septem gradibus contemplationis; Viginti passus de virtutibus; Bonaventura: Collationes de decem praeceptis; Apologia pauperum contra calumniatorem; Pseudo-Bonaventura: Expositio orationis dominicae; Octavianus de Martinis: Oratio in vitam et merita S. Bonaventurae.

Pozdně gotická vazba na prkénkových deskách 295 x 204 mm potažených jen z jedné třetiny tmavě hnědou usní zdobenou dnes značně setřeným slepotiskem. Celou podélnou plochu vyplňuje shodně u obou desek routový vzor rámovaný dvojlinkou, který doprovází otisky dílčích

květinových kolků. Z původního páru háčkových spon zachovány jen části řemínků a mosazné úchytky na zadní desce. Na hřbetě dva papírové štítky s názvovými údaji „*Divi Bonaventurae Opera diversa*“ a signaturou A 511. U obou přideští široký pruh pergamenu s latinským rukopisným textem.

Velmi pěkně zachovaný úplný exemplář, pouze usňový pokryv desek a hřbetu je místy hodně opotřeben, patrné jsou rovněž stopy po vlhkosti. Na fol. CCLXXIII-CCLXXV a na fol. L₄ verso latinské čtenářské glosy.

Na titulním listu provenienční přípis z počátku 18. století „*Conventus Thomae Micropragensis Ord[inis] S[ancti] P[atris] Augustini*“, jinou rukou citát z knihy Žalmů a starší vlastnický přípis „*Ps[alm] 141 Portio mea D[omi]n[e] sit in terra viventium Georgius Codrus Martinensis a Kumberk*“ (stejný přípis i na fol. a₃, k₇, m₅, F₁, J₅). Na titulním listu razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Starší signatury: A 511 (hřbet), B III 19 (titulní list), LL II 9 (přední přideští)

N V 94

36.

Bonaventura (Pseudo): De castitate et munditia sacerdotum

Leipzig : Konrad Kachelofen, 1498

4°. [34 listů]: A-B⁶ C⁴ D-F⁶

latinsky

GW 4716. ISTC ib00866000. BSB-Ink B-678.

Hlavní dílo konvolutu v jednoduché polokožené vazbě na prkénkových deskách 205 x 144 mm potažených jen ze třetiny světle hnědou usní. Slepotisková výzdoba sestává pouze z dvojlinky vytvářející na obou deskách svislý obdélník. Na obou deskách zachovány mosazné části pro uchycení jedné háčkové spony. Na hřbetě zachován fragment papírového štítku s dnes nečitelnou signaturou.

Úplný exemplář bez rubrikace a iniciál, jen s tištěnými reprezentantami. Jen jeden krátký čtenářský přípis.

Na titulním listu a fol. A₂ dvě shodná razítka konventní knihovny „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“. Na předním přideští tužkou připsáno několik letopočtů (1495, 1494, 1490).

Starší signatura: EE III 17 (přední přideští)

Obsahuje přívazky:

Johannes de Breitenbach: Super titulo „De successionibus ab intestato.“ Leipzig : Gregor Boettiger, 1494;

Wimpina, Konrad: Oratio invocatoria in missa quodlibeti Lipsiensis. [Leipzig : Martin Landsberg, post 1497];

Astesanus de Ast: Canones poenitentiales. [Leipzig : Martin Landsberg, ca 1495];

Casus papales, episcopales et abbatiales. [Roma : Stephan Planck, ca 1492];

Hermes Trismegistus. Centiloquium. [Leipzig: Martin Landsberg, non post 1494];

Pollich, Martin: Poema natale cuiusdam electorum principis septentrionalis. [Leipzig: Martin Landsberg?, 1501] (VD16 P 3974);

Leonicelli <Episcopus>: Orationes decoratissimae Romae in ecclesia sancti Petri in funere Innocentii papae VIII. [Leipzig : Martin Landsberg?, 1492];

Johannes de Breitenbach: Repetitio capituli „Lator praesentium e homicidio.“ Leipzig : Wolfgang Stöckel, 1498 IX;

Mundinus: Anatomia. [Leipzig : Martin Landsberg, ca 1490-95];

Grünpeck, Joseph: De pestilentiali scorra sive mala de Franzos. Add.: Brant, Sebastian: Carmen de pestilentiali scorra. [Leipzig : Gregor Boettiger, 1496 post 18. X.];

Guilelmus de Saliceto: De salute corporis. /Add: Johannes de Turrecremata: De salute animae. Leipzig : Arnold von Köln, 1495;

Ordo iudiciarius = Ein ordnung vnnd vnterweisung Wie sich ein jeglicher halten soll vor dem rechten. Add.: Wie man Höfe, Zehnte und Mühlen verleihen soll. Heidelberg : Heinrich Knoblochzer, 1490;

Schram, Johannes: Quaestio fabulosa. [Leipzig: Martin Landsberg, ca 1494];

Bracciolinus Poggius: Epistola de morte Hieronymi Pragensis ad Leonardum Brunum. Add.: Boccaccio, Giovanni: [Decamerone] De amore Guiscardis et Sigismundae. Trad.: Leonardus Brunus Aretinus. [Reutlingen : Michael Greyff, ca 1483(?)];

Seneca, Lucius Annaeus (Pseudo): De moribus. [Rom : Stephan Planck, non ante 1491];

Epistola de miseria curatorum seu plebanorum. [Leipzig : Konrad Kachelofen, 1489];

Molitoris, Ulricus: De lamiis et phitonicis mulieribus. Leipzig : Arnold von Köln, 1495

N VII 129/1

37.

Bracciolinus Poggius: Epistola de morte Hieronymi Pragensis ad Leonardum Brunum. Add.: Boccaccio, Giovanni: [Decamerone] De amore Guiscardis et Sigismundae / Trad.: Leonardus Brunus Aretinus

[Reutlingen : Michael Greyff, ca 1483(?)]

4°. [9 listů]: [a¹⁰⁻¹]

latinsky

GW M34633. ISTC ip00853000. BSB-Ink B-776.

Patnáctý přívazek konvolutu v jednoduché polokožené vazbě na prkénkových deskách 205 x 144 mm potažených jen ze třetiny světle hnědou usní. Slepotosková výzdoba sestává pouze z dvojlinky vytvářející na obou deskách svislý obdélník. Na obou deskách zachovány mosazné části pro uchycení jedné háčkové spony. Na hřbetě fragment papírového štítku s nečitelnou signaturou.

Defektní exemplář – chybí druhý list (fol. a₂). Na fol. a₁ malovaná zelená iniciála „L“(ogius), správně iniciála „P“ (P[oggius]). Červená rubrikace. Na okraji několika listů tmavé skvrny po vlhkosti. Jedna obtížně čitelná čtenářská poznámka.

Razítko konventní knihovny „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Přívazek k:

Bonaventura (Pseudo): De castitate et munditia sacerdotum. Leipzig : Konrad Kachelofen, 1498

N VII 129/16

38.

Casola, Petrus: Rationale caeremoniarum missae Ambrosianae

[Milano] : Alexander Minutianus, imp. Ambrosius de Caponago, 1499 18. VI.

4°. [56 listů]: a-g⁸

latinsky

GW 6157. ISTC ic00230000. BSB-Ink (neuvádí).

Provizorní lepenková vazba se znatelnými stopami po vlhkosti.

Úplný exemplář s částečně oříznutými čtenářskými margináliemi v latině, jinak bez dalších dodatečných doplňků.

Původní provenience neznámá. Na rubu prvního prázdného listu za tištěným textem přípis „*HIC LIBER est p[a]tris Guilelmo de monté*“. Na titulním listu nečitelný latinský přípis a dále razítko klášterní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Starší signatury: F V 20 (titulní list), tištěná sign. F III/3 (titulní list), přeškrtnutá sign. F V 23 (přední předsádka)

R III 94

39.

Casus papales, episcopales et abbatiales

[Roma : Stephan Plannck, ca 1492]⁶⁹²

4°. [4 listy] : [A⁴]

latinsky

GW 6195. ISTC ic00263500. BSB-Ink C-186.

Čtvrtý přívazek konvolutu v jednoduché polokožené vazbě na prkénkových deskách 205 x 144 mm potažených jen ze třetiny světle hnědou usní. Slepotosková výzdoba sestává pouze z dvojlinky vytvářející na obou deskách svislý obdélník. Na obou deskách zachovány mosazné části pro uchycení jedné háčkové spony. Na hřbetě fragment papírového štítku s nečitelnou signaturou.

Úplný exemplář. Doplněny tři jednoduché kaligrafické červené a zelené iniciály. Za tímto titulem vevázáno osm listů popsaných latinským rukopisem a dva prázdné listy.

Na titulním listu hlavního díla konvolutu razítko konventní knihovny „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Přívazek k:

Bonaventura (Pseudo): De castitate et munditia sacerdotum. Leipzig : Konrad Kachelofen, 1498

N VII 129/5

40.

Concordantiae biblicorum

Nürnberg : Anton Koberger, 1485 27. VI.

2°. 420 listů: [a–d¹⁰ e–z⁸ A–R⁸ S⁶ T–Z⁸ aa–dd⁸ ee⁶ ff⁸]

latinsky

GW 7420. ISTC ic00851000. BSB-Ink C-499.

⁶⁹² Vydání určeno dle majuskulního písma „M“ (Typ 2:88G viz *Typenrepertorium der Wiegendrucke* [online]. Dostupné z WWW: tw.staatsbibliothek-berlin.de [cit. 15.01.16]).

Pozdně gotická vazba na prkénkových deskách 395 x 285 mm potažených dnes již velmi poškozeným usňovým pokryvem zdobeným nezřetelným slepotiskem. Přední i zadní deska destruovaná červotočem s odhalenými krajními částmi desek (bez pokryvu). Obě desky měly shodnou rámovou kompozici dělenou násobenou linkou. Širší vnější bordura je prázdná, vnitřní užší bordura je vyplněna otisky kolku s holí obtočenou stylizovaným listovím. Zrcadlo pokryto routovým vzorem s šišticí. V horní části vnějšího rámu vytlačen nápis, z něhož je dnes čitelné pouze „Concor...“ Všechny kovové prvky vazby včetně páru spon (na obou deskách stopy po čtyřech nárožnicích a rombické středové pukle) demontovány. Na hřbetě dva papírové štítky s názvovými údaji „*Concordantiae Sacrum Bibliorum Latinae*“ a dnes nečitelnou signaturou. Obě přideštiny opatřena papírovým výlepem. Před první složku vevázán širší pás pergamenového pásu s latinským přípisem „*Eremitarum*“ a „*Benedictiones D[omi]ni N[os]tri Jesu Ch[ris]ti Ap[osto]l[us]*“.

Defektní exemplář – chybí první (nepotištěný) list, roh posledního (nepotištěného) listu odtržen. Malovaná akantová modrá iniciála Q(uilibet) ve zlatém poli s výběhem a vegetabilní rozvilinou (fol. A₁). Doplněna červená rubrikace, červeno-modré kaligrafické iniciály a červené podškrty. Místy skvrny po vlhkosti. Bez čtenářských marginálií.

Na prvním potištěném listu (fol. a₂) přípis klášterního knihovníka z konce 17. století „*Pertinet ad Monasterium S[anc]ti Thomae Pragae*.“ (Stejný přípis zopakován dvakrát i na rubu posledního potištěného listu). Na předním přideštině je vlepené grafické exlibris svatotomášské knihovny „*Bibliothecae Conv[entus] S[anc]ti Thomae Micro-Pragae Ord[inis] Erem[itarum] S[anc]ti P[atris] Augustini*.“

Starší signatury: A I 12, A I 5, A I 8 (fol. a₂)

O I 6

41.

Concordantiae biblicorum

Nürnberg : Anton Koberger, 1485 27. VI.

2°. [420 listů]: [a–d¹⁰ e–z⁸ A–R⁸ S⁶ T–Z⁸ aa–dd⁸ ee⁶ ff⁸].

latinsky

GW 7420. ISTC ic00851000. BSB-Ink C-499.

Pozdně gotická vazba české dílny pracující pravděpodobně v letech 1482-1500 (EBDB w002852). Prkénkové desky 390 x 270 mm potažené usní zdobenou slepotiskem. U obou desek shodná rámová kompozice dělená trojlinkou. Borduru vyplňují kosé kolky (jelen v běhu (EBDB s022208); orel s korunkou (EBDB s022207); pták na větvi (EBDB s022205)), které doplňuje

kulatý kolek s rozetou (EBDB s022206). Zrcadlo, které je členěno diagonálně se křížící trojlinkou s mezipoli vyplněnými otisky výše uvedených kolků, je redukováno čtyřmi vpadlými poli, která jsou v horní a dolní části ještě znovu zdvojena a zdobena drobným kolkem s kvítkem. Všechny kovové části vazby (čtyři rombické nárožnice a středová rombická pukla) včetně páru úchytek pro háčkové spony byly odstraněny. Na hřbetě dva papírové štítky s názvovými údaji „*Bibliorum Concordantie*“ a signaturou „A 49.“ Obě přidešty byla pravděpodobně vylepena papírem, u zadního přidešty dnes výlep chybí.

Defektní exemplář – chybí první (nepotišťený list), dále u následujícího listu vyříznuta část s iniciálou a incipitem (fol. a₂); na fol. a₃ prořezy v horní části způsobené odstraňováním iniciály na předešlém listu. Doplněny červené, modré a žluté iniciály, červená a žlutá rubrikace a podškrty. Jinak velmi dobře zachovaný exemplář včetně vazby.

Původní provenience neznámá. Na titulním listu dva přípisy „*Con. Lib. M. H. C. Ab Hilf*“ [pravděpodobně zkrácené jméno autora díla]; dále jinou rukou přípis z konce 17. století „*Conventus S[ancti] Thomae ordinis fr[atru]m S[ancti] Augustini Micro Pragensis*“.

Starší signatury: A 49 (hřbet), A II 1 (titulní list)

O I 10

42.

Conradus de Brundelsheim: Sermones de sanctis

Strasbourg : Johann Grüninger, 1484 13. IV.

2°. [192 listů]: a–f⁸ g–i⁶ A–M⁸ N⁶ O–Q⁸ (chyba v archivové signatuře u složky G)

latinsky

GW 7413. ISTC is00586000. BSB-Ink C-518.

První přívazek konvolutu v pozdně gotické vazbě, která byla v roce 2013 restaurována. Prkénkové desky 292 x 228 mm jsou z jedné třetiny potaženy hnědou usní zdobenou slepotiskem. Podlouhlé středové pole, shodné na obou deskách, je zcela vyplněno routovým vzorem. Na hřbetě dva papírové štítky s názvovými údaji „*Fasciculus temporum item Socci sermones de Sanctis it[em] Greuen Arbor consanguinitatis it[em] Gesta Romanor[um] cum applicat[ionibus] moralis[at]is et mysticis*“ a signaturou D 339. Červeně barvená ořízka. Při restaurování byla kniha opatřena dvěma novými háčkovými sponami s koženými řemínky. Chybějící místa poškozeného koženého pokryvu byla podložena novou usní.

Úplný exemplář. Řídké latinské čtenářské marginálie.

Na titulním listu hlavního díla konvolutu vlastnický přípis svatovítského děkana Martina Pfeiffera⁶⁹³ z konce 16. století „*Ex libris m[agistri] Martini Pfeifferi Braunensis*“, dále rukopisná poznámka ze 17. století „*Monasterii S[ancti] Thom[ae] Prag[ae] fr[atrum] Ord[inis] erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]*“ a razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“. Na předním přidešti je nalepen štítek se svatotomášským grafickým exlibris „*Bibliothecae Conv[entus] S[ancti] Thomae Micro=Pragae Ord[inis] erem[itarum] S[ancti] P[atris] Augustini*“.

Přívazek k:

Rolevinck, Werner: Fasciculus temporum. Speyer : Peter Drach der Ältere, 1477 24. XI.

N IV 73/2

43.

David de Augusta: De exterioris et interioris hominis compositione (pars II – III)

[Deventer : Richardus Pafraet, ca 1480 - 1485]

4°. [170 listů]: a–v⁸ x¹⁰

latinsky

GW 8163. ISTC id00102420. BSB-Ink (neuvádí).

První přívazek konvolutu bez původních knižních desek. Kniha je vložena pouze do novodobých lepenkových desek se zavazovacími tkanicemi.

Defektní exemplář - chybí poslední list (fol. x₁₀). Doplněny jednoduché červené kaligrafické iniciály a červená rubrikace.

Provenience přívazku i hlavního díla konvolutu je neznámá.

Starší signatura: V 2 I (fol. a₂)

Přívazek k:

Imitatio Christi. Add.: Gerson, Johannes: De contemptu mundi. Leuven : Johannes de Westfalia, [ca 1484 – 1487]

N VII 132/2

44.

Ebrardus Alemannus [=Eberhardus Bremensis]: Labyrintus

⁶⁹³ Viz pozn. č. 677.

[Leipzig : Wolfgang Stöckel, ca 1499-1500]

4°. [24 listů]: A–D⁶

latinsky

GW 9210. ISTC ie00011200. BSB-Ink (neuvádí).

Čtvrtý přívazek konvolutu v pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách potažených z jedné třetiny dnes již zčásti destruovanou usní (zejména na přední desce) a zdobenou velmi setřeným slepotiskem. Rámová kompozice byla pravděpodobně u obou desek shodná. Celá plocha byla orámována násobenou linkou. Podélné pole vyplněno routovým vzorem se šišticí. Na přední desce je vyrytý křížek. Zachovala se rovněž středová mosazná úchytky s nápisem „mar“. Na hřbetě fragmenty dvou papírových štítků s dnes již nečitelnými názvovými údaji a částí starší klášterní signatury (A ?57).

Úplný exemplář s velmi rozsáhlými čtenářskými přípisy (marginálie i interlineární glosy). Doplněny červené iniciály. Tmavé skvrny způsobené pravděpodobně nadměrnou vlhkostí.

Na titulním listu i na dalších listech razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“. Vlastníkem konvolutu byl svatovítský probošt Šimon Brož z Horštejna (viz provenience hlavního díla konvolutu pol. č. 72 (viz poznámka 477)).

Přívazek k:

Isidorus Hispalensis: De summo bono. Leipzig : Arnold von Köln, [1492-96]

r III 7/5

45.

Epistola de miseria curatorum seu plebanorum

[Leipzig : Konrad Kachelofen, 1489]

4°. [8 listů]: [a⁸]

latinsky

GW 9342. ISTC ie00049000. BSB-Ink E-73.

Sedmnáctý přívazek konvolutu v jednoduché polokožené vazbě na prkénkových deskách 205 x 144 mm potažených jen ze třetiny světle hnědou usní. Slepotisková výzdoba sestává pouze z dvojlinky vytvářející na obou deskách svislý obdélník. Na obou deskách zachovány mosazné části pro uchycení jedné háčkové spony. Na hřbetě dochován fragment papírového štítku s nečitelnou signaturou.

Defektní exemplář - chybí titulní strana s dřevořezovou ilustrací (fol. a₁). Nelze určit, o kterou variantu vydání se jednalo (s dřevořezem na fol. a_{1a} anebo a_{1b}. Održten dolní roh listu a₃ (bez újmy textu). Bez jakýchkoli doplňků či čtenářských marginálií.

Razítko konventní knihovny „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Přívazek k:

Bonaventura (Pseudo): De castitate et munditia sacerdotum. Leipzig : Konrad Kachelofen, 1498

N VII 129/18

46.

Etymologicum magnum Graecum / Ed.: Marcus Musurus. Add.: Johannes Gregoropulus

Venezia : Zacharias Kallierges, imp. Nicolaos Blastos & Anna Notaras, 1499 7. VIII.

2°. [224 listů]: A¹⁰ B–Ω⁸ AA–ΓΓ⁸ ΔΔ⁶

řecky

GW 9426. ISTC ie00112000. BSB-Ink E-102.

Jednoduchá šedá lepenková vazba (pravděpodobně převazba v 19. století), která je však velmi poškozena vlhkostí, stejně jako první a poslední listy tisku.

Dvoubarevný tisk, červené ornamentální lišty a iniciály v ornamentálním poli (dřevořez). Na posledním listu tiskařských signet Zachariáše Kallierga.

Úplný exemplář, který nese výrazné stopy poškození vlhkostí a plísní. První a poslední listy se na krajích drolí, mnoho listů má na sobě zahnědlé skvrny od plísně. Prvních šest listů (fol. A₁–A₆) je vyspraveno papírem (podlepením). Bez dalších rukopisných doplňků či čtenářských marginálií.

Původní provenience neznámá.

Starší signatura: GG I 5 (fol. A₂)

O I 5

47.

Eusebius Caesariensis: Historia ecclesiastica /Trad.: Tyrannius Rufinus. Add: Beda: Historia ecclesiastica gentis Anglorum

Strasbourg : [Georg Husner], 1500 14. III.

2°. [160 listů]: <2-4>⁶ a⁸ b-n⁶ o⁸ p-z⁶ A-B⁶

latinsky

GW 09439. ISTC ie00129000. BSB-Ink E-113.

První přívazek konvolutu v pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách 302 x 214 mm potažených usní zdobenou dnes již velmi slabě znatelným slepotiskem. Usňový pokryv knižních desek značně poškozený. Na přední desce zachována mosazná tepaná úchytky s nápisem „mar“ pro jednu háčkovou sponu. Na hřbetě dva papírové štítky s názvovými údaji „*Petri Comestoris Historia Scholastica inscr[i]ptura: It[em] D[omini] Eus[ebii] Histor[ia] Ecclesiastica it[em] Bedae Histor[ia] Eccl[esiastica] ge[ntis] anglorum cum anno[tationes]*“ a signaturou A 493.

Úplný exemplář se stopami po vlhkosti a červotoči.

Na fol. a₁ vlastnický přepis z 18. století „*Conventus S[ancti] Thomae Micropragae Ord[inis] fr[atrum] Erem[itarum] S[ancti] Augustini;*“ razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM.“

Přívazek k:

Petrus Comestor: Historia scholastica. Strasbourg : [Typographus Jordani de Quedlinburg 1483 (=Georg Husner?)], 1485 24. II. „post“

N III 51/2

48.

Evrardus de Valle Scholarum: Sermones de sanctis

[Ulm : Konrad Dinckmut], 1486

2°. [255 listů]: AB⁶ a-n⁸ o¹³ p-z⁸ et⁸ con⁸ A-D⁸ E⁶

latinsky

GW 948925. ISTC ih00514000. BSB-Ink E-135.

Značně poškozená polokožená vazba na prkénkových deskách 283 x 200 mm. Na přední i zadní desce dochovány mosazné prvky pro uchycení páru háčkových spon. Na hřbetě papírový štítek s nápisem „*Hugonis a Prato florido Sermones de Sanctis*“ a nečitelná signatura. Kniha uložena v lepenkovém ochranném pouzdru.

Poškozený exemplář - listy ve složce A (A_i, A_{ii}) uvolněny z knižního bloku; přední deska odtržena od vazby; horní část listů ohořelá. Ojedinelé latinské přípisy a podškrty.

Na titulním listu rukopisná poznámka „*Conventus S[ancti] Thomae Pragen[sis] Ord[inis] Eremit[arum] S[ancti] Aug[ustini]*“.

Starší signatury: N II 9 (titulní list), D II 8 (přední předsádka)

N IV 68

49.

Gellius, Aulus: Noctes Atticae

Venezia : Bernardinus de Choris et Simon de Luere, 1489 13. VIII.

2°. [10] I-CXXI [1][=132 listů]: a⁶ b⁴ c-q⁸ r¹⁰

latinsky; řecky

GW 10598. ISTC ig00123000. BCB-Ink G-66.

Hlavní dílo konvolutu ve velmi poškozené pozdně gotické vazbě. Prkénkové desky 320 x 240 mm (?) jsou potažené tmavě hnědou usní jen z jedné třetiny. Výzdoba spočívá pouze v soustavě diagonálně se křížících násobených linek. Kompozice je shodně na obou deskách dělená do tří polí. Na hřbet vlepeny dva papírové štítky s nápisem: „*Auli Gellii Noctiu[m] Atticarum com[m]enta[ri]us diversis alijs opusc[ulis]*” a starší signaturou D 216. U exempláře je poškozen vazebný mechanismus, první tři složky uvolněny z vazby.

Defektní exemplář - chybí titulní list (fol. a₁). Pravá část prvních listů po straně potrhaná a zahnědlá následkem chybějící části přední desky. Stopy po vlhkosti a plísni. Doplněné červené podškrty, rubrikace a ukazovací ručičky.

Na fol. a₂ rukopisné exlibris vídeňského augustiniána Constantina Cruseniana z první poloviny 17. století „*Ex libris Constantini Crusenii*“, ⁶⁹⁴ jinou rukou připsáno „*Nunc Con[ven]tus S[ancti] Thomae*“ a dále razítko klášterní knihovny u sv. Tomáše v Praze „*BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM*“.

Starší signatury: D 216 (hřbet), Q/I 19 (na fol. a₂), Q I 8 (přední přidešti)

Obsahuje přívazky:

Livius, Titus: *Historiae Romanae decades*. / Ed: Marcus Antonius Sabellicus. Venezia : [Matteo Capcasa], 1491 5. XI.;

Sallustius Crispus, Gaius: *Opera*. Comm.: Laurentius Valla; Ed.: Julius Pomponius Laetus.

[Venezia : Philippus Pincius, 1491 11. V.]

N II 21/1

⁶⁹⁴ Poznámka k vlastníkov: augustinián Constantinus Crusenius původem z Vídně. U sv. Tomáše působil celkem čtyři roky (1631-1634) jako farář a kazatel. Později zastával místo definitora, tedy poradce představeného. Po svém jmenování generálním vizitátorem rakouské provincie v roce 1634 odešel zpět do Vídně, kde roku 1635 zemřel (KREYBICH 1802, s. 206).

Gerson, Johannes: Opera. Ed. Peter Schott et Johann Geiler von Kaysersberg ; Illust.: Albrecht Dürer. Pars III

Strasbourg : Martin Flach, 1494 11. XIII.

2°. [360 listů]: aa-hh^{8.6} ii-kk⁸ ll⁶ mm-nn⁸ oo⁶ pp-qq⁸ rr⁶ ss⁸ tt⁶ vv-xx⁸ yy⁶ zz-Aa⁸ Bb⁶ Cc-Dd⁸ Ee⁶ Ff⁸ Gg-Hh⁶ Ii⁸ Kk⁶ Ll⁸ Mm⁶ Nn-Oo⁸ Pp⁶ Qq⁸ Rr⁶ Ss-Tt⁸ Vv⁶ Xx-Zz⁸ AA-DD^{6.8}

latinsky

GW 10717. ISTC ig00189000. BSB-Ink G-186.

Pars III ve velmi dobře zachované pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách 322 x 220 mm potažených tmavě hnědou usní zdobenou slepotiskem. Výzdoba obou desek se liší pouze členěním kompozice. Na přední desce je v horním vloženém poli vyražen nápis: „Tertia pars Ser“. Kolem středového zrcadla s routovým vzorem a otisky florálních kolků (kytice), probíhá na přední desce ve vnitřní borduře ornamentální páskový desén, zatímco na zadní desce jsou kolem zrcadla prázdná vložená pole. Vnější borduru vyplňují u obou desek otisky dílčích kulatých kolků (rozet), v nárožích orlice hledící do leva v heraldickém kolku. Na přední desce zachován pár mosazných úchytek pro háčkové spony. Na hřbetě dva papírové štítky s nápisem: „*Operum Joannis Gerson Pars III.*“ a signaturou A 408. Usňový pokryv poškozen u obou kapitálků. Obě přidešty vylepena potištěnými listy (*Aelius Donatus : De tropis*). Pod makulaturou částečně odhaleny pergamenové pruhy s rukopisným latinským textem.

Exemplář zahrnuje pouze pars III⁶⁹⁵. Na rubu titulního listu celostranná dřevořezová ilustrace autora jako poutníka ve dvojitém rámečku 150 x 224 mm. Stopy po vlhkosti a červotoči.

Na titulním listu několik provenienčních poznámek od čtyř různých rukou: přeškrtnutá vlastnická poznámka pražského augustiniána Wolfganga Haibnera⁶⁹⁶ „*Ex libris Wolfgangi Adalberti Haibner deuerit in possess: filij sui Christophori*“, dále přípis klášterního knihovníka „*C[o]n[ven]tus S[ancti] Thomae Ap[osto]li Micro Pragae ord[inis] fr[atrum] Erem[itarum] S[ancti] P[atris] Augustini*“. Na předním přidešty i další latinské přípisy.

Starší signatury: A 408 (hřbet), X I 8 (titulní list)

N III 43

⁶⁹⁵ Blíže i obsahu Gersonova souborného díla *Opera* viz VOIT, Petr: Katalog prvotisků strahovské knihovny v Praze, 2015, s. 385-386.

⁶⁹⁶ Augustinián Wolfgangus Haibner pocházel z České Lípy. Slavné sliby složil v roce 1656 v českolipském klášteře, poté žil v pražském konventu u sv. Tomáše, později byl zvolen prokurátorem v Bělé. Poslední léta života strávil v Ročově, kde roku 1672 zemřel. (KREYBICH 1802, s. 322-323). Viz též pozn. 493.

Gesta Romanorum (Cap. 1-181)

[Strasbourg : Typographus Jordani de Quedlinburg 1483 (=Georg Husner?), 1499 13. I.

2°. [8] Folium Primum–Folium XCIII [1] [=102 listů]: <2–5>⁸ a⁸ b–o⁶ p⁸

latinsky

GW 10902. ISTC ig00296000. BSB-Ink G-214.

Třetí přívazek konvolutu v pozdně gotické vazbě, která byla v roce 2013 restaurována. Prkénkové desky 292 x 228 mm jsou potaženy z jedné třetiny hnědou usní zdobenou slepotiskem. Podlouhlé středové pole, shodné na obou deskách, je zcela vyplněno routovým vzorem. Na hřbetě dva papírové štítky s názvovými údaji „*Fasciculus temporum item Socci sermones de Sanctis it[em] Greuen Arbor consanguinitatis it[em] Gesta Romanor[um] cum applicat[ionibus] moralis[at]is et mysticis*“ a signaturou D 339. Červeně barvená ořízka. Při restaurování byla kniha opatřena dvěma novými háčkovými sponami s koženými řemínky. Chybějící místa poškozeného koženého pokryvu byla podložena novou usní.

Úplný exemplář. Doplněny některé iniciály. Latinské čtenářské marginálie.

Na titulním listu hlavního díla konvolutu vlastnický přípis svatovítského děkana Martina Pfeiffera⁶⁹⁷ z konce 16. století „*Ex libris m[agistri] Martini Pfeifferi Braunensis*“, dále rukopisná poznámka klášterního knihovníka z konce 17. století „*Monasterii S[ancti] Thom[ae] Prag[ae] fr[atrum] Ord[inis] erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]*“ a razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „*BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM*“. Na předním přidešti vlepen štítek se svatotomášským grafickým exlibris „*Bibliothecae Conv[entus] S[ancti] Thomae Micro=Pragae Ord[inis] erem[itarum] S[ancti] P[atris] Augustini*“.

Přívazek k:

Rolevinck, Werner: *Fasciculus temporum*. Speyer : Peter Drach der Ältere, 1477 24. XI.

N IV 73/4

52.

Gratianus: *Decretum : cum Glossa ordinaria Johannis Teutonici et additionibus Bartholomaei Brixienensis*

Basel : Michael Wenssler, 1486 1. IX.

2°. [381 listů]: a–c¹⁰ d⁸ e⁶ f–i¹⁰ k⁸ l–p¹⁰ q–s⁸ t–z¹⁰ aa–bb¹⁰ cc¹² dd–ee¹⁰ ff¹² gg–hh¹⁰ ii¹² kk–ll¹⁰ mm⁸⁺¹ nn–qq¹⁰

⁶⁹⁷ Viz pozn. č. 677.

latinsky

GW 11371. ISTC ig00377000. BSB-Ink G-271.

Pozdně gotická vazba lipské dílny pracující v letech 1477-1512 (EBDB w000107). Prkénkové desky 430 x 300 mm jsou potažené hnědou usní zdobenou slepotiskem. U obou desek shodná rámová kompozice členěná trojlinkou. Vnější bordura je prázdná, pouze ve středech vytlačena vždy jedna rozeta. Stejný kolek užit i v rozích vnitřní bordury, která je jinak zcela vyplněna válečkem s motivem hole obtočené listovím. Zrcadlo pokryto routovým vzorem s šišticí. Desky i pokryv částečně destruovány červotočem, useň na hřbetě u hlavy a paty chybí. Pokryv je na některých místech porušen. Demontovány všechny kovové prvky vazby (u obou desek stopy po čtyřech rohových rombických nárožnicích a rombické středové pukle). Zachovány pouze dva slepotiskem zdobené širší řemínky bez kovových úchytek. Na hřbetě v prvním mezivazním poli papírový štítek s nápisem „*Decretum Gratiani seu Concordantia discordantium Canon*“. Obě přidešty opatřena papírovým výlepem. Na předním přidešti jsou kromě provenienčních poznámek, zaznamenány černým inkoustem také jednotlivé části Gratianova díla.

Defektní exemplář. První tři listy opsány dodatečně červeným a černým inkoustem. Chybí posledních sedm listů (fol. qq₄-qq₁₀). Doplněny červené a modré kaligrafické iniciály, jinak bez čtenářských přípisů. Okraje listů až do složky „g“ se drolí a nesou stopy po vlhkosti (zahnědlé skvrny).

Původní provenience nečitelná. Na předním přidešti i na prvním listu začerněna. Na fol. a₁ přípis klášterního knihovníka „*Bibliothecae Convetus Micro Pragensis ad S[anctum] Thomam Apostolum Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] P[atris] Augustini 1694*“. Na předním přidešti přípis „*Adjunctus Bibliotheca Pragensis ad S[anctum] Thomam 1691*“.

Signatury: žádná starší nenalezena, pouze současná platná (na titulním listu a na předním přidešti)

O I 7

53.

Grünpeck, Joseph: De pestilentiali scorra sive mala de Franzos. Add.: Brant, Sebastian: Carmen de pestilentiali scorra

[Leipzig : Gregor Boettiger, 1496 post 18. X.]

4°. [12 listů]: a-b⁶

latinsky

GW 11571. ISTC ig00515000. BSB-Ink B-385.

Jedenáctý přívazek konvolutu v jednoduché polokožené vazbě na prkénkových deskách 205 x 144 mm potažených jen ze třetiny světle hnědou usní. Slepotisková výzdoba sestává pouze z dvojlinky vytvářející na obou deskách svislý obdélník. Na obou deskách zachovány mosazné části pro uchycení jedné háčkové spony. Fragment papírového štítku na hřbetě s nečitelnou signaturou.

Úplný exemplář. Iniciály nedoplněny. Dva krátké latinské příписy.

Na titulním listu razítko konventní knihovny „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Přívazek k:

Bonaventura (Pseudo): De castitate et munditia sacerdotum. Leipzig : Konrad Kachelofen, 1498

N VII 129/12

54.

Guido de Monte Rochen: Manipulus curatorum

Strasbourg : [Drucker des Jordanus von Quedlinburg], 1490 29. XI.

4°. [112 listů]: a–c⁸ d⁶ e⁸ f–g⁶ h–o⁸ p⁶

latinsky

GW 11817. ISTC ig00599000. BSB-Ink G-457.

První přívazek konvolutu v pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách 210 x 143 mm potažených světle hnědou usní s dnes již velmi setřenou slepotiskovou výzdobou. U obou desek je shodná rámová kompozice dělená násobenou linkou. Vnější úzká bordura je prázdná, ve vnitřní borduře otisk florálního válečku. Rozměrné zrcadlo, které je redukováno vpadlými poli, pokrývá routový vzor s květinovým kolkem. Do horní části přední desky vloženo pole s vytlačeným nápisem „SACRAMENTALE,“ pod ním v horním vpadlém poli vyražen letopočet „1521.“ Stopy po páru spon. Červená ořízka. Na hřbetě vlepené dva papírové štítky s nápisem „*Tractatus sacerdotalis de Sacramentis*“ a signaturou A 925.

Defektní exemplář. Dva listy ve složce g (fol. g₃ a g₄) dopsány dodatečně. Doplněna červená rubrikace a podškrty a rovněž jednoduché červené iniciály. Na rubové straně prvního (nepotištěného) listu latinský příпис.

Bez provenienčních příписů, avšak u hlavního díla konvolutu uveden jako vlastník svatovítský kanovník Martin Pfeiffer.⁶⁹⁸

Přívazek k:

⁶⁹⁸ Viz pozn. č. 676.

Nicolaus de Blony: De sacramentis = Tractatus sacerdotalis de sacramentis deque divinis officiis et eorum administrationibus. / Praef.: Stanislaus Ciolek. Strasbourg : Martin Flach, 1493

N VI 117/2

55.

Guilelmus Alvernus: De universo

[Nürnberg : Georg Stuchs, 1497 non post]

2°. [1] fo.j – fo.cxlix [1] [=150 listů]: Aa–Hh⁸ Ii–Xx⁶ Yy⁸

latinsky

GW 11870. ISTC ig00717000. BSB-Ink G-473.

Hlavní dílo konvolutu v pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách 295 x 208 mm potažených usní zdobenou dnes již velmi otřeným slepotiskem. Rámová kompozice byla pravděpodobně shodná u obou desek. V zrcadle routový vzor, v borduře otisky kolku s holí obtočenou stylizovaným listovím; v rozích bordury otisky kulatého květinového kolku. Na přední desce vytačen nápis „Op[er]a guilh. ps. I.“ Zachovány dvě tepané mosazné úchytky s nápisem „mar“ pro uchycení páru háčkových spon. Na zadní desce zachovány fragmenty kožených řemínků. Na hřbetě dva papírové štítky s nápisem „*Guilbel[mus] Parisie[nsis] de Universo & Sacramentis Cur De[us] homo & de poenitentia*“ a signaturou A 509. Vazební mechanismus vyztužen u první a poslední složky pergamenovými křídélky.

Úplný exemplář. Doplněny červené a modré iniciály a rovněž červená a modrá rubrikace. Čtenářské latinské marginálie a ukazovací ručičky.

Na titulním listu provenienční přípis „*Conventus S[ancti] Thomae Ap[osto]li Micro Pragae*“, na předním přidešti vlepené grafické exlibris svatotomášské knihovny „*Bibliothecae Conv[entus] S[ancti] Thomae Micro-Pragae Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] P[atris] Augustini*.“

Obsahuje přívazek:

Guilelmus Alvernus: De sacramentis. Add.: Cur deus homo. Add.: De poenitentia. [Nürnberg: Georg Stuchs, 1497 non post]

N IV 77/1

56.

Guilelmus Alvernus: De sacramentis. Add.: Cur deus homo. Add.: De poenitentia

[Nürnberg : Georg Stuchs, 1497 non post]

2°. [4] Fol. j - Fo. Cxxxij ff. [= 136 listů]: [*⁴] A–D⁸ E–M⁶ N–P⁸ Q–T⁶ V⁴

latinsky

GW 11869. ISTC ig00716500. BSB-Ink G-472.

První přívazek konvolutu v původní pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách 295 x 208 mm potažených usní zdobenou dnes již velmi otřeným slepotiskem. Rámová kompozice byla pravděpodobně shodná u obou desek. V zrcadle brokátový vzor, v borduře hůl obtočená stylizovaným listovím; v rozích bordury otisk kulatého květinového kolku. Na přední desce vytlačen nápis „Op[er]a guilh. ps. I.“ Zachovány dvě tepané mosazné úchytky s nápisem „mar“ pro uchycení páru háčkových spon. Na zadní desce zčásti zachovány kožené řemínky spon. Na hřbetě dva papírové štítky s nápisem „*Guilhel[mus] Parisie[nsis] de Universo & Sacramentis Cur De[us] homo & de poenitentia*“ a signaturou A 509. Vazební mechanismus vyztužen u první a poslední složky pergamenovými křídélky.

Úplný exemplář. Doplněny červené a modré iniciály, červená a modrá rubrikace. Čtenářské podškrty a ukazovací ručičky.

Na titulním listu provenienční přípis „*Conventus S[ancti] Thomae Ap[osto]li Micro Pragae*“, na předním přidešti vlepené grafické exlibris svatotomášské knihovny „*Bibliothecae Conv[entus] S[ancti] Thomae Micro-Pragae Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] P[atris] Augustini*“.

Starší signatury: A509 (hřbet), H II 6 (fol. Aa₁), E II 15 (přední přidešti)

Přívazek k:

Guilelmus Alvernus: De universo. [Nürnberg : Georg Stuchs, 1497 non post]

N IV 77/2

57.

Guilelmus de Saliceto: De salute corporis. Add: Johannes de Turrecremata: De salute animae

Leipzig : Arnold von Köln, 1495

GW M39442. ISTC is00030000. BSB-Ink G-517.

4°. [14 listů]: AA⁸ BB⁶

latinsky

Dvanáctý přívazek konvolutu v jednoduché polokožené vazbě na prkénkových deskách 205 x 144 mm potažených jen ze třetiny světle hnědou usní. Slepotisková výzdoba sestává pouze z dvojlinky vytvářející na obou deskách svislý obdélník. Na obou deskách zachovány mosazné části pro uchycení jedné háčkové spony. Fragment papírového štítku na hřbetě s nečitelnou signaturou.

Úplný exemplář. Iniciály nedoplněny, jen na fol. AA₂ vepsány dvě iniciály zběžným písmem. Latinské čtenářské marginálie.

Na titulním listu razítko konventní knihovny „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Prívazek k:

Bonaventura (Pseudo): De castitate et munditia sacerdotum. Leipzig : Konrad Kachelofen, 1498

N VII 129/13

58.

Guillelmus Parisiensis: Postilla super epistolas et evangelia (Mora 1488)

[Basel]: Nikolaus Kessler, 1488 28. II.

2°. [1] I–CXXII [=124 listů] (s chybami): a⁸ b–t⁶ v⁸

latinsky

GW 11961. ISTC ig00683000. BSB-Ink H-157.025.

První přívazek konvolutu v pozdně gotické vazbě české dílny pracující pravděpodobně v letech 1470-1503 (EBDB w002842). Prkénkové desky 287 x 200 mm potažené tmavou usní zdobenou slepotiskem. U obou desek je shodná rámová kompozice členěná trojlinkou. Ve vnější i vnitřní borduře vytlačeny kulaté a kosé kolký s motivem lilie a orla. Zrcadlo členěno diagonálně se křížící násobenou linkou s otisky dílčích kolků s lilii a orlem. Odstraněny všechny kovové části vazby. Na vazbě jsou patrné stopy po jedné středové a čtyřech rohových kruhových puklách a dále po páru háčkových spon. Na hřbet je nalepen papírový štítek s nápisem „*Dormi Secure Sermones Dominicales et Festivales*“. První a poslední složka zesílena pergamenovým proužkem s drobným latinským rukopisným textem. Latinské přípisy na vnitřní (dnes odlepené) části papírového výlepu předního přideští. Zadní část knižní desky zcela uvolněna. Hřbet bez usňového pokryvu.

Úplný exemplář s doplněnými červenými kaligrafickými iniciálkami s výběhy. Červená rubrikace a ukazovací ručičky. Čtenářské latinské marginálie. Stopy po vlhkosti.

Na titulním listu přípis „*Bibliothecae S[ancti] Thomae Ap[osto]li Micro-Pragae Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] Augustini*“ a razítko konventní knihovny „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Prívazek k:

Johannes de Verdena: Sermones „dormi secure“ de tempore = Sermones „dormi secure“ dominicales : cum expositionibus evangeliorum. Strasbourg : [Typographus Jordani de Quedlinburg 1483 (=Georg Husner?)], 1485 15. IX.

N V 80/2

59.

Hemmerli, Felix: De nobilitate et rusticitate dialogus / Ed.: Sebastian Brant

[Strasbourg : Johann Prüss, ca 1500]

2°. [4] fo.I.–CLI [s chybami] [=156 listů]: [*⁴] a–c⁸ d–z⁶ et⁸

latinsky

GW 12189. ISTC ih00015000. BSB-Ink H-41.

Obsahuje dedikaci vévodovi Albrechtovi VI. Rakouskému a *Processus iudiciarius*.

Hlavní dílo konvolutu v pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách 295 x 198 mm potažených světlou usní zdobenou slepotiskem. Téměř celou plochu obou desek pokrývá rozměrné zrcadlo členěné diagonálně se křížící trojlinkou. V mezípolích otisky kosého kolku s lilí, v borduře a přes dělicí linky otisky květinového kolku. Na přední desce zachován pár mosazných úchytek pro háčkové spony a na zadní desce dochovány části dvou usňových řemínků. Na hřbetě drobný papírový štítek s fragmentem starší signatury [?] 109. U obou přideštiny pergamenová křídélka s latinským rukopisným textem.

Výborně zachovaný úplný exemplář. Dřevořezové schéma (fol. LXXVII). Hojné čtenářské latinské marginálie.

Provenience nečitelná (přetřená červenou barvou).

Starší signatury: 109 (hřbet), Y III 17 (titulní list)

Obsahuje přívazek:

Bouelles, Charles de: [Liber de intellectu] Que hoc volumine contine[n]tur. Liber de intellectu. Liber de sensu. Liber de nichilo. Ars oppositorum. Liber de generatione. Liber de sapiente. Liber de duodecim numeris Epistole complures. Insup[er] mathematicu[m] opus quadripartitu[m] De numeris perfectis De mathematicis rosis De geometricis corporibus. De geometricis supplementis. Paris : Henri Estienne; Jean Petit, 1510 31. I.

N V 88/1

60.

Hermes Trismegistus. Centiloquium / Trad.: Stephanus Messanensis

[Leipzig : Martin Landsberg, 1494 non post]

4°. [6 listů]: [A⁶]

latinsky

GW 12309. ISTC ih00076000. BSB-Ink H-113.

Šestý přívazek konvolutu v jednoduché polokožené vazbě na prkénkových deskách 205 x 144 mm potažených jen ze třetiny světle hnědou usní. Slepotisková výzdoba sestává pouze z dvojlinky vytvářející na obou deskách svislý obdélník. Na obou deskách zachovány mosazné části pro uchycení jedné háčkové spony. Na hřbetě dochován jen fragment papírového štítku s nečitelnou signaturou.

Úplný exemplář. Iniciály ani rubrikace nedoplněny, bez čtenářských poznámek. Na posledním listu tiskařský signet Martina Landsberga užívaný v letech 1492-96 (na ostrvy zavěšené dva černé štítky – vlevo astrologický motiv s hvězdou, v pravém štítu tři kopce a v pozadí město se čtyřmi věžemi).

Přívazek k:

Bonaventura (Pseudo): De castitate et munditia sacerdotum. Leipzig : Konrad Kachelofen, 1498

N VII 129/7

61.

Herolt, Johannes: De eruditione christifidelium = Liber discipuli de eruditione christifidelium

Strasbourg : Johann Prüss, 1490

2°. [136 listů]: <1>⁶ <2>⁶ A⁸ B–E⁶ F⁸ G–L⁶ M⁸ N–R⁶ S–T⁸

latinsky

GW 12330. ISTC ih00095000. BSB-Ink H-127.

První přívazek konvolutu v pozdější pergamenové vazbě na prkénkových deskách 264 x 205 mm s párem dírkových spon. Na hřbetě nápis: „*Sermones Dominica totij anni*“ a fragment usňového štítku se signaturou. Barvená ořízka.

Defektní exemplář po sanačním zásahu – části původních stránek byly nalepeny na ruční papír, první čtyři listy hlavního díla konvolutu doplněny papírovinou. Při převazbě byl blok znovu oříznut a došlo ke znehodnocení rukopisných marginálií. Exemplář nese stopy po vlhkosti.

Na fragmentu titulního listu hlavního díla konvolutu rukopisná vlastnická poznámka „*Conventus S[anti] Thomae Micro Pragae F[ratrum] Erem[itarum] S[anti] Aug[usti]n[i]*“.

Starší signatury: B IV 11 (první list), B IV 2 (přední předsádka)

Přívazek k:

Albertus Magnus : Alberti Magni Theologoru[m] principis ... Opus tripartitu[m] profundissimu[m] doctu[m] catholicu[m] [et] supra modu[m] admira[n]du[m]. Köln : Heinrich Quentel (haeredes), 1503. VD16 A 1358

N IV 58/2

62.

Herolt, Johannes: Postilla super epistulas et evangelia

Nürnberg : Anton Koberger, 1488 1. II.

2°. [93 listů]: a⁸ b-o⁶ p⁸

GW 11960. ISTC ig00683500. BSB-Ink H-157.

Hlavní dílo konvolutu v pozdně gotické vazbě klášterní dílny benediktinského opatství Prüfening v Regensburgu (EBDB w000096). Prkénkové desky 315 x 222 mm potaženy barvenou usní a zdobené slepotiskem. V horní části zadní desky otvor po uchycení řetězu (libri catenati). Rámová kompozice u obou desek dělená trojlinkou. V horní části přední desky vyražena datace „1491“. Na přední desce je bordura vyplněna válečkovým dezénem s nápisem „Maria hilf;“ v horní části rámu otisky florálních kolků (kulatá rozeta, palmový list, kvítek). V rozměrném zrcadle vytlačen routový vzor doplněný otisky kolku se stylizovaným palmovým listem. Na zadní desce v borduře otisky kosého kolku s motivem doleva hledícího jednorožce ve skoku a otisky florálních kolků (ružice, hůl obtočená stylizovaným listovím). Zrcadlo děleno diagonálně se křížící trojlinkou, v mezípolích otisk kolku s motivem stylizované kytice. Na přední desce chybí všechny kovové prvky (stopy po deltoidních nárožnicích a středové rombické pukle). Na zadní desce zachována část jednoho ze dvou kožených řemínků. Na hřbetě u hlavy knižního korpusu štítek s obtížně čitelným nápisem, u paty usňový štítek s původní klášterní signaturou A 404, který je přelepen drobným papírovým štítkem s číslicí „8“. Knižní blok vyztužen pergamenovými pásy s latinským rukopisným textem.

Defektní exemplář - vyříznut poslední list poslední složky (fol. p₈). Vmalované červeno-modré iniciály, kaligrafické červené verzály s výběhy, červená rubrikace. Rozsáhlejší čtenářské glosy v němčině (fol. g₁).

Na fol. a_{1r} rukopisné exlibris klášterní knihovny u sv. Tomáše „*S[anti] Thoma[e] Pragen[sis]*“; na přední předsádce přeškrtnutá sign. OO II. 6 a přípis „*Concionator*“; na prvním listě verso rukopisné exlibris bavorského augustiniána Valentina Maychofera († 1611)⁶⁹⁹ „*F[ratris] Valentini Maychofer Landibuetanij 1572*“ a klášterní rukopisná provenience „*Conventus S[anti] Thomae Micropragen[sis] Ord[inis] Eremit[arum] S[anti] Augustini*“; na fol. a_{2r} razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „*BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM*“ a začerněný přípis.

Starší signatury: A 404 (hřbet), L II 8 (fol. a_{1r}), přeškrtnutá sign. OO II 6 (přední přideštit)

Obsahuje přívazky:

Johannes de Verdena: Sermones „dormi secure“ de tempore = Sermones „dormi secure“ dominicales : cum expositionibus evangeliorum. Nürnberg : Anton Koberger, 1486 4. IX.;

Johannes de Verdena: Sermones „dormi secure“ de sanctis. Nürnberg : Georg Stuchs, 1489 31. X.

N I 13/1

63.

Herolt, Johannes: Sermones „discipuli“ de tempore et de sanctis = Sermones de tempore et de sanctis : cum promptuario exemplorum et promptuario de miraculis Beatae Mariae Virginis

Nürnberg : [Anton Koberger], 1492

2°. [314 listů]: <1>⁸ <2>¹⁰ a–z⁶ et⁶ con⁶ t⁶ A–Y⁶ Z⁸

latinsky

GW 12373. ISTC ih00116400. BSB-Ink H-207.

Silně poškozená původní pozdně gotická vazba - pravděpodobně práce jihoněmecké dílny (EBDB w002717).⁷⁰⁰ Prkénkové desky 318 x 213 mm potažené usní jsou zdobené dnes již velmi setřeným slepotiskem. Usňový pokryv desek v horní části knihy zcela chybí. Rámová kompozice je u obou desek shodně členěna trojlinkou, která dělí zrcadlo do kosých polí vyplněných otisky kosých kolků s jednorožcem. V borduře raženy kosé kolky s motivem stylizované kytice ve váze. Na přední desce zachován pár tepaných mosazných úchytek. Na hřbetě vlepeny dva papírové štítky s nápisem „*Discipuli Sermones de Tempore et Sanctis cum Promptuario Exemplorum*“ a signaturou A 433. Knižní blok je vyztužen pergamenovým pásem s latinským rukopisným textem, který je vlepen rovněž na přední a zadní přideštit.

⁶⁹⁹ Vlastníkem knihy byl bavorský augustinián, který působil na začátku 17. století u sv. Tomáše v Praze jako kazatel. Viz též poznámka 385 a 386.

⁷⁰⁰ Poznámka k identifikaci vazby v EBDB – pravděpodobně jihoněmecká dílna činná 1468–1473 – avšak nesouhlasí časové působení dílny.

Defektní exemplář - z původních 314 listů zachováno 307 listů (chybí titulní list, ve složce „s“ fol. 52, v poslední složce „Z“ chybí pět posledních listů). Stopy po vlhkosti. Některé složky uvolněny z knižního bloku. Doplněny jednoduché malované červené iniciály, toutéž barvou provedena také rubrikace a ukazovací ručičky. Četné rozsáhlé latinské čtenářské příписy.

Na prvním listu rukopisný příпис „*Conventus S[ancī] Thomae Micro Pragae F[ratrum] Erem[itarum] S[ancī] Augustini*“.

Starší signatury: A 433 (hřbet), M II 16, J II 6. (titulní list), N II 16 (titulní list)

N II 26

64.

Hilarius: Expositio hymnorum

Basel : Michael Furter, 1497

4°. [1] II – LIII [1] [=54 listů]: a⁸ b-g⁶ h⁴ i⁶

latinsky

GW n0390. ISTC ie00157000. BSB-Ink H-269.

První přívazek konvolutu v pozdně gotické celokožené vazbě na prkénkových deskách 223 x 160 mm potažených usní zdobenou slepotiskem. U obou desek shodná rámová kompozice. Kolem rozměrného zrcadla s routovým vzorem jsou v borduře nepravidelně vytlačeny otisky kosých kolků s motivem orla. Na přední desce zachována tepaná mosazná úchytky pro háčkovou sponu s nápisem „mar“. Na horní ořízce nápis „*Sequentiae et hymni per totium annum*“. Usňový pokryv na hřbetě je značně poškozen; zachovány pouze fragmenty papírových štítků s nečitelným názvem a signaturou.

Vcelku dobře zachovalý výtisk; knižní desky nesou stopy po červotoči; část titulní strany přívazku utržena, avšak bez znehodnocení textu či titulního dřevorezu. Shodný titulní dřevorez (Ukřižování) jako u hlavního díla konvolutu není kolorován. Iniciály i rubrikace nedoplněna, bez čtenářských poznámek.

Na titulním listu i dalších foliích provenienční razítko klášterní knihovny u sv. Tomáše v Praze „*BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM*“.

N VII 124/2

65.

Homiliarius doctorum de tempore et de sanctis = Homiliarius doctorum a Paulo Diacono collectus / Ilust.: Meister des Verardus. Ed. Johann Ulrich Surgant. Pars I – II

Basel : Nikolaus Kessler, 1498 decimo Nonas Augusti

2°. *De tempore* [172 listů]: a–z⁶ aa–cc⁶ dd–ee⁸; *De sanctis* [76 listů]: A–L⁶ M¹⁰

latinsky

GW 12931. ISTC ih00319000. BSB-Ink H-327.

Červotočem silně poškozený pars I a II v pozdně gotické polokožené vazbě. Prkénkové desky 327 x 224 mm potaženy hnědou usní jen do třetiny. U obou desek tvoří výzdobnou kompozici pouze rám z násobené linky, který je uvnitř zdoben třemi kosými pásy násobené linky. Na přední desce zachován pár tepaných měděných úchytek pro háčkové spony zdobený stylizovaným listovím. Na hřbetě dva papírové štítky s nápisem: „*Homiliari[us] varior[um] Doctoru[m] super Domi=nicas et Festa*“ a sign. A 378. Na obou přideštích přilepeny proužky pergamenu s latinským rukopisným textem (část textu Písně písní).

Úplný exemplář. Na titulním listu celostranná dřevořezová ilustrace „Církve bojující“ v rámečku (144 x 231 mm) dodatečně velmi slabě kolorovaná červenou barvou; za kolofonem tiskařský signet Nikolause Kesslera. Četné rozsáhlé latinské marginálie v textu nejméně dvou různých písařských rukou. Vmalovány červené kaligrafické iniciály a verzály, shodnou barvou provedena rovněž rubrikace a ukazovací ručičky.

Na titulním listu rukopisná poznámka z 1. poloviny 18. století „*Conventus S[ancti] Thomae Apostoli Micro Pragaë*“; na přidešti i na titulním listu latinské příписy (např. „*partem Beate resurectionis*“).

Starší signatury: A 378 (hřbet), N I 12 (titulní list), K II 5 (přední přidešti)

N III 41

66.

Hrabanus Maurus: De sermonum proprietate sive Opus de universo

[Strasbourg : Adolf Rusch, 1467 20. VII. non post]

2°. [170 listů]: [a–b¹⁰ c–d⁸ e–f¹⁰ g⁸ h⁶ i⁸ k–l¹⁰ m⁸ n–o¹⁰ p⁸ q–r¹⁰ s–t⁸]

latinsky

GW 13557. ISTC ir00001000. BSB-Ink H-393.

Pozdější lepenková vazba (pravděpodobně z 19. století).

Úplný, velmi dobře zachovaný exemplář. Malované iniciály: na fol. a₂ recto akantová fialová iniciála D(omino) ve zlatém perspektivně uzavřeném poli s florální rozvilinou vybíhající po levé

straně tištěného textu; na fol. a₄ verso malovaná akantová iniciála P(rimum) ve zlatém poli s vegetabilními výběžky. Doplněna červená rubrikace, kaligrafické červené iniciály s výběhy, ukazovací ručičky a podškrty. Na některých listech doplněno číslo konkrétní knihy v záhlaví. Stopy po červotoči. Velmi ojedinělé čtenářské marginálie (latinsky). Na fol. g₈ utržený roh.

Původní provenience neznámá. Na předním přidešti přípis z 18. století „*Conventus S[ancti] Thomae Ap[osto]li Micro-Pragae Ord[inis] fr[atrum] eremitar[um] S[ancti] Aug[ustini]*“.

Starší signatury: D I 17 (titulní list), přeškrtnutá sign. F I 14 (a₁v)

d I 28

67.

Hugo de Sancto Caro: Postilla super evangelia

Basel : Bernhard Richel, 1482 10. I.

2°. [492 listů]: a-b¹⁰ c-f⁸ g¹⁰ h⁶ i⁸ k¹⁰ l-m⁸ a¹⁰ b-e⁸ f⁶ a-c¹⁰ d-e⁸ f⁶ g-i⁸ k-n^{6,8} o-q¹⁰ r-s⁸ t¹⁰ v-x⁸ y-z⁶ a-b¹⁰ c-f^{8,6} g¹⁰ h⁸ i-n⁶ o-p⁸ q-r¹⁰ s⁸ t⁶ v⁸

latinsky

GW n0223. ISTC ih00529000. BSB-Ink H-430.

Pozdně gotická vazba české dílny pracující pravděpodobně v letech 1482-1500 (EBDB w002852). Prkénkové desky 415 x 300 mm potažené usní zdobenou slepotiskem. U obou desek shodná rámová kompozice dělená trojlinkou. V borduře kosé kolky (jeden běžící do leva (EBDB s022208); orel s korunkou (EBDB s022207); pták na větvi (EBDB s022205)) doplněné kulatým kolkem s rozetou (EBDB s022206). Zrcadlo, které je členěno diagonálně se křížící trojlinkou s mezipoli vyplněnými otisky výše uvedených kolků, je redukováno čtyřmi vpadlými poli s drobnými kvítkovými kolky a vytlačenými jednoduchými kolečky. Všechny kovové části vazby (čtyři rombické nárožnice a středová rombická pukla) včetně čtyřech úchytek pro háčkové spony byly odstraněny. Zachována zůstala jen část usňového řemínku. Na hřbetě dva fragment papírového štítku, kde byl vepsán zřejmě název díla a dále štítek se starší klášterní signaturou „A 7.“ Obě přidešti vylepena papírem, na zadním přidešti latinský přípis z 16. století.

Defektní exemplář – dolní části stran s malovanými iniciálami byly odříznuty (na začátku všech čtyřech evangelií – fol. a₁, a₂). Jinak velmi dobře zachovaný exemplář s malovanými bohatě zdobenými a zlacenými iniciálami: na fol. a₁ modrá akantová iniciála Q(uatuor) s ornamentální výplní ve zlatém poli s perspektivně uzavřeným zeleným rámem a vegetabilním výběžkem. Na témže listě perokresba – nápis v záhlaví („*in Matheum*“) orámovaný rollwerkovým ornamentem. Dále menší iniciála L(iber) – zelená akantová iniciála v modrém poli s červenou ornamentální

výplní v modrém rámu s výběhy. Na začátku Markova evangelia (fol. a₁) malovaná iniciála C(onsumatio) ve zlato-zeleném poli zdobená třemi modrými ptáky. Na téže listu menší zelená akantová malovaná iniciála M(Arcus) v ornamentálním růžovém poli s vegetabilním výběhem. Na začátku Lukášova evangelia hnědá akantová iniciála U(idi) v zeleném perspektivně uzavřeném poli (73 x 80) s výběhy. Na rubové straně tohoto listu drobnější akantová zelená iniciála L(ucas) v růžovém perspektivně ukončeném poli s výběhy. Na fol. a₃ (Luc) další akantová modrá iniciála E(vit) v růžovém perspektivně ukončeném poli s výběhy. Na začátku Janova evangelia (fol. a₁) zelená akantová iniciála E(go) (75 x 70) ve zlato-růžovém perspektivně ukončeném poli s výběhy. Na rubové straně tohoto listu drobnější červená akantová iniciála h(ic) v zeleném perspektivně uzavřeném poli s výběhy. Doplněna žlutá a červená rubrikace, červené podškrty, ukazovací ručičky a drobné perokresby (nápisová páska). Velmi ojedinělé latinské čtenářské marginálie a podškrty, některé iniciály nedoplněny. Poslední složka „v“ uvolněna z vazebního mechanismu. Ojedinělé stopy po vlhkosti.

Původní provenience neznámá. Na titulním listu přepis ze 17. století „*Monast[erium] S[ancti] Thomae Pragaе frat[rum] ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]*“. Na posledním nepotřeseném listu přepis „*Pertinet ad Monasterium S[ancti] Thomae Pragaе*“.

Starší signatury: A 7 (hřbet), C I 1 (titulní list), C I 2 (přední přideštl)

O I 8

68.

Hugo de Sancto Victore: De sacramentis christianae fidei. Pars I-II

Strasbourg : [Typographus Jordani de Quedlinburg 1483 (=Georg Husner?)], 1485 30. VII.

2°. Pars I [70 listů]: [*⁴] a–f^{8.6} g–k⁶ ; pars II [90 listů]: [*⁴] A–H^{8.6} I–N⁶

latinsky

GW 13631. ISTC ih00535000. BSB-Ink H-433.

Hlavní dílo konvolutu v renesanční vazbě na lepenkových deskách 284 x 200 mm potažených světle hnědou usní zdobenou slepotiskem. Rámová kompozice vyplněná ornamentálním a florálním páskovým desénem je u obou desek shodná. Zrcadlo je členěné násobenou linkou do tří svislých pásů, které jsou vyplněny válečkovým desénem s ornamentálními motivy. Vnitřní bordura je redukována dvěma prázdnými vloženými poli. Stopy po dvou látkových tkanicích. Na hřbetě dva papírové štítky s nápisem s názvovými údaji „*Hugo S[ancti] Victore De Sacramentis*“ a signaturou A 538. Zeleně barvená ořízka.

Úplný exemplář. Doplněny jednoduché červené iniciály a červená rubrikace. Kromě stop po vlhkosti velmi dobře zachovaný exemplář.

Na titulním listu rukopisná vlastnická poznámka svatovítského probošta Šimona Brože z Horštejna „*Ex libris Simonis Brosij ab Horstein*“, dále přípis klášterního knihovníka z konce 17. století „*Conventus Sancti Thomae Micropragensis Ord[inis] S[ancti] P[atris] Augustini*“. Na posledním listu verso přípis „*Johanes Serneus von Hedbornij*“; nad tímto přípisem přeškrtný ještě starší vlastnický přípis „*Iste liber est [...?]*“.

Obsahuje přívazek:

Michael de Dalen: *Casus summarii Decretalium, Sexti et Clementinarum*. Strasbourg: [Typographus Jordani de Quedlinburg 1483 (=Georg Husner?)], 1485 15. VI.

N V 87/1

69.

Imitatio Christi. Add.: Gerson, Johannes: *De contemptu mundi*

Leuven : Johannes de Westfalia, [ca 1484 – 1487]

4°. [90 listů]: a⁸ b-k⁸ l¹⁰

latinsky

GW M46738. ISTC ii00006100. BSB-Ink (neuvádí).

Hlavní dílo konvolutu bez původních knižních desek. Neúplný exemplář je uložen v novodobých lepenkových deskách s tkanicemi. Čtenářská znaménka. Zcela chybí jak knižní desky, tak také první a poslední listy u obou tisků.

Defektní exemplář – chybí fol. a₁ a fol. a₈ v první složce. Počáteční list zcela odtržen, také první a poslední složka je uvolněna z vazby. První dva listy „*Tabule capitulorum in libros ...*“ velmi ušpiněny; dolní roh stránek utržen; na některých listech stopy po vlhkosti. Doplněny jednoduché kaligrafické červené iniciály a toutéž barvou i rubrikace. Ojedinelé latinské čtenářské marginálie.

Provenience neznámá.

Obsahuje přívazek:

David de Augusta: *De exterioris et interioris hominis compositione* (pars II – III). [Deventer : Richardus Pafraet, ca 1480 - 1485]

N VII 132/1

70.

Imitatio Christi = De imitatione Christi. Add.: Gerson, Johannes: De meditatione cordis

Augsburg : Erhard Ratdolt, 1488

4°. [48 listů]: [2] a–e⁸ f⁶

latinsky

GW M46726. ISTC ii00016000. BSB-Ink T-174.

Druhý přívazek v původní pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách 208 x 140 mm potažených tmavě hnědou usní zdobenou slepotiskem. U obou desek shodná rámová kompozice. V borduře opakovaně vytlačen kolek s nápisovou páskou „maria“. Rozměrné zrcadlo je členěné diagonálně, horizontálně i vodorovně se křížící trojlinkou. Mezipole zcela vyplněny otisky drobných kolků (trojlist, květina, žalud) a kosých kolků se zoomorfními motivy. Na přední desce zachována nezdobená kovová úchytka pro háčkovou sponu. Zlomená zadní deska vazby. Hřbet rovněž se slepotiskovou výzdobou (kolek s trojlistem a kolek s geometrickým motivem). Na hřbetě dva papírové štítky s nápisem „*F[ratris] Peregrini Serm[ones] de Temp[ore] et Sanctis item Ser[mones] S[ancti] P[atris] Aug[ustini] ad Fr[atres] in Erem[itate] it[em] Gerson[is] de imit[atione], et vanit[ate]*“ a signaturou A 917. Na dolní ořízce nečitelný nápis. První a poslední složka vyztužena nepopsaným papírovým páskem.

Defektní exemplář - chybí první dva listy s obsahem *Tabule capitulorum in libros sequentes*. Dřevořezové průpletové iniciály ve dvojitém rámu zalomené do 8 řádků (dřevořez bílé linie) dodatečně kolorované. Doplněna červená rubrikace.

Provenience tohoto přívazku je neznámá. Místy rozsáhlé latinské čtenářské glosy v textu. Na rubu posledního listu (f_{6v}) věcná poznámka k obsahu.

Přívazek k:

Peregrinus de Oppeln: Sermones de tempore et de sanctis. [Strasbourg : Johann Prüss], 1493

N VI 121/3

71.

Imitatio Christi = De imitatione Christi. Add.: Gerson, Johannes: De meditatione cordis

Strasbourg : [Johann Prüss], 1489

8°. [168 listů]: [A]⁸ B–X⁸

latinsky

GW M46802. ISTC ii00022000. BSB-Ink T-177.

Renesanční vazba na prkénkových deskách 125 x 90 mm potažených hnědou usní zdobenou značně setřeným slepotiskem. Na obou deskách shodná rámová kompozice s dominantou. Vnější úzká bordura je tvořena ornamentálním vzorem, ve vnitřní, širší borduře otisk ornamentálního kolku v rozích. Ve středu zrcadla kolek s velmi nezřetelným medailonem (snad madona s dítětem). Dochovány obě mosazné spony s nápisem „mar“, včetně řemínků a spon. Na hřbetě dva fragmenty papírových štítků, které původně nesly názvové údaje a signaturu (dnes nečitelné). Obě přidešty opatřena papírovým výlepem.

Defektní exemplář – chybí titulní list (fol. A₁). Před tištěným textem předchází dva listy rukopisu (modlitby k P. Marii), na konci za tištěným textem připojeno dalších 9 listů, které jsou popsané litaniami (*Litaniae Lauretanae*). Jinak bez dalších rukopisných doplňků. Iniciály rovněž nedoplněny. Viditelné stopy po vlhkosti a červotoči.

Provenience neznámá, patrně v důsledku ztráty titulního listu.

Žádné starší signatury

O II 20

72.

Isidorus Hispalensis: De summo bono

Leipzig : Arnold von Köln, [1492-96]

4°. [4] ii– lxxiiii [1] s chybami [=78 listů]: aa–nn⁶

latinsky

GW 15292. ISTC ii00196000. BSB-Ink I-638.

Hlavní dílo konvolutu v pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách potažených z jedné třetiny dnes již zčásti destruovanou usní (zejména na přední desce) a zdobenou velmi setřeným slepotiskem. Rámová kompozice byla pravděpodobně u obou desek shodná. Celá plocha byla orámována násobenou linkou. Podélné pole vyplněno routovým vzorem se šišticí. Na přední desce je do dřevěné desky vyrytý křížek. Zachovala se rovněž středová mosazná úchytka s nápisem „mar“. Na hřbetě fragmenty dvou papírových štítků s názvem, který je dnes již nečitelný, a částí starší klášterní signatury (A ?57). Čtenářské znaménko. Obě přidešty s papírovým výlepem - na předním přidešti vepsán citát z Ovidia „*Qui non est hodie cras minus aptus erit*“.

Úplný exemplář. Na titulním listu dřevořezová ilustrace v rámečku (105 x 80 mm, typ „magister cum discipulis“). Iniciály nedoplněny. Četné čtenářské glosy a podškrty.

Na titulním listu celkem tři vlastnické přípisy: pravděpodobně nejstarší provenience- „*Ex libris Blasij Hossek Fontani*“⁷⁰¹, dále přípis svatovítského probošta Šimona Brože z Horštejna z počátku 17. století „*Simonis Brosij ab Horssteini*“⁷⁰² a mladší přípis z počátku 18. století „*Conventus S[anc]ti Thomae Micropragensis ord[inis] erem[itarum] S[ancti] P[atris] Augustini*“?. Na titulním listu i na dalších listech razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Starší signatury: B I 11 (titulní list), B V 16 (přídeštit)

Obsahuje přívazky:

Theobaldus, episcopus: Physiologus de naturis duodecim animalium = Physiologus Theobaldi. [Leipzig : Konrad Kachelofen, 1493];

Ovidius Naso, Publius (Pseudo): Ouidi[us] in Sapho = Sappho. [Leipzig] : [Konrad Kachelofen], [14]97;

Maneken, Carolus: Formulae epistolarum. [Köln/R. : Heinrich Quentell], 1489 8. III.;

Ebrardus Alemannus [=Eberhardus Bremensis]: Labyrinthus. [Leipzig : Wolfgang Stöckel, ca 1499-1500];

Albertus Magnus: Liber aggregationis seu Liber secretorum de virtutibus herbarum, lapidum et animalium quorundam. [Köln/R. : Cornelius von Zierickzee, 1499 ca];

Wimpina, Conradus: Epitoma bellorum Alberti Saxoniae ducis. Leipzig : Wolfgang Stöckel, 1497

r III 7/1

73.

Jacobus de Voragine: Legenda aurea

Ulm : Johann Zainer der Ältere, [ca 1478]

2°. [412 listů]: [*-**⁸ a-z⁸ A-Y⁸ Z⁶ aa⁶ bb-dd⁸]

latinsky

GW M11322. ISTC ij00087000. BSB-Ink I-73.

Značně destruovaná knižní vazba – chybí knižní desky, poškozený je rovněž vazebný mechanismus. První listy v první složce potrhane a částečně uvolněné; poslední list odtržen a bez pravého dolního rohu. Na hřbetě částečně dochovány dva papírové štítky (nápisy „*Legenda sanctorum*“ a sign. D 338).

⁷⁰¹ Dosud blíže neurčený vlastník.

⁷⁰² Viz pozn. 477.

Defektní exemplář – chybí první listy u prvních složek, z původního rozsahu zachováno jen 390 listů. Tisk začíná listem „*Incipit prologus sup[er] legendas sancto[rum]*“; zcela chybí prvních 15 listů: *Tabula super legendas*; pokračuje až s. 39 (list 18): *Incipiunt lege[n]de sancto[rum] et primo de tempore renovationis agitur quod est adventus domini Prima A*. Některé stránky jsou uvolněny z knižního bloku, část posledního (potištěného listu) je odtržena. Doplněny červené, modré a zelené iniciály a červená rubrikace, stejnou barvou provedeny i pokškrty. Doplněna rovněž záhlaví (červeným inkoustem). Latinské čtenářské marginálie.

Na prvním listu přepis „*Conventus S[ancti] Thomae Micro Praeae F[ratrum] Erem[itarum] S[ancti] Augustini*“ a razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „*BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM*“.

Starší signatury: D 338 (hřbet), S II 2 (druhý list)

N IV 72

74.

Jacobus de Voragine: *Legenda aurea sanctorum sive Lombardica historia* = *Lombardica historia*
Nürnberg : Anton Koberger, 1492 6. XI.

2°. [1] I–CXC VIII [1] [=200 listů] : a⁸ b–z⁶ A–K⁶

latinsky

GW M11249. ISTC ij00130000. BSB-Ink I-98.

Pozdně gotická vazba na prkénkových deskách 328 x 218 potažených usní zdobenou dnes zčásti setřeným slepotiskem. U obou desek shodná rámová kompozice s bordurou vyplněnou válečkem s holí obtočenou stylizovaným listovím, v kříženích otisky rozety. Zrcadlo pokrývá routový vzor doplněný otisky dílčích kolků (stylizovaná šišťice), ve středu zrcadla je otisk kolku s rozetou. Na přední desce zachována jedna ze dvou mosazných úchytek pro háčkové spony s nápisem „mar“. Na hřbetě dva papírové štítky s nápisem: „*Jacobi Iannensis Legendae Sanctorum, seu Historia Lombardica*“ a signaturou D 205.

Defektní exemplář - chybí první list první složky (a_i); list a₈ natržen. Stopy po vlhkosti a červotoči. Doplněvány červeno-modré iniciály, červené a modré lombardy a červená rubrikace. Řídké latinské čtenářské marginálie (fol. CLXIII).

Na fol. a_{ii} přepis „*Bibliotheca Monasterij S[ancti] Thomae Micropraeae F[ratrum] Erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]*“; na předním přidešti vlepeno grafické mědirytové exlibris „*Bibliothecae Conv[entus] S[ancti] Thomae Micro=Praeae Ord[inis] erem[itarum] S[ancti] P[atris] Augustini*“, nad ním je tužkou připsán letopočet „1492“.

Starší signatury: D 205 (hřbet), S II/3, X I 17 (fol. a_{ii})

N III 37

75.

Jacobus de Voragine: Sermones de sanctis

Augsburg : Hermann Kästlin, 1484 10. IV.

2°. [8] Fol. primum – CLXXXVII [1] [=206 listů]: [<1-8>⁸ a¹⁰ b–d⁸ e–B^{6.8.8} C¹⁰]

latinsky

GW M11604. ISTC ij00188000. BSB-Ink I-107.

Zčásti poškozená pozdně gotická vazba na prkénkových deskách 313 x 220 mm potažených velmi odřenou usní zdobenou slepotiskem. Usňový pokryv desek místy chybí; stopy po červotoči; hřbet z poloviny bez pokryvu; krajní složky uvolněny z vazby. Rámová kompozice obou desek shodně dělená trojlinkou – rozměrné zrcadlo pokrývá routový vzor s kyticí. V borduře otisky kolků se zoomorfními motivy (obdélníkový kolek s párem běžících jelínků - 15 x 32 mm). U obou desek dochovány dvě tepané mosazné přichytky pro háčkové spony s nápisem „maria“. Zadní přideštlí vylepeno potištěným papírem s textem artikulí. Na předním přideštlí je papírový výlep prázdný.

Úplný exemplář s doplněnými červenými kaligrafickými iniciálami a červenou rubrikací. Na fol. D_{10v} latinské čtenářské marginálie, jinak bez glos.

Na první listu provenienční přepis z počátku 18. století „*Conventus S[ancti] Thomae Micro Pragae F[ratrum] Erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]n⁸*“.

Starší signatury: přeškrtnutá sign. N II 16 (fol. 1_i), přeškrtnutá sign. J II 12 (přední přideštlí)

N III 54

76.

Jacobus Philippus de Bergamo: Supplementum chronicarum

Venezia : Bernardinus Rizus, 1492-93 15. II.

2°. [2] i – 256 [12] [=270 listů]: a¹⁰ b–z⁸ et⁸ con⁸ rum⁸ A–F⁸ A–B⁶

latinsky

GW M10980. ISTC ij00212000. BSB-Ink I-125.

Pozdně gotická vazba mnichovské dílny pracující v letech 1488 – 1496 (EBDB w002440). Prkénkové desky 324 x 221 mm potažené jen z jedné čtvrtiny usní zdobenou slepotiskem. Na přední desce je v podélném rámu z trojlinky vyražen routový vzor s šišticí. Na zadní desce, členěné rovněž jen do jediného podlouhlého pole ohraničeného násobenou linkou, probíhá válečkový florální desén. Slepotiskem zdobený hřbet nese v mezivazních polích otisk kolku s florálním motivem v routě. Na přední desce zachován pár mosazných úchytek pro háčkové spony ve tvaru „ptačích hlaviček s otevřenými zobáčky“. Obě přideštiny s papírovým výlepem.

Velmi dobře zachovaný úplný exemplář včetně vazby. Celkem 46 dřevořezových ilustrací dodatečně kolorovaných; proti titulnímu listu celostránná ilustrace „Stvoření světa“ orámovaná bohatě zdobenou architektonickou bordurou (stejná bordura i na fol. a_{2r}); veduty a výjevy ze Starého zákona; na fol. F₈ tiskařský signet. Řídké latinské čtenářské poznámky.

Na titulním listu (fol. a₂) přípis klášterního knihovníka „*Conuentus eremitarum S[ancti] P[atris] Augustini apud Sanctum Thomam Micropragae anno Domini 1677*“; na předním přideštině částečně čitelná poznámka vztahující se k ceně knihy „*emptus ... vi [flore]nis] xij [grossos]is*“ a dále na předním přideštině přípis „*Johannes Ingra[m] de Postolotis ... ordinar[ius] Vien[ensis] studij*“. Na fol. a₁ čtyři různé latinské přípisy různých písařských rukou („*Per Christum omnia instauratur*“; „*Conuentus Eremit[arum] S[ancti] P[atris] N[ostri] Augustini apud S[anc]tum Thomam Micropragae*“; „*Anno D[omi]ni 1622*“).

Starší signatury: přeškrtnutá sign. O III 7 (titulní list), přeškrtnutá sign. O II 2 (přední předsádka)
N III 53

77.

Johannes de Breitenbach: Repetitio capituli „Lator praesentium e homicidio“

Leipzig : Wolfgang Stöckel, 1498 IX.

4°. [1] ij - xxij [6] ff. [= 28 listů]: AA–CC⁶ DD⁴ EE⁶

latinsky

GW 5090. ISTC ib01104000. BSB-Ink B-832.

Devátý přívazek konvolutu v jednoduché polokožené vazbě na prkénkových deskách 205 x 144 mm potažených jen ze třetiny světle hnědou usní. Slepotisková výzdoba sestává pouze z dvojlinky vytvářející na obou deskách svislý obdélník. Na obou deskách zachovány mosazné části pro uchycení jedné háčkové spony. Na hřbetě fragment papírového štítku s nečitelnou signaturou.

Úplný exemplář. Tištěné reprezentanty, bez doplněných iniciál a rubrikace. Drobný defekt na fol. A₆ - utržen okraj listu. Na fol. E₆ tiskařský signet Wolfganga Stöckela.

Na titulním listu razítko konventní knihovny „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Přívazek k:

Bonaventura (Pseudo): De castitate et munditia sacerdotum. Leipzig : Konrad Kachelofen, 1498

N VII 129/10

78.

Johannes de Breitenbach: Super titulo „De successionibus ab intestato.“ = Tractatus de successionibus ab intestato = De successionibus ab intestato

Leipzig : Gregor Boettiger, 1494

4°. [1] ij - xxiii [4] ff. [= 28 listů]: a-d⁶ e⁴

latinsky

GW 5089. ISTC ib01108000. BSB-Ink B-837.

První přívazek konvolutu v jednoduché polokožené vazbě na prkénkových deskách 205 x 144 mm potažených jen ze třetiny světle hnědou usní. Slepotosková výzdoba sestává pouze z dvojlinky vytvářející na obou deskách svislý obdélník. Na obou deskách zachovány mosazné části pro uchycení jedné háčkové spony. Na hřbetě fragment papírového štítku s nečitelnou signaturou.

Úplný exemplář. Tištěné reprezentanty. Iniciály nedoplněny, bez rubrikace i čtenářských marginálií.

Na titulním listu razítko konventní knihovny „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Přívazek k:

Bonaventura (Pseudo): De castitate et munditia sacerdotum. Leipzig : Konrad Kachelofen, 1498

N VII 129/2

79.

Johannes de Bromyard: Summa praedicatorum

Nürnberg : Anton Koberger, 1485 29. VI.

2°. [430 listů]: [*****⁸ a-i⁸ k⁶ l-z⁸ M¹⁰ N-Z⁸ aa-dd⁸ ee⁶]

latinsky

GW M13116. ISTC ij00261000. BSB-Ink I-374.

Poškozená původní vazba na prkénkových deskách 430 x 290 mm. Desky i hřbet zcela zbaveny původního usňového pokryvu i všech kovových částí vazby. Na hřbetě drobný papírový štítek s číslicí „3“. Papírový výlep u obou přideští odlepen.

Úplný exemplář ve velmi dobrém stavu s ojedinělými latinskými čtenářskými margináliemi, bez doplněných iniciál. První a poslední složka uvolněna z vazebního mechanismu, stopy po červotoči.

Na prvním potištěném listu přepis klášterního knihovníka z 18. století „*Pertinet ad Mon[aste]rium S[ancti] Thomae minoris civitatis Pragensibus fratrum eremitarum S[ancti] A[ugustini]*“.

Starší signatury: přeškrtnutá sign. M I 3 (první potištěný list), S I 7

O I 9

80.

Johannes de Verdena: Sermones „dormi secure“ de sanctis

Nürnberg : Georg Stuchs, 1489 31. X.

2°. [96 listů]: a-m⁸

latinsky

GW M14948. ISTC ij00462500. BSB-Ink I-538.

Druhý přívazek konvolutu v pozdně gotické vazbě klášterní dílny benediktinského opatství Prüfening v Regensburgu (EBDB w000096). Prkénkové desky 315 x 222 mm potaženy barvenou usní zdobenou slepotiskem. V horní části zadní desky otvor po uchycení řetězu (libri catenati). Rámová kompozice je u obou desek shodně dělená trojlinkou. V horní části přední desky vyražena datace „1491“. Na přední desce je bordura vyplněna válečkovým dezénem s nápisem „Maria hilf“. V horní části rámu otisky florálních kolků (kulatá rozeta, palmový list, kvítek). V rozměrném zrcadle vytlačen routový vzor doplněný otisky kolku se stylizovaným palmovým listem. Na zadní desce v borduře otisky kosého kolku s motivem jednorožce ve skoku hledící do leva a otisky florálních kolků (růžice, hůl obtočená stylizovaným listovím). Zrcadlo děleno diagonálně se křížící trojlinkou, v mezípolích otisk kolku s motivem stylizované kytice. Na přední desce chybí všechny kovové prvky (stopy po deltoidních nárožnicích a středové rombové pukle). Na zadní desce zachována část jednoho ze dvou usňových řemínků. Na hřbetě u hlavy knižního korpusu štítek s obtížně čitelným nápisem, u paty usňový štítek s původní klášterní signaturou A 404, který je přelepen drobným papírovým štítkem s číslicí „8“. Knižní blok vyztužen pergamenovými pásky s latinským rukopisným textem.

Defektní exemplář se stopami po vlhkosti - odtržena dolní část druhého listu (fol. a₂), utržen pravý roh posledního listu v poslední složce. Doplněny červeno-modré iniciály, kaligrafické červené verzály, červená rubrikace, ukazovací ručičky. Řídké latinské a německé čtenářské marginálie (fol. e₂r).

Starší signatury: A 404 (hřbet), L II 8 (fol. a₁r), přeškrtnutá sign. OO II 6 (přední přideštit)

Přívazek k:

Herolt, Johannes: Postilla super epistulas et evangelia. Nürnberg : Anton Koberger, 1488 1. II.

N I 13/3

81.

Johannes de Verdena: Sermones „dormi secure“ de tempore = Sermones „dormi secure“ dominicales : cum expositionibus evangeliorum

Strasbourg : [Typographus Jordani de Quedlinburg 1483 (=Georg Husner?)], 1485 15. IX.

2°. [96 listů]: a⁸ b⁶ c⁸ d–o⁶ p⁸

latinsky

GW M14960. ISTC ij00455000. BSB-Ink I-546.

Hlavní dílo konvolutu v pozdně gotické vazbě české dílny pracující pravděpodobně v letech 1470-1503 (EBDB w002842). Prkénkové desky 287 x 200 mm potažené tmavě hnědou usní zdobenou slepotiskem. U obou desek je shodná rámová kompozice členěná trojlinkou. Ve vnější i vnitřní borduře vytlačeny kulaté a kosé kolky s motivem lilie a orla. Zrcadlo rozděleno diagonálně se křížící násobenou linkou, mezipole vyplněna otisky dílčích kolků s lilí a orlem. Odstraněny všechny kovové části vazby (patrné stopy po jedné středové a čtyřech rohových kruhových puklách a dále po páru háčkových spon). Na hřbetě je nalepený papírový štítek s nápisem „*Dormi Secure Sermones Dominicale et Festivales*“. První a poslední složka zesílena pergamenovým proužkem s drobným latinským rukopisným textem. Latinské přípisy na vnitřní (dnes odlepené) části papírového výlepu předního přideštit. Zadní část knižní desky zcela uvolněna. Hřbet bez usňového pokryvu.

Defektní exemplář - chybí poslední (prázdný) list (fol. p₈). Viditelné stopy po vlhkosti. Doplněvány červené iniciály, rubrikace a podškrty. Latinské čtenářské marginálie.

Na titulním listu přípis „*Bibliothecae S[ancti] Thomae Ap[osto]li Micro-Pragae Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] Augustini*“ a razítko konventní knihovny „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Obsahuje přívazky:

Guillelmus Parisiensis: *Postilla super epistolas et evangelia* (Mora 1488). [Basel] : Nikolaus Kessler, 1488 28. II.;

Johannes de Verdena: *Sermones „dormi secure“ de tempore et de sanctis. Pars I-II.*

Strasbourg : [Typographus Jordani de Quedlinburg 1483 (=Georg Husner?)], 1487-1488

N V 80/1

82.

Johannes de Verdena: *Sermones „dormi secure“ de tempore = Sermones „dormi secure“ dominicales : cum expositionibus evangeliorum*

Nürnberg : Anton Koberger, 1486 4. IX.

2°. [60 listů]: a-k⁶

latinsky

GW M14943. ISTC ij00458000. BSB-Ink I-548.

První přívazek konvolutu v pozdně gotické vazbě klášterní dílny benediktinského opatství Prüfening v Regensburgu (EBDB w000096). Prkénkové desky 315 x 222 mm potaženy barvenou usní zdobenou slepotiskem. V horní části zadní desky otvor po uchycení řetězu (*libri catenati*). Rámová kompozice je u obou desek dělená trojlinkou. V horní části přední desky vyražena datace „1491“. Na přední desce je bordura vyplněna válečkovým dezénem s nápisem „Maria hilf“. V horní části rámu otisky florálních kolků (kulatá rozeta, palmový list, kvítek). V rozměrném zrcadle vytlačen routový vzor doplněný otisky kolku se stylizovaným palmovým listem. Na zadní desce v borduře otisky kosého kolku s motivem doleva hledícího jednorožce ve skoku a otisky florálních kolků (ružice, hůl obtočená stylizovaným listovím). Zrcadlo je děleno diagonálně se křížící trojlinkou, v mezipolích otisk kolku s motivem stylizované kytice. Na přední desce chybí všechny kovové prvky (stopy po deltoidních nárožnicích a středové rombické pukle). Na zadní desce zachována část jednoho ze dvou kožených řemínků. Na hřbetě je u hlavy knižního korpusu štítek s obtížně čitelným nápisem, u paty usňový štítek s původní klášterní signaturou A 404, který je přelepen drobným papírovým štítkem s číslicí „8“. Knižní blok vyztužen pergamenovými pásy s latinským rukopisným textem.

Defektní exemplář – vyříznuty některé listy (fol. a₁, k₅, k₆ - prázdné listy). Vmalovány červeno-modré iniciály, kaligrafické červené a modré verzály s výběhy, doplněna červená rubrikace. Latinské a německé čtenářské glosy (fol. d_{3v}, f_{3r}, f_{6r}, i_{2r}).

Na titulním listu razítko knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Starší signatury: A 404 (hřbet), L II 8 (fol. a_{1r}), přeškrtnutá sign. OO II 6 (přední přideštl)

Přívazek k: Herolt, Johannes: Postilla super epistulas et evangelia. Nürnberg : Anton Koberger, 1488 1. II.

N I 13/2

83.

Johannes de Verdena: Sermones „dormi secure“ de tempore et de sanctis. Pars I-II

Strasbourg : [Typographus Jordani de Quedlinburg 1483 (=Georg Husner?)], 1487-1488

2°. Pars I („ca“ 24. VI. 1487) [88 listů]: a⁸ b-n⁶ o⁸; pars II. (16. I. 1488) [136 listů]: <1 2 3>⁶ a¹⁰ b-x⁶

latinsky

GW M14962. ISTC ij00459000. BSB-Ink I-552.

Pars II jako druhý přívazek konvolutu v pozdně gotické vazbě české dílny pracující pravděpodobně v letech 1470-1503 (EBDB w002842). Prkénkové desky 287 x 200 mm potažené tmavě hnědou usní zdobenou slepotiskem. U obou desek je shodná rámová kompozice členěná trojlinkou. Ve vnější i vnitřní borduře vytlačeny kulaté a kosé kolky s motivem lilie a orla. Zrcadlo členěno diagonálně se křížící násobenou linkou s otisky dílčích kolků s lilí a orlem. Odstraněny všechny kovové části vazby. Na vazbě jsou patrné stopy po jedné středové a čtyřech rohových kruhových pulkách a dále po páru háčkových spon. Na hřbetě je nalepen papírový štítek s nápisem „*Dormi Secure Sermones Dominicales et Festivales*“. První a poslední složka zesílena pergamenovým proužkem s drobným latinským rukopisným textem. Latinské příписы na vnitřní (dnes odlepené) části papírového výlepu předního přideštl. Zadní část knižní desky zcela uvolněna. Hřbet bez usňového pokryvu.

Exemplář obsahuje pouze *Sermones „dormi secure“ de sanctis* (=pars II). Doplněny červené iniciály, rubrikace a podškrty. Ojediné latinské vpisky. Rukopisný text „*Passio et memoria sanctorum*“ pokrývá celou stranu (fol. x_{5r}).

Na titulním listu příпис klášterního knihovníka z 18. století „*Bibliothecae S[ancti] Thomae Ap[osto]li Micro-Pragae Ord[inis] Eremitarum S[ancti] Augustini*“ a razítko konventní knihovny „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Signatury: L II 4 (titulní list), E II 9 (přední předsádka)

Přívazek k:

Johannes de Verdena: Sermones „dormi secure“ de tempore = Sermones „dormi secure“ dominicales : cum expositionibus evangeliorum. Strasbourg : [Typographus Jordani de Quedlinburg 1483 (=Georg Husner?)], 1485 15. IX.

N V 80/3

84.

Johannes de Verdena: Sermones „dormi secure“ de tempore et de sanctis. Pars I - II

Basel : [Typographus Semonum Meffreth (=Berthold Ruppel)], 1489 28. VI.

4°. Pars I [148 listů]: a–g⁸ H⁸ h–r⁸ s–t⁶; pars II [216 listů]: A–Z⁸ AA–CC⁸

latinsky

GW M14900. ISTC ij00461000. BSB-Ink I-553.

Pozdně gotická vazba na prkénkových deskách 230 x 162 mm potažených tmavě hnědou usní zdobenou dnes již silně odřeným slepotiskem. Rámová kompozice je na obou deskách shodná. Vnější bordura je prázdná, vnitřní je zdobena válečkem s holí obtočenou stylizovaným listovím, zrcadlo pokrývá routový vzor. Na přední desce je v horním vloženém poli vytlačen nápis „Dor. Secure“. Demontovány všechny kovové prvky vazby (stopy po čtyřech rohových deltoidních nárožnicích a rombické středové pukle). K zadní desce připevněn kovový pásek (zřejmě část původního uchycení knihy k pultu). Useň na hřbetě zčásti chybí, zachována část papírového štítku s věcným názvem „*Dormi Secure sive ...(?)*“. Stopy po červotoči. Na předním a zadním přidešti vlepený prázdný pergamenový proužek. Na předním přidešti přípis „*Pragensis*“.

Defektní exemplář. Chybí folia a₁, CC₆, CC₇, CC₈. Vmalována ornamentální červeno-modrá iniciála (fol. a₂, A₂); doplněny jednoduché červené a modré iniciály a verzálky. Četné latinské čtenářské přípisy a podškrty.

Provenienční přípis na fol. a₂ ze 16. století „*Iste liber misensis misensis [!]*“ [Conventus Misensis S. Mariae Magdalenae; OFM; Stříbro] a dále přípis klášterního knihovníka „*Conventus S[ancti] Thomae Pragen[sis] Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] Augustini*“; razítko konventní knihovny u sv. Tomáše v Praze „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Starší signatury: N II 16 (titulní list), N II 7 (přední přidešti)

N VI 114

Johannes de Verdena: Sermones „dormi secure“ de tempore et de sanctis. Pars I – II

Köln/R. : Heinrich Quentell, 1500 10. VIII.

4°. Pars I [102 listů]: aa-rr⁶; pars II [150 listů]: b–z⁶ A–C⁶

latinsky

GW M14908. ISTC ij00469500. BSB-Ink I-558.

Pozdně gotická vazba české dílny pracující v letech ca 1482-1514 pravděpodobně v Praze (EBDB w000134). Prkénkové desky 237 x 175 mm se stopami po červotoči jsou potažené hnědou odřenou usní zdobenou dnes již zčásti setřeným slepotiskem. Usňový pokryv hřbetu i desek je na některých místech velmi poškozen, (zejména na zadní desce a na hřbetě), na některých místech dokonce chybí, anebo odpadává. Shodná rámová kompozice u obou je desek členěná trojlinkou. Vnější bordura bez výplně, vnitřní je zdobena kolkem s holí obtočenou stylizovaným listovým (s011123), v nárožních partiích doplněna otiskem kulatého kolku s rozetou. V horním vloženém poli zbytek papírového štítku. Zrcadlo pokrývá routový vzor s šišticí. Desky a usňový pokryv poškozen, zejména zadní deska a hřbet. Na velmi destruovaném hřbetu fragmenty tří papírových štítků, které nesly původně věcný název díla a starší signatury (A 635 ?). Kovové prvky vazby se nedochovaly. Demontovány obě háčkové spony. Obě přidešty s papírovým výlepem.

Defektní exemplář - titulní list neúplný (bez pravého dolního rohu) a oddělený od knižního bloku. Dále chybí fol. aa₆, bb₁ a bb₂. Folia b_v a b_{vi} jsou vytržena z vazby. Stopy po červotoči. Tištěné iniciály. Sporadicky doplněna červená rubrikace a podškrty. Velmi ojedinělé latinské čtenářské marginálie.

Jedním z vlastníků knihy byl svatovítký kanovník Martin Pfeiffer, po němž knihu získal jeho nástupce v úřadě a pozdější svatovítký probošt Šimon Brož z Horštejna. Na titulním listu dva přeškrtnuté provenienční přípisy „*Ex libris m[agistri] Martini Pfeiffer*“ a „*Ex libris Simonis Brosij ab Horsstein*“.⁷⁰³ Dále přípis z počátku 18. století „*C[on]v[en]tus Ord[inis] erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini] ad S[anctum] Thomam Micro Praga*“ a razítko konventní knihovny „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM PRAGAE“.

Starší signatury: A 635 (?) (hřbet), N IV 17 (titulní list), přeškrtnutá sign. N II 6 (přední přidešty)

N VII 137

⁷⁰³ K vlastníkům viz pozn. č. 677 a č. 477.

Lambertus de Monte: Copulata super octo libros Physicorum Aristotelis iuxta doctrinam Thomae Aquinatis cum textu

Köln/R. : Heinrich Quentell, [14]93

2°. [142 listů]: a–z⁶ et⁴

latinsky

GW M16784. ISTC im00833000. BSB-Ink L-29.

Hlavní dílo konvolutu v pozdně gotické polokožené vazbě rakouské dílny pracující v letech 1486 – 1500 (EBDB w002558). Vazba byla v roce 2012 restaurována. Chybějící zadní deska byla nahrazena novou deskou z bukového dřeva a usňový pokryv desek byl doplněn novou teletinovou usní. Fragmenty původního usňového pokryvu s pozdně gotickým zdobením byly při restaurování aplikovány na novou useň. Zároveň byla vazba opatřena novými koženými řemínky a sponami. Prkénkové desky 290 x 203 mm jsou potaženy z jedné třetiny hnědou usní zdobenou slepotiskem. U obou desek je kompozice členěná trojnásobnou linkou. Na přední desce otisky tří různých kolků (rozeta, nápisová páska „maria“, květina). Na zadní desce otisky drobných florálních kolků. Na hřbetě papírový štítek s nápisem: „[L]amberti de Monte copulata Ar[istote]lis octo lib[rorum] ph[ysic]o[rum] et III de anima“ a dále štítek se signaturou „? 35“. Přideští bez výlepu.

Defektní exemplář s četnými a rozsáhlými latinskými čtenářskými glosami. Chybí první list u první složky (fol. a₁).

Na předním přideští přípis z 16. století „Iste liber est fratris Johannis Praunauer de Yglania“, dále jinou rukou přípis z konce 17. století „Conventus S[ancti] Thomae Micro Pragae Ordinis Eremitarum S[ancti] P[atris] Augustini“.

Obsahuje přívazek:

Lambertus de Monte: Copulata super tres libros De anima Aristotelis iuxta doctrinam Thomae Aquinatis. [Köln : Konrad Welker], 1486

N IV 65/1

87.

Lambertus de Monte: Copulata super tres libros De anima Aristotelis iuxta doctrinam Thomae Aquinatis

[Köln : Konrad Welker], 1486

2°. [3]Fo. i – Fo. lxxxix [92 listů]: A–I⁸ K⁶ L⁸ M⁶

latinsky

BSB-Ink L-31. GW M16771. ISTC im00836000.

První přívazek v pozdně gotické polokožené vazbě rakouské dílny pracující v letech 1486 – 1500 (EBDB w002558). Vazba byla v roce 2012 restaurována. Chybějící zadní deska byla nahrazena novou deskou z bukového dřeva a usňový pokryv desek byl doplněn novou teletinovou usní. Fragmenty původního usňového pokryvu s pozdně gotickým zdobením byly při restaurování aplikovány na novou useň. Zároveň byla vazba opatřena novými koženými řemínky a sponami. Prkénkové desky 290 x 203 mm jsou potaženy z jedné třetiny hnědou usní zdobenou slepotiskem. U obou desek je kompozice členěná trojnásobnou linkou. Na přední desce otisky tří různých kolků (rozeta, nápisová páska „maria“, květina). Na zadní desce otisky drobných florálních kolků. Na hřbetě papírový štítek s nápisem: „[L]amberti de Monte copulata Ar[istote]lis octo lib[rorum] ph[ysic]ic[orum] et III de anima“ a dále štítek se signaturou „? 35“. Přidešti bez výlepu.

Úplný exemplář. Na fol. xviii pod textem je tuší předkreslená droalerie. Rozsáhlé, částečně oříznuté rukopisné latinské marginálie.

Na předním přidešti přepis z 16. století „Iste liber est fratris Johannis Praunauer de Yglania“, dále jinou rukou přepis z konce 17. století „Conventus S[ancti] Thomae Micro Praeae Ordinis Eremitarum S[ancti] P[atris] Augustini“.

Starší signatura: CC I 4 (titulní list)

Přívazek k:

Lambertus de Monte: Copulata super octo libros Physicorum Aristotelis iuxta doctrinam Thomae Aquinatis cum textu. Köln/R. : Heinrich Quentell, [14]93

N IV 65/2

88.

Lambertus de Monte: Copulata tractatum Petri Hispani et parvorum logicalium iuxta doctrinam Thomae Aquinatis

[Köln/R. : Konrad Welker], 1487

4°. [274 listů]: a–z⁸ et⁸ ē⁸ con⁸ aa–gg⁸ hh¹⁰

latinsky

GW M32357. ISTC ij00237600. BSB-Ink L-41.

Měkká pergamenová vazba s hřbetní výztuhou, která byla původně opatřena dvěma látkovými tkanicemi. Na vazbu byl použit pergamen s latinským dvoubarevným textem liturgického obsahu. Na hřbetě dva papírové štítky s nápisem „Petri Hispani Copulata sex tractatum et parvorum[m]“

Logical[ium]“ a signaturou D 1022. Obě přidešty vylepena papírem, který je dnes zčásti destruován červotočem. Na předním přidešti vlepené grafické exlibris augustiniánského kláštera u sv. Tomáše v Praze.

Úplný exemplář s doplněnými iniciálami a podškrty z pozdější doby. Původní čtenářské marginálie, dnes vybledlé, byly z větší části oříznuty při dodatečné převazbě. Tmavé skvrny způsobené vlhkostí. Až do fol. 120 doplněna foliace. Ukazovací ručičky. Ojedinělé latinské čtenářské příписy, rozsáhlejší jen na rubu posledního listu.

Na titulním listu provenienční příпис dominikánského kláštera v Olomouci: „*Ista copulata perti[n]ent ad conventu[m] Olomucensem ordinis frat[rum] p[rae]dicatoru[m] 1599*“ a dále několik patrně starších příписů, z nichž některé byly později začerněny. Na rubu titulního listu další latinský rukopisný text vztahující se k obsahu a členění díla. Na fol. a₂ přeškrtnuté příписy původních vlastníků – svatovítských kanovníků: Martina Pfeiffera⁷⁰⁴ a Šimona Brože z Horštejna⁷⁰⁵ („*Ex libris M[agistri] Martini Pfeifferi Braunensis*“; „*Simonis Brosij ab Horsstein*“) a dále příпис z konce 17. století „*Monasterii S[ancti] Thom[ae] Apost[olus] Pragae fr[atrum] ord[inis] erem[itarum] S[ancti] Augustini*“. Na prvním (prázdném) listu za přední předsádkou razítko augustiniánské knihovny u sv. Tomáše v Praze „*BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM*“; na třetím listu verso připsán letopočet „1487“.

Starší signatury: D 1022 (hřbet), C VI 22 (přední přidešty)

O II 33

89.

Lambertus de Monte: *Copulata tractatuum Petri Hispani et parvorum logicalium iuxta doctrinam Thomae Aquinatis*

[Köln/R. : Konrad Welker], 1487

4°. [270 listů]: a–z⁸ et⁸ ē⁸ con⁸ aa–gg⁸ [hh¹⁰]

latinsky

GW M32357. ISTC ij00237600. BSB-Ink L-41.

Pozdně gotická vazba na hraněných prkénkových deskách 215 x 147 mm potažených tmavě hnědou usní zdobenou slepotiskem. Shodná rámová kompozice obou desek je členěna násobenou linkou. Ve vnější borduře otisky palmetového kolku a kolíbače. Zrcadlo, redukované dvěma vloženými poli, je děleno vertikálně do tří podélných polí, která jsou vyplněna otisky

⁷⁰⁴ Viz pozn. č. 677.

⁷⁰⁵ Viz pozn. č. 477.

ornamentálních a florálních kolků (palmeta, rozeta). Stopy po páru spon. Usňový pokryv je na několika místech porušen, zcela chybí u horní části zadní desky a u obou kapitálků. Na hřbetě nalepen papírový štítek s nápisem „*Petri Hisp[ani] copulata dialectica*“. Poslední složka vyztužena pergamenovým páskem. Obě přideštiny a první i poslední list velmi znečištěné prachem a se stopami po červotoči.

Defektní exemplář. Chybí titulní list a tři listy ve složce gg a hh. Poslední list s impresem je poškozen a uvolněn z vazby. Na fol. a₂ nedokončená malovaná červená iniciála. Doplněna červená rubrikace a jednoduché červené iniciály. Četné latinské rukopisné poznámky v textu i na předním přideštině a na rubové straně posledního listu.

Na titulním listu přípis „*Conventus S[ancti] Thomae Micro Pragensis Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] Augustini*“ a razítko konventní knihovny u sv. Tomáše v Praze „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Starší signatura: BB II J (titulní list)

N VI 119

90.

Leonardus de Utino: Sermones floridi de tempore / Ed.: Jodocus Badius Ascensius

Lyon : Jean Trechsel, 1496 15. VII.

4°. [290 listů]: et⁸ a-z⁸ A-L⁸ M¹⁰

latinsky

GW M17875. ISTC il00142000. BSB-Ink L-119.

Pozdně gotická vazba na prkénkových deskách 210 x 150 mm potažených světlou usní zdobenou slepotiskem. Slepotisková výzdoba je na přední desce již znatelná jen slabě. U obou desek shodná rámová kompozice dělená násobenou linkou. Ve vnější borduře otisky florálního kolku (stylizovaná kytice). Shodný kolek užit i v zrcadle, které je nadto pokryto routovým vzorem. Chybí obě háčkové spony i řemínky. Obě desky nesou stopy po červotoči. Vazba šitá na dvojité vazy. Na hřbetě, sekundárně opatřeném hnědým nátěrem, dva papírové štítky s nápisem „*Leon[ardi] de Utino Sermones Dominic[ales]*“. První složka vyztužena pergamenovým páskem s dvoubarevným latinským rukopisným textem.

Defektní exemplář – chybí dopis Jodoca Badia Ascencia (fol. a₁) a v poslední složce „M“ chybí 9 posledních listů; fol. a₈ uvolněno z vazby. Doplněny jednoduché červené a modré iniciály, červená a žlutá rubrikace, podškrty.

Na fol. a₂ provenienční přípis „*Monasterij S[ancti] Thomae Pragen[sis] ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]ni*“. Na přední přidešti vepsán obsáhlejší latinský text z konce 15. nebo počátku 16. století; jinou rukou mladší přípis v horní části předního přidešti „*Leonardus de Utino complectens Sermones de D[o]mi[ni]cis*“. Na fol. a₈ razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Starší signatury: A 844 (hřbet), Z I 40 (titulní list), Z I 10 (titulní list)

N VI 118

91.

Leonicelli <Episcopus>: *Orationes decoratissimae Romae in ecclesia sancti Petri in funere Innocentii papae VIII. Add.: [Sebastianus Baduarius]: Secunda coram papa moderno Alexandro sexto in prestanda obedientia habite*

[Leipzig : Martin Landsberg?, 1492]⁷⁰⁶

4°. [6 listů]: [A⁶]

latinsky

GW, ISTC ani BSB neuvádějí tento titul.

Osmý přívazek konvolutu v jednoduché polokožené vazbě na prkénkových deskách 205 x 144 mm potažených jen ze třetiny světle hnědou usní. Slepotisková výzdoba sestává pouze z dvojlinky vytvářející na obou deskách svislý obdélník. Na obou deskách zachovány mosazné části pro uchycení jedné háčkové spony. Na hřbetě fragment papírového štítku s nečitelnou signaturou.

Úplný exemplář. Na konci textu (fol. a_{6r}) přípis modrou tužkou „*forsau MCCCC lxxxxx secundo!*“

Přívazek k:

Bonaventura (Pseudo): *De castitate et munditia sacerdotum*. Leipzig : Konrad Kachelofen, 1498

N VII 129/9

92.

Leonis I.: *Sermones*

[Chelmno : Typographus Leonis I. „*Sermones 1477-1478*“, ca 1477-78]

2°. [140 listů] : [a–o¹⁰]

⁷⁰⁶ Atribuce tisku učiněna na základě srovnání s předchozími dvěma tisky konvolutu, u nichž bylo užito shodné písmo i rubrikace. Pravděpodobně se jedná o unikát, který zatím není evidován v bibliografiích GW, ISTC ani BSB. První vydání pohřební řeči pronesené po smrti papeže Inocence VIII. v Římě v roce 1492.

latinsky

GW M17796. ISTC il00133500. BSB-Ink L-101.

První přívazek konvolutu v pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách 303 x 210 mm potažených tmavě hnědou usní zdobenou slepotiskem. Usňový pokryv místy chybí, přední deska knižní vazby je téměř odtržena od knižního bloku. Zrcadlo na přední desce vyplněno routovým vzorem s otisky florálního kolku, bordura zdobena otisky heraldických kolků (lev ve skoku a orlice). V horní a dolní části vnější bordury aplikován válečkový dezén s nápisovou páskou „maria“. Zrcadlo zadní desky, které je členěno diagonálně se křížící násobenou linkou, vyplňují otisky kolku s motivem stylizované kytice. V borduře otisky totožných heraldických kolků jako na přední desce. V horní části zadní desky stopy po otvoru pro upevnění řetězu. Zachována jedna mosazná příchytka k uchycení háčkové spony s nápisem „maria“. Slepotiskem zdobený hřbet nese dva papírové štítky s nápisem „*Serm[ones] Alberti Mag[ni] de tempore et de Sanctis. Item Serm[ones] B[eati] Leonis papae*“ a signaturou A 492.

Defektní exemplář: fol. o₂ a o₃ odtrženo; chybí předposlední list v poslední složce (fol. o₉); polovina posledního listu utržena. Vmalovány jednoduché červené iniciály; ojedinělé latinské čtenářské vpisky.

Na prvním listu hlavního díla konvolutu přípis ze 17. století „*Conventus S[ancti] Thom[ae] Prag[ae] fr[atrum] Ord[inis] erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]*“. Na předním přidešti rukopisná latinská poznámka vztahující se k obsahu knihy; na posledním listu verso rozsáhlejší německý přípis.

Starší signatury: A 492 (hřbet), B III. 13 (titulní list), LL II 1 (přední přidešti)

Přívazek k:

Albertus Magnus (pseudo): *Sermones de tempore et de sanctis*. Ulm : Johann Zainer der Ältere, [ca 1478–80]

N II 32/2

93.

Livius, Titus: *Historiae Romanae decades* / Ed: Marcus Antonius Sabellicus

Venezia : [Matteo Capcasa], 1491 5. XI.

2°. [112 listů]: aa¹⁰ bb⁶ dd-nn⁸; [84 listů]: aa-ii⁸ kk-ll⁶; [66 listů]: A-G⁸ H¹⁰

latinsky

GW M18491. ISTC il00245000. BSB-Ink L-193.

První přívazek konvolutu ve velmi poškozené pozdně gotické vazbě. Prkénkové desky 320 x 240 mm (?) jsou potažené tmavě hnědou usní jen z jedné třetiny. Výzdoba spočívá pouze v soustavě diagonálně se křížících násobených linek. Kompozice je shodně na obou deskách dělená do tří polí. Na hřbet vlepeny dva papírové štítky s nápisem: „*Auli Gellii Noctiu[m] Atticarum com[m]enta[ri]us diversis alijs opusc[ulis]*” a starší signaturou D 216. Poškozený vazebný mechanismus - některé složky uvolněny z vazby.

Defektní exemplář - odtržena část prvního a druhého listu (fol. a_i; a_{ii}). Na fol. aa perokresebná iniciála a drobná perokresba (lidská postava). Stopy po černé plísni. Spodní část listů poškozena vlhkostí, papír se drolí.

Na fol. a₂ hlavního díla konvolutu rukopisné exlibris vídeňského augustiniána Constantina Crusenia „*Ex libris Constantini Crusenii*“, ⁷⁰⁷ jinou rukou připsáno „*Nunc Con[ven]tus S[ancti] Thomae*“ a dále razítko klášterní knihovny u sv. Tomáše v Praze „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Přívazek k: Gellius, Aulus: Noctes Atticae. Venezia : Bernardinus de Choris et Simon de Luere, 1489 13. VIII.

N II 21/2

94.

Ludolphus de Saxonia: Vita Christi

Nürnberg : Anton Koberger, 1495 14. VIII.

2°. [312 listů]: A-Z⁸ a-q⁸

latinsky

GW M19220. ISTC il00346000. BSB-Ink L-265.

Pozdně gotická vazba lipské dílny pracující v letech 1476-1508 (EBDB w000141). Prkénkové desky 330 x 234 mm potažené usní zdobenou slepotiskem. U obou desek je shodná rámová kompozice členěná trojlinkou. Vnější rám bez výplně. Vnitřní rám vyplněn kolky s holi obtočenou stylizovaným listovým a doplněn kolkem s rozetou v nárožních partiích. Zrcadlo zdobí routový vzor. Stopy po deltoidních nárožnicích a rombické středové pukle. Na zadní desce zbytky dvou kožených řemínků pro uchycení páru háčkových spon. Na hřbetě v prvním mezivazním poli štítek s nápisem „*Ludolphi de Saxonia Meditationes Seu Vita Christi Secundum Seriem Evan-geliorum partes II.*“; v dolní části hřbetu přelepen přes poslední vaz původní štítek se signaturou A 367. Na

⁷⁰⁷ Augustinián Constantinus Crusenius pocházel z Vídně; u sv. Tomáše působil čtyři roky (1631-1634) jako farář a kazatel, později jako definitor – poradce představeného. Po svém jmenování generálním vizitátorem rakouské provincie v roce 1634 odešel zpátky do Vídně, kde roku 1635 zemřel (KREYBICH 1802, s. 206).

něm je nalepen novější štítek s nečitelnou signaturou. Na podélné ořízce velmi špatně čitelný nápis „*Vita Christi*“. Přidešti s papírovým výlepem, který se odlepuje. Stopy po červotoči.

Úplný exemplář. Doplněny červené a modré kaligrafické verzály; červená a modrá rubrikace. Četné rukopisné latinské marginálie dvou různých rukou, ukazovací ručičky a znaménka. Na fol. A_{iiii} bohatě zdobená červeno-modrá perokresebná iniciála D(e).

Na titulním listě přípis „*Conventus S[anc]ti Thomae Micropragensis Ord[inis] Eremit[arum] S[anc]ti P[atris] Augustini*“; razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“. Na titulním listu rukopisná poznámka vztahující se k ceně „x [10] gr[ossis] alb[is] emptus“.

Starší signatury: dvě přeškrtnuté signatury - S II 6 a X I 1 (titulní list)

N I 3

95.

Mancinellus, Antonius: Opuscula

Venezia : Johannes Tacuinus, 1497 8. VIII.

4°. [104 listů]: a–n⁸

latinsky

GW M20321. ISTC im00119500. BSB-Ink M-82.

Pozdně gotická vazba na prkénkových deskách 216 x 160 mm potažených jen zčásti světlou usní zdobenou slepotiskem. Výzdoba je dnes patrná jen na přední desce. Kompozice sestává ze svisle uspořádaných kosých kolků ve dvojitém rámečku se lvem (?) ve skoku. Na přední desce vpravo uprostřed dochována zdobená mosazná úchytky pro uchycení háčkové spony a v horní části desky vyryta římská číslice IV. Na hřbetě dva papírové štítky s nápisem „*Antonii Manicelli Portus Elegantiae*“ a signaturou D 562 (?). Původní výlep obou přideští chybí, ale na desky a pergamenové výztuhy se částečně otiskl text výlepu (kalendář – červeno-černý tisk). U první a poslední složky fragment papírové výztuhy s dvoubarevným německým tištěným textem.

Tištěné dřevořezové iniciály ve dvojitém rámu (dřevořez bílé linie) zalomené do 3, 4 a 6 řádků.

Defektní exemplář. U několika listů (fol. d₈, m₈, n₁, a n₈) odtržena dolní část stránky. Stopy po červotoči.

Na titulním listu několik rukopisných provenienčních záznamů: v pravém dolním rohu přeškrtnutý přípis „*Sum ex libris Joannis Tornarij Lobnfeldensis 8.tio Julij a.d. [15]75 donatus à Joanne*

Gerfrit [?]“⁷⁰⁸; nad tištěným názvem jinou rukou „*Christophori Millederi*“⁷⁰⁹; pod tím přípis klášterního knihovníka z počátku 18. století „*C[on]ven[tus] S[an]cti Thomae A[ug]ustini Micro Pragae Ord[inis] Erem[itarum] S[an]cti Augustini*“ a razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Starší signatury: D 562 (hřbet), přeškrtnutá sign. gg II 38 (titulní list), gg II 38 (titulní list)

N VI 102

96.

Maneken, Carolus: *Formulae epistolarum*

[Köln/R. : Heinrich Quentell], 1489 8. III.

4°. [6] Folio primo–Folio lxxxv[1] [=92 listů]: 1⁶ a-b⁸ c-d⁶ e-h⁸ i-k⁶ l⁸ m⁶

GW M20475. ISTC im00183500. BSB-Ink (neuvádí).

Třetí přívazek konvolutu v pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách potažených z jedné třetiny dnes již zčásti destruovanou usní (zejména na přední desce) a zdobenou velmi setřeným slepotiskem. Rámová kompozice byla pravděpodobně u obou desek shodná. Celá plocha byla orámována násobenou linkou. Podélné pole vyplněno routovým vzorem se šišticí. Na přední desce je vyrytý křížek. Zachovala se rovněž středová mosazná úchytky s nápisem „mar“. Na hřbetě fragmenty dvou papírových štítků s názvem, který je dnes již nečitelný, a částí starší klášterní signatury (A ?57).

Úplný exemplář s četnými čtenářskými margináliemi. Iniciály nedoplněny.

Za posledním listem na prázdném foliu vlastnický přípis Blažeje Hoška : „*Ex libris Blasij Hossek Fontani* ...“⁷¹⁰ Na titulním listu i na dalších listech razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“. Vlastníkem konvolutu byl svatovítský probošt Šimon Brož z Horštejna (viz provenience hlavního díla konvolutu pol. č. 72 (viz poznámka 477).

Přívazek k:

⁷⁰⁸ Johannes Törnarius – učitel, původem z Altenbergu, činný kolem roku 1605. Je uveden jako autor několika náboženských děl v německé databázi starých tisků VD 17.

⁷⁰⁹ Christoph Milleder à Tieffenthal (scholasticus Pragensis) se narodil 1559 v Českých Budějovicích, zastával úřad kanovníka, arcidiacona a kazatele u sv. Víta, od roku 1609 řídil proboštský špitál v Rakousku (Spital am Pyhrn). Zemřel v roce 1622. Je autorem smutečního kázání k uctění památky manželky císařského tajného rady Jacoba Breynnera, svobodného pána ze Stubingu, Fladnitzu a Rabensteinu. Anna Maria Breynnerin, rozená z Waldburgu zemřela dne 13.1. 1606 ve 24 letech a byla pohřbena i se svými dvěma syny u sv. Tomáše v Praze. (viz *Monumenta Vitae Et Obitus Illustrissimae atque laudatissimae feminae Annae Mariae Breynnerin, Baronissae, Truchsessinae A Waldburg ...* (obsahuje také kázání: MILLEDER, Christoph. *Deutsche Predig gehalten uber die Leich der Wohlgebornen Frawen, Frawen Anna Marta Breynnerin...*). Praha: Mikuláš Štraus, 1606 (BV012361114). Digitalizováno v digitalizačním centru Bavorské státní knihovny (BSB).

⁷¹⁰ Dosud blíže neurčený vlastník.

Isidorus Hispalensis: De summo bono. Leipzig : Arnold von Köln, [1492-96]

r III 7/4

97.

Martianus Capella: De nuptiis Philologiae et Mercurii. Ed.: Franciscus Vitalis Bodianus

Vicenza : Henricus de Sancto Ursio, 1499 16. XII.

2°. [124 listů]: a–b⁸ c–i⁶ K⁶ l–u⁶

latinsky

GW M21307. ISTC ic00117000. BSB-Ink M-205.

Původní pozdně gotická značně poškozená vazba na prkénkových deskách 300 x 203 mm potažených jen z jedné třetiny usní zdobenou slepotiskem. Otisk florálního válečku rámuje ze tří stran podlouhlou borduru, která má po jedné straně vytlačen obloučkový motiv. Z původní vazby zachována jen přední deska s mosaznými příchytkami pro uchycení páru háčkových spon, potah na hřbetě zcela chybí. Nápis na ořízce je dnes již nečitelný. Kniha opatřena ochranným lepenkovým obalem.

Úplný exemplář. Na posledním listu tiskařský signet.

Na titulním listu rukopisná poznámka klášterního knihovníka „*Conventus S[ancti] Thomae Apostoli Micro Pragae Ord[inis] erem[itarum] S[ancti] Augustini*“⁴. Jinou rukou připsána datace „1499“.

Starší signatura: X I 22 (titulní list)

N IV 63

98.

Martinus Oppaviensis: Sermones de tempore et de sanctis cum promptuario exemplorum

Strasbourg : [Johann Grüninger], 1488

4°. [264 listů]: a¹⁰ b–c⁸ d⁶ e–i⁸ k⁶ l⁸ m⁶ n–z⁸ A–G⁸ H⁶ I⁸ K⁶ L⁸

latinsky

GW M21435. ISTC im00330000. BSB-Ink M-239.

Pozdně gotická vazba na prkénkových deskách 235 x 172 mm potažených světlou usní zdobenou dnes již velmi setřeným slepotiskem. Kompozice byla pravděpodobně u obou desek shodná. Zrcadlo je členěno diagonálně se křížící násobenou linkou, mezípole jsou zdobena kosými kolky

(lilie, stylizovaná kytice) a kruhovými rozetami. Všechny kovové prvky (čtyři deltoidní nárožnice, středová rombická pukla i pár spon) byly demontovány. Na hřbetě papírový štítek s nápisem „*R[everendi] P[atris] Martini Condi[ti]o[n]es in Dom[inicas] & festa toti[us] anni*“ a signaturou A 626.

Velmi pěkně zachovaný exemplář s ojedinělými latinskými čtenářskými margináliemi, doplněnými červenými iniciálami a rubrikací.

Na titulním listu latinský přípis z 16. století „*famam servare memento et constienorum*“ [?] a jinou rukou pravděpodobně z počátku 18. století provenienční přípis „*Conventus S[ancti] Thomae Pragen[sis] Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]*“; dále razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „*BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM*“.

Starší signatury: A 626 (hřbet), Z I 8 (titulní list)

N IV 67

99.

Melber, Johannes: Vocabularius praedicatorum sive Variloquus / Ed.: Jodocus Eichmann

[Strasbourg : Georg Husner], [ca 1497]

latinsky, německy

4° [172 listů]: a–e⁸ f⁴ g⁸ h–i⁴ k⁸ l⁴ m–o⁸ p⁴ q–t⁸ v⁴ x–z⁸ et⁸

GW M22720. ISTC im00469000. BSB-Ink M-321.

První přívazek konvolutu v pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách 222 x 140 mm potažených hnědou usní zdobenou dnes značně odřeným slepotiskem. Shodná rámová kompozice obou desek je členěná jednoduchou dvojlinkou. Zrcadlo děleno diagonálně se křížící dvojlinkou, mezípole vyplněna otisky kosého kolku se zoomorfním motivem a otisky drobného kvítku. Na přední desce zdobené mosazné úchytky pro pár háčkových spon. Na hřbetě dva papírové štítky s nápisem „*Fr[atris] Pergrini Sermones in Dom[inicas] & Festa*“ a signaturou A 777. Na podélné ořízce nápis „*ordinis predicatorum*.“ Obě přidešty vylepena papírem s tištěným latinským textem sázeným „*per extensum*“.

Úplný exemplář. První list uvolněn z vazby. Pod tištěným názvem díla přípis „*Utilis vocabularius*“ (fol. a_{1r}) a na rubové straně přeškrtnutý přípis „*Sodomite mei impleti sunt*“ (fol. a_{1v}). Na posledním listu přípis „*Anno 64*“, na rubové straně větší množství drobných perokreseb a přípisů (např. „*in illo tempore*“, „*Homo Adam fecit*“) s datací „*1565*“.

Na titulním listu konvolutu více přípisů (česky, latinsky) a datace „*1542*“; dále přípis „*Monasterij S[ancti] Thomae Pragensis*“, razítko klášterní knihovny u sv. Tomáše v Praze „*BIBLIOTHECA*“.

AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“, signatura M III 16; na fol. b1 prvního tisku konvolutu vlastnický přípis: „*Georgius Codrus Menti[?] a Rumburk*“. ⁷¹¹

Starší signatury: A 777 (hřbet), M III 16 (titulní list)

Přívazek k:

Peregrinus de Oppeln : Sermones venerabilis primis Peregrini ordinis praedicatorum olim provincie Polonie provincialis insignis conventus Wratislauensis primi reformatoris. De tempore et sanctis. Köln : Heinrich Quentel, 1501. VD16 P 1360

N VI 113/2

100.

Melber, Johannes: Vocabularius praedicatorum sive Variloquus = Variloquus / Ed.: Jodocus Eichmann

[Strasbourg : Typographus Jordani de Quedlinburg 1483 (=Georg Husner?), 1497 ca]

4°. [172 listů]: a–e⁸ f⁴ g–h⁸ i⁴ k⁸ l⁴ m–o⁸ p⁴ q–t⁸ v⁴ x–z⁸ et⁸

latinsky; německy

GW M22720. ISTC im00469000. BSB-Ink M-321.

Raně renesanční vazba na prkénkových deskách 212 x 148 mm potažených žlutou usní jen do poloviny zdobenou dnes již zašlým slepotiskem. U obou desek shodná rámová kompozice, která je členěna násobenou linkou do tří svislých pásů pokrytých válečkovým florálním desénem. Na přední i zadní desce dochovány kovové úchytky pro uchycení páru háčkových spon. Na hřbetě dva papírové štítky s nápisem „*Melber Vocabularis*“ a starší klášterní signaturou D 596. Obě přidešty vylepena papírem.

Úplný exemplář s hnědými skvrnami způsobenými vlhkostí na okraji některých listů. První a poslední list v poslední složce oddělen od knižního bloku. Iniciály ani rubrikace nedoplněna, bez čtenářských přípisů.

Na titulním listu přípis z počátku 18. století „*C[onve]ntus S[ancti] Thomae Ap[osto]li Micro Pragae ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]nē*“. Na některých listech razítko konventní knihovny „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Starší signatury: D 596 (hřbet), gg II 33 (fol. a2); na předním přidešti je vepsáno „*gg II*“ nad přeškrtnutou starší evidenční poznámkou „*IV 33*“

N VII 136

⁷¹¹ Blíže neurčený vlastník.

101.

Michael de Dalen: Casus summarii Decretalium, Sexti et Clementinarum

Strasbourg : [Typographus Jordani de Quedlinburg 1483 (=Georg Husner?)], 1485 15. VI.

2°. [106 listů]: a–o^{8.6} p⁸

latinsky

GW M23140. ISTC im00533000. BSB-Ink M-365.

První přívazek v renesanční vazbě ze světlé usně na lepenkových deskách 284 x 200 mm zdobených slepotiskem. Rámová kompozice s ornamentálním a florálním páskovým desénem je u obou desek shodná. Zrcadlo je členěné násobenou linkou do tří svislých pásů, které jsou vyplněny válečkovým desénem s ornamentálními motivy. Vnitřní bordura je redukována dvěma prázdnými vloženými poli. Stopy po dvou látkových tkanicích. Na hřbetě dva papírové štítky s nápisem „*Hugo [de] S[ancto] Victore De Sacramentis*“ a signaturou A 538. Zeleně barvená ořízka.

Úplný exemplář. Vmalovány červené iniciály a červená rubrikace; na fol. l_{7v} a fol. l_{8r} dvě drobné perokresby (ryba, lidská postava).

Na titulním listu hlavního díla konvolutu rukopisná vlastnická poznámka svatovítského probošta Šimona Brože z Horštejna⁷¹² „*Ex libris Simonis Brosij ab Horstein*“, dále přípis klášterního knihovníka z konce 17. století „*Conventus Sancti Thomae Micropragensis Ord[inis] S[ancti] P[atris] Augustini*“. Na posledním listu verso přípis „*Johan[n]es Se[?] von [?]*“; nad tímto přípisem přeškrtný ještě starší vlastnický přípis „*Iste liber est [?]*“.

Starší signatury: A 538 (hřbet), B III 12 (titulní list), LL II 12 (přední předsádka)

Přívazek k:

Hugo de Sancto Victore: De sacramentis christianae fidei. Pars I-II. Strasbourg : [Typographus Jordani de Quedlinburg 1483 (=Georg Husner?)], 1485 30. VII.

N V 87/2

102.

Molitoris, Ulricus: De lamiis et phitonicis mulieribus

Leipzig : Arnold von Köln, 1495

4°. [22 listů]: aa–bb⁶ cc⁴ dd⁶

⁷¹² Viz pozn. č. 477.

latinsky

GW M25174. ISTC im00797000. BSB-Ink (neeviduje).

Osmnáctý přívazek konvolutu v jednoduché polokožené vazbě na prkénkových deskách 205 x 144 mm potažených jen ze třetiny světle hnědou usní. Slepotisková výzdoba sestává pouze z dvojlinky vytvářející na obou deskách svislý obdélník. Na obou deskách zachovány mosazné části pro uchycení jedné háčkové spony. Fragment papírového štítku na hřbetě s nečitelnou signaturou.

Úplný exemplář se sedmi dřevořezovými ilustracemi v rámečku (90 x 90 mm) na fol. aa_{1r}, aa_{3v}, aa_{5v}, bb_{2r}, bb_{3v}, cc_{1r}, dd_{2r} (na titulním listu pohled do čarodějnické kuchyně – dvě čarodějnice vaří kouzelný lektvar k přivolání krupobití; "Hexenschuss" – čarodějnice s lukem a šípem míří na člověka; čarodějnice na koštěti; vlčí jezdec; pohled do čarodějnické kuchyně (jako na titulu); večere čarodějnic – tři čarodějnice sedí u prostřeného stolu). Rubrikace neprovedena. Iniciály nedoplněny.

Na titulním listě razítko konventní knihovny „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Přívazek k:

Bonaventura (Pseudo): De castitate et munditia sacerdotum. Leipzig : Konrad Kachelofen, 1498

N VII 129/19

103.

Mundinus: Anatomia / Ed: Martin Pollich; Add.: Gentile da Foligno

[Leipzig : Martin Landsberg, ca 1490-95]

4°. [40 listů]: A–E⁸

latinsky

GW M25670. ISTC im00874000. BSB-Ink M-588.

Desátý přívazek konvolutu v jednoduché polokožené vazbě na prkénkových deskách 205 x 144 mm potažených jen ze třetiny světle hnědou usní. Slepotisková výzdoba sestává pouze z dvojlinky vytvářející na obou deskách svislý obdélník. Na obou deskách zachovány mosazné části pro uchycení jedné háčkové spony. Na hřbetě fragment papírového štítku s nečitelnou signaturou.

Úplný exemplář. Nekolorovaná titulní dřevořezová ilustrace v rámečku (144 x 88 mm). Na titulu je vyobrazena středověká pitva - profesor anatomie s knihou v ruce, který sedí na vyvýšeném místě a přihlíží, jak „demonstrator“ (chirurg/lékař) provádí pitvu.

Bez čtenářských glos a rubrikace.

Na titulním listu razítko konventní knihovny „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Přívazek k:

Bonaventura (Pseudo): De castitate et munditia sacerdotum. Leipzig : Konrad Kachelofen, 1498

N VII 129/11

104.

Nicolaus de Blony: Sermones de tempore et de sanctis. Pars I - II

Strasbourg : [Typographus Jordani de Quedlinburg 1483 (=Georg Husner?)], [pars I]: 1494 22. II.; [pars II]: 1495

2°. Pars I [384 listů]: Aa⁸ Bb-Cc⁶ a-d⁸ e-f⁶ g⁸ h-i⁶ k⁸ l-m⁶ n⁸ o-p⁶ q⁸ r-s⁶ t⁸ v-x⁶ y⁸ z-A⁶ B⁸ C-E⁶ F⁸ G-H⁶ I⁸ K-L⁶ M⁸ N-O⁶ P⁸ Q-R⁶ S⁸ T-Y⁶ Z⁸ Aa⁶ Bb⁸ Cc-Dc⁶ Ee⁸ Ff-Gg⁶ Hh⁸; pars II [94 listů]: [4]a⁸ b-c⁶ d⁸ e-n⁶ o⁸

latinsky

GW M26312. ISTC in00091000. BSB-Ink N-93.

Pozdně gotická vazba pražské dílny pracující v letech 1482-1514 (EBDB w000134). Červotočem poškozené prkénkové desky 290 x 207 mm potažené tmavě hnědou usní zdobenou slepotiskem. Rámová kompozice je u obou desek shodná – v zrcadle routy s otisky dílčích vegetativních kolků. Stejně kolky užity i při výzdobě bordury, která je v rozích zdobena kolkem s rozetou. V horním vloženém poli již velmi slabě patrný vyražený nápis „[Nicolaus?] Blony“. Usňový pokryv zadní desky místy chybí. Odstraněny všechny kovové prvky vazby. Na hřbet vlepeny dva papírové štítky s nápisem „*Nicolai Blony Dominicale & Festiv[ales] per totum Annum*“ a signaturou A 512.

Defektní exemplář - chybí titulní list. První listy poškozeny červotočem. Sporadicky doplněna červená rubrikace a v první části (pars I) ojedinělé čtenářské marginálie a podškrty.

Na prvním listu přípis „*Conventus S[ancti] Thomae Micro-Pragae F[ratrum] Erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]*“.

Starší signatury: A 512 (hřbet), N II 6 (fol. Aa), D II 4 (přední předsádka)

N IV 75

105.

Nicolaus de Blony: De sacramentis = Tractatus sacerdotalis de sacramentis deque divinis officiis et eorum administrationibus / Praef.: Stanislaus Ciolek

Strasbourg : Martin Flach, 1493

4°. [126 listů]: a–o⁸ p⁶ q⁸

GW M26304. ISTC in00086000. BSB-Ink N-90.

latinsky

Hlavní dílo konvolutu v pozdně středověké vazbě na prkénkových deskách 210 x 143 mm potažených světle hnědou usní s dnes již velmi setřenou slepotiskovou výzdobou. U obou desek je shodná rámová kompozice dělená násobenou linkou. Vnější úzká bordura je prázdná, ve vnitřní borduře otisk florálního válečku. Rozměrné zrcadlo, které je redukováno vpadlými poli, pokrývá routový vzor s květinovým kolkem. Do horní části přední desky vloženo pole s vytlačeným nápisem „*SACRAMENTALE*“, pod ním v horním vpadlém poli letopočet „1521.“ Stopy po páru spon. Červená ořízka. Na hřbet vlepeny dva papírové štítky s názvovými údaji „*Tractatus sacerdotalis de Sacramentis*“ a signaturou A 925.

Úplný exemplář. Doplněny jednoduché červené iniciály a verzálky (dnes značně rozmazané), taktéž červená rubrikace. V textu latinské čtenářské marginálie.

V konvolutu několik různých vlastnických přípisů. Na předním přidešti přípis „*Απεχε Stephano Fabri 1522*“ a dále „*Qui rapit hunc librum, rapiant sua viscera corvi. Thomas Zschyſe Stolpensis me mancipio habet anno post Christum natum 1546*“. [Kdo ukradne tuto knihu, tomu krkavci vyrvou střeva.] Na přední předsádce z obou stran je napsaná rozsáhlá latinská báseň, která pokračuje i na titulním listu a začíná slovy „*Viri venerabiles, sacerdotes dei ...*“ Na titulním listu dva vlastnické přípisy různou rukou: „*Fr Thomas institutori [...?] Vratislaviensis ordinis praedicatorum 1546*“ a dále „*Ex libris m[agistri] Martini Pfeifferi Brau[nensis]*“. Na fol. a₁ verso přeškrtnutý přípis z roku 1585 – informace o tom, že Martin Pfeiffer⁷¹³ získal knihu od blíže neurčeného Lucase: „*Anno d[omi]ni 1588 2 No[nas] Dec[embres] D. Lucas Ziabelang (?) dono dedit huic libru[m] mihi Martini Pfeife[r]i Braun[ensis];*“ mladší přípis jinou rukou „*Conventus S[anc]ti Thomae Micropragensis Ord[inis] Eremit[arum] S[anc]ti P[atris] Augustini*“. Na fol. a₂ přeškrtnutý vlastnický přípis svatovítského probošta Šimona Brože z Horštejnu⁷¹⁴ „*Ex libris Simonis Brosij ab Horsstein Pragae ... (?) libri Martini Pfeifferi 1604*“. Na zadním přidešti vepsaná část z Ovidia (*Ad Líviam*, 359): „*Tendimus huc omnes metam properamus ad una[m]. Omnia sub leges mors atra vocat suas.*“ a dále verš z Tita Lucretia Cara: „*Vita data e[st] nobis, data sine faemore nobis Mutua nec certa persoluenda die. 1545*“ a další.

Obsahuje přívazky:

Guido de Monte Rochen: *Manipulus curatorum*. Strasbourg : [Drucker des Jordanus von Quedlinburg], 1490 29. XI.;

⁷¹³ Viz pozn. č. 677.

⁷¹⁴ Viz pozn. č. 477.

Praeceptorium perutile in quo decem sermonibus materia decalogi perstringitur. Leipzig : Konrad Kachelofen, 1494;

Bernardus Carthusiensis: Dialogus Virginis Mariae misericordiam elucidans. Leipzig : [Konrad Kachelofen], 1493

N VI 117/1

106.

Nicolaus de Dinkelsbühl: Postilla cum sermonibus evangeliorum dominicalium

Strasbourg : [Johann Grüninger], 1496

4°. [196 listů]: a–s⁸ s–y⁸ z⁶ et⁶

latinsky

GW M26406. ISTC in00102000. BSB-Ink N-97.

Značně poškozená pozdně gotická vazba na prkénkových deskách 212 x 145 mm potažených usní jen z jedné třetiny a zdobenou dnes již velmi odřeným slepotiskem. Kompozice je členěná násobenou linkou do dvou svislých polí vyplněných vegetabilním válečkem. Usňový pokryv zadní desky i hřbetu zcela chybí. Demontovány obě háčkové spony. Na hřbet vlepen papírový štítek s nápisem „*Dynkelspuel Sermones Domin[icales]*“. První a poslední složka vyztužena pruhem papíru s tištěným německým textem (zřejmě část kalendáře).

Poškozený exemplář. U posledních listů destruován pravý dolní roh, první list poslední složky uvolněn z vazby. Patrné stopy po plísni. Iniciály ani rubrikace nedoplněna, bez čtenářských přípisů.

Na titulním listu rukopisné přípisy čtyř různých rukou: vlastnický přípis karlštejského děkana a později od roku 1618 i vyšehradského děkana Paula Pistoria „*D[ominus] Paulus Pistorius à Lucka Canonicus Wisegradensis et Decanus in Carlstein*“,“⁷¹⁵ jinou rukou připsáno „*anno 1617 ...Decanus [... ?] in Wißegrad*“ a další latinské přípisy. Dále vlastnický přípis svatotomášského kláštera „*Conventus S[ancti] Thomae MicroPragae Fr[atrum] erem[itarum] S[ancti] Aug[usti]ni*“ a razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „*BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM*“. Tužkou připsán letopočet „1496“.

Starší signatura: N IV 19 (titulní list)

N VII 125

⁷¹⁵ K jeho osobě viz PODLAHA 1912, s. 157.

Nicolaus de Dinkelsbühl: Postilla cum sermonibus evangeliorum dominicalium

Strasbourg : [Johann Grüninger], 1496

4°. [196 listů]: a-y⁸ z⁶ et⁶

latinsky

GW M26406. ISTC in00102000. BSB-Ink N-97.

První přívazek konvolutu v raně renesanční vazbě na prkénkových deskách 202 x 146 mm potažených jemnou, tmavě hnědou usní zdobenou slepotiskem, který pokračuje i na hřbetě. Shodná výzdoba u obou desek tvořená třemi svislými pruhy s ornamentálně-florálním válečkem, na zdobeném hřbetu vytlačen vzor „a la semis“. Na přední desce stopy po páru háčkových spon. V prvním mezivazním poli papírový štítek s dnes již nečitelným nápisem. Usňový pokryv desek poškozen červotočem, na hřbetě popraskán a částečně se odděluje u obou kapitálků. Obě spony demontovány. Přidešti s papírovým výlepem. Na přední přidešti vepsána starší klášterní sign. K III 1 a jinou rukou letopočet „1496“ a přípis „*Concionator*“.

Úplný exemplář bez čtenářských marginálií. Iniciály nedoplněny. Listy v poslední složce zčásti uvolněny z vazebního mechanismu.

Původní provenience neznámá. Na titulním listu hlavního díla konvolutu přípis ze 17. století "*Conventus S[ancti] Thomae Micropragen[sis] Ord[inis] fr[atrum] Eremit[arum] S[ancti] Augustini*"; dále razítko konventní knihovny „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“ a další latinský přípis.

Starší signatury: L V. 9 (titulní list), K III 1 (přední přidešti)

Přívazek k:

Armand de Bellovisu: Sermones plane divini assumptis ex solo Psalterio Davidico thematis per totum fere anni circulum declamabiles. Paris : Josse Bade; Claude Chevallon et Jacques Le Messier, [1519]. BV035356059

N VII 142/2

Nogarolus, Leonardus: De mundi aeternitate / Ed.: Ludovicus Zuffatus

Vicenza : Henricus de Sancto Ursio, 1486 31. I.

2°. [80 listů]: a¹⁰ b–k⁶ l–m⁸

latinsky

GW M27202. ISTC in00262000. BSB-Ink N-211.

Hlavní dílo konvolutu v měkké pergamenové obálkové vazbě. U přední i zadní desky vazby vyříznuta část pergamenu. Pergamenový výlep předního přideští je oddělen od desky.

Úplný exemplář, avšak první a poslední listy konvolutu poškozeny v horní části vlhkostí, která způsobuje drobení papíru. Doplněny jednoduché červené iniciály. Řídké latinské čtenářské marginálie.

Obsahuje přívazek:

Nogarolus, Leonardus: De beatitudine. Vicenza : Henricus de Sancto Ursio, 1485 29. XI.

N V 90/1

109.

Nogarolus, Leonardus: De beatitudine

Vicenza : Henricus de Sancto Ursio, 1485 29. XI.

2°. [36 listů]: a⁸ b–c⁶ d–e⁸

latinsky

GW M27204. ISTC in00261000. BSB-Ink N-210.

První přívazek konvolutu v měkké pergamenové obálkové vazbě. U přední i zadní desky vazby vyříznuta část pergamenu. Pergamenový výlep předního přideští je oddělen od desky.

Úplný exemplář s doplněnými jednoduchými červenými iniciálami. Poslední list přívazku uvolněn z vazby. Za přívazkem vevázáno deset listů, z nichž čtyři jsou popsány drobným latinským textem ve dvou sloupcích. Na fol. a₁ verso latinský přepis „*Hic Leonardus Nogarolus ...*“

Na přední předsádce přepis „*Conventus S[ancti] Thomae Micro-Pragae Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] Patris Augustini*“ a razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Starší signatury: D 332 (hřbet), CC I 37 (přední předsádka)

Přívazek k:

Nogarolus, Leonardus: De mundi aeternitate / Ed.: Ludovicus Zuffatus. Vicenza : Henricus de Sancto Ursio, 1486 31. I.

N V 90/2

110.

Ordo iudiciarius = Ein ordnung vnnd vnterweisung Wie sich ein jeglicher halten soll vor dem rechten. Add.: Wie man Höfe, Zehnte und Mühlen verleihen soll

Heidelberg : Heinrich Knoblochtzter, 1490

4°. [14]: <2-4>⁸ <5-7>⁶

německy

GW M16365. ISTC io00088980. BSB-Ink O-76.

Třináctý přívazek konvolutu v jednoduché polokožené vazbě na prkénkových deskách 205 x 144 mm potažených jen ze třetiny světle hnědou usní. Slepotosková výzdoba sestává pouze z dvojlinky vytvářející na obou deskách svislý obdélník. Na obou deskách zachovány mosazné části pro uchycení jedné háčkové spony. Fragment papírového štítku na hřbetě s nečitelnou signaturou.

Úplný exemplář. Dvě konturové akantové iniciály (dřevořez) dodatečně kolorované zelenou a červenou barvou zalomené do 11 řádků (na fol. 1 iniciála „I“ a na fol. vii iniciála „Z“). Doplněna červená a zelená rubrikace. Latinské čtenářské marginálie.

Razítko konventní knihovny „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Přívazek k:

Bonaventura (Pseudo): De castitate et munditia sacerdotum. Leipzig : Konrad Kachelofen, 1498

N VII 129/14

111.

Osvaldus de Lasco: Sermones de sanctis „biga salutis“ intitulati

Hagenau : Heinrich Gran, imp. Johann Rynman, 1499 14. VII.

4°. [374 listů]: <1-3>⁴ a-z⁸ A-X⁸ y⁸ Z¹⁰

latinsky

GW M23219. ISTC io00117700. BSB-Ink O-98.

Značně poškozená původní celokožená pozdně gotická vazba z tmavě hnědé usně. Pokryv prkénkových desek 224 x 158 mm, který je zdobený již velmi setřeným slepotiskem, je popraskaný a na několika místech chybí. Stopy po červotoči. Rámovou kompozici přední desky tvoří zrcadlo vyplněné routovým vzorem a kolky se stylizovanou kyticí. V dolní části bordury tři otisky kulatého kolku patrně s figurální výzdobou. Zrcadlo na zadní desce rozděleno diagonálně se křížící trojlinkou, plocha vyplněna otisky kosých kolků s lilí a kulatých kolků s figurální tematikou (christologické motivy), v borduře vegetabilní páskový ornament. Na zadní desce

zbytky dvou usňových řemínků. Na přední desce chybí pár háčkových spon. Na hřbetě fragmenty dvou papírových štítků s nápisem „*Biga salutis sive Serm[ones] in Festa toti[us] Anni*“ a signaturou A 740.

Úplný exemplář. Některé listy poškozeny vlhkostí. U fol. c₂ a D₁ odtržen dolní roh. Tištěná foliace (fol. I-CXII) v záhlaví. Na titulní list vepsány latinské citáty „*Felix ille que[m] aliena p[er]ic[ula] faciū[n]t esse tantas || Felix illa civitas que t[em]p[or]e pac[is] cogitta[t] bella*“. V textu ojedinělé latinské i české čtenářské přípisy a ukazovací znaménka (fol. d₆); vmalovány jednoduché červené iniciály, na fol. a₁ červeno-modrá iniciála.

Na titulním listu a na fol. a₁ vlastnický přípis „*Conventus S[ancti] Thomae Pragen Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]n[us]*“; na fol. z₁₀ český čtenářský přípis začínající „*Przíteli ... tobie ...*“ Na titulním listu a dalších stranách razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „*BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM*.“

Starší signatury: A 740 (hřbet), N III 1 (titulní list), M III 2 (přední přidešti)

N V 97

112.

Ovidius Naso, Publius (Pseudo): Ouidi[us] in Sapho = Sappho

[Leipzig] : [Konrad Kachelofen], [14]97

4°. [8 listů]: A⁸

latinsky

GW M29005. ISTC io00199850. BSB-Ink (neuvádí).

Druhý přívazek konvolutu v pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách potažených z jedné třetiny dnes již zčásti destruovanou usní (zejména na přední desce) a zdobenou velmi setřeným slepotiskem. Rámová kompozice byla pravděpodobně u obou desek shodná. Celá plocha byla orámována násobenou linkou. Podélné pole vyplněno routovým vzorem se šišticí. Na přední desce je vyrytý křížek. Zachovala se rovněž středová mosazná úchytká s nápisem „mar“. Na hřbetě fragmenty dvou papírových štítků s názvem, který je dnes již nečitelný, a částí starší klášterní signatury (A ?57).

Úplný exemplář. Iniciály nedoplněny.

Původní provenience neznámá. Na titulním listu i na dalších listech razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „*BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM*“

APOSTOLUM“. Vlastníkem konvolutu byl svatovítský probošt Šimon Brož z Horštejna (viz provenience hlavního díla konvolutu pol. č. 72 (viz poznámka 477).

Přívazek k:

Isidorus Hispalensis: De summo bono. Leipzig : Arnold von Köln, [1492-96]

r III 7/3

113.

Papias: Elementarium doctrinae rudimentum

Venezia : Philippus Pincius, 1496 19. IV.

2°. [192 listů]: a–z⁸ &⁸

GW M29306. ISTC ip00079000. BSB-INK P-13.

latinsky

Provizorní papírová vazba. Na hřbetě vlepené dva papírové štítky s nápisem „*Papiae Vocabularium*“ a signaturou D 288. Na spodní ořízce nápis „*Papiae Vocabularium*“.

Úplný exemplář ve velmi dobrém stavu, místy jen stopy po vlhkosti. Listy ve složce p, q proříznuty uprostřed.

Na předním přidešti je vlepeno grafické mědirytové exlibris klášterní knihovny „Bibliothecae Conv[entus] S[ancti] Thomae Micro=Pragae Ord[inis] erem[itarum] S[ancti] P[atris] Augustini“; na fol. aaii razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Starší signatury: D 288 (hřbet), gg I 16 (přední přidešti; fol. aaii)

N II 24

114.

Pelbartus de Temesvár: Sermones quadragesimales

Hagenau : Heinrich Gran, imp. Johann Rynman, 1499 10. X I.

4°. [154 listů]: a–q⁸ r¹⁰ s–t⁸

latinsky

GW M30514. ISTC ip00255500. BSB-Ink P-133.

Pozdně gotická vazba na prkénkových deskách 216 x 156 mm potažených tmavě hnědou usní zdobenou slepotiskem. U obou desek shodná rámová kompozice dělená trojlinkou. V široké borduře otisky florálních kolků (menší a větší stylizovaná kytice) doplněné kolkem s nápisem „maria“. Zrcadlo rozděleno diagonálně se křížící linkou, mezípole zdobena kolkem s nápisem „maria“ a florálními kolkami užitými v borduře. Na přední desce zachovány obě mosazné úchytky pro háčkové spony. Na hřbet vlepeny dva papírové štítky s nápisem „*Pelbartus à Temeswar Quadragesimalis*“ a signaturou A 837. Usňový pokryv na hřbetě u hlavy chybí.

Úplný exemplář, místy stopy po vlhkosti a červotoči. Doplněny jednoduché kaligrafické červené a modré iniciály.

Na titulním listu dva přípisy různou rukou: vlastnická poznámka staroboleslavského preláta a od roku 1604 vyšehradského děkana Václava Albina z Helfenberku: ⁷¹⁶ „*Ex libris Wenzeslai Albini de Helfenberk Anno [...?] Prag[ae] Prepositi Veteris Boleslavie*“ a dále „*Conventus S[ancti] Tomae Micro-Pragae Fr[atrum] Erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]*“; novodobý přípis tužkou „1499“; razítko konventní knihovny „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“. Na předním přidešti a na předsádce rozsáhlý rukopisný text v češtině.

Starší signatury: A 837 (hřbet), Z I 16 a I 20 (titulní list)

N VII 126

115.

Peregrinus de Oppeln: Sermones de tempore et de sanctis

[Strasbourg : Johann Prüss], 1493

4°. [214 listů]: [10] A⁸ B–G⁶ H–P^{8.4} Q⁴ R⁸ S–Z^{8.4} AA–DD^{8.4} EE–FF⁸ GG–HH⁴ II–KK⁸ (chyby v archové signatuře ve složce II)

latinsky

GW M30913. ISTC ip00268000. BSB-Ink P-186.

Hlavní dílo konvolutu v původní pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách 208 x 140 mm potažených tmavě hnědou usní zdobenou slepotiskem. U obou desek shodná rámová kompozice. V borduře opakovaně vytlačen kolek s nápisovou páskou „maria“. Rozměrné zrcadlo je členěné diagonálně, horizontálně i vodorovně se křížící trojlinkou. Mezípole zcela vyplněny otisky drobných kolků (trojlist, květina, žalud) a kosých kolků se zoomorfními motivy. Na přední desce zachována nezdobená kovová úchytka pro háčkovou sponu. Zadní deska vazby je zlomená. Hřbet

⁷¹⁶ *Wenceslaus Albinus a Helfenburg* získal bakalářský titul v teologii. Byl scholastikem, duchovním prelátem ve Staré Boleslavi a od roku 1604 také vyšehradským děkanem. Zemřel v roce 1606 a je pohřben na Vyšehradě. K jeho osobě více viz PODLAHA 1912, s. 149.

je rovněž zdoben slepotiskem (kolek s trojlístem a kolek s geometrickým motivem). Na hřbetě dva papírové štítky s nápisem „F[ratris] Peregrini Serm[ones] de Temp[ore] et Sanctis item Ser[mones] S[ancti] P[atris] Aug[ustini] ad Fr[atres] in Erem[itate] it[em] Gerson[is] de imit[atione], et vanit[ate]“ a signaturou A 917. Na dolní ořízce nečitelný nápis. První a poslední složka vyztužena nepopsaným papírovým páskem.

Úplný exemplář. Stopy po červotoči a vlhkosti. U fol. C₆ utržen roh. Na fol. A₁ vmalována červená iniciála e(cce) na zeleném pozadí 17 x 20, z níž vybíhá vegetativní droalerie. Tištěné reprezentanty, iniciály nedoplněny. Řídké čtenářské latinské marginálie.

Na titulním listu několik vlastnických přepisů: „Julius Veneta S:A:L:T. 1573 fia ... [?] omniu sanctorum Ambrosius Lexa dono accepit“ a dále „Johannes Wylimorsky z Rožengartu [?] Canonicy Wyssegradensis 1592“⁷¹⁷ a „Con[ven]tus S[ancti] Thomae Pragae“. Na předním přidešti český přepis „Kazanj poczeslech o Nedielich y na svatky“; na fol. A₁ razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM.“ Přepis na druhém listu „Conventus S[ancti] Thomae Micro Pragae F[ratrum] Erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]ni“.

Obsahuje přívazky:

Pseudo-Augustinus, Aurelius (Pseudo): Sermones ad fratres in eremo = Sermones ad heremitas.

[Strasbourg : Johann Prüss, 1487 non post];

Imitatio Christi = De imitatione Christi. Add.: Gerson , Johannes: De meditatione cordis. Augsburg : Erhard Ratdolt, 1488

N VI 121/1

116.

Petrus Comestor: Historia scholastica

Strasbourg : [Typographus Jordani de Quedlinburg 1483 (=Georg Husner?)], 1485 24. II. „post“

2°. [232 listů]: a-b⁸ c-h^{8.6} i-o^{6.8} p-s⁶ t⁸ v-x⁶ y⁸ z⁶ A⁸ B-G^{8.6} H-K⁸

latinsky

GW M32176. ISTC ip00463000. BSB-Ink P-305.

Hlavní dílo konvolutu v pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách 302 x 214 mm potažených usní a zdobených dnes již velmi slabě znatelným slepotiskem. Usňový pokryv knižních desek je značně poškozený. Na přední desce zachována mosazná tepaná úchytky s nápisem „mar“ pro jednu háčkovou sponu. Na hřbetě dva papírové štítky s nápisem: „Petri

⁷¹⁷ Blíže neurčení vlastníci.

Comestoris Historia Scholastica inscr[i]ptura: It[em] D[omini] Eus[ebii] Histor[ia] Ecclesiastica it[em] Bedae Histor[ia] Eccl[esiastica] ge[ntis] anglorum cum anno[tationes]“ a signaturou A 493.

Úplný exemplář včetně nepotíštěných listů A₈, K₁ a K₈. Stopy po vlhkosti a červotoči. Ve složkách a-d doplněna červená rubrikace a podškrty. Řídké latinské čtenářské příписy.

Na fol. a₁ příпис „*Conventus S[ancti] Thomae Micropragae Ord[inis] fr[atrum] Erem[itarum] S[ancti] Augustini*“; razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Starší signatury: A 493 (hřbet), E II 15 (titulní list), přeškrtnutá sign. RR II 2 (přední přidešti)

Obsahuje přívazek:

Eusebius Caesariensis: *Historia ecclesiastica* /Trad.: Tyrannius Rufinus. Add: Beda.: *Historia ecclesiastica gentis Anglorum*. Strasbourg : [Georg Husner], 1500 14. III.

N III 51/1

117.

Petrus de Abano: *Conciliator differentiarum philosophorum et medicorum*. Add.: Franciscus Argilagues

Venezia : Johann Herbort, 1483 5. II.

2°. [284 listů]: a–h⁸ F¹⁰ G⁶ H–I⁸ i–t⁸ u–v⁶ x–y⁸ z⁶ et⁶ con⁸ rum⁶ aa–cc⁶ dd–ee⁸ ff–gg⁶

latinsky

GW M31858. ISTC ip00433000. BSB-Ink P-310.

Hlavní dílo konvolutu v pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách 325 x 219 mm potažených barvenou tmavě zelenou usní s jednoduchou výzdobnou kompozicí, kterou tvoří pouze diagonálně se křížící násobená linka. U obou desek demontovány čtyři rohové deltoidní nárožnice a středová rombická pukla. Na zadní desce částečně dochovány dva usňové řemínky. Na hřbetě stopy po dvou papírových štítcích. Přidešti bez výlepu. Stopy po červotoči.

Defektní titulní list (zpoloviny utržen); u posledního listu chybí spodní roh. Doplněné červené kaligrafické iniciály a červená rubrikace se vyskytuje jen v prvních sedmi složkách. Velmi četné latinské čtenářské marginálie (červeným a černým inkoustem, dvou písarských rukou). Výrazné tmavé skvrny po vlhkosti, v důsledku toho některé marginálie dnes nečitelné.

Na fol. a₂ příпис z počátku 18. století „*Conventus S[ancti] Thomae Micro Pragensis Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] Augustini*“ a razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM.“ Na fol. gg_{8r} latinský

připis: „*Anno Christi 1601 Feria 2 Bachanaliorum et [...?] placide in Christo obdormiuit Clarissimus Vir D[omi]n[us] Joannes Rochner [...?]*“⁷¹⁸

Starší signatury: přeškrtnutá sign. KK I 13 (fol. a2), gg II 3 (přední přidešť)

Obsahuje přívazek:

Avenzoar: Teisir sive rectificatio medicationis et regiminis. Antidotarium. Trad.: Paravicinus; Jacobus Hebraeus. Add.: Averroes : Colliget. Trad.: Bonacosa. Venezia : Johannes et Gregorius de Gregoriis, 1490/91 4. I.

N III 55/1

118.

Petrus de Palude (Pseudo): Sermones „thesauri novi“ de sanctis

Nürnberg : Anton Koberger, 1496

2°. [194 listů]: <ij iij iiij v>⁸ A–Y⁸ Z¹⁰

latinsky

GW M41805. ISTC ip00517000. BSB-Ink S-336.

Hlavní dílo konvolutu v pozdně gotické vazbě lipské dílny pracující v letech 1479-1518 (EBDB w000115). Prkénkové desky 322 x 218 mm potažené světle hnědou usní jsou zdobeny dnes značně setřeným slepotiskem. Rámová kompozice u obou desek shodná – zrcadlo vyplněno brokátovým vzorem doplněným kolkem s rozetou uprostřed, v routách kolek se stylizovanou kyticí. Bordura vyplněna válečkem s motivem hole obtočené stylizovaným listovým, v nárožích otisk kolku s rozetou. Na přední desce zachovány tepané mosazné úchytky s nápisem „mar“, na zadní desce části zbytky kožených řemínků k uchycení dvou spon. Na hřbetě dva papírové štítky: „*Sermones de Sanctis per totu[m] Annu[m]*“ a sign. A 443. Na zadním přidešti latinské příписy. První a poslední složka vyztužena pergamenovým pásem se zběžným rukopisným textem (latinsky).

Úplný exemplář s četnými latinskými soudobými čtenářskými příписy a podškrty. Doplněny kaligrafické červené a modré iniciály i červená a modrá rubrikace. Stopy po vlhkosti a červotoči, jinak dobře zachovaný exemplář.

Na předním přidešti rukopisná poznámka „*Donavit hunc librum Casparus Altarista vstensis Anno D[omi]ni [15]61.*“ Na fol. ij vlastnická poznámka svatovítského probošta Šimona Brože z Horštejna⁷¹⁹ „*Ex libris Simonis Brosij [ab Horstein].*“ Na titulním listu rukopisná poznámka „*Conventus S[ancti] Thomae Micropragae fr[atrum] erem[itarum] S[ancti] Augustini*“; razítko konventní

⁷¹⁸ Blíže neurčený vlastník.

⁷¹⁹ Viz pozn. č. 477.

knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Starší signatury: A 443 (hřbet), přeškrtnutá sign. N I 17 (titulní list), přeškrtnutá sign. K II 16 (přední přidešti)

Obsahuje přívazek:

Petrus de Palude (Pseudo): Sermones „thesauri novi“ quadragesimales. Nürnberg : Anton Koberger, 1496

N III 47/1

119.

Petrus de Palude (pseudo): Sermones „thesauri novi“ de tempore

Strasbourg : [Typographus Paludani „Sermones 1483“], 1486

2° . [352 listů]: a⁸ b⁶ c-h⁸ i-k⁶ l-z⁸ A-X⁸ Y⁶

latinsky

GW M41796. ISTC ip00521000. BSB-Ink S-341.

Pozdně gotická vazba české dílny pracující asi v letech 1477 - 1486 (EBDB w003371). Prkénkové desky 315 x 215 mm potažené tmavě hnědou usní zdobenou dnes již místy značně setřeným slepotiskem. Rámová kompozice u obou desek shodná. Plocha rozměrného zrcadla je členěná dvojlínkou do šesti svislých pruhů, které jsou redukovány v horní a dolní partii jedním vodorovným pruhem s otiskem kosého kolku s drakem otočeným doprava (EBDB s027242). Ve svislých pruzích otisky vždy jediného kolku – v prvním pásu kulatý kolek s šestilistou rozetou (EBDB s027245), ve druhém pásu rombický kolek s jednorozcem (zatím není evidován v EBDB), ve třetím pásu otisky rombického kolku s drakem (EBDB s027242), ve čtvrtém rozeta (EBDB s027245) a v pátém jednorozec. Na přední desce zachovány tepané mosazné spony s nápisem „mar“ a na zadní desce části dvou kožených pásků bez spon. Usňový pokryv desek na několika místech odtržen – v rozích, u horního a dolního kapitálku. Na hřbetě dva papírové štítky: „*Thesauri Novi Sermones de Tempore*“ a sign. A 444. Přidešti bez výlepu. První a poslední složka je vyztužena proužkem pergamenu s německým rukopisným textem.

Defektní exemplář - utržen pravý dolní roh titulního listu, dále zčásti odtrženo fol. a₃ a rovněž chybí poslední list tisku (fol. Y₆). Vmalovány červené kaligrafické iniciály, doplněna červená rubrikace a ukazovací ručičky. Čtenářské glosy a podškrty se vyskytují jen na prvních šesti listech, rozsáhlejší rukopisné české a latinské čtenářské příписy jen na fol. VIIIr a CLXXVIIv. Na titulním listu drobná perokresba (polopostava muže z profilu). Stopy po vlhkosti a červotoči.

Na titulním listu přepis „*Conventus S[ancti] Thomae Ap[osto]li Micro-Pragae Ord[inis] erem[itarum] S[ancti] Aug[usti]ni*“, razítko klášterní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“. Na titulním listu pod tištěným názvem díla je latinský přepis (= citát z Matoušova evangelia; Mat. 15/13): „*Omnis plantatio, qua[m] no[n] plantavit P[ate]r m[eu]s caelestis, eradicabitur. Math 15*“ (Každá sazenice, kterou nezasadil můj Otec, bude s kořenem vytržena); razítko klášterní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Starší signatury: A 444 (hřbet), přeškrtnutá sign. N/1 15 (titulní list), K II 15 (přední přidešti)

N I 12

120.

Petrus de Palude (Pseudo): Sermones „thesauri novi“ de tempore

Strasbourg : Martin Flach, 1490

2°. [316 listů]: a⁸ b⁶ c–g⁸ h⁶ i⁸ k–m⁶ n–q^{8.6} r–s⁶ t–G^{8.6} H⁶ I–L⁸ M–P^{8.6} Q⁸ R–Y^{8.6.6} (s chybami v řazení stránek ve složce K)

latinsky

GW M41783. ISTC ip00523500. BSB-Ink S-344.

Pozdější pergamenová vazba na prkénkových deskách 275 x 185 mm s párem dírkových spon. Na hřbetě nápis: „*Sermones Dominica totius anni*“. Barvená ořízka.

Defektní exemplář - chybí celá první složka („a“) a poslední list v poslední složce (fol. Y₆); zachováno 307 listů z původního rozsahu 316 listů. U prvních dvou listů a posledního listu byly okraje listů opraveny doléváním ruční papíroviny. Doplněny jednoduché červené a modré kaligrafické iniciály a červená a modrá rubrikace; ukazovací ručičky. Latinské čtenářské marginálie, které jsou částečně nečitelné kvůli pozdější převazbě.

Na předním přidešti přepis „*Bibliothecae Conventus S[ancti] Thomae Ord[inis] F[ratrum] Erem[itarum] S[ancti] P[atris] Aug[usti]ni Micro Pragae*“; na prvním listu přepis „*Monasterij Micro-Pragensis S[ancti] Thomae Ap[osto]li*“.

Starší signatury: přeškrtnutá sign. N II 2 (první list), přeškrtnutá sign. E II 21 (přední předsádka)

N IV 57

121.

Petrus de Palude (Pseudo): Sermones „thesauri novi“ quadragesimales

Nürnberg : Anton Koberger, 1496

2°. [102 listů]: Aa–Mm⁸ Nn⁶

latinsky

GW M41827. ISTC ip00507000. BSB-Ink S-355.

První přívazek konvolutu v pozdně gotické vazbě lipské dílny pracující v letech 1479-1518 (EBDB w000115). Prkénkové desky 322 x 218 mm potažené světlou usní jsou zdobené dnes značně setřeným slepotiskem. Rámová kompozice u obou desek shodná – zrcadlo vyplněno routovým vzorem doplněným kolkem s rozetou uprostřed. V routách kolek se stylizovanou kyticí. Bordura zdobena válečkem s motivem hole obtočené stylizovaným listovým, v nárožích otisk kolku s rozetou. Na přední desce zachovány tepané mosazné úchytky s nápisem „mar“, na zadní desce fragmenty kožených řemínků k uchycení dvou spon. Na hřbetě dva papírové štítky: „*Sermones de Sanctis per totu[m] Annu[m]*“ a sign. A 443. Na předním přidešti připsáno tužkou „*Concionator*“. První a poslední složka vyztužena pergamenovým pásem se zběžným rukopisným textem (latinsky). Na zadním přidešti připsána úvodní slova pronášená po zvolení nového papeže: „*An[n]untio Vobis gaudium magnum ...*“ (přípis z 18. století) a jinou rukou ještě další starší přípis (16. století).

Úplný exemplář s četnými latinskými soudobými čtenářskými přípisy. Doplněny kaligrafické červené a modré iniciály i červená a modrá rubrikace. Stopy po vlhkosti a červotoči, jinak dobře zachovaný exemplář.

Na předním přidešti rukopisná poznámka „*Donavit hunc librum Casparus Altarista vstensis Anno D[omi]ni [15]61.*“ Na fol. ij vlastnická poznámka svatovítského probošta Šimona Brože z Horštejna⁷²⁰ „*Ex libris Simonis Brosij [ab Horstein].*“ Na titulním listu rukopisná poznámka „*Conventus S[ancti] Thomae Micropragae fr[atrum] erem[itarum] S[ancti] Augustini*“; razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „*BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM*“.

Přívazek k:

Petrus de Palude (Pseudo): *Sermones „thesauri novi“ de sanctis*. Nürnberg : Anton Koberger, 1496

N III 47/2

122.

⁷²⁰ Viz pozn. č. 477.

Petrus Lombardus: Sententiarum libri IV. cum sancti Bonaventurae commentariis a Johanne Beckenhaub emendatis et cum epistulis Nicoali Tinctoris et Jacobi Wimpfelingi. Add.: Tempier, Stephen (et al.): Articuli in Anglia et Parisius condemnati. Add.: Petrus de Alliaco: Excerpta principalium articulorum tractatus cuiusdam contra errores fratris Johannis de Montesono ordinis predicatorum Parisius condemnatos. Pars I-V

Nürnberg : Anton Koberger, 1500

2°. Pars I [144 listů]: a-S⁸; pars II [192 listů]: A-Z⁸ Q⁸; pars III [166 listů]: Aa-Vv⁸ Xx⁶; pars IV (1500) [192 listů]: aa-zz⁸ etet⁸; pars V Tabula [84 listů]: A-D⁸ E⁶ F-K⁸ L⁶

latinsky

GW M32561. ISTC ip00488000. BSB-Ink P-392.

Pars III-IV v pozdně gotické vazbě. Prkénkové desky 325 x 220 mm potaženy jen z jedné třetiny usní zdobenou slepotiskem. Kompozice již značně odřené slepotiskové výzdoby je rozčleněna diagonálně se křížící trojlinkou a vyplněna otisky drobnějších florálních kolků. Řemínky i spony byly demontovány. Na hřbetě nalepen papírový štítek s nápisem „*Divi Bonaventurae Super III. IV librum Sententiarum Tom[us] III. et IV*“. U paty hřbetu štítek se starší klášterní signaturou A 371, který je přelepen novějším, drobnějším papírovým štítkem.

Úplný exemplář se stopami po červotoči. Místy velmi rozsáhlé soudobé latinské čtenářské glosy, které jsou zčásti i na předním a zadním přidešti a na titulním listu. Na rubu titulního listu perokresba „ruky“. Na fol. Aa₂ rozmazaná iniciála D(eus), jinak bez rubrikace a iniciál. Na posledních listech stopy po červotoči.

Na titulním listu rukopisný přípis klášterního knihovníka „*D[omi]ni Henrici Richter nunc Convenctus S[ancti] Thomae Micro Praga*“ [Heinrich Richter];⁷²¹ dále připsáno „*Conventus S[ancti] Thomae Ap[osto]l[i] Micro Praga*“ (rukopisné exlibris kláštera u sv. Tomáše v Praze) a razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Starší signatury: přeškrtnutá sign. B III 20 (titulní list), přeškrtnutá sign. LL II. 10 (přední přidešti)

N I 4

123.

Petrus Lombardus: Sententiarum libri IV. : cum sancti Bonaventurae commentariis a Johanne Beckenhaub emendatis et cum epistulis Nicolai Tinctoris et Jacobi Wimpfelingi. Add: Tempier, Stephen (et al.): Articuli in Anglia et Parisius condemnati. Add.: Petrus de Alliaco: Excerpta

⁷²¹ K jeho osobě a knihovně viz s. 77 – 79 v této práci, dále též viz pozn. č. 464.

principalium articulorum tractatus cuiusdam contra errores fratris Johannis de Montesono ordinis predicatorum Parisius condemnatos. Pars I – II

Nürnberg : Anton Koberger, 1500

2°. Pars I [144 listů]: a-s⁸; pars II [192 listů]: A–Z⁸ Q⁸; Tabula [84 listů]: a-c⁸ d⁶ e-k⁸ l⁶

latinsky

GW M32561. ISTC ip00488000. BSB-Ink P-392.

Pars I – II v dobové polokožené vazbě na prkénkových deskách 328 x 220 mm se značně setřeným slepotiskem. Kompozice je členěná diagonálně se křížící násobenou linkou a vyplněná otisky drobných kolků (květina, rozeta, stylizovaná kytice). Zachován pár mosazných příchytěk s nápisem „maria“. Na hřbetě dva papírové štítky s nápisem: „*[Johann]is Becken[haub] ...tabula seu Index super libros sentenciarum cum D[ivi] Bonaventurae in I. & II. Sen[tentiarum]*“ a signaturou A L XXI.

Exemplář nese stopy po červotoči a vlhkosti. Obsahuje pouze pars I, II a Tabula. Ve druhé části (pars II) řídké latinské čtenářské marginálie a ukazovací ručičky.

Na titulním listu rukopisná poznámka ze 17. století „*R[everendi] D[omini] Henrici Richter nunc Conventus S[ancti] Thomae Ap[osto]li Micro-Pragae*“;⁷²² razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM;“ na obou předešlých latinské přípisy z 16. století.

Starší signatury: A L XXI. (hřbet), C III. 2 (titulní list), SS II 1 (přední přideštl), HVIII 1

N II 35

124.

Pius II., papa: Epistolae familiares. Add.: Pius II., papa: Oratio de laudatissima Maria „Virgo theutonicis“ / Ed.: Nicolaus de Wyle

Nürnberg : Anton Koberger, 1481 16. IX.⁷²³

2°. [246 listů]: [*⁶ a⁸ b–z⁶ A–P⁶ Q¹⁰]

latinsky

GW M33692. ISTC ip00717000. BSB-Ink P-520.

⁷²² Viz pozn. č. 717.

⁷²³ Datace určena na základě digitální kopie exempláře uloženého v Universitäts und Landesbibliothek Darmstadt (<http://tudigit.ulb.tu-darmstadt.de/show/inc-iv-88/0489?sid=0ea0810c2319c2b9da52b2631720dfa>).

Pozdně renesanční vazba na lepenkových deskách 310 x 200 mm potažených jemnou usní zdobenou zlaceným slepotiskem. U obou desek shodná dominantová kompozice s výraznou ornamentální arabeskou (107 x 70 mm) ve středovém poli orámovaná trojlinkou, která nese v nárožních polích otisk florálního kolků. Celá kompozice lemována úzkou bordurou a násobenou linkou. Mezivazní pole zdobena ornamentálním kolkem. U horního kapitálku papírový štítek s nápisem „*Aeneae Sylhij Epistolae ad diversos*“, u dolního kapitálku papírový štítek se signaturou D 270.

Silně poškozený neúplný exemplář. Z původního rozsahu zachováno 234 listů, chybí prvních 12 listů (obsah). Výrazné stopy po vlhkosti. Spodní okraje listů se drolí. Při převazbě došlo k ořezu části latinských marginálií. Doplněny červené iniciály a rubrikace. Latinské čtenářské marginálie.

Na prvním listu rukopisný přepis „*Conventus S[anc]ti Thomae Micro Pragensis Ord[inis] Eremit[arum] S[anc]ti P[atris] Augustini*“ a razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM.“

Starší signatury: D 270 (hřbet), gg II 13 (přední přideštit; fol. 13)

N II 23

125.

Praeceptorium perutile in quo decem sermonibus materia decalogi perstringitur

Leipzig : Konrad Kachelofen, 1494

4°. [34 listů]: A–D⁶ E⁴ F⁶

latinsky

GW M35207. ISTC ip00951000. BSB-Ink P-731.

Druhý přívazek konvolutu v pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách 210 x 143 mm potažených světle hnědou usní s dnes již velmi setřenou slepotiskovou výzdobou. U obou desek je shodná rámová kompozice dělená násobenou linkou. Vnější úzká bordura je prázdná, ve vnitřní borduře otisk florálního válečku. Rozměrné zrcadlo, které je redukováno vpadlými poli, pokrývá routový vzor s květinovým kolkem. Do horní části přední desky vloženo pole s vytlačeným nápisem „SACRAMENTALE“, pod ním v horním vpadlém poli je vyražen letopočet „1521.“ Stopy po páru spon. Červená ořízka. Na hřbetě vlepené dva papírové štítky s nápisem „*Tractatus sacerdotalis de Sacramentis*“ a signaturou A 925.

Úplný exemplář. Doplněna červená rubrikace.

Bez provenienčních přípisů, avšak u hlavního díla konvolutu uveden jako vlastník svatovítský kanovník Martin Pfeiffer.⁷²⁴

Přívazek k:

Nicolaus de Blony: De sacramentis = Tractatus sacerdotalis de sacramentis deque divinis officiis et eorum administrationibus. / Praef.: Stanislaus Ciolek. Strasbourg : Martin Flach, 1493

N VI 117/3

126.

Psalterium. Add.: Cantica, Pater noster, Symbolum apostolicum (Credo), Tedeum, Symbolum Athanasianum. Comm.: Bruno, Episcopus Herbipolensis (Würzburg)

[Würzburg : Georg Reyser, 1489 non post]

2°. [280 listů]: [*⁸ a⁸ b–z^{8.6} A–H^{8.6} I⁸ K–N^{8.6} O⁸ P¹⁰]

latinsky

GW M36219. ISTC ip01046000. BSB-Ink P-832.

Novodobá polokožená vazba na lepenkových deskách.

Dvoubarevný tisk. Defektní exemplář - chybí poslední list (fol. P₁₀) a nepotištěné fol. 230 (nepotištěné). Doplněny kaligrafické červené a modré iniciály, modrá rubrikace. Řídké latinské čtenářské marginálie částečně oříznuté při převazbě.

Na prvním listu razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Starší signatury: přeškrtnutá sign. A III 15 (první list), přeškrtnutá sign. E II 2 (přední předsádka)

N IV 62

127.

Pseudo-Augustinus, Aurelius (Pseudo): Sermones ad fratres in eremo = Sermones ad heremitas. Homiliae duae. Add.: Augustinus, Aurelius (Pseudo): Sermo de sancta Monica matre sancti Augustini. Add.: Calixtus: Sermo de conversione sancti Augustini. Add.: Sigibertus: In epistola ad Macedonium de beato Augustino. Add.: Bonifacius VIII., papa: Deus qui pro redemptione mundi voluisti nasci. Add.: Augustinus, Aurelius: Homilia de confessione peccatorum, Homilia de elemosina, Admonitio ut silentium habeatur in ecclesia

⁷²⁴ Viz pozn. č. 676.

[Strasbourg : Johann Prüss, 1487 non post]

4°. [108 listů]: A–M⁸ N–O⁶

latinsky

GW 3002. ISTC ia01314000. BSB-Ink A-921.

První přívazek v původní pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách 208 x 140 mm potažených tmavě hnědou usní zdobenou slepotiskem. U obou desek shodná rámová kompozice. V borduře opakovaně vytlačen kolek s nápisovou páskou „maria“. Rozměrné zrcadlo je členěno diagonálně, horizontálně i vodorovně se křížící trojlinkou. Mezipole zcela vyplněna otisky drobných kolků (trojlist, květina, žalud) a kosých kolků se zoomorfními motivy. Na přední desce zachována nezdobená kovová úchytko pro háčkovou sponu. Zlomená zadní deska vazby. Hřbet zdoben slepotiskem (kolek s trojlistem a kolek s geometrickým motivem). Na hřbetě dva papírové štítky s nápisem „*F[ratris] Peregrini Serm[ones] de Temp[ore] et Sanctis item Ser[mones] S[ancti] P[atris] Aug[ustini] ad Fr[atres] in Erem[itate] it[em] Gerson[is] de imit[at]ione, et vanit[ate]*“ a signaturou A 917. Na dolní ořízce nečitelný nápis. První a poslední složka vyztužena nepopsaným papírovým páskem.

Úplný exemplář. Doplněny jednoduché kaligrafické červené iniciály a rubrikace. Řídké latinské čtenářské příписy a podškrty. Na rubu titulního listu (A₁verso) příпис „*Ambrož Lexa*“⁷²⁵.

Přívazek k:

Peregrinus de Oppeln: Sermones de tempore et de sanctis. [Strasbourg : Johann Prüss], 1493

N VI 121/2

128.

Regimen sanitatis salernitanum /Comm.: Arnoldus de Villa Nova (Pseudo) ; Corr.: Doctores Montispessulani regentes (1480)

Köln/R. : [Johann Guldenschaff], 1494 4. VII.

4°. [76 listů] : a⁸ b–l⁶ m⁸

latinsky

GW M37339. ISTC ir00074000. BSB-Ink R-44.

Hlavní dílo konvolutu v raně renesanční vazbě na prkénkových deskách 208 x 140 mm potažených hnědou usní zdobenou slepotiskem. Shodná rámová kompozice na obou deskách s redukováným zrcadlem, které je vyplněno routovým vzorem. Vnější bordura s vpadlými poli je

⁷²⁵ Blíže neurčený vlastník.

pokryta válečkovým páskem s rombickým ornamentem. Na přední desce zachovány dvě tepané mosazné úchytky pro pár háčkových spon. Na hřbetě drobný papírový štítek se signaturou C 124. Přední i zadní přidešty vylepeno prázdným pergamenem. Čtenářská znaménka.

Úplný exemplář. Poslední nepotištěný list uvolněn z vazby. Doplněny jednoduché červené iniciály a červená rubrikace. V záhlaví čtenářské latinské marginálie, na fol. R_{6v} drobná perokresba.

Původní provenience neznámá (vyradována); razítko konventní knihovny u sv. Tomáše v Praze „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“; na titulním listu je dále přípis tužkou „1494“ a „1500“; na předním přidešti přípis „*medicus*.“

Starší signatura: JJ II 35 (titulní list; přední přidešty)

Obsahuje přívazek:

Excellentissimi Magnini Mediolanensis: Medici famosissimi Regimen sanitatis. Strasbourg : Johann Prüß der Ältere; 1503. VD16 ZV 12997

N VI 115/1

129.

Reuchlin, Johann: Vocabularius breuiloquus. Add.: Guarinus Veronensis : Ars diphthongandi. Add.: Johannes de Lapide [= Guillaume Fichet] : Dialogus de arte punctandi. Tractatus de accentu

Köln : [Heinrich Quentell], 1486

2°. [304 listů] : a⁶ b–d¹⁰ e–y⁸ Y⁸ z⁸ A–K⁸ L–M⁶ [N⁶ O¹⁰]

latinsky

GW M37913. ISTC ir00162000. BSB-Ink R-150.

Pozdně gotická vazba na prkénkových deskách 300 x 205 mm potažených tmavě hnědou usní zdobenou dnes již velmi setřeným slepotiskem. Rámová kompozice je shodná u obou desek. Rozměrné zrcadlo je vyplněno routovým vzorem s otisky dílčích vegetativních kolků. Háčkové spony ani řemínky se nezachovaly. Na hřbetě dva papírové štítky s nápisem „*Guarini vocabularius cum arte diphtongandi, accentuandi & punctandi*“ a signaturou D 313. Knižní blok vyztužen pergamenovými pásky s rukopisným latinským textem a notací; druhý pergamenový proužek obsahuje část kalendáře („September“).

Defektní exemplář, u něhož chybí posledních deset listů (celá složka „O“). Stopy po vlhkosti. Vmalovány červeno-modré iniciály; týmiž barvami provedena také rubrikace a ukazovací ručičky. Latinské a německé čtenářské marginalie.

Na titulním listu vlastnický přípis augustiniána Augustina Steina ze Steinfeldu: „*Aug[ustin] Stein à Steinfeldt*“⁷²⁶ a dále klášterní rukopisné ex libris: „*C[onve]ntus S[ancti] Thomae Ap[osto]li Micro Pragrae Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]*“ a razítko klášterní knihovny u sv. Tomáše „*BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM*“. Na fol. a_{ii} přípis: „*Au[gustin] Stein à Steinfeldt*“ a razítko konventní knihovny u sv. Tomáše. Na titulním listu a na předním i zadním přidešti četné provenienční přípisy: „*M[agister] Thomas Salueldius Baldestatensis / Thuringus / pastor fidelis / occupavit parrociā hanc Anno 1598 in festo S[ancti] Georgij*“; „*O me Caula prius, quam nutriet Aula poetam*“. Dále ještě jedna starší rukopisná poznámka s datací 1539.

Starší signatury: D 313 (hřbet), gg I 15 (přední přidešti)

N III 39

130.

Reuchlin, Johannes: Vocabularius breuiloquus. Add.: Guarinus Veronensis: Ars diphthongandi. Add.: Johannes de Lapide [= Guillaume Fichet]: Dialogus de arte punctandi. Tractatus de accentu
Strasbourg : [Typographus Jordani de Quedlingurg 1483 (= Georg Husner?)], 1493 11. I.

2°. [322 listů]: Aa⁶ a–d⁸ e⁶ f–o^{8.8.6} p–z^{8.6} A–C^{8.6} D–M^{6.6.8} N⁶ O–R^{8.6} S⁶ T–Y^{8.6}

latinsky

GW M37942. ISTC ir00168000. BSB-Ink R-155.

Pozdně gotická vazba lipské dílny pracující v letech 1483-1509 (EBDB w000139). Prkénkové desky 300 x 206 mm potažené barvenou usní zdobenou slepotiskem. U obou desek shodná rámová kompozice – vnější bordura bez výplně, pouze v horním poli vytlačen nápis „Breuiloquus.“ Vnitřní bordura vyplněna válečkovým vzorem s holí obtočenou stylizovaným listovím; v rozích rámu otisk rozety. Zrcadlo pokrývá brokátový vzor se stylizovanou kyticí. Stopy po páru háčkových spon a deltoidních nárožních puklách, z nichž je dochována vždy jen jedna na obou deskách. Na hřbetě dva papírové štítky s nápisem „*Gvarini Vocabularium arte diphthongandi, accentuandi & punctandi*“ a signaturou D 314. První a poslední složka vyztužena pruhem

⁷²⁶ Majitelem knihy byl Augustinus Stein ze Steinfeldu, který vstoupil do řádu v roce 1642. Slavné sliby složil u sv. Tomáše v Praze a přijal řádové jméno Aurelius. (KREYBICH 1802, s. 294-295). K roku 1640 je uveden jako světský duchovní správce v Chebu (viz *Materialien zur alten und neuen Statistik von Böhmen: X. Heft, Svazek 10*, [online]. Googlebooks [cit. 30.11.15]). Steinovi patřily i další svazky identifikované ve svatotomášské sbírce prvotisků, jejíž vazbu zhotovil český ateliér, činný ca 1478 - 1516 (EBDB w003836) - N VI 107, N VI 109.

prázdného pergamenu. Usňový pokryv desek poškozen. Chybí háčkové spony a většina kovových prvků vazby. Na zadní přidešti vepsány dva latinské citáty: Publius Vergilius Maro: Ecloga 4: „*O mihi tam longae maneat pars ultima vitae*“ a dále „*Incipe, parve puer, risu cognoscere matrem*“.

Defektní exemplář – odtržen poslední (prázdný) list. Malovaná ornamentální zlacená iniciála A(domine) na zeleném pozadí s výběhy (fol. a₁); doplněny jednoduché červené a modré kaligrafické iniciály.

Na titulním listu rukopisná poznámka: „*Hunc librum dedit mihi dono Reve[rend]us D[omi]nus pater Augustinus qui habitat in Monasterio S[ancti] Thomae Anno 1589*“; dále mladší přípis „*Conventus S[ancti] Thomae Pragensis Ordinis erem[itarum] S[ancti] Augustini*“ (fol. Aa₂). Na předním přidešti vlepené grafické exlibris svatotomášské knihovny „*Bibliothecae Conv[entus] S[ancti] Thomae Micro-Pragae Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] P[atris] Augustini*“ a několik latinských přípisů více písařských rukou.

Starší signatury: D 314 (hřbet), gg I 14 (přední přidešti)

N IV 76

131.

Rolevinck, Werner: Fasciculus temporum

Speyer : Peter Drach der Ältere, 1477 24. XI.

2°. [74 listů]: [a–e¹⁰ f–h⁸]

latinsky

GW M38715. ISTC ir00257000. BSB-Ink R-235.

Hlavní dílo konvolutu v pozdně gotické vazbě, která byla v roce 2013 restaurována. Prkénkové desky 292 x 228 mm jsou potaženy z jedné třetiny hnědou usní zdobenou slepotiskem. Podlouhlé středové pole, shodné na obou deskách, je zcela vyplněno routovým vzorem. Na hřbetě dva papírové štítky: „*Fasciculus temporum item Socci sermones de Sanctis it[em] Greuen Arbor consangvinitatis it[em] Gesta Romanor[um] cum applicat[ionibus] moralis[at]is et mysticis*“ a signaturou D 339. Červeně barvená ořízka. Při restaurování byla kniha opatřena dvěma novými háčkovými sponami s koženými řemínky. Chybějící místa poškozeného koženého pokryvu byla podložena novou usní.

Úplný exemplář. Dodatečně kolorované dřevořezové ilustrace. Na posledním listu tiskařský signet. Doplněna foliace, červené iniciály, červená a žlutá rubrikace a podškrty. Latinské čtenářské marginálie.

Na titulním listu vlastnický přepis svatovítského děkana Martina Pfeiffera „*Ex libris m[agistri] Martini Pfeifferi Braunensis*“⁷²⁷, dále rukopisná poznámka „*Monasterii S[ancti] Thom[ae] Prag[ae] fr[atrum] Ord[inis] erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]*“ a razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“; na předním přidešti vlepen štítek se svatotomášským grafickým exlibris „*Bibliothecae Conv[entus] S[ancti] Thomae Micro=Pragae Ord[inis] erem[itarum] S[ancti] P[atris] Augustini*“.

Starší signatury: D 339 (hřbet), P II 82 (titulní list), O II 10 (přední přidešti)

Obsahuje přívazky:

Conradus de Brundelsheim: *Sermones de sanctis*. Strasbourg : Johann Grüninger, 1484 13. IV.;

Andreae, Johannes: *Super arboribus consanguinitatis, affinitatis et cognationis spiritualis et legalis* = *Lectura super arboribus consanguinitatis, affinitatis et cognationis spiritualis et legalis Comm.*:

Henricus Greve. [Leipzig : Martin Landsberg, 1498 non ante];

Gesta Romanorum. [Strasbourg : Typographus Jordani de Quedlinburg 1483 (=Georg Husner?)], 1499 13. I.;

Tractatus solemnis multum praedicabilis de quolibet sancto. [Augsburg : Johann Schönsperger, ca 1485]

N IV 73/1

132.

Rolevinck, Werner: *Fasciculus temporum*

[Lyon : Matthias Huss, 1495 post]

4°. [6] LXXXXXI [=98 listů]: a⁶ A–K⁸ L–M⁶

latinsky

GW M38698. ISTC ir00277000. BSB-Ink R-252.

Celokožená vazba z jelenicové usně se stopami po čtyřech tkanicích s drobnými defekty pokryvu. Na hřbetě dva papírové štítky s nápisem „*Fasciculu[s] temporu[m] Antiquor[um] Historias complectens*“ a signaturou D 380. Na podélné přední ořízce nápis „*Fasciculus temporum*“. Vzhledem k absenci části papírového výlepu předního přidešti odkryta část makulatury s latinským tištěným textem.

Defektní exemplář - chybí fol. L₆. Četné dřevořezové ilustrace a diagramy. Bez čtenářských přípisů a rukopisných doplňků či výzdoby.

⁷²⁷ Viz pozn. 677.

Na titulním listě vlastnický přípis „*Ex libris I[o]annis Bracheti*“, ⁷²⁸ dále razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“; na předním přidešti vlepené grafické exlibris svatotomášské knihovny „*Bibliothecae Conv[entus] S[ancti] Thomae Micro-Pragae Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] P[atris] Augustini*“.

Starší signatury: D 380 (hřbet), R III 21 (titulní list)

N V 93

133.

Sallustius Crispus, Gaius: Opera / Comm.: Laurentius Valla; Ed.: Julius Pomponius Laetus

[Venezia : Philippus Pincius, 1491 11. V.]

2°. [62 listů]: a-i⁶ k⁸

latinsky

GW M39607. ISTC is00076000. BSB-Ink S-44.

Obsahuje: Laetus, Junius Pomponius: Marcus Valerius Probus unicae vetustatis amator cum animadvertisset ... (list adresovaný Augustinovi Maffeiovi); Sallustius Crispus, Gaius: De coniuratione Catilinae; Laurentius Valla: In C. Crispi Salustii Catilinarium Comentariorum; Pseudo-Porcius Latro, Marcus: Declamatio contra Lucium Sergium Catilinam; Sallustius Crispus, Gaius: De bello Iugurthino.

Druhý přívazek konvolutu ve velmi poškozené pozdně gotické vazbě. Prkénkové desky 320 x 240 mm (?) jsou potažené tmavě hnědou usní jen z jedné třetiny. Výzdoba spočívá pouze v soustavě diagonálně se křížících násobených linek. Kompozice je shodně na obou deskách dělená do tří polí. Na hřbet vlepeny dva papírové štítky s nápisem: „*Auli Gellii Noctiu[m] Atticarum com[m]enta[ri]us diversis alijs opusc[ulis]*“ a starší signaturou D 216. Poškozený vazebný mechanismus.

Velmi poškozený a defektní exemplář. Z původního rozsahu zachováno jen 43 listů. Zcela chybí část od „*Ad. C. Caesarem oratio de republica*“ (od fol. g₆).

Řídké latinské čtenářské marginálie červeným inkoustem.

Na fol. aa₁ vlastnický přípis „*Bibliothecae Conv[entus] Micro Pragae ad S[anctum] Thomam Ap[osto]l[u]m Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] P[atris] Augustini*“ a dále razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“. Na fol. a₂ hlavního díla konvolutu rukopisné exlibris vídeňského augustiniána Constantina Crusenia

⁷²⁸ Blíže neurčený vlastník.

„*Ex libris Constantini Crusenii*“,⁷²⁹ jinou rukou připsáno „*Nunc Con[ven]tus S[anti] Thomae*“ a dále razítko klášterní knihovny u sv. Tomáše v Praze „*BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM*“.

Přívazek k:

Gellius, Aulus: *Noctes Atticae*. Venezia : Bernardinus de Choris et Simon de Luere, 1489 13. VIII.

N II 21/3

134.

Seneca, Lucius Annaeus (Pseudo): *De moribus*

[Roma : Stephan Plannck, 1491 non ante]

4°. [2 listy]: [a²]

latinsky

GW M41327. ISTC is00388000. BSB-Ink (neuvádí).

Šestnáctý přívazek konvolutu v jednoduché polokožené vazbě na prkénkových deskách 205 x 144 mm potažených jen ze třetiny světle hnědou usní. Slepotisková výzdoba sestává pouze z dvojlinky vytvářející na obou deskách svislý obdélník. Na obou deskách zachovány mosazné části pro uchycení jedné háčkové spony. Fragment papírového štítku na hřbetě s nečitelnou signaturou.

Úplný exemplář. Iniciála nedoplněna, bez čtenářských přípisů.

Razítko konventní knihovny „*BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM*“.

Přívazek k:

Bonaventura (Pseudo): *De castitate et munditia sacerdotum*. Leipzig : Konrad Kachelofen, 1498

N VII 129/17

135.

Sequentiae = *Textus sequentiarum* : cum optimo commento

[Hagenau : Heinrich Gran], 1489

4°. [1] folium primum - clxxxiiiij [1] ff. [=180 listů]: A–Y^{8.6} AA–CC⁶ DD⁸

⁷²⁹ Augustinián Constantinus Crusenius původem z Vídně, působil u sv. Tomáše jako farář a kazatel celkem čtyři roky (1631-1634), později byl zvolen také definitivním – poradcem představeného. Po svém jmenování generálním vizitátorem rakouské provincie v roce 1634 odešel do Vídně, kde roku 1635 zemřel (KREYBICH 1802, s. 206).

latinsky

GW M41633. ISTC is00455000. BSB-Ink S-285.

Pokokožená vazba z jelenice na prkénkových deskách 200 x 146 mm bez zdobení. Usňový pokryv hřbetu a části desek je pozdější. Zachována středová háčková spona. Na hřbetě fragmenty dvou papírových štítků s původní signaturou a názvem, dnes již nečitelné. Obě přideštiny vylepena papírovým výlepem; na přední přideštině nečitelný přípis a přeškrtnutá stará sign. B VI 34, dále písmeno A.

Defektní exemplář – chybí poslední list poslední složky (nepotištěný - fol. DD₈); titulní list z poloviny utržen. Poslední listy silně poškozeny červotočem. Iniciály ani rubrikace nedoplněna. S výjimkou drobného latinského přípisu na fol. lxxviii bez čtenářských marginálií.

Na fol. A_{ij} vlastnický přípis svatovítského probošta Šimona Brože z Horštejna⁷³⁰ „*Simonis Brosij ab Horsstein*“ a dále provenienční poznámka z konce 17. století „*Monasterij S[ancti] Thom[ae] Praga[e] fr[atrum] ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]*“. Tamtéž přeškrtnutá starší sign. F IV 32.

Starší signatury: F IV 32 (fol. A_{ij}), B VI 34 (přední přideštiny)

N VII 133

136.

Sequentiae = Textus sequentiarum : cum optimo commento

Basel : Michael Furter, 1497 3. III.

4°. [110 listů]: a-q^{8.4} r⁸ s⁶

latinsky

GW M41624. ISTC is00461000. BSB-Ink S-291.

Hlavní dílo konvolutu v pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách 223 x 160 mm potažených usní zdobenou slepotiskem. U obou desek shodná rámová kompozice. Kolem rozměrného zrcadla s routovým vzorem jsou v borduře nepravidelně vytlačeny otisky kosých kolků s motivem orla. Na přední desce zachována tepaná mosazná úchytka pro háčkovou sponu s nápisem „mar“. Na horní ořízce nápis „*Sequentiae et hymni per totum annum*“. Usňový pokryv na hřbetě je značně poškozen; zachovány pouze fragmenty papírových štítků s nečitelným názvem a signaturou.

Vcelku dobře zachovalý výtisk, pouze knižní desky nesou stopy po červotoči. Titulní dřevořezová ilustrace s motivem Kalvárie. Scéna s ukřižovaným Kristem ve dvojitém rámu (87 x 122) s

⁷³⁰ Viz pozn. č. 477.

asistenčními postavami: Marie Magdalena, P. Marie, matka Jakubova a Salome, dále dva setníci, jeden z nich drží houbu namočenou v octě, vedle Ježíše ještě dva kříže s ukřižovanými lotry, z nichž vystupují duše). Tiskařský signet Michaela Furtera (fol. S_{6v}). Latinské čtenářské přípisy.

Na titulním listu přípis „*Conventus S[ancti] Thomae Pragen[sis] Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]*“ a razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Starší signatury: F IV 30 (titulní list), přeškrtnutá sign. B VII 20 (přední přideštl)

Obsahuje přívazek:

Hilarius: Expositio hymnorum. Basel : Michael Furter, 1497

N VII 124/1

137.

Serenus, Quintus: Carmen medicinale / Ed. Johannes Sulpitius Verulanus

[Roma : Eucharius Silber, ca 1487]

8°. [26 listů]: a-b⁸ c¹⁰

latinsky

GW M41702. ISTC is00470000. BSB-Ink S-300.050.

Druhý přívazek konvolutu v raně renesanční polokožené vazbě. Prkénkové desky 206 x 148 mm potaženy z jedné poloviny hnědou usní zdobenou velmi setřenou slepotiskovou výzdobou. Kompozice rozdělena násobenou linkou do dvou svislých pruhů s kolkovou výzdobou, z níž je dnes patrná pouze nápisová páska „IHS“. Původní spony i řemínky chybí. Na hřbetě přetřeném hnědou barvou nalepen papírový štítek se signaturou A 933. Na zadním přideštlí latinské rukopisné poznámky.

Úplný exemplář. Doplněny jednoduché červené iniciály a červená rubrikace; červené ukazovací ručičky a podškrty. V textu latinské čtenářské glosy. Na prázdném listu (fol. a₁) rukopisné přípisy černým a červeným inkoustem; na fol. c₁₀ (tj. na rubu posledního listu) řecké rukopisné poznámky pravděpodobně Johanna Brassicana.

Na titulním listu prvního tisku přeškrtnuté exlibris [Johannes Alexander Brassicanus]⁷³¹ a dále v pravém dolním rohu razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

⁷³¹ Vlastníkem vzácného konvolutu byl německý humanista Johannes Alexander Brassicanus († 1500 – 1539), profesor řečtiny na vídeňské univerzitě a autor velmi rozšířené učebnice gramatiky *Institutiones grammaticae*. Na

Starší signatury: A 933 (hřbet), EE IV 30 (přední předsádka)

Přívazek k:

Joseph Gikatilla ben Abraham : Portae lucis. / Ed. et trad.: Paulus Riccius. Augsburg : Johann Miller, 1516 (VD16 J 954)

N VI 105/3

138.

Sermones „meffreth“ de tempore et de sanctis sive Hortulus reginae

Basel : Nikolaus Kessler, 1487 20. I.

2°. Pars II (*pars Estivalis*) [324 listů] : aa¹⁰ bb-kk⁸ kl⁶ ll-zz⁸ <1-7>⁸ AA-HH⁸ II¹²; pars III (*De sanctis*) [198 listů] : A¹⁰ B-N⁸ NN⁸ O-Y⁸ Z⁶ §⁶; pars I (*pars Hiemalis*) [232 listů] : a¹² b¹⁰ c-f⁸ s-z⁸ et⁸ con⁸ rum¹⁰

latinsky

GW M22634. ISTC im00442000. BSB-Ink S-305.

V pozdější pergamenové vazbě je svázán částečně poškozený a neúplný exemplář v následujícím pořadí: pars II, III a I. Na lepenkových deskách 305 x 215 mm je připevněn dnes značně odřený pergamenový pokryv, který se na hřbetě odděluje od knižního bloku. Pergamen je popsán kaligrafickou texturou. Jako makulatura užit potištěný papír s českým textem *Hodinek P. Marie* (s. 47, 54, 58). Stopy po dvou párech látkových tkanic. Na hřbetě papírový štítek s nápisem: „*Meffret Sermones in dominicas et Festa totius Anni Pars Hyemalis et Aestivalis*“ a dále signatura A 485.

Neúplný exemplář. Chybí začátek pars II, z původního rozsahu zachováno 257 listů. První list (= f₈) této části začíná až od „*Dominica tertia post pasce / Sermo XI*“; chybí poslední (nepotištěný) list. Z pars III ze složky A zachovány pouze tři listy, ve složce Q chybí rovněž tři listy. U pars I chybí posledních 19 listů. Některé poškozené stránky byly dodatečně opraveny dolitím papíroviny. Na fol. a_{2r} (*Sermones Meffreth. Pars hyemalis*) zelená akantová iniciála; doplněna žlutá rubrikace. V pars II ojedinělé latinské čtenářské příписy.

Na prvním zachovaném listu dva provenienční příписy: „*Monast[erij] S[ancti] Thom[ae] Apo[stoli] fr[atrum] Ord[inis] erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]*“ a „*Ex proprio sumptu patris Renati Wendelini Molitoris parochi ad divum Thomam liber iste infectus 1640 die 27 Mensis May*“.⁷³²

Starší signatury: A 485 (hřbet), L II. 11 (první list), OO I 12 a N II 31 (přední přideštl)

titulních listech některých dalších tisků konvolutu vlastnický příпис Johanna Alexandera Brassicana („*Poetae Brassicani*“ nebo „*Io[hannes] Alexandri Brassicani libellus*“). Viz poznámka č. 366.

⁷³² Kniha patřila francouzskému augustiniánovi Renatu Wendelinovi Molitorovi, který je uváděn jako kazatel v Pivoni k roku 1640 a poté jako konventuál v Šitvě. KREYBICH 1802, s. 218.

139.

Sermones „meffreth“ de tempore et de sanctis sive Hortulus reginae = Hortulus reginae

Basel : Nikolaus Kessler, 1488 24. V.

2°. Pars I [216 listů]: a-f^{8.8.6} g-m^{8.6} n-z⁸ et⁸ con⁸ t⁸ rum⁸ s¹⁰; pars II [292 listů]: Aa-Ee⁸ Ff⁶ Gg⁶ Hh-
Kk⁸ Ll¹⁰ Mm⁶ Nn⁸ Oo⁶ Pp-Vv⁸ Xx⁶ Yy⁸ aa-kk⁸ ll-nn⁶ oo⁸ pp¹⁰; pars III [186 listů]: A-B⁸ C⁶ D-L^{8.6}
M⁶ N-Q⁸ R-S⁶ T-V⁸ X⁶ Y⁸ Z⁶ §⁸ j¹⁰

latinsky

GW M22652. ISTC im00444500. BSB-Ink S-307.

Pars I a III v pozdně gotické vazbě bavorské dílny pracující v Augšpurku asi mezi lety 1473-1494 (EBDB w002141). Prkénkové desky 325mm x 225mm potaženy pokryvem z barvené usně a zdobené slepotiskem, který je na přední desce již velmi setřen. Rámová kompozice je u obou desek členěná trojlinkou. Na přední desce je vnitřní rám vyplněn válečkovým desénem s motivem jelena v běhu; zrcadlo redukováno vnitřními vpadlými poli bez výplně; střed zrcadla zdoben kulatým kolkem s kvítkem. Na zadní desce je vnější bordura bez výplně, vnitřní rám pokrývá válečkový desén s motivem rozety ve čtvercovém poli. Zrcadlo vyplňuje routový vzor s šišticí. Všechny kovové prvky vazby byly demontovány (stopy po dvou háčkových sponách, deltoidních nárožnicích a rombické středové pukle). Hřbet opatřen štítkem s nápisem „*Meffret Sermonum Pars Hyemalis, et de Sanctis Festisq[ue] totius anni*“ a starší klášterní signaturou A 364. Přídeští bez výlepu. Usňový povrch na hřbetě částečně poškozen, zejména u hlavy. Patrné stopy po červotoči.

Defektní exemplář chybí větší část titulního listu u první části (*Pars hyemalis*) – zachován jen levý horní roh; taktéž odtržen dolní roh u titulního listu druhé části (*Pars de sanctis*); chybí rovněž poslední list v poslední složce (fol. j₁₀). Na fol. CXXIII dřevorezový tiskařský signet Nikolause Kesslera. Na fol. a₂ modrá iniciála L(Abora) ve zlaceném poli v zeleno-červeném perspektivně uzavřeném rámečku a pod tištěným textem bohatě zdobená vegetabilní rozvilina. Doplňeny kaligrafické červené iniciály, rubrikace a podškrty; ojediněle ukazovací ručičky.

Přípis na předním přídeští „*P[ro]copius e[st] possessor huius libri*“⁷³³ na fol. a₂ připsáno „*Conventus S[ancti] Thomae Ord[inis] Fra[trum] S[ancti] Augustini Micropragae*“; sporadicky krátké latinské čtenářské marginalie, na fol. h_{4v} přípis v češtině.

Starší signatury: A 364 (hřbet), OO I 13 (přední přídeští)

N I 2

⁷³³ Blíže neurčený vlastník.

Sermones „parati“ de tempore et de sanctis

[Strasbourg : Martin Flach, 1487–90]

2°. [200 listů]: a⁴ b-d⁸ e⁶ f-i^{6.8} k-l⁶ m⁸ n-o⁶ p-q⁸ r-s⁶ t⁸ v-z^{8.6} A-F^{8.6}

latinsky

GW M29387. ISTC ip00105000. BSB-Ink S-317.

Pozdně gotická vazba lipské dílny pracující mezi lety 1476-1508 (EBDB w000141). Místy poškozený usňový potah na prkénkových deskách 290 x 200 mm je zdoben slepotiskem. U obou desek shodná rámová kompozice členěná trojlinkou. Vnější rám bez výplně. Vnitřní rám pokryt kolkem s motivem hole obtočené stylizovaným listovým a doplněný v nárožních partiích kolkem s rozetou. Zrcadlo pokrývá routový vzor s otisky dílčích vegetabilních kolků. Demontovány dvě rombické středové pukly. Na zadní desce zbytky po jednom ze dvou kožených řemínků k uchycení páru háčkových spon. Na hřbetě v 1. mezivazí štítek s nápisem „*Parati Sermones de tempore toti[us] anni et sanctis*“. V dolní části hřbetu je přes poslední vaz přelepen papírový štítek se signatutou A 325. U první a poslední složky zesílené pergamenové proužky. Na zadním pergamenovém proužku latinský přípis: „*Hunc libr[um] datus est mihi dono a Sacerd[ote] Bartholomeo Giczinensi dono dedit R[everendo] D[omi]no Administratori sub utraque In ipso die 5. Augusti 1578*“. Obě přidešty s papírovým výlepem.

Až na mírně poškozený usňový pokryv desek velmi pěkně zachovaný úplný exemplář s doplněnými červenými a modrými iniciálami, červenou rubrikací a ukazovacími ručičkami. V textu řídké latinské čtenářské přípisy.

Na titulním listu několik přípisů: „*eorum quoque possessor est sacerdos Ioannes e Lapidaria lhota dictus Boyan alias ex Czaślam*“ (přípis z 15. – 16. století); další přípis „*Hic liber datus est mihi dono a Sacerd[ote] Bartholomeo Giczinensi 1578*“;⁷³⁴ přípis ze 17. století „*Conventus S[ancti] Thomae Micro Pragae F[ratrum] Erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]*“.

Starší signatury: A 325 (hřbet), N II 5 (titulní list), D II 11 (přední přidešty)

N IV 64

⁷³⁴ Kniha patřila pražskému faráři Bartoloměji Jičínskému, který působil do roku 1582 v kostele P. Marie před Týnem. Viz BRÁTKOVÁ, Zlata. Farní úřad u Panny Marie před Týnem 1707 – 1950 (NAD č.: 1111, č. pomůcky 447). In *Inventáře Archivu hlavního města Prahy*. Praha 2007, s. II. Dostupné též online: www.ahmp.cz/page/docs/AP-447-fara-Tyn-SMP.pdf [cit. 15.12.2015].

Sermones „parati“ de tempore et de sanctis

[Strasbourg : Martin Flach, ca 1494–98]

2°. [188 listů]: a⁴ b–c^{8.6} f–i^{6.8} k–q⁶ r⁸ s–t⁶ v–z^{8.6} A⁸ B–F⁶

latinsky

GW M29384. ISTC ip00106000. BSB-Ink S-320.

Pozdně gotická vazba na prkénkových deskách 302 x 204 mm potažených usní zdobenou dnes zčásti setřeným slepotiskem. Shodná rámová kompozice na obou deskách se liší pouze vytlačeným nápisem „Paratus“ v horním vloženém poli přední desky. Rozměrné zrcadlo pokryto brokátovým vzorem a otisky dílčích kolků (kytice), úzká bordura vyplněná páskovým ornamentem – hůl obtočená stylizovaným listovým. V nárožních partiích bordury otisk rozety. Demontována středová pukla, rombické nárožnice i obě háčkové spony s řemínky. Usňový pokryv hřbetu u obou kapitálků již zcela chybí. Na hřbetě částečně zachován papírový štítek s nápisem „Sermones“ a nečitelná signatura. Na dolní ořízce nápis „Paratus“.

Defektní exemplář se stopami po vlhkosti. Odtržena pravá polovina posledního listu s impresem a částí rukopisné poznámky. Na titulním listu (fol. a₁) drobná perokresba. Malovaná červeno-modrá iniciála P(aratus) s výběhy (fol. b₁); doplněny červené a modré konturové iniciály a červená a modrá rubrikace.

Původní provenience neznámá (na předním přidešti zaškrtná), pod ní přípis: „*Sit laus deo omnipotenti.*“; dále přípis „*Conventus S[ancti] Thomae Micropragen[sis] ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] Augustini*“. Na rubu posledního listu část latinského přípisu (jen polovina, druhá část odtržena).

Starší signatury: přeškrtnutá sign. N II 3 (titulní list), přeškrtnutá sign. D II 12 (přední přidešť)

N III 52

142.

Schram, Johannes: Quaestio fabulosa

[Leipzig : Martin Landsberg, ca 1494]

4°. [8 listů]: A–B⁴

latinsky

GW M409002. ISTC is00323700. BSB-Ink S-212.

Čtrnáctý přívazek konvolutu v jednoduché polokožené vazbě na prkénkových deskách 205 x 144 mm potažených jen ze třetiny světle hnědou usní. Slepotisková výzdoba sestává pouze z dvojlinky

vytvářející na obou deskách svislý obdélník. Na obou deskách zachovány mosazné části pro uchycení jedné háčkové spony. Fragment papírového štítku na hřbetě s nečitelnou signaturou.

Úplný exemplář. Na titulním listu ilustrace v rámečku 66 x 82 mm (lineární dřevořez; prasnice se dvěma prasátky u otevřené knihy, nad nimi nápisová páska bez textu). Doplněné jednoduché červené iniciály, červená rubrikace a podškrty.

Razítko konventní knihovny „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Přívazek k:

Bonaventura (Pseudo): De castitate et munditia sacerdotum. Leipzig : Konrad Kachelofen, 1498

N VII 129/15

143.

Sidonius Apollinaris: Epistulae et carmina / Com. et ed.: Joannes Baptista Pius⁷³⁵

Milano : Hieronymus de Asula et Johannes de Abbatibus; imp. Ulrich Scinzenzeler, 1498 4. V.

2°. [144 listů]: A⁴ a–b⁶ c–s⁸

latinsky

GW M42001. ISTC is00494000. BSB-Ink S-378.

Hlavní dílo konvolutu v provizorní papírové vazbě z pozdější doby. Na hřbetě nalepeny dva papírové štítky s nápisem „*Sidonij Appolinaris Poema aureum & epistolae item Blondi de Roma instaurata Italia illustrata et gestis Venetoru[m]*“.

Dřevořezové konturové iniciály ve dvojitém rámu (dřevořez bílé linie) zalomené do 3 - 10 řádků. Četné latinské čtenářské přípisy a podškrty.

Na předním přideštití grafické mědirytové exlibris „Bibliothecae Conv[entus] S[ancti] Thomae Micro=Pragae Ord[inis] erem[itarum] S[ancti] P[atris] Augustini“; na titulním listu razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Starší signatury: D 289 (hřbet), EE I 14 (přední předsádka)

Obsahuje přívazek:

Blondus, Flavius: De Roma instaurata. Venezia : Bernardino Vitali, 1503. BV041209418. ICCU: RMLE 009158

⁷³⁵ Autor komentáře a dedikačního listu Johannes Baptista Pius; dedikant - Johannes Franciscus Marlianus. Johannes Trithemius (Sidonius Vitae): De scriptoribus ecclesiasticis.

144.

Simon Januensis: *Synonyma medicinae sive clavis sanationis*

Venezia : Guilelmus Anima Mia, 1486 13. XI.

2°. [100 listů]: a-l⁸ m-n⁶

GW M42210. ISTC is00528000. BSB-Ink S-403.

latinsky

Původní gotická, dnes značně poškozená, vazba krakovské dílny pracující v letech 1486 – 1515 (EBDB w003098). Prkénkové desky 322 x 214 mm potaženy jen z jedné třetiny hnědou usní zdobenou slepotiskem. Rámová kompozice přední desky je členěná násobenou linkou, v nárožních partiích rámu otisky kulatého kolku s orlem hledícím doleva; v horní a dolní části rámu otisk kolku s motivem zavěšeného srdce; ve svislých pásech rámu válečkový dezén s nápisovou páskou „maria;“ střední svislý pás vyplněný routovým vzorem s otisky vegetabilních kolků. Zadní deska pojednána obdobně, jiné je pouze užití kolků v nárožních partiích – otisk kolku ve tvaru štítu se stojícím dvouocasým lvem kráčejícím doleva; ve svislých pruzích otisk kytice. Na přední desce zachovány dvě kovové úchytky z páru háčkových spon.

Značně poškozený exemplář, a to včetně vazby - usňový pokryv odpadá od desek; na hřbetě useň zcela chybí; desky odděleny od knižního bloku; u tisku chybí horní část listů; výrazné stopy po vlhkosti a plísni. Doplněné červené a modré kaligrafické iniciály, červená rubrikace. Latinské čtenářské marginalie (fol. c_{1v}, d_{7v}).

Provenience neznámá.

Starší signatury: JJ I 30/5 (fol. a_{2r}), JJ I 30 (přední přidešty)

N I 16

145.

Theobaldus, episcopus: *Physiologus de naturis duodecim animalium* = *Physiologus Theobaldi*

[Leipzig : Konrad Kachelofen, 1493]

latinsky

4°. [18 listů]: A–C⁶

GW M45788. ISTC it00137000. BSB-Ink P-496.

První přívazek konvolutu v pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách potažených z jedné třetiny dnes již zčásti destruovanou usní (zejména na přední desce) a zdobenou velmi setřeným slepotiskem. Rámová kompozice byla pravděpodobně u obou desek shodná. Celá plocha byla orámována násobenou linkou. Podélné pole vyplněno routovým vzorem se šišticí. Na přední desce je vyrytý křížek. Zachovala se rovněž středová mosazná úchytky s nápisem „mar“. Na hřbetě fragmenty dvou papírových štítků s názvem, který je dnes již nečitelný, a částí starší klášterní signatury (A 757).

Úplný exemplář. Iniciály nedoplněny. Rozsáhlé čtenářské glosy.

Na titulním listu i na dalších listech razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“. Vlastníkem konvolutu byl svatovítský probošt Šimon Brož z Horštejna (viz provenience hlavního díla konvolutu pol. č. 72 (viz poznámka 477).

Přívazek k:

Isidorus Hispalensis: De summo bono. Leipzig : Arnold von Köln, [1492-96]

r III 7/2

146.

Tractatus solemnis multum praedicabilis de quolibet sancto

[Augsburg : Johann Schönsperger, ca 1485]

2°. [12 listů]: [a-b⁶]

latinsky

GW M47391. ISTC it00418000. BSB-Ink T-438.

Čtvrtý přívazek konvolutu v pozdně gotické vazbě, která byla v roce 2013 restaurována. Prkénkové desky 292 x 228 mm jsou potaženy z jedné třetiny hnědou usní zdobenou slepotiskem. Podlouhlé středové pole, shodné na obou deskách, je zcela vyplněno routovým vzorem. Na hřbetě dva papírové štítky s nápisem „*Fasciculus temporum item Socci sermones de Sanctis it[em] Greuen Arbor consanguinitatis it[em] Gesta Romanor[um] cum applicat[ionibus] moralis[at]is et mysticis*“ a signaturou D 339. Červeně barvená ořízka. Při restaurování byla kniha opatřena dvěma novými háčkovými sponami s koženými řemínky. Chybějící místa poškozeného koženého pokryvu byla podložena novou usní.

Defektní exemplář - vyříznut první list ve složce „a“ a poslední dva listy ve složce „b“ (fol. a₁ a b₁₁, b₁₂).

Na titulním listu hlavního díla konvolutu vlastnický přípis svatovítského děkana Martina Pfeiffera⁷³⁶ „*Ex libris m[agistri] Martini Pfeifferi Braunensis*“, dále rukopisná poznámka „*Monasterii S[ancti] Thom[ae] Prag[ae] fr[atrum] Ord[inis] erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]*“ a razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“. Na předním přidešti vlepen štítek se svatotomášským grafickým exlibris „*Bibliothecae Conv[entus] S[ancti] Thomae Micro=Pragae Ord[inis] erem[itarum] S[ancti] P[atris] Augustini*“.

Prívazek k:

Rolevinck, Werner: Fasciculus temporum. Speyer : Peter Drach der Ältere, 1477 24. XI.

N IV 73/5

147.

Thomas Aquinas: Summa theologiae. Pars II/2, pars III

Basel : [Michael Wenssler], 1485, 16. VIII.

2°. Pars II [242 listů]: a¹⁰ b–z⁸ aa–ee⁸ ff¹⁰ <1234>⁶; pars III [160 listů]: Aa–Rr⁸ Ss¹⁰⁻¹ Tt⁸ Vv⁶

latinsky

GW M46436. ISTC it00194000. BSB T-278.

Pozdně gotická vazba české dílny pracující pravděpodobně v letech 1478-1490 (EBDB w000155) a užívající nápisovou pásku „bartholomeus“ (Praha? Plzeň?). Nevíme, jestli označuje jméno pražského knihvazače, anebo jméno objednavatele (kostel sv. Bartoloměje v Plzni).⁷³⁷ Prkénkové desky 370 x 255 mm potaženy žlutohnědou usní, která má na obou deskách shodnou slepotiskovou výzdobu, dnes místy nezřetelnou. Rámová kompozice je členěna jednoduchými linkami. V borduře otisky kulatých kolků s rozetou (EBDB s011969), kyticí (EBDB s011978) a českým lvem (EBDB s011964), které jsou doplněny kosými kolky s pohádkovou bytostí (EBDB s011970) a granátovým jablkem (EBDB s011976). Shodné kolky užity také v zrcadle, které je členěno diagonálně se křížící dvojlinkou. Na přední desce zachována jedna rombická tepaná nárožnice a obě mosazné úchytky pro háčkovou sponu zdobené florálním motivem. Na zadní desce fragmenty dvou usňových řemínků. Další kovové prvky vazby, včetně středové pukly, byly demontovány. Na slepotiskem zdobeném hřbetě dva papírové štítky „*Divi Thomae Secunda Secundae Summae Theologiae*“, v druhém mezivazním poli je částečně čitelný nápis na usni „*De virtutibus et ...*“.

⁷³⁶ Viz pozn. č. 677.

⁷³⁷ K tomu blíže VOIT, Petr. *Katalog prvotisků strahovské knihovny v Praze*. Praha 2015, s. 244-245; dále ČADÍK, Jindřich. *Plzeňské vazby knižní doby gotické*. Plzeň 1919, s. 19-20 a BOLDÁN, Kamil. *Bibliofil Hanuš z Kolovrat*. In: *Pater familias. Sborník příspěvků k životnímu jubileu Prof. Sr. Ivana Hlaváčka*. Praha 2002, s. 97-114.

Sacramentis“ a signatura A 93. Obě přidešti opatřena papírovým výlepem. Na předním přidešti rukopisná poznámka k obsahu díla, na zadním poznámka o ceně.

Defektní exemplář, který obsahuje pars II/2 a pars III; v pars II chybí první (nepotištěný) list (fol. a₁), v pars III chybí poslední dva listy (fol. Vv₅ a Vv₆). Na fol. a₂ malovaná akantová inicála P(ost) v zeleném perspektivně ukončeném poli s černou výplní. Na začátku pars III malovaná akantová inicála Q(ua) v perspektivně uzavřeném poli (fol. Aa²). Doplněny červené iniciály a červená rubrikace. Latinské čtenářské marginálie. Některá místa nesou stopy po vlhkosti.

Původní provenience neznámá. Na fol. a₂ přepis „*Conventus S[anti] Thomae Micropragensis Ord[inis] fr[atru]m eremit[arum] S[anti] Augustini*“.

Starší signatury: A 95 (hřbet), přeškrtnutá sign. B II 13 (fol. a₂), přeškrtnutá sign. C II 16 (přední přidešti)

O I 11

148.

Thomas Aquinas: Summa theologiae. Pars I-III

Nürnberg : Anton Koberger, 1496 15. I.

2°. Pars I: A–E⁸ F–H⁶ I–O^{8.6.6} P–Y^{8.6.6.6} Z⁸ Aa⁸ Bb–Cc⁶ Dd–Ee⁸ ; pars II, liber I [188 listů]: a–d⁸ e–n⁶ o–x^{8.6} y–z⁶ aa–cc⁶ dd–ee⁸ ; liber II. [268 listů]: AA–DD⁸ EE–GG⁶ HH–II⁸ KK–NN⁶ OO⁸ PP–ZZ⁶ Aa–Ff⁶ e–Gg⁸ Hh–Vv⁶; pars III: a–d⁸ e–z⁶ et⁶ con⁶ t⁶ #⁶ #⁶

latinsky

GW M46440. ISTC it00196000. BSB-Ink T-280.

Pars II (Liber I – II) v pozdně gotické vazbě pravděpodobně z dílny pražského ateliéru pracujícího v letech 1483-1498 (EBDB w000129). Prkénkové desky 322 x 220 mm potaženy světlou usní zdobenou slepotiskem. Obě desky mají shodnou rámovou kompoziční výzdobu – zrcadlo pokrývá routový vzor s otisky florálního kolku, v borduře válečkový dezén (drobné pěticípé hvězdy a řasená stuha). Dochován pár mosazných úchytek s nápisem „mar“ a část usňových řemínků na uchycení páru háčkových spon. Na hřbetě fragment papírového štítku růžové barvy se signaturou A 414.

Velmi dobře zachovaný exemplář patřící původně českému augustiniánovi s řádovým jménem Fulgentius Kavka, který byl opakovaně volen do funkce převora malostranského konventu († 1663).⁷³⁸ Pouze část titulního listu je odtržena; patrné stopy po červotoči. Malovaná zelená

⁷³⁸ Fulgentius Kavka, augustiniánský řeholník původem z Moravy, narozený kolem roku 1605. Noviciát absolvoval v klášteře na Bezdězu a slavné sliby složil 31. 7. 1629 v České Lípě. Zde byl také vzápětí jmenován profesorem

akantová iniciála Q(via) v hnědém perspektivně uzavřeném poli; pravý dolní roh této strany dekorován malovanou vegetabilní rozvilinou s dvěma plody malin (fol. b_{ii} - správně a_{ii}); malovaná fialová akantová iniciála P(ost) v zeleném perspektivně uzavřeném čtvercovém poli (fol. Aa_{ii}, *Liber Secundus*), malovaná úponkovitá vegetabilní rozvilina (fol. Aa_{ii}). Doplněny jednoduché červené a modré iniciály, dále též červená a žlutá rubrikace.

Na titulním listu rukopisná poznámka „*Ex donatione D[omini] M[agistri] Ernesti Hoffman / Sum Danieli Friderico Blocero [?] Iterato redijt ad me M[agistrum] F. E. Hoffmann 15 Jan[uarii] A[nn]o 1640*“, jinou rukou připsal „*R[everendo] D[omino] P[atri] Fulgentio [Kavka]⁷³⁹ hunc librum Daniel Fridericus Blocerus [?] dono dedit*.“ Totožnost prvních dvou vlastníků nebyla zatím blíže určena.⁷⁴⁰ Dále připsal z 1. poloviny 18. století „*Conventus S[anc]ti Thomae Micropragensis Ord[inis] S[anc]ti P[atris] Augustini*“.

Starší signatury: A 414 (hřbet), C II 11 (fol. b_{ii}), B II 2 (přední přideštl)

N III 45

149.

Thomas Aquinas (Pseudo):⁷⁴¹ Scripta ad Hanibaldum episcopum super quattuor libros Sententiarum Petri Lombardi

[Basel] : Nikolaus Kessler, 1492

2°. [154 listů]: a⁸ b–f⁶ ff⁶ g–p⁶ q⁸ r⁶ A–G⁶

latinsky

GW M46359. ISTC it00329000. BSB-Ink H-5.

První přívazek konvolutu v pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách 320 x 225 mm potažených světle hnědou usní zdobenou slepotiskem. Na obou deskách je bordura shodně vyplněna otisky květinových kolků. Zrcadlo pokrývá routový vzor s květinovým kolkem. Všechny kovové prvky vazby včetně páru spon byly odstraněny (stopy po čtyřech deltoidních nárožnicích a středové kosé pukle). Zachovány pouze části kožených řemínků. Na hřbetě dva papírové štítky s názvovými údaji „*Petri Lombardi textus Sententiar[um] cum conclu[sionibus] Henrici Gorichem ac Item D[ivi] Thomae Aquin[ati] scripta ad Annibaldi Ep[iscop]um super quatuor libros Sententiar[um]*“ a signaturou A 420.

humanitních věd. Po smrti Paula Conopea se stal prefektem zdejšího gymnázia (klášterní školy), v roce 1638 zastával funkci vizitátora provincie. V roce 1640 je uváděn jako konventuál v Domažlicích a prefekt zdejší klášterní školy, v roce 1644 zastával tuto funkci opět v českolipském gymnáziu. Od roku 1647 působil u sv. Tomáše ve funkci podpřevora a vizitátora provincie. V letech 1655–56 byl jmenován převorem malostranského kláštera u sv. Tomáše a později podpřevorem. Zemřel 27. 7. 1663 u sv. Tomáše v Praze.

⁷³⁹ Viz poznámka č. 703.

⁷⁴⁰ Ernestus Hoffman ani Fridericus Blocerus nejsou uvedeni mezi členy řádu OESA sepsaným Kreybichem (1802).

⁷⁴¹ Poznámka k autorovi: skutečným autorem textu je dominikán Hannibaldus de Hannibaldis.

Defektní exemplář - chybí první list první složky; listy ve složce D a E odříznuty od knižního bloku; chybí poslední (nepotíštěný) list (G₆); stopy po červotoči. Doplněny kaligrafické červené a modré iniciály; červená a žlutá rubrikace.

Na titulním listu zčásti vyradovaný latinský provenienční přípis „*Hoc opus insigne atq[ue] p[er]utile comp[ar]avit [con]frat[er] [... vyradováno] vene[rabilis] ordinis fr[atru]m Heremita[rum] diui Augustini [con]fratres dilectissimi i[n] cristo D[omi]no humilit[er] uos p[rae]cib[us] flagitto, orate d[omi]n[u]m p[ro] anima eius.*“ a dále jinou rukou „*Conventus S[ancti] Thomae Ap[osto]li Micro Pragae*“ (fol. a_i); rukopisné exlibris „*Conventus S[ancti] Thomae Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini] Micropragen[sis]*“ (fol. a_{ii}); razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „*BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM*“ (fol. a₁); na předním přidešti grafické mědirytové exlibris „*Bibliothecae Conv[entus] S[ancti] Thomae Micro=Pragae Ord[inis] erem[itarum] S[ancti] P[atris] Augustini*“.

Starší signatury: A 420 (hřbet), H II 8 (fol. a_{ii}), PP I 5 (přední přidešti)

Přívazek k:

Petrus Lombardus : Textus Sententiarum: cum conclusionibus magistri Henrici Gorichem et concordantiis Biblie ac Canonum. [Basel] : Kessler, 1502. VD 16 P 1869

N II 25/2

150.

Trithemius, Johannes: De immaculata conceptione virginis Mariae

[Nürnberg] : [Peter Wagner], [1497 17. IX. post]

4°. [8 listů]: a⁸

latinsky

GW M47523. ISTC it00437000. BSB-Ink T-453.

Hlavní dílo konvolutu v pozdně gotické vazbě české dílny pracující pravděpodobně v letech 1471-1507 (EBDB w000132). Prkénkové desky 207 x 140 mm jsou potaženy hnědou usní zdobenou slepotiskem, který je na přední desce téměř neznatelný. Rámová kompozice, členěná trojlinkou, je na obou deskách shodná. Rozměrné zrcadlo je redukováno dvěma vloženými poli s nápisovým kolkem („maria“ ?). Vnější bordura je prázdná. Vnitřní bordura nese v rozích větší kulaté květinové kolky doplněné drobnějšími kolky s motivem kvítku a dále kosým vegetabilním kolkem. Uprostřed zrcadla je u obou desek otisk kosého kolku s lilí. Na obou deskách zachována mosazná úchytky pro jednu háčkovou sponu. Useň na hřbetě u horního kapitálku je odtržena. Na hřbet vlepeny dva papírové štítky věcným názvem „*Oliverij Maillandi Conc[iones] per integ[rum]*“

ann[um]“ a částí původní signatury 1019. Obě přidešti bez výlepu. První a poslední složka zesílena potištěným pruhem papíru.

Defektní exemplář – chybí titulní list i s dřevořezovou ilustrací na rubové straně a dále poslední list (fol. a₈). Doplněna jednoduchá konturová červená iniciála (fol. a₂).

Na foliu a₂ vlastnický přípis „*V. Lucas Vicke me possedit*“ a jinou rukou „*Bibliothecae S[ancti] Thomae Pragae Ord[inis] Erem[itarum] S[ancti] Aug[ustini]*“; na prvním listu verso přípis z počátku 18. století „*Conventus S[ancti] Thomae Micropragae F[ratrum] Erem[itarum] S[ancti] Augustini*“.

Starší signatury: [?] 1019 (na hřbetě částečně nečitelná, chybí část papírového štítku), přeškrtnutá sign. Z I. 13 (titulní list), přeškrtnutá sign. N II 8 (přední přidešti)

Obsahuje přívazky:

Maillard, Olivier : *Sermones de sanctis Reuerendi patris fratris Oliuerij Maillard ordinis fratri[m] minoru[m] d'observa[n]tia prop[ri]a manu scripti aut exami[n]ati*. Köln : Cornelius von Zierickzee, 1507. VD16 M 244;

Maillard, Olivier : *Sermones de adue[n]tu*. Strasbourg : Johann Knobloch d. Ä., 1506. VD 16 M 241

N VI 116/1

151.

Versor, Johannes: *Quaestiones super libros philosophiae naturalis Aristotelis*

Lyon : Johann Trechsel, 1489

4°. [260 listů]: A–G⁸ H¹⁰ I–P⁸ Q–R⁶ a–o⁸ p⁶ q⁸

latinsky

GW M50267. ISTC iv00258400. BSB-Ink V-177.

Pozdně gotická vazba na prkénkových deskách 256 x 178 mm potažených usní zdobenou slepotiskem. Na obou deskách shodná rámová kompozice tvořená pouze trojnásobnou linkou diagonálně se křížící na ploše zrcadla. Na horní desce zachovány obě zdobené mosazné úchytky pro háčkové spony s motivem Kristovy hlavy obklopené třemi hvězdami. Přední přidešti bez výlepu. Na přední podélné ořízce nápis: „*Versor sup[er] libros Arysto[telis]*“. Na hřbetě papírový štítek se signaturou částečně odtrženou signaturou D (?) 416. Velmi pěkně zachovaný prvotisk včetně vazby a tepaných úchytek pro pár háčkových spon.

Úplný exemplář bez doplněných iniciál, velmi ojedinělé latinské čtenářské marginálie.

Na titulním listu provenienční přípis „*Conventus S[ancti] Thomae Apostoli Micro-Pragae Ord[inis] erem[itarum] S[ancti] Patris Aug[ustini]*“ a razítko konventní knihovny „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Starší signatury: D (?) 416 (hřbet), CC III 17 (titulní list)

N IV 78

152.

Wimpina, Konrad: Epitoma bellorum Alberti Saxoniae ducis

Leipzig : Wolfgang Stöckel, 1497

4°. [58 listů]: AA–FF⁶ GG⁴ HH–KK⁶

latinsky

GW M51699. ISTC iw00053000. BSB-Ink W-83.

Šestý přívazek konvolutu v pozdně gotické vazbě na prkénkových deskách potažených z jedné třetiny dnes již zčásti destruovanou usní (zejména na přední desce) a zdobenou velmi setřeným slepotiskem. Rámová kompozice byla pravděpodobně u obou desek shodná. Celá plocha byla orámována násobenou linkou. Podélné pole vyplněno routovým vzorem se šišticí. Na přední desce je vyrytý křížek. Zachovala se rovněž středová mosazná úchytka s nápisem „mar“. Na hřbetě fragmenty dvou papírových štítků s názvem, který je dnes již nečitelný, a částí starší klášterní signatury (A ?57).

Defektní exemplář – chybí první list první složky (fol. A₁). Poslední list s kolofonem oddělen od knižního bloku. Na posledním listu za kolofonem tiskařský signet. Řídké čtenářské přípisy, jinak bez dalších doplňků.

Původní provenience neznámá. Na titulním listu razítko konventní knihovny u sv. Tomáše „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“. Vlastníkem konvolutu byl svatovítský probošt Šimon Brož z Horštejna (viz provenience hlavního díla konvolutu pol. č. 72 (viz poznámka 477).

Přívazek k:

Isidorus Hispalensis: De summo bono. Leipzig : Arnold von Köln, [1492-96]

r III 7/7

153.

Wimpina, Konrad: Oratio invocatoria in missa quodlibeti Lipsiensis

[Leipzig : Martin Landsberg, 1497 non ante]

4°. [12 listů]: A-B⁶

latinsky

GW M51711. ISTC iw00055000. BSB-Ink W-84.

Druhý přívazek konvolutu v jednoduché polokožené vazbě na prkénkových deskách 205 x 144 mm potažených jen ze třetiny světle hnědou usní. Slepotisková výzdoba sestává pouze z dvojlinky vytvářející na obou deskách svislý obdélník. Na obou deskách zachovány mosazné části pro uchycení jedné háčkové spony. Fragment papírového štítku na hřbetě s nečitelnou signaturou.

Úplný exemplář. Tištěné reprezentanty; iniciály nedoplněny; bez rubrikace i čtenářských marginálií.

Na titulním listu razítko konventní knihovny „BIBLIOTHECA AUGUSTINIANA PRAGAE AD DIVUM THOMAM APOSTOLUM“.

Přívazek k:

Bonaventura (Pseudo): De castitate et munditia sacerdotum. Leipzig : Konrad Kachelofen, 1498

N VII 129/3

8. Závěr

Cílem předkládané práce bylo podat přehledný výklad dějin významné institucionální knihovny, která je součástí augustiniánského kláštera v Praze. K dílčím úkolům náleželo představení významných členů řádu spojených s knihovnou či s knihami kláštera u sv. Tomáše, podrobnější analýza skladby středověké knižní sbírky zaměřující se na potenciální stopy humanistické orientace knihovny, pokus vnést více světla do událostí dotýkajících se svatotomášského kláštera na konci třicetileté války a vypracování katalogu prvotisků uložených u sv. Tomáše, včetně podrobného popisu individuálních znaků jednotlivých exemplářů.

Historie klášterní knihovny je odrazem dějin samotného kláštera. Svatotomášský konvent v Praze zastával od svého založení v roce 1285 vůdčí úlohu mezi kláštery augustiniánů poustevníků v českých zemích, které až do počátku 17. století patřily do bavorské provincie. Malostranský konvent byl od počátku podporován panovníkem a dalšími příslušníky dvora. Členové řádu působili v městské duchovní správě jako zpovědníci a kazatelé. Kromě pastorece byla ve stanovách řádu přímo zakotvena povinnost řeholníků pěstovat vědu a vzdělávání. Pro svou mimořádnou vzdělanost si augustiniáni brzy získali mnoho mecenášů a příznivců z řad šlechty i městského patriciátu. Pro mnohé z nich se stal malostranský klášter i místem jejich posledního odpočinku, kterému odkázali často značné jmění. Od 14. století zaujímal pražský konvent i významné místo v rámci provinciální správy, stal se sídlem vikáře pro bavorskou provincii. Založení generálních studií u sv. Tomáše z kláštera učinilo kulturní a duchovní centrum řádu na sever od Alp. Na vysokém řádovém učení působila řada významných učenců, kteří po určitý čas vyučovali na věhlasných evropských univerzitách (Mikuláš Teschl z Loun, Johannes Klenkok, Jindřich z Friemaru ml.). S nimi se do Prahy šířily nové myšlenky a obrodné proudy. Důležitou roli v šíření idejí představovala také migrace řádových členů, kteří během svého života vystřídali různé řádové domy. Během husitského období byl klášter vypálen a zpusťován. Řeholní život v klášteře byl sice znovu obnoven na konci 15. století, ale ještě téměř po celé následující století čelil nepřízní osudu. Existenci kláštera ohrožovaly jak opakované požáry, tak také zoufalý nedostatek řeholníků. Významným centrem katolicky orientované šlechty a měšťanstva se stal klášter až znovu za vlády Rudolfa II., který osobně přispěl na jeho obnovu a výstavbu knihovního sálu. Na počátku 17. století, ale zejména v souvislosti s rekatolizací postupně rostl význam kláštera jako katolického centra uprostřed utrakvistických Čech. V roce 1604 byla zřízena nová řádová provincie se sídlem v Praze u sv. Tomáše, kde byla znovu obnovena také řádová studia teologie a filosofie. Za vrcholné období v dějinách malostranského konventu lze vedle 14. století považovat také 18. století, v němž mnozí augustiniáni dosáhli mimořádného věhlasu. Obsazovali důležitá místa na pražské univerzitě, stávali se jak oblíbenými zpovědníky a kazateli, tak také vyhledávanými vychovateli šlechtických synů. Udržovali kontakty s mnoha soudobými vědci a sami se aktivně účastnili vědeckých kroužků. Významné zásluhy přísluší augustiniánům zejména za šíření nové augustiniánské teologie. Josefín-

ské reformy a postupující sekularizace společnosti se podepsala na postupném úpadku řeholního života. Definitivní konec přinesl rok 1950, kdy byl klášter augustiniánům násilně zabaven.

Co víme o knihovně z literatury a pramenů?

Základní liturgickou literaturu, včetně Bible a řehole sv. Augustina si přinesli řeholníci patrně z mateřského kláštera. Nedostatek pramenů ovšem znemožňuje dnes určit, o jaký klášter se jednalo. Počátky skutečného budování svatotomášské knihovny je třeba klást až do souvislosti se založením generálních studií na počátku 14. století. Podle nařízení generální kapituly musela být ve všech konventech s řádovými studií zřízena knihovna. Nakládání s knihami se od středověku řídilo závaznými pravidly, která platila pro všechny augustiniánské kláštery. O knihovnu se vždy staral pověřený bratr, ve středověku obvykle sakristián, který měl na starosti uložení, evidenci a dohled nad knihami. Klášterní knihovník byl také povinen označit předepsanou formou vlastnického přípisu všechny knihy, které patřily do klášterní knihovny. Klášter si knihy obstarával nejčastěji koupí, anebo prací najatého písaře. Část knih věnovali knihovně sami řeholníci. Mnohdy jimi byli lektori řádových studií, část pocházela z odkazů zemřelých členů konventu, z darů prelátů (Arnošt z Pardubic) a bibliofilsky orientovaných dobrodinců řádu (Jan ze Středy). O existenci klášterního skriptoria nemáme žádné doklady. Pravděpodobně byl písař najímán a nepatřil do klášterní komunity.

První písemná zmínka o knihovně u sv. Tomáše se v pramenech objevuje v roce 1368 v souvislosti s knižním darem kancléře Jana ze Středy. Jedinými doklady, které dnes svědčí o existenci rozsáhlé a bohaté knihovny u sv. Tomáše, jsou knižní soupisy z počátku 15. století. Z obsahové analýzy je zřejmé, že část knih sloužila k pastorační a duchovní správě (homiletika, kázání), avšak velký podíl měla v knihovně literatura ryze studijní (Sentence Petra Lombardského a výklady k Sentencím, Aristoteles). Mezi autory děl se vyskytují velmi často lektori řádových studií (Mikuláš Teschl z Loun, Mikuláš ze Stráže, Jindřich z Friemaru ml., Johannes Klenkok, Heřman z Mindelheimu a další) a další členové augustiniánského řádu (Jiljí Římský, Jindřich z Friemaru st.). Zarážející je nízký výskyt děl sv. Augustina, jehož nauka byla součástí řádového vzdělání a byla závazná. Specifickým rysem této knihovny je zastoupení autorů, jejichž jména se v českých knihovnách téměř nevyskytují (Onufrius z Florencie, Tomáš ze Štrasburku, Řehoř z Ariminia) a absence bohemikální produkce. Rozbor knihovny sice nasvědčuje tomu, že se ve svatotomášské klášteře nacházela také literatura tematicky blízká hnutí devotio moderna, avšak na základě této skutečnosti nelze usuzovat, zda mohl být klášter šířitelem obrodních myšlenek zmíněného hnutí, i přesto, že se v knihovně nacházela díla, jejichž autoři jsou považováni za představitele humanismu a augustiniánské spirituality. (Michael Massa, Simon Fidatti, Bonsemlans Baduarius, Bartoloměj z Urbina, Řehoř z Rimini). Pro získání přesvědčivějších důkazů by bylo nutné prostudovat detailně středověké rukopisy, jejichž autoři tvořili alespoň po určitý čas klášterní komunitu u sv. Tomáše v Praze.

Důležitý mezník v dějinách knihovny představovalo zničení kláštera v první polovině 15. století a následný hluboký úpadek řeholního života. Sekundární literatura i některé z pozdějších klášterních kronik sice referují o tom, že se knihovna do kláštera na konci 15. století opět vrátila a bez úhony přestála dva požáry, avšak pro tato tvrzení neexistují žádná další přesvědčivá svědectví. Neutěšený stav objektu kláštera i ztráta téměř veškerého majetku by spíše nasvědčoval tomu, že původní cenná klášterní knihovna se do kláštera již nevrátila.

Co prozradil provenienční průzkum?

K podobnému závěru dospěl také provenienční průzkum rukopisů uložených v řádovém archivu (NA ŘA). Analýza vlastnických přípisů ve všech pěti středověkých rukopisech, které by dobou vzniku, jazykem i psací látkou mohly patřit do původní středověké knižní sbírky, prokázala, že se nemohlo jednat o část původní středověké klášterní knihovny. Naopak se ukázalo, že dva ze tří domnělých středověkých rukopisů pocházejí až z 16. a 17. století.

Ze studia provenienčních znaků v samotných knihách uložených dnes v klášterní knihovně vyplývá, že dochovaná knižní sbírka byla budovaná od konce 16. století. K růstu významu knihovny přispělo jak obnovení noviciátu a řádových studií u sv. Tomáše, tak také nový rozmach augustiniánského řádu. Slibný rozvoj poznamenaly válečné události na konci třicetileté války, během nichž měl klášter podle dobových pramenů přijít o značnou část knižního bohatství. Na základě archivních materiálů dnes však nelze ani přibližně vyčíslit utrpěnou ztrátu. Archivní prameny klášterní provenience vypovídají o této události značně rozporuplně, liší se zejména v nejdůležitějším bodě, a totiž jestli byly knihy skutečně odvezeny, anebo zůstaly všechny u sv. Tomáše vyjma několika zcizených děl. Při provenienčním průzkumu, který se však týkal jen skupiny čítající více než tři tisíce svazků, bylo identifikováno téměř šedesát knih, které patřily do knihovny nepochybně už před švédským vpádem. Není tedy vyloučeno, že o cenné knižní bohatství přišel klášter již daleko dříve. Zdá se více než pravděpodobné, že v dobách hmotné nouze a úpadků řeholního života v 15. a v 1. polovině 16. století mohli některé knihy prodat nebo dát do zástavy sami řeholníci. Zároveň je možné, že vzácnou knihovnu před husitskými bouřemi sice včas schovali do některého z klášterů, ale již se jim ji nepodařilo po mnoha letech získat nazpět. Vlastnické přípisy členů malostranského konventu se začínají objevovat v knihách ve zvýšené míře především od třetí čtvrtiny 17. století a jejich výskyt kulminuje ve druhé polovině 18. století, kdy se malostranský konvent stal opět významným kulturním a duchovním centrem.

Z průzkumu dochovaných katalogů a fragmentů soupisů, které pocházejí nejčastěji z 18. století, je patrné, že v této době knihovní fond rychle rostl a knihovna sloužila studentům na řádovém učilišti. Obecně lze říci, že trvalý stimul pro rozvoj knihovny představovala klášterní studia teologie a filosofie, v jejichž čele stanuli zpravidla mimořádně vzdělaní řeholníci s širokým rozhledem, kteří se často také podíleli na rozvoji knihovny (Benignus Sichrovský, Cosmas Schmal-fus). Z bohaté knižní sbírky je patrné, že členové řádu se zajímali o nejrůznější vědní obory. Ru-

kopisná věnování na titulních listech některých knih patřících malostranským konventuálům prozrazují živé kontakty členů augustiniánské komunity se soudobými vzdělanci i mimo klášter. Klášterní kroniky a údaje z průzkumu knih umožnily autorce této práce poskládat portréty několika význačných členů řádu, kteří patřili ve své době k váženým vzdělancům.

Pro hlubší poznání kulturní funkce svatotomášské knihovny ve středověku, by byla velmi přínosná detailní analýza rukopisů, která by prokázala, zda skutečně patřily do středověké klášterní sbírky. Tomu by mohly napomoci odkazy na zde uvedené dochované rukopisy.

Augustiniánská knihovna u sv. Tomáše v sobě skrývá dosud nedoceněné knižní bohatství, kterému by měla být věnována zvýšená pozornost i nadále.

9. Seznam použité literatury

9.1 Prameny

GRUBER, Theobaldus. *Summarium rerum memorabilium Conventus Micro-Pragensis S. Thomae ... conscriptae et compilatae P. Theobaldo Gruber*. [1756] (NA ŘA, inv. č. 6, sign. Ia 5).

KREYBICH, Pachomius. *Catalogus Patrum ac Fratrum Ordinis Eremitici S. P. Augustini a primaeva Introductione seu ab Anno 1040 in Bohemia existentium Biographicus Tripartitus. Juxta Chronologiam actualis existentiae, elicita Professionis et assumptae Vestis Augustinianae ex libris Historicis et Manuscriptis domesticis excerptus et conscriptus Anno Domini MDCCCII die 1. Julii per P. Pachomium Kreybich* [1802] (NA ŘA, inv. č. 22, sign. IIb 31).

NA ŘA, inv. č. 205, kart. 182 (záležitosti knihovny).

S. Thomas: Inventarium conventus Pragensis Divi Thomae Apostoli...Codex diplomaticus (NA ŘA, inv. č. 68, sign. IIIa 51).

SICHROVSKY, Benignus. *Memorabilia Conventus Sancti Thomae Praeae*. [1730] (NA ŘA, inv. č. 8, sign. Id 21).

Zpráva o stavu knihovny ze dne 8.7. 1950, č.j. 170/50; Soupis zařízení knihovny viz Revers o převzetí knihovny ze dne 30.10.1953, dopis Dalibora Balcara ze dne 14.8.1961 (ANK, Fond Národní a universitní knihovna Praha (1916) 1918 – [1961], Klášterní knihovny).

9.2 Sekundární literatura

BALBÍN, Bohuslav. UNGAR, Raphael (ed.). *Bohemia docta* (pars I). Praha: Hagen, 1776.

BALCAR, Dalibor. *Vznik, vývoj a možnosti současného využití fondů klášterních knihoven spravovaných státní knihovnou ČSSR v Praze: Se zvláštním zřetelem k prvotiskům*. Praha, 1962. Diplomová práce. Institut osvěty a novinářství Univerzity Karlovy, Katedra knihovnictví.

BARTOŠ, František Michálek. Doktor Heřman z Mindelheimu, oběť Táborů. *JSH* 12, 1939, 1, s. 17-18.

BARTOŠ, František Michálek. *Soupis rukopisů Národního musea v Praze*. Svazek II. Praha : Melantrich, 1927.

- BEIMROHR, Wilfried. Wilfried Warmund Ygl und seine Karte von Tirol. In *Archiv & Quelle* – 32. Innsbruck : Tiroler Landesarchiv, 2008.
- BERÁNKOVÁ, Hana. *Tiskařská bohémika ze 16.-18. století ve Vatikánské knihovně a v knihovně Angelice v Římě*. Praha : Knihovna Akademie věd České republiky, 2002.
- BLÁHOVÁ, Marie. Kancléři na dvoře Jana a Karla. In: *Lucemburkové : česká koruna uprostřed Evropy*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 414-419.
- BLÁHOVÁ, Marie. Život a dílo Jana ze Středy. In *Acta Universitatis Wratislaviensis. Historia*. 70, č. 980, Wrocław : Wydawnictwa Uniwersytetu Wrocławskiego, 1990, s. 77-93.
- BOLELUCKÝ, Matěj. *Rosa Boemica*. Praha : Urban Goliáš, 1668.
- BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích: III. díl, II. svazek: Žebravé řády*. Praha : Libri, 2007.
- CEJPEK, Jiří. *Dějiny knihoven a knihovnictví*. Praha : Karolinum, 2002.
- Constitutiones ordinis fratrum eremitarum sancti Augustini*. Coloniae Agrippinae : apud A. Boëtzeri haeredes, 1627.
- CRUSENIUS, Nicolaus. *Monasticon Augustinianum*. Monachii : apud Johannem Hertsroy, 1623.
- ČERNÝ, Miroslav. Teolog papežské moci Jiljí Římský a právní aspekty jeho díla. In *Právněhistorické studie*, 43. Praha : Onyx, 2013, s. 232 – 244.
- DAVIDOWICZ, Klaus. Paul Ricius, Freiherr von Sprinzenstein. In *Neue Deutsche Biographie*. Berlin : Duncker & Humblot, 2003, Bd. 23, s. 547. Dostupné také online z: <http://www.deutsche-biographie.de/ppn124523099.html> [cit. 07.07.15].
- DRAGOUN – DOLEŽALOVÁ – EBERSONOVÁ. *Ubi est finis huius libri deus scit: Středověká knihovna augustiniánských kanovníků v Roudnici nad Labem*. Praha: Scriptorium, 2015.
- DOKOUPIL, Vladislav. *Dějiny moravských klášterních knihoven ve správě Universitní knihovny v Brně*. Brno: Musejní spolek; Universitní knihovna, 1972.
- DOKOUPIL, Miloslav. *Soupis tisků 16. století z fondů Univerzitní knihovny v Brně*. Sv. 5/I. Tisky 16. stol. Z knihovny augustiniánů na St. Brně. Brno: Universitní knihovna, 1963.
- ECKERMAN, Willigis. Augustiner-Eremiten. In *Lexikon für Theologie und Kirche*. Bd. 1. Freiburg im Breisgau: Verlag Herder, 1993.
- ECKERMAN, K. Willigis. Jakobus v. Viterbo. *Lexikon für Theologie und Kirche*. Bd. 5. Freiburg im Breisgau: Verlag Herder, 1960.

EKERT, František. *Posvátná místa král. hl. města Prahy: dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v hlavním městě království Českého*. Svazek I. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého 1883, s. 213-229.

FLODR, Miroslav. Středověké seznamy rukopisů jako historický pramen. In *Časopis Matice moravské* 77. 1958, s. 1 – 28.

FŮROVÁ, Miroslava - TOMKOVÁ, Soňa. Nejstarší matriky kostela sv. Tomáše na Malé Straně. In *Žena v dějinách Prahy : sborník příspěvků z konference Archivu hl. m. Prahy*. Praha: Archiv hlavního města Prahy 13, (1996) s. 163-167.

GOTTLIEB, Theodor. *Über mittelalterliche Bibliotheken*. Leipzig: Harrassowitz, 1890.

GUTIÉRREZ, David. De antiquis Ordinis Eremitarum Sancti Augustini Bibliothecis. In *Analecta Augustiniana Vol. XXIII*. Roma: Institutum historicum Ord. S. Augustini, 1954, s. 164-372.

GUTIÉRREZ, David. De antiquis Ordinis Eremitarum Sancti Augustini Bibliothecis. In *Analecta Augustiniana Vol. XXIII*. Roma: Institutum historicum Ord. S. Augustini, 1954, s.164 - 369.

GUTIERREZ, David. *Die Augustiner vom Beginn der Reformation bis zur katholischen Restauration 1518-1648: Geschichte des Augustinerordens*. 2. Bd. Rom: Historisches Institut des Augustinerordens, 1975.

GUTIÉRREZ, David. *Geschichte des Augustinerordens: Die Augustiner im Mittelalter 1256 – 1356*. Würzburg: Augustinus-Verlag, 1985.

GUTIÉRREZ, David. *Geschichte des Augustinerordens: Die Augustiner im Spätmittelalter 1357 – 1517*. Würzburg: Augustinus-Verlag, 1981.

HAMMERSCHIED, Jan Florián. *Prodromus gloriae Pragenae*. Vetro-Pragae: Typis & impensis Wolffgangi Wickhart, 1723.

HEMMERLE, Josef. Nikolaus von Laun. Ein Beitrag zur Geschichte der Prager Universität und des Augustinerordens in Böhmen. In *Studien zur Geschichte der Karlsuniversität zu Prag. Forschungen zur Geschichte und Landeskunde der Sudetenländer II*. Freilassing-Salzburg, 1954.

HIRSCHING, Karl Gottlob. *Versuch einer Beschreibung sehenswürdiger Bibliotheken Teutschlands nach alphabetischer Ordnung der Oerter: 3. Band*. Erlangen: Palm, 1788, s. 377-421.

HLAVÁČEK, Ivan. Rukopisy, jejich funkce a čtenáři v českém státě od nejstarších dob do husitství. In *Knihy a knihovny v českém středověku*. Praha: Karolinum, 2005, s. 19 – 35.

HLAVÁČEK, Ivan. Středověké soupisy knih a knihoven v českých zemích: příspěvek ke kulturním dějinám českým. *Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et historica. Monographia; sv. 11*. Praha: SPN, 1966, s. 86 – 89.

- HŮLKA, Vít. Klášterní knihovny v České republice. In *Časopis československých knihovníků*. Praha, 1928, roč. 7, s. 201-214.
- CHLÍBEC, Bohdan. O současném stavu augustiniánské knihovny u sv. Tomáše na Malé Straně. In *Miscellanea oddělení rukopisů a vzácných tisků*, 6/2 (1990). Praha: Státní nakladatelství ČSR, 1990, s. 297-307.
- KADLEC, Jaroslav. Das Augustiner-Generalstudium bei Sankt Thomas zu Prag in der vorhussitischen Zeit. In *Analecta Augustiniana Vol XVII*. Roma: Institutum historicum Ord. S. Augustini, 1967, s. 394 – 396.
- KADLEC, Jaroslav. *Das Augustinerkloster Sankt Thomas in Prag: vom Gründungsjahr 1285 bis zu den Hussitenkriegen : mit Edition seines Urkundenbuches*. Würzburg: Augustinus-Verlag, 1985.
- KADLEC, Jaroslav. Die homiletischen Werke des Prager Magisters Nikolaus von Louny. In *Augustiniana, Vol XXIII*. Louvain: Institutum historicum Augustinianum Lovanii, 1973, s. 242 - 270.
- KADLEC, Jaroslav. Die Klöster der Eremiten des hl. Augustinus in Böhmen und Mähren. In *Analecta Augustiniana Vol. LVI*. Roma: Institutum historicum Ord. S. Augustini, 1993, s. 161 – 218.
- KADLEC, Jaroslav. Kláštery augustiniánů-eremitů v Čechách a na Moravě. In MARROU, Henri-Irénée. *Svatý Augustin: Augustin a augustiniáni v českých zemích*. Řím: Křesťanská akademie, 1979, s. 179-189.
- KADLEC, Jaroslav. *Přehled církevních dějin*. 1. díl. Řím: Křesťanská akademie, 1987.
- KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin*. 1. díl. Praha: Zvon, 1991.
- KAŠPAROVÁ, Jaroslava. *České země a jejich obyvatelé očima románského světa 16. a 17. století*. České Budějovice: Veduta, 2010.
- KAŠPAROVÁ, Jaroslava. Francisco Álvarez a počátky portugalského zájmu o Etiopii. K několika zajímavým tiskům v SK ČSR. In *Miscellanea oddělení rukopisů a vzácných tisků* 3, 1986. Praha: Státní knihovna ČSR, 1987, s. 155-206.
- KLAPPER, Joseph. Johann von Neumarkt, Bischof und Hofkanzler : religiöse Frührenaissance in Böhmen zur Zeit Kaiser Karls IV. In *Erfurter theologische Studien, 17*. Leipzig: St. Benno-Verlag, 1964.
- KLAPPER, Joseph. Schriften Johannis von Neumarkt: Buch der Liebkosung. Teil 3, Stachel der Liebe Übersetzung des Liber, qui dicitur Stimulus amoris. In *Vom Mittelalter zur Reformation*. Berlin, 1939.

- KLÜPFEL, Karl. Johann Alexander Brassicanus. In *Allgemeine Deutsche Biographie*, Bd. 3. Lipsko: Duncker & Humblot, 1876, s. 260.
- KNEIDL, Pravoslav. Pražský knihkupec Johann Friedrich Rüdiger a jeho nabídka knih v roce 1748. *Knihy a dějiny*, 2/1 (1995). Praha: Knihovna Akademie věd České republiky, s. 1-8.
- KNEIDEL, Pravoslav. Šporkiana kreseb hraběte Jana Rudolfa Šporka. In *Strabovská knihovna: Sborník Památníku národního písemnictví*, 20-21 (1985-86). Praha: Památník národního písemnictví, 1990, s. 183-214.
- KOLOWRAT, Zdeněk. Náhrobky a epitafy v pražských kostelích. *Časopis Rodopisné společnosti československé v Praze*, 3. Praha, 1931.
- KUNZELMANN, Adalbert. *Geschichte der deutschen Augustiner-Eremiten*. Würzburg: Augustinus-Verlag, 1972 – 1976.
- LEFF, Gordon. *Bradwardine and the Pelagians: A Study of His "De Causa Dei" and Its Opponents*. Cambridge: Cambridge University Press, 1957.
- LIFKA, Bohumír. Die Klosterbibliotheken in Böhmen. In *Sankt Wiborada: Jahrgang III*. Augsburg: Westheim, 1936, s. 49-60.
- LINDA, Jaromír. Knihovny a literární činnost obutých augustiniánů v Domažlicích a Pivoni. In *Knihy a dějiny*, 21/1 (2014). Praha: Knihovna Akademie věd České republiky, 2014, s. 44 - 72.
- MAREŠ, Karel. Wege der Entstehung der Bibliothek des Augustinerkloster in Unter-Ročov und die interessanteren ursprünglichen Eigentümer der Bücher. In *Analecta Augustiniana Vol. LIX*. Roma: Institutum historicum Ord. S. Augustini, 1996, s. 57 – 89.
- MAREŠ, Karel. Staré tisky v knihovně augustiniánského kláštera v Dolním Ročově. In *Poohří 1 : sídla - správa - společnost. Sborník z konference konané v Lounech 13.-14. května 2010*. Louny : Historie a současnost Poohří, 2011, s. 130-141.
- MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách (I)*. Praha : Argo, 2008.
- MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách (II)*. Praha : Argo, 2010.
- MATĚJKA, Bohumil. *Přestavba a výzdoba chrámu sv. Tomáše při klášteře poustevníků řádu sv. Augustina na Menším Městě Pražském*. Praha: J. Otta, 1896.
- MAUR, Eduard. Vilemitská epizoda v Čechách. In *Od knížat ke králům. Sborník u příležitosti 60. narozenin Josefa Žemličky*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 237-253.
- MIKULEC, Jiří. *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*. Praha: Historický ústav, 2013.

- MILENSIUS, Felix. *Alphabetum De monachis et monasteriis Germaniae ac Sarmatiae citerioris*. Pragae: sumptibus Iacobi Brechtani; typis Caspari Kargesii, 1613.
- Mimořádné zprávy Státního úřadu statistického republiky československé*; roč. 2, č. 1-16. Praha, 1932.
- Minerva Jahrbuch der gelehrten Welt*. 32. Jahrgang, Abteilung Forschungsinstitute, Observatorien, Bibliotheken, Archive, Museen, Kommissionen, Gesellschaften. Berlin und Leipzig, 1937.
- NEUMANN, Augustin Alois. *Prameny k dějinám duchovenstva v době předhusitské a Husově*. Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 1926.
- NEUWIRTH, Joseph. Die Bücherverzeichnisse des Prager Thomasklosters vor den Husitenkriegen. In *Zentralblatt für Bibliothekswesen Vol. 10*. Praha: O. Hartwig, 1893, s. 153-179.
- NEVÍMOVÁ, Petra. Výstavba a výzdoba augustiniánského kostela sv. Tomáše na Malé Straně. In *Pro věřící každé generace: V. augustiniánský týden*. Praha: Onyx, 2003, s. 26-45.
- NOVÁKOVÁ, Adéla. *Roudničtí augustiniáni – knihovna a dílo*. Diplomová práce. Praha 2013. Karlova univerzita, Fakulta filosofická.
- PAASCH, Kathrin. *Die Bibliothek des Johann Christian von Boineburg (1622 - 1672) – ein Beitrag zur Bibliotheksgeschichte des Polyhistorismus*. Berlin, 2003. Disertační práce (PhD.). Humboldt-Universität zu Berlin, Philosophische Fakultät I, Institut für Bibliothekswissenschaft.
- PANÁČEK, Jaroslav. *Založení augustiniánského kláštera v České Lípě*. Česká Lípa: Vlastivědné muzeum a galerie, 2010.
- PAŘEZ, Jan. KUCHAROVÁ, Hedvika. *Hyberní v Praze: dějiny františkánské koleje Neposkvrněného početí Panny Marie v Praze (1629-1786)*. Praha: Oswald, 2001.
- PODLAHA, Antonín. *Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum aliorumque praelatorum et canonicorum s. metropolitanae ecclesiae Pragensis a primordiis usque ad praesentia tempora*. Praha: Sumptibus s. f. metropolitani capituli Pragensis, 1912.
- PREISS, Pavel. *Italští umělci v Praze: renesance, manýrismus, baroko*. Praha: Panorama, 1986.
- PROCHÁZKA, Zdeněk. *Klášter a kostel augustiniánů v Domažlicích*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2014.
- RENNHOFER, Friedrich. *Die Augustiner-Eremiten in Wien. Ein Beitrag zur Kulturgeschichte Wiens*. Würzburg: Augustinus-Verlag, 1956.
- SCHALLER, Jaroslav. *Beschreibung der königlichen Haupt und Residenzstadt Prag sammt allen darinn befindlichen sehenswürdigen Merkwürdigkeiten : Die Kleinseite, oder das III. Hauptviertel der Stadt Prag*. Prag: Gerzabeck, 1795.

- Schematismus für das Königreich Böhmen auf das Schaltjahr 1812. Erster Theil.* Prag: Gottlieb Haase, 1812.
- SCHMIDT-WIEGAND, Ruth. Klenkok, Johann. In *Allgemeine Deutsche Biographie*, Bd. 3. Leipzig: Duncker & Humblot, 1876, s. 43.
- SEDLÁČEK, AUGUST. *Atlasy erbů a pečeti české a moravské středověké šlechty*. Sv. 2. Praha: Academia, 2001.
- SLADEK, Paulus. P. Cosmas Schmalfus. In *Analecta Augustiniana Vol. XXXIX*. Roma: Institutum historicum Ord. S. Augustini, 1986, s. 185 – 191.
- SPĚVÁČEK, Jiří. Devotio moderna, Čechy a roudnická reforma. K úsilí o změnu mentalit v období rostoucí krize morálních hodnot, *MHB* 4/1995, s. 171-197.
- SPUNAR, Pavel. Česká devotio moderna – fikce a skutečnost. In *Listy filologické*, 127/3-4 (2004). Praha: Jednota českých filologů v Praze, 2004, s. 356 - 370.
- SPUNAR, Pavel. K počátkům české devotio moderna. *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis*, 31/1. Praha: Karolinum, 1991, s. 35-39.
- SPUNAR, Pavel a kol. *Kultura středověku*. Praha: Academia, 1995.
- ŠIMEČEK, Zdeněk. *Geschichte des Buchhandels in Tschechien und in der Slowakei*. Wiesbaden: Harrassowitz, 2002.
- ŠIMŮNEK, Robert. *Reprezentace české středověké šlechty*. Praha: Argo, 2013.
- TÁBORSKÝ, Josef L. Česká augustiniánská teologie mezi barokem a osvícenstvím – teologické dílo Hilaria Robka. *Historie – Otázky – Problémy* 1/2 (2009). Praha: Karolinum, 2009.
- TADRA, Ferdinand. *Kanceláře a písaři v zemích českých za králů z rodu Lucemburského Jana, Karla IV. a Václava IV. (1310-1420): Příspěvek k diplomacie české*. Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1892.
- TOMEK, Wáclav Wladivoj. *Dějepis Města Prahy*. Sv. V. Praha: w komissí u Františka Řiwnáče, 1855.
- TOMEK, Wáclav Wladivoj. *Dějepis Města Prahy*. Sv. IX. Praha: w komissí u Františka Řiwnáče, 1893.
- TOŠNEROVÁ, Marie (ed.). *Průvodce po rukopisných fondech v České republice (II)*. Praha: Archiv Akademie věd České republiky, 1998.
- TRAPP, Damasus. Gregory of Riminis Manuscripts, Editions and Additions. In *Analecta Augustiniana Vol. VIII*. Roma: Institutum historicum Ord. S. Augustini, 1958, s. 425 – 443.

- TRAPP, Damasus. Johannes Klenkok. In *Lexikon für Theologie und Kirche*. Freiburg im Breisgau: Verlag Herder, 1960, s. 1050-1051.
- TRAPP, Damasus. Notes on John Klenkok OSA († 1374). *Augustinianum. Vol. 4*. Roma: Patristic Institute Augustinianum, 1964, s. 358-404.
- TRUHLÁŘ, Josef. *Catalogus codicum manu scriptorum latinorum qui in C. R. Bibliotheca publica atque universitatis Pragensis asservantur I-II*. Praga: Regia Societatis scientiarum Bohemica, 1905-1906.
- VLČEK – SOMMER – FOLTÝN. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997.
- VLČEK – SOMMER – FOLTÝN. *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha: Libri, 2005.
- VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století: papír, písmo a písmolijectví, knihtisk a jiné grafické techniky, tiskaři, nakladatelé, knibkupci, ilustrátoři a kartografové, literární typologie, textové a výtvarné prvky knihy, knižní vazba, knižní obchod (I, II)*. Praha: Libri, 2008.
- VOIT, Petr. *Katalog prvotisků strahovské knihovny v Praze*. Praha : Královská kanonie premonstrátů na Strahově, 2015.
- WALDE, Otto. *Storbetstidens litterära Krigsbyten. I.*, Uppsala – Stockholm: Almqvist och Wiksell, 1916.
- WINTER, Eduard. *Frühhumanismus: seine Entwicklung in Böhmen und deren europäische Bedeutung für die Kirchenreformbestrebungen im 14. Jahrhundert*. Berlin: Akademie-Verlag, 1964.
- WINTER, Zikmund. *O životě na vysokých školách knihy dvoje: kulturní obraz XV. a XVI. století*. Praha: Matice česká; Jubilejní fond Král. české společnosti nauk; František Řivnáč, 1899.
- ZÁHOŘOVÁ, Eva. *Dějiny řádu augustiniánů poustevníků (13. - 16. století)*. Praha, 2010. Diplomová práce. Karlova univerzita, Filosofická fakulta, Ústav světových dějin.
- ZAHRADNÍK, Pavel: Dějiny kláštera obutých augustiniánů v Pšovce u Mělníka. In *Mělník - Pšovka: sborník vydaný při příležitosti znovuvysvěcení kostela sv. Vavřince v Mělníku-Pšovce obnoveného po povodni roku 2002 : 15. srpen 2004*. Mělník: Město Mělník, 2004.
- ZATSCHEK, Heinz. *Studien zu Johannes von Neumarkt. Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen*, 73 (1935). Prag: Brockhaus, 1935 s. 1-19.
- ZUMKELLER, Adolar. Die Augustinereremiten in der Auseinandersetzung mit Wyclif und Hus, ihre Beteiligung an den Konzilien von Konstanz und Basel. In *Analecta Augustiniana Vol. XXVIII*. Roma: Institutum historicum Ord. S. Augustini, 1965, s. 5-56.

ZUMKELLER, Adolar. Die Augustinerschule des Mittelalters: Vertreter und philosophisch-theologische Lehre. In *Analecta Augustiniana Vol. XXVII*. Roma: Institutum historicum Ord. S. Augustini, 1964, s. 167-262.

ZUMKELLER, Adolar. *Hugolin von Orvieto und seine theologische Erkenntnislehre*. Würzburg: Augustinus-Verlag, 1941, s. 104 – 162.

ZUMKELLER, Adolar. *Manuskripte von Werken der Autoren des Augustiner-Eremitenordens in mitteleuropäischen Bibliotheken*. Würzburg: Augustinus-Verlag, 1966.

ŽEMLIČKA, Josef. *Století posledních Přemyslovců*. Praha: Panorama, 1986.

9.3 Online zdroje:

Allgemeine Deutsche Biographie, Bd. 3. Leipzig: Duncker & Humblot, 1876, s. 260. Dostupné online z WWW: <http://www.deutsche-biographie.de> [cit. 07.07.2015].

Bibliografie cizojazyčných bohemikálních tisků (BCBT). Dostupná online z WWW: <http://clavius.lib.cas.cz/katalog/l.dll?htm~baze.htm> [cit. 10.07.2015].

Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu. Dostupná online z WWW: <http://www.bu.uni.wroc.pl> [cit. 15.07.2015].

BITTL, Jan. *Příchod Tovaryšstva Ježíšova do Chebu*. Muzeum Cheb. Dostupné online z WWW: <http://muzeumcheb.cz/texty/jezuite/jezuite.html> [cit. 10.7.2015].

Einbanddatenbank (EBDB). Státní knihovna v Berlíně (Staatsbibliothek zu Berlin - Preußischer Kulturbesitz). Dostupná online z WWW: <http://www.histeinband.de/> [cit. 30.11.2015].

FABIAN, Bernhard (Hrsg.). *Handbuch der historischen Buchbestände in Deutschland, Österreich und Europa* [online]. Digitalizoval Günter Kükenhöner. Hildesheim: Olms Neue Medien, 2003. Dostupné z WWW: [http://fabian.sub.uni-goettingen.de/fabian?Augustinerkloster\(Prag\)](http://fabian.sub.uni-goettingen.de/fabian?Augustinerkloster(Prag)) [cit. 15.07.2015].

Gesamtkatalog der Wiegendrucke (GW). Státní knihovna v Berlíně (Staatsbibliothek zu Berlin - Preußischer Kulturbesitz). Dostupná online z WWW: <http://www.gesamtkatalogderwiegendrucke.de/> [cit. 15.12.2015].

Inkunabelkatalog der Bayerischen Staatsbibliothek (BSB-Ink). Bavorská státní knihovna (Bayerische Staatsbibliothek). Dostupné online z WWW: <http://inkunabeln.digitale-sammlungen.de/> [cit. 15.12.2015].

Incunabula Short-Title Catalogue (ISTC), Britská knihovna (British Library). Dostupné online z WWW: <http://www.bl.uk/catalogues/istc/index.html> [cit. 07.07.2015].

Inventáře Archivu hlavního města Prahy (NAD č. 1111, č. pomůcky 447). Dostupné online z WWW: ahmp.cz/page/docs/AP-447-fara-Tyn-SMP.pdf [cit. 15.12.2015].

Knihopis českých a slovenských tisků (databáze KPS). Dostupné online z WWW: http://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=KPS [cit. 07.07.2015].

Kolowrat-Krakowští. Dostupné online z WWW: <http://www.kolowrat.cz/cs/alois-josef-hrabe-krakowsky-z-kolowrat> [cit. 15.07.2015].

KREBS, Julius. *Zacharias Allerts Tagebuch aus dem Jahre 1627*. BoD – Books on Demand, 2012, s. 115. Dostupné online z WWW: https://books.google.cz/books?id=oU63VwPAGL4C&hl=cs&source=gbs_navlinks_s [cit. 10.7.2015].

Neue deutsche Biographie. Berlin, 1953-. Dostupné online z WWW: <http://www.ndb.badw-muenchen.de/> [cit. 07.07.15].

Typenrepertorium der Wiegendrucke. Dostupné online z WWW: tw.staatsbibliothek-berlin.de [cit. 15.01.16].

Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des 16. Jahrhunderts (VD 16). Bayerische Staatsbibliothek, München. Dostupné online z WWW: <http://www.vd16.de> [cit. 07.07.15].

Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des 17. Jahrhunderts (VD 17). Bayerische Staatsbibliothek, München. Dostupné online z WWW: <http://www.vd17.de> [cit. 07.07.15].